

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

122024

BASKİL İLÇESİ (ELAZIĞ) COĞRAFYASI

DOKTORA TEZİ

122024

DANIŞMANI

Prof. Dr. Mesut ELİBÜYÜK

HAZIRLAYAN

Ayşe ÇAĞLIYAN

ELAZIĞ 2002

T.C. YÜSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTRAVUZ MERKİZİ

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

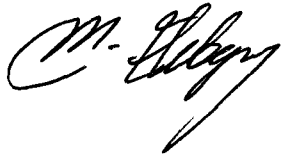
BASKİL İLÇESİ (ELAZIĞ) COĞRAFYASI

DOKTORA TEZİ

Bu tez 11 / 10 / 2002 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Danışman

Prof. Dr. Mesut ELİBÜYÜK

Üye

Üye

Yukarıdaki Jüri üyelerinin İmzaları Tasdik Olunur.

Prof.Dr. Ahmet BURAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Doktora Tezi****BASKİL İLÇESİ (ELAZIĞ) COĞRAFYASI****Ayşe ÇAĞLIYAN****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Coğrafya Anabilim Dalı****ELAZIĞ-2002, Sayfa: XIV+265**

Baskil İlçesi, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde yer almaktadır. Elazığ iline bağlı olan Baskil, 1926 yılında ilçe statüsü kazanmıştır. Bugün 1195 km² yüzölçüme sahip ve 62 köyü bulunan ilçemizde çok sayıda da mahalle yerleşmeleri bulunmaktadır.

Baskil İlçesi, genellikle dağlar ve platolardan oluşmuş yeryüzü şekillerine sahiptir. Baskil kasabası ise, bir ovaya kurulmuştur. Doğal bitki örtüsü genellikle antropojen stepler ve bozulmuş ağaç formasyonlarından oluşan araştırma alanımızda karasal ve bozulmuş Akdeniz iklim özellikleri görülmektedir.

Yerleşme tarihi Kalkolitik Çağa kadar inen Baskil İlçesi'ndeki yerleşmeler daha çok Selçuklular döneminden sonra artmıştır. Yerleşmelerin bir kısmı Karakaya baraj gölü altında kaldığı için yer değiştirmiş ve dolayısıyla nüfus kaybı da görülmüştür. Kır nüfusu azalırken kasaba nüfusu artan ilçede, 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre toplam 26811 kişi yaşamaktadır.

Ekonomisi tarıma dayanan ilçedeki en önemli tarımsal ürün ise kayısıdır. Malatya havzasının bir devamı olan Baskil İlçesi'nde kayısı önemli bir geçim kaynağıdır. Bostan ve tahıllar ise diğer ürünler arasında yer alır. Kuruluşunu ve gelişmesini demiryolu ulaşımına borçlu olan Baskil, Elazığ ve Malatya gibi iki büyük şehire yakınlığından ve önemli karayolu ulaşımına uzaklığından dolayı gelişmemiş bir yerdir.

ANAHTAR KELİMELEER: Baskil, Kasaba, Yerleşme, Ekonomi, Karakaya Baraj Gölü, Demiryolu, Mahalle, Tarım, Kayısı

SUMMARY**PhD Thesis****THE GEOGRAPHY OF BASKİL DİSTRİCT (ELAZIĞ)****Ayşe ÇAĞLIYAN****The University of Fırat****The Institute of Social Science****The Department of Geography****ELAZIĞ-2002, Page: XIV+265**

Baskil district is situated in the upper Ephratus area of The Eastern Anatolia. Baskil which is a district of Elaziğ Province gained this status in 1926. It has an area of 1195 km², 62 villages and many quarters.

Baskil district has a landscape composed of mountains and platos. The district centre is situated in a plate. In our research area, which has a plantation comprising antropogen steps and distorted tree formations, continental and changed mediterranean climate are dominant.

The first settlement habitation goes back to Calcolitic Age but the main habitation increased after Selcuk Era. Since some of the settlements remained under the Karakaya Dam Lake, they were moved into new location consequently there happened a decrease in the population. The population of the centre increased while the country lose population. According to the 2000 census, the total population is 26811.

The main agricultural production is apricot in the district whose economy is dependent mainly on the agriculture. The apricot is the essential source of income for the people in Baskil district which is the naturel extension of Malatya Basin. Among the other agricultural products are truck-garden products and grain. Baskil, the existence of which is the dependent entirely on the railway, is an undeveloped area since it is in the proximity and between two realitively big cities: Malatya and Elaziğ.

KEY WORDS: Baskil, District, Settlement, Economy, Karakaya Dam Lake, Quarter, Agriculture, Apricot.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
SUMMARY.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLolar LİSTESİ.....	VI
GRAFİKLER LİSTESİ.....	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IX
HARİTALAR LİSTESİ.....	X
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	XI
ÖNSÖZ.....	XIII
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları.....	1
1.1.1. Araştırma Alanının Yeri.....	1
1.1.2. Araştırma Alanının Sınırları.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi.....	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	9
2. BASKİL İLÇESİ'NİN FİZİKİ COĞRAFYASI.....	9
2.1. Yeryüzü Şekilleri.....	9
2.1.1. Dağlar.....	12
2.1.1.1. Hasandağı (Haroğlu Dağı).....	12
2.1.1.2. Bulutlu (Pirhasan-Heybeli) Dağları.....	16
2.1.1.3. Piran Dağları.....	17
2.1.1.4. Harabakayış Dağları.....	20
2.1.1.5. Selil Dağı.....	22
2.1.1.6. Seher Dağı.....	22
2.1.1.7. Muşar Dağı.....	24
2.1.2. Platolar.....	24
2.1.2.1. Yüksek Platolar.....	25
2.1.2.2. Alçak Platolar.....	27
2.1.3. Ovalar.....	32
2.1.3.1. Baskil Ovası.....	32
2.1.3.2. Kıyı Ovaları.....	34
2.2. İklim.....	36
2.2.1. Sıcaklık.....	37
2.2.2. Basınç ve Rüzgarlar.....	44
2.2.3. Nemlilik ve Yağış.....	48
2.3. Hidrografya.....	60
2.3.1. Akarsular.....	60
2.3.2. Karakaya Baraj Gölü.....	64
2.3.3. Yeraltı Suları.....	66
2.3.4. Kaynaklar.....	67
2.4. Toprak.....	68
2.4.1. Zonal Topraklar.....	69
2.4.1.1. Kahverengi Topraklar.....	70
2.4.1.2. Kırmızımsı Kahverengi Topraklar.....	72
2.4.1.3. Kireçsiz Kahverengi Topraklar.....	73
2.4.1.4. Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları.....	73
2.4.2. Azonal Topraklar.....	74
2.4.2.1. Alüvyial Topraklar.....	74
2.5. Doğal Bitki Örtüsü.....	76

2.5.1. Bitkilerin Yetiştirme Koşulları.....	77
2.5.2. Bitki Örtüsünün Dağılışı.....	79
2.5.2.1. Ağaç Formasyonu.....	79
2.5.2.2. Ot Formasyonu.....	83
2.5.2.2.1. Antropojen Step Alanları.....	84
2.5.2.2.2. Doğal Step Alanları.....	85
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	89
3. BASKIL İLÇESİ'NİN BEŞERİ COĞRAFYASI.....	89
3.1. Yerleşme.....	89
3.1.1. Yerleşmelerin Tarihi Gelişimi.....	90
3.1.2. Yerleşmelerin Şekil ve Tip Yönünden Ayırımı.....	101
3.1.2.1. Yerleşmenin Şekil Yönünden Ayırımı ve Coğrafi Dağılımları.....	101
3.1.2.2. Tip İtibariyle Yerleşmelerin Ayırımı ve Coğrafi Dağılımlar.....	107
3.1.2.2.1. Daimi Yerleşmeler.....	107
3.1.2.2.1.1. Baskil Kasabası.....	107
3.1.2.2.1.1.1. Kuruluşu ve Gelişmesi.....	107
3.1.2.2.1.1.2. Baskil'in Fonksiyonları.....	118
3.1.2.2.1.1.2.1. Baskil'in İdari Fonksiyonu.....	119
3.1.2.2.1.1.2.2. Baskil'in Kültürel Fonksiyonu.....	121
3.1.2.2.1.1.2.3. Baskil'in Sosyal Fonksiyonu.....	125
3.1.2.2.1.1.2.4. Baskil'in Ekonomik Fonksiyonu.....	126
3.1.2.2.1.1.2.4.1. Baskil'in Tarım Fonksiyonu.....	126
3.1.2.2.1.1.2.4.2. Baskil'in Sanayi Fonksiyonu.....	127
3.1.2.2.1.1.2.4.3. Baskil'in Ticari Fonksiyonu.....	128
3.1.2.2.1.1.2.4.4. Baskil'in Ulaşım Fonksiyonu.....	131
3.1.2.2.1.1.2.5. Merkezi Yer Olarak Baskil.....	133
3.1.2.2.1.1.2.6. Baskil Kasabası'nın Fonksiyon Alanları.....	135
3.1.2.2.1.2. Köyler.....	142
3.1.2.2.1.3. Mahalleler.....	145
3.1.2.2.2. Dönemlik Yerleşmeler.....	149
3.1.2.3. Adlarına Göre Yerleşmeler.....	151
3.1.3. Konut ve Konut Tipleri.....	153
3.1.3.1. Konutların İnşa Tarzı ve Kullanılan Malzemeler.....	153
3.1.3.2. Eski Tip Konutlar.....	158
3.1.3.3. Yeni Tip Konutlar.....	161
3.2. Nüfus.....	163
3.2.1. Baskil İlçesinde Nüfusun Tarihi Gelişimi.....	163
3.2.2. Nüfus Hareketleri.....	174
3.2.2.1. Göçler.....	174
3.2.3 Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu.....	180
3.2.3.1. Nüfusun Dağılışı.....	180
3.2.3.2. Nüfus Yoğunluğu.....	184
3.2.4. Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri.....	193
3.2.4.1. Baskil İlçesi'nde Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Özellikleri.....	193
3.2.4.2. Baskil İlçesi'nde Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Dağılımı.....	205
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	212
4. BASKIL İLÇESİ'NİN EKONOMİK COĞRAFYASI.....	212
4.1. Arazi Bölünüşü ve Araziden Faydalanma.....	212
4.1.1. Mera Alanları.....	213
4.1.2. Tarım Alanları.....	214

4.1.2.1. Kuru Tarım Alanları	214
4.1.2.2. Sulu Tarım Alanları	216
4.1.3. Orman ve Fundalık Alanları	217
4.1.4. Kayalık ve Su Yüzeyleri.....	218
4.1.5. Yerleşim Alanları.....	218
4.2. Hammaddeler	218
4.2.1. Tarımsal Faaliyetler	219
4.2.1.1. Yetiştirilen Tarım Ürünleri ve Sahadaki Coğrafi Dağılımları	222
4.2.1.1.1. Meyveler	222
4.2.1.1.2. Tahıllar	229
4.2.1.1.3. Baklagiller	230
4.2.1.1.4. Sebzeler	231
4.2.1.1.5. Yem Bitkileri.....	232
4.2.2. Hayvancılık.....	233
4.2.2.1. Küçükbaş Hayvancılık	234
4.2.2.2. Büyükbaş Hayvancılık	235
4.2.2.3. Kümes Hayvancılığı	237
4.2.2.4. Arıcılık	237
4.2.2.5. Balıkçılık	237
4.2.3. Madencilik	238
4.3. Sanayi.....	239
4.3.1. Ev Sanayisi	240
4.3.1. Atölye Sanayisi	241
4.4. Hizmetler	241
4.4.1. Ticaret.....	242
4.4.2. Ulaştırma (Taşımacılık) ve İletişim	243
<i>BEŞİNCİ BÖLÜM</i>	247
<i>5. SONUÇ ve ÖNERİLER</i>	247
<i>BİBLİYOGRAFYA</i>	254
<i>ÖZGEÇMİŞ</i>	265

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo: 1. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri .	38
Tablo: 2. Elazığ'da Günlük Ortalama Sıcaklıklar (1938-1980).....	39
Tablo: 3. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Düşük Sıcaklık Değerleri.....	41
Tablo: 4. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık En Düşük Sıcaklık Değerleri .	42
Tablo: 5. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Yüksek Sıcaklık Değerleri.....	42
Tablo: 6. Baskil, Elazığ'ın Aylık ve Yıllık En Yüksek Sıcaklık Değerleri.....	43
Tablo: 7. Baskil ve Elazığ'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Don Olaylı Gün Değerleri.....	44
Tablo: 8. Elazığ Meteoroloji İstasyonunun Aylık Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerleri	45
Tablo: 9. Baskil Meteoroloji İstasyonunun Rüzgar Esme Sayıları (Toplam).....	46
Tablo: 10. Baskil Meteoroloji İstasyonunun Hakim Rüzgar Yönü ve Yüzdesi.....	46
Tablo: 11. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Bağıl Nem Oranları (%)	48
Tablo: 12. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Bulutluluk Değerleri	49
Tablo: 13. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Yağış Değerleri	50
Tablo: 14. Baskil'de Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı.	51
Tablo: 15. Elazığ'da Ortalama Sıcaklıklara Göre Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı ..	52
Tablo: 16. Aydınlar'da Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı	52
Tablo: 17. Karakaş'da Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı.....	53
Tablo: 18. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Kar Yağışı Değerleri	55
Tablo: 19. Elazığ'ın Su Bilançosu Tablosu	57
Tablo: 20. Baskil'in Su Bilançosu Tablosu	59
Tablo: 21. Türlerin Fitocoğrafik Bölgelere Göre Dağılımı	86
Tablo: 22. Yükselti Basamaklarına Göre Yerleşmeler	102
Tablo: 23. Yükselti Basamaklarına Göre Köy Sayısı İle Nüfus Miktarları.....	103
Tablo: 24. 19. Yüzyılın Sonunda Baskil'in Mahallelerini Oluşturan Köylerin Durumu	111
Tablo: 25. 1935-2000 Yılları Arasında Baskil Nahiyelerinin Köy Sayısı.....	120
Tablo: 26. Baskil Kasabasında Bulunan Resmî Kurum ve Kuruluşlar.	121
Tablo: 27. Baskil ilçe merkezinde bulunan okullar.....	123
Tablo: 28. Baskil'de Okur-Yazar Oranı ve Cinsiyet Durumu (1990).....	124
Tablo: 29. Baskil'de Okur-Yazar Oranı ve Cinsiyet Durumu (2000).....	124
Tablo: 30. Baskil'deki Ticarethanelerin Tür ve Miktarları (2001)	129
Tablo: 31. Baskil'de Bulunan Ticarethanelerin Türleri ve Çalışan Sayıları.....	130
Tablo: 32. Baskil Kasabasının Mahalleleri ve Bağlıları.....	137
Tablo: 33. Devamlı Oturanlar	138
Tablo: 35. Tek yerleşmeli köyler	144
Tablo: 36. Mahalleli Köyler ve Köylere Bağlı Olan Mahalleler	147
Tablo: 37. Baskil İlçesi Köylerinde Evlerin İnşa Malzemeleri.....	154
Tablo: 38. Baskil İlçesi Köylerinde Çatı Tiplerinin Dağılımı	157
Tablo: 39. Baskil'de Nüfusun Tarihi Gelişimi (1935-2000)	165

Tablo: 40. Baskil İlçesi'nde Dönemlere Göre Nüfus Artış Oran ve Hızları (1935-2000)	167
Tablo: 41. Baskil İlçesi'ndeki Köylerden Yurt Dışına Göç Eden Aile Sayısı	176
Tablo: 42. Alanımızdan Mevsimlik Çalışmak için Gidilen Şehirler ve İşçi Sayıları ..	178
Tablo: 43. Yazın Köyde Oturan Ailelerin Kışın Oturdukları Şehirler ve Aile Sayıları.	179
Tablo: 44. 1940, 1965, 1990 ve 2000 Yıllarında Nüfus Yoğunluk Gruplarına Göre Köy Sayıları	188
Tablo: 45. Baskil İlçesinde Yıllara Göre Kadın ve Erkek Nüfusları	195
Tablo: 46. Baskil İlçesinde Yıllara Göre Kadın-Erkek Nüfus Oranları (1935-1990)...	197
Tablo: 47. Kırsal Kesimde Kadın- Erkek ve Toplam Nüfusun Gelişimi	198
Tablo: 48. Baskil'in Yaş Gruplarına Göre Kadın-Erkek Miktarları ve Oranları (1990)	202
Tablo: 49. Baskil'in Yaş Gruplarına Göre Kadın-Erkek Miktarları ve Oranları (2000)	204
Tablo: 50. Baskil'de İktisaden Faal Olması Gereken ve Faal Olan Nüfus Miktarları ve Oranları	206
Tablo: 51. Baskil'de Faal Olmayan Nüfusun Faal Olmama Nedenleri	207
Tablo: 52. Baskil'de Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (1990-2000)	207
Tablo: 53. Baskil'de Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı (1990)	209
Tablo: 54. Baskil'de Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2000)	211
Tablo: 55. Baskil İlçesinde Arazinin Bölünüşü	212
Tablo: 56. Baskil İlçesinde Araziden Yararlanma Durumu	214
Tablo: 57. 1560 Tahrir Defterine Göre Tarım Ürünleri ve Miktarları.	220
Tablo: 58. 1942 Yılında Ürünlerin Ekiliş Alanları	220
Tablo: 59. Yıllara Göre Baskil İlçesi Kayısı Üretimi (Değerler yaş kayısı üretimidir).	223
Tablo: 60. Alanımıza Gelen Mevsimlik İşçiler	226
Tablo: 61. Meyve Üretimi	228
Tablo: 62. Baskil İlçesinde Tahıl Üretimi	229
Tablo: 63. Baskil'de Sebze Üretimi	232
Tablo: 64. Yem Bitkileri Üretimi	233
Tablo: 65. Köylere Göre Hayvan Sayıları	236
Tablo: 66. Ticarethane Bulunan Köyler	243
Tablo: 67. Köylerde Bulunan Taşıma Araçlarının Sayısı (1997)	245

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik: 1. Baskil, Elazığ ve Aydınlar 'da Ortalama Yıllık Sıcaklığın Seyri	38
Grafik: 2. Günlük Ortalama Sıcaklıkların Yıl İçindeki Seyrine Göre Elazığ'da Mevsimlerin Süreleri	40
Grafik: 3. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'da Aylık Ortalama Düşük Sıcaklıkların Seyri ...	42
Grafik: 4. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'da Ortalama Yüksek Sıcaklık Değerlerinin Seyri	43
Grafik: 5. Baskil ve Elazığ'da Ortalama Don Olaylı Günlerin Gidişi	44
Grafik: 6. Elazığ'da Ortalama ve Ekstrem Basıncın Yıllık Gidişi	45
Grafik: 7. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık Ortalama Nispi Nem Değerlerinin Seyri	48
Grafik: 8. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'da Bulutluluk Değerinin Seyri	49
Grafik: 9. Elazığ, Baskil, Aydınlar ve Karakaş'da Yağışın Aylara Dağılışı	50
Grafik: 10. Baskil'de Yıllık Yağışın Mevsimlere Dağılışı	51
Grafik: 11. Elazığ'da Yıllık Yağışın Mevsimlere Dağılışı	52
Grafik: 12. Aydınlar'da Yıllık Yağışın Mevsimlere Dağılışı	52
Grafik: 13. Karakaş'da Yıllık Yağışın Mevsimlere Dağılışı	53
Grafik: 14. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'da Ortalama Kar Yağışlı Günlerinin Gidişi	55
Grafik: 15. Elazığ İstasyonuna Ait Su Bilançosu Diyagramı	58
Grafik: 16. Baskil İstasyonuna Ait Su Bilançosu Diyagramı	59
Grafik: 17. Yükselti Basamaklarına Göre Yerleşmelerin Oransal Dağılımı	103
Grafik: 18. Baskil'deki İş ve Ticaret Alanlarının Oransal Dağılımı (2001)	129
Grafik: 19. Konut Yapı Malzemelerinin Oransal Bölünüşü (1990)	155
Grafik: 20. Çatı Örtü Malzemesinin Oransal Bölünüşü (1999)	158
Grafik: 21. Baskil'de Nüfusun Tarihi Gelişimi (1935-2000)	166
Grafik: 22. Baskil İlçesinde Yıllara Göre Kadın-Erkek Nüfusunun Gelişimi (1935-1990)	196
Grafik: 23. Baskil İlçesinde Yıllara Göre Kadın-Erkek Nüfus Oranları (1935-1990) ..	197
Grafik: 24. Baskil ilçesi nüfus piramidi (1990)	203
Grafik: 25. Baskil ilçesi nüfus piramidi (2000)	205
Grafik: 26. Baskil'de İktisaden Faal Nüfusun Sektörlere Bölünüşü (1990)	208
Grafik: 27. Baskil'de İktisaden Faal Nüfusun Sektörlere Bölünüşü (2000)	208
Grafik: 28. Baskil'de Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (1990)	210
Grafik: 29. Baskil'de Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (2000)	210
Grafik: 30. Baskil İlçesinde Arazinin Bölünüşü	213
Grafik: 31. Baskil İlçesinde Araziden Yararlanma Durumu	214

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil: 1. Baskil İstasyonunun Rüzgar Gülü	46
Şekil: 2. Baskil’de Yıllık Hakim Rüzgar Yönü	47
Şekil: 3. Tek Katlı Eski Tip Konutlara Bir Örnek.....	159
Şekil: 4. İki Katlı Eski Tip Konutlardan Bir Örnek	160
Şekil: 5. İki Katlı Yeni Tip Konutlara Örnek	161
Şekil: 6. Son Yıllarda Kayıscılığın Gelişmesine Bağlı Olarak Yapılmaya Başlanan Bahçe İçi Konutlarına Bir Örnek	162
Şekil: 7. Baskil’de Ekonominin Sektörel Karakteri	208

HARİTALAR LİSTESİ

Harita: 1. Araştırma Alanının Coğrafi Konumu	1
Harita: 2. Baskil İlçesi ve Çevresinin Topoğrafya Haritası	11
Harita: 3. Baskil İlçesi ve Çevresinin Fiziki Haritası	13
Harita: 4. Baskil ve Çevresinin Jeoloji Haritası	18
Harita: 5. Baskil ve Çevresinin Jeomorfoloji Haritası	19
Harita: 6. Baskil İlçesi Toprak Haritası	71
Harita: 7. Baskil İlçesinde Yerleşmelerin Dağılışı	104
Harita: 8. Baskil İlçesinde Yerleşmelerin Yükselti Basamağına Göre Dağılışı	106
Harita: 9. Baskil ve Çevresinin Topoğrafya Haritası	110
Harita: 10. Baskil'in Tarihi Gelişim Haritası-I	114
Harita: 11. Baskil'in Tarihi Gelişim Haritası-II	116
Harita: 12. Baskil İlçesi İdari Bölünüş Haritası	122
Harita: 13. Baskil ve Çevresinin Fonksiyonel Etki Sahası	136
Harita: 14. Baskil'in Fonksiyon Alanları	140
Harita: 15. Baskil İlçesi Nüfus Dağılışı Haritası (1940)	181
Harita: 16. Baskil İlçesi Nüfus Dağılışı Haritası (1965)	182
Harita: 17. Baskil İlçesi Nüfus Dağılışı Haritası (1990)	185
Harita: 18. Baskil İlçesi Nüfus Dağılışı Haritası (2000)	186
Harita: 19. Baskil İlçesi Nüfus Yoğunluğu Haritası (1940)	189
Harita: 20. Baskil İlçesi Nüfus Yoğunluğu Haritası (1965)	190
Harita: 21. Baskil İlçesi Nüfus Yoğunluğu Haritası (1990)	191
Harita: 22. Baskil İlçesi Nüfus Yoğunluğu Haritası (2000)	192
Harita: 23. Baskil İlçesi Arazi Kullanım Haritası	215

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto: 1. Baskil Ovası'nın kuzeyinde yer alan Hasandağı'nın güney yamaçlarındaki fay façetelerini görmekteyiz.....	14
Foto: 2. Baskil Ovası'nın güneyinde yer alan Bulutlu dağları.....	17
Foto: 3. Hacıuşağı Köyü çevresinden Harakayış dağlarının görünüşü. Mera alanı olan dağlık kütle üzerinde erozyon görülmektedir. Ön taraftaki tepeler üzerinde ise erozyonu engellemek için yapılan ağaçlandırma çalışmaları görülmektedir.	21
Foto: 4. KD-GB uzanışlı olan Selil dağının kuzeyden görünüşü.....	22
Foto: 5. Marnlı yapısından dolayı erozyonun çok görüldüğü Seher Dağı'nın kuzeyden görünüşü.....	23
Foto: 6. Selil dağının Seher dağından görünüşü. Bu alanlar daha çok kuru tarım ve mera alanı olarak kullanılmaktadır.....	23
Foto: 7.Urartular döneminden kalan kale kalıntısının bulunduğu horst özelliğindeki Muşar dağı.....	24
Foto: 8. Alçak platolar üzerinde kurulmuş olan Koçyolu köyü'nün mera ve bahçe tarımı alanları.....	27
Foto: 9. Resulkahya, Kuluşağı ve Karoğlu Köylerinin kurulmuş olduğu Sığdın çayı tarafından boşaltılan havza.....	28
Foto: 10. Heybeli (Bulutlu) dağlarından Kömürhan boğazının başladığı Kömürhan köprüsünün görünüşü.....	31
Foto: 11. Kuzeyden güneye doğru eğimli olan Baskil Ovası ve Kasabasının doğudan görünüşü.....	34
Foto: 12. Kumlularla (Ataf) ve Hüyükköy çevresindeki kıyı ovasında genellikle bostan ve kuru tarım yapılmaktadır.	35
Foto: 13. Kumlularla Köyünün yeni yerleşim yerinin kurulmuş olduğu kıyı ovası ve karşı kıyıda (Malatya) Fırat nehrinin 80-100 m sekisi (S ₁) görülmektedir.....	35
Foto: 14. Harakayış dağlarının doğusunda bulunan Kurusoğan çayı üzerinde kurulmuş olan eski değirmenlerden birine örnek.	62
Foto: 15. Karakaya baraj gölü ve eski Elazığ – Malatya karayolu.	65
Foto: 16. Karga dağı üzerindeki meşe ve ardıçlardan oluşan orman alanları.....	82
Foto: 17. Hacıuşağı köyü çevresinde tahrip edilmiş fundalık alanları.....	82
Foto: 18 .Karakaya baraj gölü çevresindeki doğal step alanları (Bilaluşağı-Kaleköy arası).....	87
Foto: 19. Karga dağı üzerinde meşe ormanları arasında kurulmuş olan Sarıtaş köyü ..	88
Foto: 20. İlk Çağ'da da kullanılan Tomisa (Habıpuşağı) kalesi	96
Foto: 21. Eski Baskil Mahallesinin genel görünüşü.....	112
Foto: 22. Şefkat mahallesine bağlı olan Korkmaz yerleşmesi. Baskil kasabasının bir mahallesi olmasına rağmen köy özelliğini korumaktadır.	117
Foto: 23. Ticarethanelerin Yoğun Olduğu Aydınlar (Kıbrıs Şehitleri) Caddesi.....	131
Foto: 24. Baskil'in kuruluşunda ve gelişmesinde önemli rol oynayan Baskil istasyonu. Bu istasyon genellikle yöre halkının Malatya ile ulaşımını sağlamaktadır.	132
Foto: 25. İş ve ticarethanelerin yan ısıra Resmi kurum ve kuruluşların da yoğun olduğu KD-GB uzanışlı Elazığ Caddesi.....	139
Foto: 26. Hacıuşağı köyüne bağlı Taşkapı mahallesi köyün merkezine 1 km uzaklıktadır.....	148

Foto: 27. Hacıhüseyinler köyü merkez (gerideki) ve bir sırt ile köyün merkezinden ayrılmış olan Yanıkbağ mahallesi (önde).Bu çevredeki yerleşmeler genellikle bir vadi yamacında kurulmuşlardır.	149
Foto: 28. Birçok mahalleden meydana gelmiş olan Akuşağı köyünün Halitoğlu mahallesi.Bu yerleşme de alanımızdaki birçok yerleşme gibi kişi adına göre isimlendirilmiştir.	152
Foto: 29. Genellikle temeli taş ve duvarları kerpiçten yapılmış, düz damlı evlerden oluşan Konacık köyü. Bu düz damlar aynı zamanda ev endüstrisinin yapıldığı faaliyet alanlarıdır.	156
Foto: 30. Meskenlerin üzeri önce, yörede "cisir"adı verilen ahşap malzeme ile, daha sonra ağaç dalları kullanılarak cisirlerin üzeri örtülür, en son ise toprak malzeme ile kaplanır (İçlikaval Köyü).	156
Foto: 31. Akuşağı köyü Aş. Geçit mahallesinde tek katlı eski konut tipi. Eski tip ve tek katlı konutlarda evin eklentileri evin dışındadır.	159
Foto: 32. Kuluşağı ve Akdemir köyleri çevresinde arazinin kullanışşı. Yamaçlarda kurulmuş olan yerleşmelerin yakın çevresi bahçe, düzlük alanlar kuru tarım ve yamaçlar mera alanı olarak kullanılmaktadır.	213
Foto: 33. Karakaya baraj gölüne dökülen Bekirhüseyin çayı ve Kurusoğan deresinin oluşturduğu Kadıköy birikinti konisinin bahçe (kayısı) tarımı için kullanılması .	216
Foto: 34. Akuşağı köyünde kerpiçten yapılmış islim evi ve yeni islimden çıkmış kayısılar.	225
Foto: 35. Yalındam köyünde son yıllarda yapılan plastik islim evi.	226
Foto: 36. Karakaya baraj gölünden motopomplarlar yardımı ile tarımda sulama amaçlı yararlanılmaktadır. İmikuşağı köyünde yağmurlama sistemi ile sulanan bostan alanlarıgörülmektedir.	227
Foto: 37. Bahçe ve bostan alanlarını korumak amacıyla ağaç dallarından yapılmış olan "Hayme"lerden bir örnek (Gemici Köyü).	229
Foto: 38. Konalga köyü - Yağmurlu mahallesinde bulunan seralardan bir tanesi	232
Foto: 39. Baskil köylerinin Malatya ile ulaşımı sağlayan İmikuşağı köyündeki feribot iskelesi.	246

ÖNSÖZ

Devletler milli ekonomi politikalarını daha çok topyekun kalkınmayı sağlamak ve bunu ülke geneline olağan şartlar dahilinde yaymak isterler. Böylece ülke genelinde nitelik ve nicelik olarak daha gelişmiş bir ülke hedefini gerçekleştirme yolunda çaba harcarlar. Yapılacak olan kalkınma politikaları yöresel bazda ele alınarak her yöre, her çevre için, o çevrenin doğal ve beşeri potansiyeline uygun iktisadi faaliyet kollarının geliştirilmesi ve maksimum şartlarda sahanın kalkındırılması ideal olan hedef olarak gösterilir.

Bir ülkenin kalkınması için gerekli olan her türlü bilginin yanında, coğrafyaya ait olan bilgiler de mutlaka elde edilmeli, derlenmeli ve onlardan gereği gibi yararlanılmalıdır. Aksi durumda, o ülkenin gelişerek ilerlemesinin hızı, istenilen düzeyde olamaz. İşte bu yüzden insanla doğal çevre arasındaki ilişkileri dağılıp, karşılaştırma ve nedensellik prensiplerini kullanarak araştıran ve sonuçlarını sentez olarak veren bilimler topluluğu olan coğrafyanın prensipleri göz önüne alınarak yöresel ve bölgesel araştırmalar yapılmalıdır.

Baskil İlçesi'nde yakın zamana kadar tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomik faaliyet devam ederken kırsal kesimden şehirlere doğru göç aktiviteleri başlamıştır. Bu göç üzerinde ayrıca Karakaya Baraj Gölünün etkisi de büyük olmuştur.

Bütün coğrafi konular, alanımız için tek tek ele alınıp incelenmiş ve sonuçlar sentez olarak verilmeye çalışılmıştır.

Böyle bir çalışmada bulunmamı teşvik ederek tez yöneticiliğimi üstlenen ve yoğun çalışmaları içinde gerekli öneri ve eleştirileriyle çalışmamın tamamlanmasında büyük katkıları olan danışmam hocam sayın Prof. Dr. Mesut ELİBÜYÜK'e teşekkür ederim. Danışman hocam gibi, her zaman büyük katkıları gördüğüm, ilgi ve yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR'a ve Bölüm Başkanım Prof. Dr. Saadettin TONBUL'a teşekkürü bir borç biliyorum.

Ayrıca, benim bu aşamalara gelmemde büyük katkısı olan sayın hocam Prof. Dr. H. Hilmi KARABORAN'ı da rahmetle anıyorum.

Arazi çalışmalarım sırasında büyük desteğini gördüğüm ve fikirleriyle yardımcı olan hocam Yrd.Doç.Dr. Harun TUNÇEL'e, arkadaşlarım Doç. Dr. Nuri ORHAN'a, Yrd. Doç. Dr. Mukadder BOYDAK ÖZAN'a, Öğr. Gör. Handan ARSLAN'a, Arş. Gör. İlhan Oğuz AKDEMİR'e, Arş. Gör. Sabri KARADOĞAN'a, Arş. Gör. Döndü ÜÇEÇAM'a, Arş. Gör. Taner ŞENGÜN'e ve Arş. Gör Rıfki SINDIR'a teşekkür ederim.

Yaptığım bu uzun çalışmada bana devamlı yardımcı olan yöre halkına ve Baskil Belediye Başkanı Kemal ULUKENT ile kamu çalışanlarına teşekkür ederim.

Tüm arazi çalışmalarım sırasında beni yalnız bırakmayan, emekli öğretmen Aslan MURAT'a ve uzun süren çalışmalarım esnasında büyük bir sabırla devamlı yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen ailemin tüm üyelerine çok teşekkür ediyorum.

Ayşe ÇAĞLIYAN

2002 - ELAZIĞ

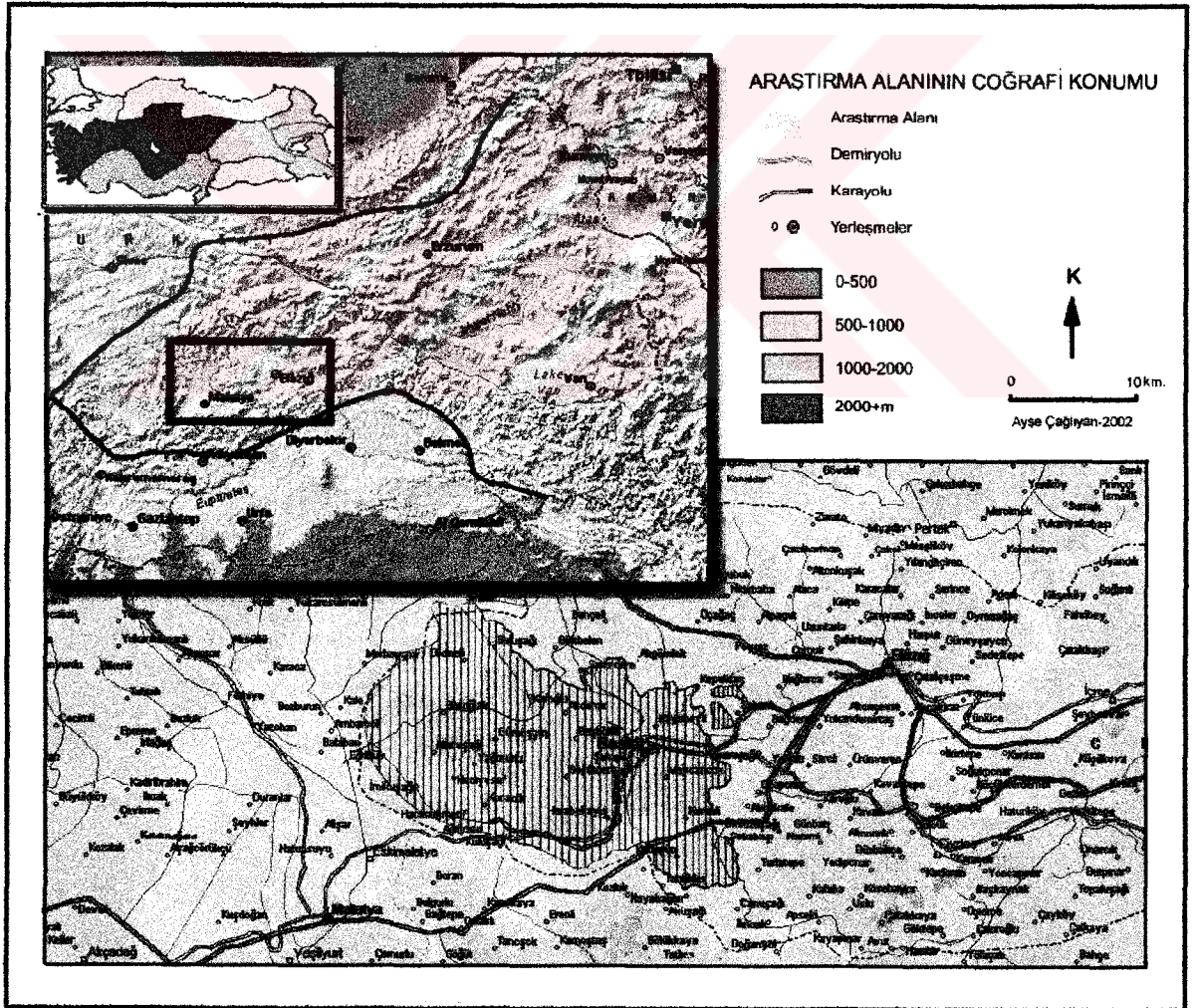
BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları

1.1.2. Araştırma Alanının Yeri

Araştırma alanımız olan Baskil İlçesi, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde yer almaktadır. Elazığ iline bağlı bir ilçe olan Baskil, ilin batısında olup kuzeyinde Keban ilçesi, doğusunda Elazığ Merkez ilçe, güneydoğusunda Sivrice ilçesi, güneyinde ve batısında ise Karakaya Baraj Gölü ile sınırlanır. Karakaya Baraj Gölü ile sınırlandığı batı ve güney kesimlerinde aynı zamanda Malatya ili ile de komşudur (Harita: 1.).

Harita: 1. Araştırma Alanının Coğrafi Konumu

Baskil ilçesinin de içinde bulunduğu Yukarı Fırat Bölümü ülkemizin en büyük bölümüdür. Bu kadar büyük bölüm içinde birbirinden farklı coğrafya karakterleri gösteren bir takım yöreler vardır. Bunlar; 1- Batıda Uzunyayla, 2- Güneydoğu Toroslar ve kuzeyde buna eşlik eden alçak saha şeridi (Elbistan'dan başlayarak Malatya üzerinden Elazığ'a, sonra Murat ırmağı vadisi boyunca Muş ovasına kadar), 3- Karasu ile Murat ırmağı arasındaki Tunceli ve Bingöl yöreleri diye esas itibarı ile üçe ayrılır (Darkot, 1943, s. 261). Araştırma alanımız Darkot'un belirttiği gibi alt yörelerin ikincisi içinde yer almaktadır. Malatya Ovası ile Uluova arasında bir eşik sahasına karşılık gelen araştırma alanımızın yeryüzü şekilleri genellikle D-B uzanışlı durumdadır.

İlçenin kuzeydoğusunda Hasandağı, doğusunda Bulutlu dağları, kuzeyinde Piran dağları, güneydoğusunda Karga dağı, batısında ise Muşar dağı önemli dağlarını oluşturur. Hasandağı ve Bulutlu dağları arasında ki Keluşağı eşiği ile Kuzova yani Elazığ merkez ilçeden ayrılır. Baskil kasabasının yerleştiği Baskil Ovası, Pliosen'de, Geli çayının bu alanı boşaltmasıyla oluşmuş olan bir boşaltma havzasıdır.

Dağlık, plato ve ova alanlarından oluşan alanımızın suları, çaylar tarafından Fırat nehrine (Karakaya Baraj Gölü) boşaltılmaktadır. Dolayısıyla alanımız, Karakaya Baraj Gölü'nün su toplama havzası içerisinde yer alır. Dağlık kütleleri enine yaran Fırat nehri ve kolları alanımız içinde derin boğazlar (Kömürhan, Geli) açmıştır.

Genel olarak karasal iklimin etkisi altında bulunan alanımızda yer alan Kömürhan boğazı sayesinde güneyin nemli ve sıcak hava kütleleri alanımıza sokulduğu için bozulmuş veya gecikmiş Akdeniz iklim tipi görülmektedir. Büyük bir kısmı antropojen step ve steplerle kaplı olan alanımızda meşe ve ardıç türlerinden oluşan kuru orman alanları görülür. Genellikle kahverengi topraklarla kaplı olan alanımız su kaynakları açısından çok zengin değildir.

İlçe idari sınırları esas olan çalışma alanımızın yüzölçümü 1195 km²'dir. Bu alanıyla Elazığ yüzölçümünün (9153 km²) % 13'ünü kaplamaktadır. 1926 yılında merkez ilçeye bağlı köyler ile Keban'ın Muşar (Aydınlar) nahiyesine bağlı köylerin bağlanmasıyla ilçe teşkilatı kurulan Baskil, bugün 3 bucak (Merkez, Aydınlar, Kuşsarayı) ve 62 köyü ile 26811 nüfuslu bir ilçedir. Cumhuriyet Dönemi'nde

demiryollarına verilen önem nedeniyle kurulmuş olan istasyona bağlı olarak bugünkü Baskil kasabası kurulmuş ve gelişmiştir.

Alanımızın beşeri açıdan en önemli özelliği çok fazla mahallenin görülmesidir. Suya ve ekonomik geçim kaynağı olan tarım alanlarına bağlı olarak bir çok mahalleli köyler asıl yerleşme tipini oluşturmaktadır.

Tarımsal faaliyetlerin birinci planda olduğu alanımızda halkın geçim kaynağını da tarımsal faaliyetler oluşturmaktadır. Kayııcılık alanımızın en önemli geçim kaynağıdır. Baskil ilçesinin idari merkezi olan Baskil kasabası ise hizmet sektörünün ağırlıkta olduğu bir yerleşmedir.

Tarihin ilk çağlarından itibaren önemli yol güzergahı üzerinde bulunan Baskil, bugün şehirlerarası karayolu ulaşım ağının dışında kalması yüzünden gelişmemiş kendi kendine yetebilmeye çalışan bir kasaba durumundadır.

1.1.2. Araştırma Alanının Sınırları

Türlü coğrafya varlıklarının birbirinden ayrıldığı yer olan sınır, ya doğal ya da siyasidir (İzırak, 1992, s. 281). Ülkemizdeki idari bölünüş de (il, ilçe, köy gibi) genellikle doğal sınırlara uygun olarak tespit edilmiştir. Araştırma alanımız olan Baskil İlçesi'nin sınırları da genellikle doğal sınırları takip etmektedir.

Sınır kavramı içerisinde yapay ve doğal olma özellikleri dikkate aldığımızda, ilçemizin sınırları şöyledir. Kuzey sınırimız, batıda Keban Boğazı'ndan itibaren başlayarak doğuya doğru devam eder. Bu sınır aynı zamanda Keban İlçesi ile olan sınırı oluşturur. Sığdın çayının Fırat nehrine döküldüğü yerden başlayan ve KB - GD doğrultulu olan sınırimız, Su bölümü sınırının güneyinden geçmektedir. İçlikaval köyü kuzeyinde, önce kuzeye sonra ise doğuya yönelen kuzey sınırimız yine hemen hemen su bölümü çizgisini takip ederek Hasandağı'nın doğusunda son bulur. Hacımustafaköy'ün doğusundaki Kurt tepeden (2006 m) itibaren de Elazığ merkez ilçe ile komşuluğu başlar. Bu sınır 1926 yılından beri değişmeden kullanılmaktadır.

İlçenin doğu sınırı ise, genel olarak K-G yönlü olarak uzanır. Hasandağı (2118 m) ile Bulutlu ve Karga dağları arasında, bu dağların yüksek kısımları ilçemizin içinde

kalacak şekilde doğu yamaçlarından sınır geçmektedir. Yüksek alanlarda doğal olan doğu sınırı, eşik alanlarında ise idari sınırdan geçer. Kuzeyde Keluşağı eşiğinden geçen sınır, güneyde ise Bulutlu ve Karga dağları arasında uzanan Büyükçay vadisini enine geçmektedir. Aynı zamanda bu eşik alanları, Doğu Anadolu'ya giden kara ve demiryollarının geçtiği alana karşılık gelmektedir. Doğu sınırı Çal tepeden (1925 m) itibaren batıya yönelerek Kömürhan Boğazı'nda sona erer. Güneydoğudaki bu sınır çizgisi Sivrice ilçesi ile komşudur. Ancak bu sınırın doğusunda ve Elazığ merkez ilçesi sınırları içinde bulunan iki köy (Sultanuşağı ve Yürekli) bu sınırın bütünlüğünü bozmaktadır (Harita: 2.).

Baskil İlçesinin güney ve batı sınırı ise doğal bir sınırdır. Çünkü bu sınırı Fırat nehri belirlemiştir. Eskiden Fırat nehrinin yatağı boyunca belirlenmiş olan sınır, bugün ise Karakaya Baraj Gölü'nün ortasından geçmektedir. Bu sınır doğal bir sınır olduğu için aynı zamanda il sınıridir ve Malatya ile Elazığ illerinin sınırlarına da karşılık gelir.

İşte yukarıda belirtilen sınırlar içerisinde kalan ve aynı zamanda bir idari ünite olan yer Elazığ iline bağlı olan Baskil İlçesidir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

İnsan ile doğal çevre arasındaki karşılıklı etkileşimin ve ilgilerin ortaya konması coğrafi incelemelerin asıl amacıdır. Baskil ilçesinde coğrafi mekan-nüfus ve fonksiyonları arasındaki karşılıklı ilişkiyi analiz etmek, yorumlamak ve coğrafi alt yapı ile insan arasındaki ilişkileri detaylarıyla saptamak, insanın oluşturduğu faaliyetlerin mekansal dağılışını, nedenlerini ve sonuçları ile karşılaştırmalı olarak ortaya koymak, doğal çevre ile beşeri çevrenin kendi içinde ve birbirleri ile olan ilişkilerinin şehir (kasaba) ve kırsal üzerindeki etkilerini araştırmak bu tezimizin amacıdır.

Bu düşünceye bağlı kalarak, Doğu Anadolu Bölgesi'nde yapılan az sayıdaki bilimsel çalışmalara bir tane daha katmak amacıyla Baskil İlçesi seçilmiştir. Bölgesel-yerel coğrafya araştırma yöntemlerine göre alanımız monografik bir plan dahilinde incelenmiştir. İdari bir ünite seçmemizin temel nedeni ise ülkemizin kalkınma politikalarının pratiğe geçirilmesi konusunda bir adım atmak idi. Çünkü hem istatistiki veriler bakımından hem de idari ünite ile ilgili kararlarda bir bütünlük sağlanması önemlidir.

Baskil İlçesi'nin başlıca problemlerini ortaya koyarak kalkınması ve gelişmesine katkıda bulunabilmek bizim bu araştırmamızın başarıya ulaşmasını sağlayacaktır. Kalkınmada öncelikli yöre olarak kabul edilmesi gereken ilçemizin de içinde bulunduğu Doğu Anadolu'nun her yöresi veya idari ünitesi coğrafi esaslara göre etüd edilmedikçe, önerilecek kalkınma plan ve modelleri isabetli sonuçlar doğurmayacaktır. Baskil kasabasının durağan bir yerleşme görünümünden kurtulabilmesi için neler yapılması gerektiği de bir başka amaçtır.

Belirtilen bu amaçlar doğrultusunda, alanımızda ilgili literatürün toplanması ve bunların tasnifinin yapılması araştırmamızın birinci aşamasını oluşturmuştur. Önce konumuz ve alanımız ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. Baskil ilçesini bir bütün olarak inceleyen herhangi bir çalışma yoktur. Alanımızın bir kısmını veya çevresini inceleyen çalışmaları sırasıyla inceleyelim.

Türkiye'de jeoloji ve jeomorfoloji çalışmaları yapan CHAPUT alanımızla ilgili yapısal gözlemlerde bulunmuştur. Ancak yaptığı değerlendirmeler yol boyu gözlemlerine dayanmaktadır (Chaput, 1936, s. 130-131).

Doğu Anadolu Bölgesi'nin tektonik ana hatlarını çizen ARNİ, bölgedeki tektonik üniteleri 5'e ayırarak incelemiş ve alanımızı Toridler ve İranidler arasında belirtmiştir (Arni, 1939).

Elazığ ilinin coğrafi, zirai, tarih, nüfus ve jeolojik durumunu inceleyen NAZLI, Elazığ ilinin ve ilçelerinin özelliklerini incelemiştir. Alanımızdaki tarım ve hayvancılık alanlarından ve üretilen ürünlerin miktarlarından bahsetmiştir (Nazlı, 1939).

DARKOT, Yukarı Fırat Bölgesi'ni incelerken genel olarak alanımızdan da bahsetmiştir (Darkot, 1943, s. 254-258).

SARIBEYOĞLU, Aşağı Murat Bölgesi'nin Beşeri Coğrafyası adlı çalışmasında Elazığ, Tunceli ve Bingöl çevresini incelemiş ve ilçe yerleşmelerinden de bahsetmiştir. Bölgenin yerleşme, nüfus ve ekonomik faaliyetlerinden bahseden bu çalışmalardaki istatistiki bilgiler o dönem ile günümüz arasında kıyas yapabilmemize yardımcı olmuştur (Saribeyoğlu, 1951).

Doğu Anadolu Coğrafyası adlı eserinde ERİNÇ, tüm bölge ile ilgili genel bilgiler verdikten sonra bölümleri ve alt yörelerini incelerken alanımızdan da bahsetmiştir. Bölgenin tüm coğrafi özellikleri ile ilgili bilgi veren bu eser bir bütünlük teşkil etmesi açısından değerli bir kaynaktır (Erinç, 1953).

Doğu Anadolu Bölgesi'nin özelliklerini 1953 yılında ele alıp inceleyen SARAÇOĞLU, bölgenin genel özelliklerini ve yöreleri tek tek coğrafi açıdan incelemiştir (Saraçoğlu, 1989).

Harput Yolları'nda adlı eseri ile Harput ve Elazığ tarihi ile ilgili bilgiler veren SUNGUROĞLU, alanımıza direkt olarak değinmese bile dolaylı olarak yörenin tarhsel gelişimini anlatmaktadır (Sunguroğlu, 1958). Aynı şekilde ARDIÇOĞLU'da Harput ve çevresinin tarihinden bahsetmektedir (Ardıçoğlu, 1964).

Malatya çevresinde Coğrafi Olayların Kartografik Çizimi adlı çalışmasında ELİBÜYÜK, ilçemizin batısıyla ilgili bilgiler vermiştir. Metot açısından da bu önemli eserden faydalanılmıştır (Elibüyük, 1978).

YİNANÇ ve ELİBÜYÜK'ün hazırladığı 1560 yılına ait Malatya Tahrir Defteri, alanımızın Aydınlar ve Kuşsarayı'na bağlı olan bazı köylerin 16. yüzyıldaki durumlarını göstermesi açısından önemlidir (Yinanç-Elibüyük, 1983).

Karakaya barajının kurulmasına bağlı olarak alanımızdaki höyüklerin ve tarihi eserlerin incelenmesine başlanmıştır. Yöre ve ülke tarihine ışık tutacak araştırmalar bu dönemde yapılmıştır. 1979-1988 yılları arasında bir çok höyük incelemesi Fırat ırmağının her iki kıyısında (Malatya-Elazığ) yapılmıştır (Sevin, Uzunoğlu, Bilgi, Bakır, Ögün, Serdaroğlu vs.). SEVİN ve AŞAN ise yüzey araştırmaları yaparak bölgenin Orta Çağ tarihine ışık tutmuşlardır (Sevin, 1987; Aşan, 1987 vd.). 1985'den sonra Fırat Havzası ile ilgili yapılan sempozyumlarda yöreye ait bilgiler yine tarihe ışık tutması açısından önemlidir.

Alanımızın doğu tarafı ile ilgili fiziki coğrafya araştırması ise TONBUL tarafından yapılmıştır. Kuzova ve Hasandağı Çevresinin Fiziki Coğrafyası adlı çalışmasında alanımızla ilgili jeoloji, jeomorfoloji, iklim, bitki örtüsü, toprak ve

hidrografya özelliklerinden bahsetmektedir. Bu çalışma ile TONBUL, hem metot hem de bilgi açısından önemli bir eser oluşturmuştur (Tonbul, 1985).

Aşağı Fırat Projesi kapsamında ilçemizin batı ve güney sınırını oluşturan Fırat vadisi boyunca arazi kullanımı ve kuvaternerdeki doğal çevre koşulları incelenmiştir. EROL ve diğerleri tarafından yapılan bu çalışmada baraj gölü oluşmadan önceki seki ve aşınım yüzeyleri incelenmiş ve arazi kullanımı yapılmıştır (Erol ve diğ., 1987).

Baskil ve çevresinin florası üzerine bir çalışma yapan AZİRET, alanımızdaki bitki türlerinin dağılışı ve özellikleri hakkında bilgiler vermektedir (Aziret, 1996).

TONBUL ve ÖZDEMİR, Kömürhan Boğazının Oluşumu ve Gelişimini konu alan eserinde, yörenin jeomorfolojik gelişimi ile ilgili bilgiler verirken, önceki çalışmalardan da bahsetmişlerdir (Tonbul-Özdemir, 1996).

Bu eserlerin dışında alanımızın çevresi ile ilgili yapılmış bir çok çalışma ve tez bulunmaktadır.

Literatür taraması yapıldıktan sonra, derlenen malzeme ve bilgilerin ışığı altında temel haritalar çizilmiştir. Araştırma alanının coğrafi konumu haritası 1/500.000 ölçekli, diğer haritalar ise 1/ 100.000 ölçekli haritaların çizilip küçültülmesiyle elde edilmiştir. Topoğrafya haritası, Harita Komutanlığı'nın çizmiş olduğu K 40-41, L 40-41 paftalarının birleştirilmesiyle çizilmiştir. Ayrıca Köy Hizmetleri Elazığ İli Arazi Varlığı Haritası'ndan (1/100.000) faydalanılarak toprak ve arazi kullanımı haritaları çizilmiştir. Köy Hizmetleri AKP Daire Başkanlığı'ndan alınan 1/25.000 ölçekli köy sınırları haritaları birleştirilerek çizilmiştir. Topoğrafya haritasında eş yükselti eğrileri 100 m aralıklarla çizilmiştir. Ayrıca, 250 m aralıklarla bir topoğrafya haritası daha çizilerek diğer haritalar için bir temel harita oluşturulmuştur.

Tüm bu haritalar çizildikten sonra küçültülmüş ve bilgisayar ortamına aktarılarak haritaların son halleri elde edilmiştir. Oluşturulan haritaların bazıları arazi gözlemlerine göre şekillenmiştir. Köy ve mahalle adları yeni isimleri ile haritalara aktarılmıştır. Yerleşmelerin dağınık ve çok sayıda olması yüzünden bazı zorluklar çekilmiştir Ancak bunlar arazi çalışmaları ile giderilmiştir.

Haritaların çizim işlemi tamamlandıktan sonra 1999-2000 ve 2001 yıllarında arazi gözlemleri yapılmıştır. Tüm köylere ve mahallelerine gidilmeye çalışılmış ve köylerde tarafımızdan anketler uygulanarak, fotoğraflar çekilmiş ve gerekli notlar alınarak, bazı haritaların eskizleri arazide çizilmiştir. Arazi gözlemlerinden sonra ise haritalar tekrar revize edilerek yeni haritalar, harita yöntemlerine uygun olarak çizilmiştir.

Nüfus dağılışı haritaları köy sınırları esas alınarak, Araziden Yararlanma, Morfografya ve Topoğrafya haritalarından da faydalanılarak çizilmiştir. Baskil kasabası ve çevresinin topoğrafya ve tarihi gelişim haritası ise 1/25.000'lik haritanın çizilip küçültülmesiyle elde edilmiştir. Şehir içi arazi kullanım haritası ise İller Bankası'ndan temin edilmiş (1/5.000) ve arazi gözlemine dayalı olarak çizilmiştir. Etki alanı haritası ise köylerde uygulanan anketlerin sonuçlarına ve kasabadan elde edilen verilere göre çizilmiştir.

Konuların daha iyi anlatılabilmesi için DİE, DMİ, DSİ, KHGM ve Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri gibi devlet kuruluşlarının verilerinden de faydalanılmıştır. Aldığımız veriler ve anket sonuçlarına göre tablo ve grafikler oluşturulmuştur. Tüm bunlar yapıldıktan sonra tezin yazım işlemine geçilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BASKİL İLÇESİ'NİN FİZİKİ COĞRAFYASI

2.1.Yeryüzü Şekilleri

Araştırma alanımızın içinde yer aldığı Doğu Anadolu Bölgesi, sıkışık yüksek dağ sıraları, 2000 m ortalama yükseltisi ile yurdumuzun diğer bölgeleri arasında ayrı bir yeri olup bu özellikleriyle genelde “yüksek ülke” karakteri göstermektedir (Erinç, 1953, s. 3). Bölgede bazen tek, fakat daha çok dizinler halindeki çukur alanlar veya depresyonlar önemli bir yer tutar. “Bölgenin kuzeyinde, Kelkit-Çoruh sıradağları; güneyinde Erzincan, Tercan, Erzurum ve Aras nehri depresyonları, bu çukur alanın güneyinde Karasu-Aras sıradağları yer alır. Bunun güneyinde ise Elbistan havzasından başlayarak doğuya doğru Malatya, Uluova (Mollakendi), Bingöl (Çapakçur), Muş, Van gölü, Başkale (Havasor) ve Yüksekova (Gevan) havzalarıyla devam eden şerit üzerindeki depresyonlar birbirlerinden belirgin eşiklerle ayrılmışlardır. Bu depresyon dizisinin güneyinde adeta bir duvar şeklinde yay çizerek uzanan Güneydoğu Toroslar yer alır” (Erinç, 1953, s. 6). Baskil ilçesi ve çevresi de kabaca batıda Malatya (700-1000 m) ile doğuda Uluova (800-1000 m) depresyonları arasında bir eşik alanı olarak belirmiştir (Tonbul, 1985, s. 65).

Eşik sahaya karşılık gelen çalışma alanı arızalı ve engebeli bir görünümde olmasına rağmen genelde plato karakteri göstermektedir. Erinç, alanımızı doğuda Uluova ve Murat nehri, batıda ise Fırat nehri ile sarılan bir ada şeklinde ve yakın zamanlarda gömülmüş vadilerle kesintiye uğramış olgun modlelerden meydana gelmiş bir plato sahası olarak belirtmektedir (Erinç, 1953, s. 111).

Doğu Anadolu Bölgesi'nin büyük bir kısmı düzlüklerle kaplıdır. Önceleri dış kuvvetlerle aşındıktan sonra yakın bir jeolojik geçmişte epirojenik hareketlerle yükselen bu bölgede yeryüzü şekillerinin daha basık olduğu söylenebilir. Bölgenin morfolojik gelişiminde iki farklı dönem etkili olmuştur.

a- Orta Miosen sonlarına kadar devam eden kıvrılmalar safhası,

- b- Üst Miosen'den itibaren denizin bölgeyi son defa olarak terk etmesi ve bölgenin kıvrılma yeteneğini bütünüyle kaybederek, tektonik kuvvetlere karşı rijit bir kütle reaksiyonu göstermesi safhasıdır.

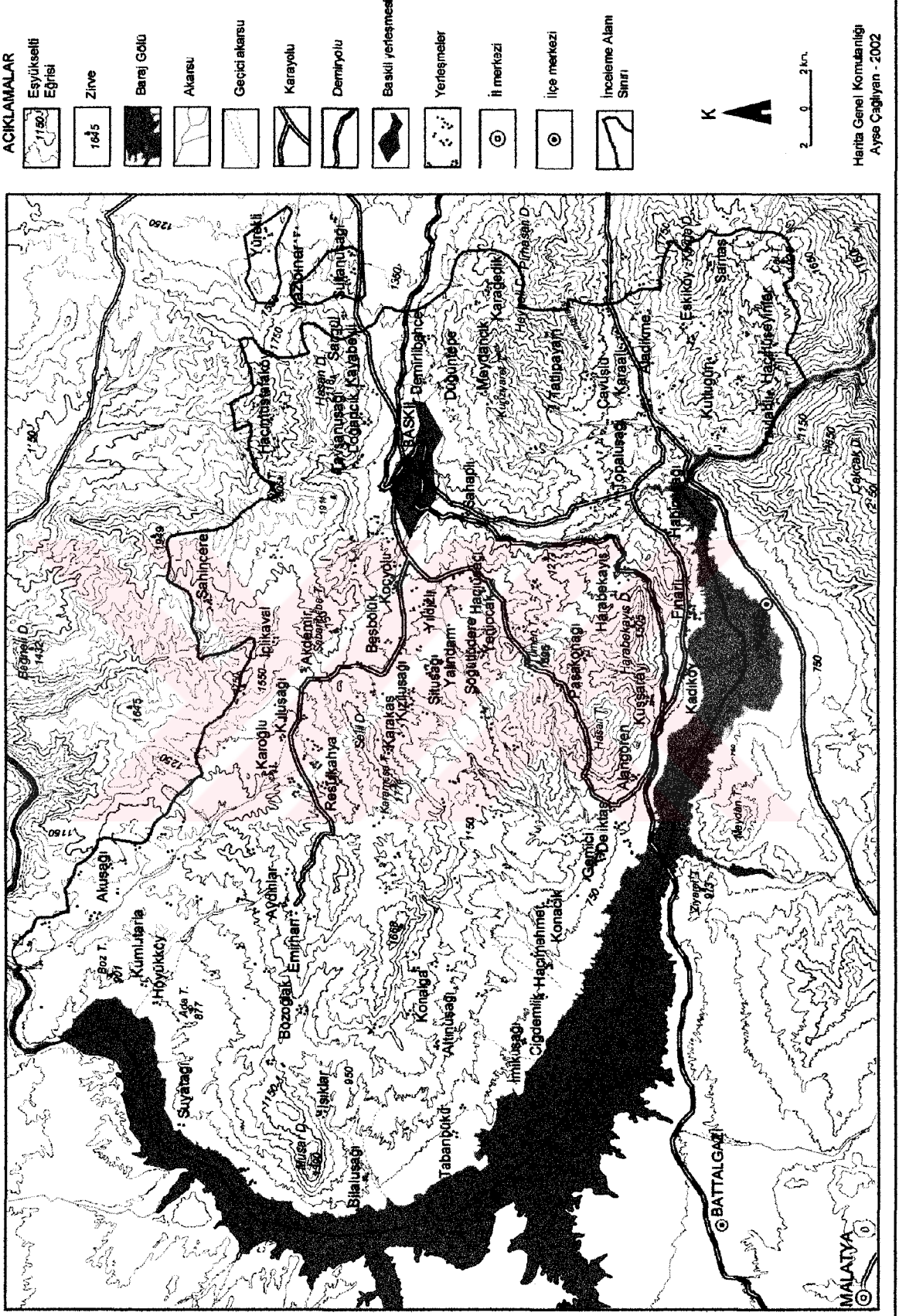
Pleistosen başlarında beliren hareketlerle toptan yükselmiş ve bölgenin bugünkü görünümü ortaya çıkmıştır (Erinç, 1953, s. 9-12).

Baskil ilçesi, Toros orojenik kuşağı içerisinde yer almaktadır. Toros dağları ve Torid kuşağı Neotetis'in güney kanadını kapsar ve otoktan birimlerle, kuzeyden gelmiş örtü birimlerden oluşur. Jeosenkinal, güneydeki Arabistan bloku üzerine Campaniyen yaşlı itilmelerle Üst Kretase'den itibaren kapanmaya başlamış ve bu kapanma, Türkiye'nin bugünkü genç tektonik zeminini yaratan, Orta Miosen kıta-kıta çarpışması ile sona ermiştir. Bu kuşağın güney sınırı Bitlis ofiyolitik kenet zonasıyla belirlenir ve esas itibarı ile günümüzde depremler ile karakterize edilen oldukça genç bir itilme alanının oluşturduğu sürekli bir yamaç halinde görülür (Erol, 1983, s. 8).

Doğu Anadolu Bölgesi'nde Neotektoniğin başlangıcında gelişen yapısal şekiller peneplen şeklindeki yüzey şekillerini değiştirmiş, kabaca D-B doğrultulu antiklinallere karşılık gelen sırtlar ile senklinallere karşılık gelen havzalar gelişmiştir. D-B yönünde akarsular menderesler, K-G yönünde akarsular da yarma vadiler oluşturmuştur. Bu yalın yapı, bindirme, doğrultu atımlı fay, açılma çatlakları ve volkanizma tarafından denetlenerek karışık bir görünüm kazanmıştır. Olaylar geliştikçe D-B yönünde uzanan sırtlar ile giderek daralan ve sırtlarla yükselti farkı artan yine D-B uzanımlı dar ve uzun havzalar oluşmuştur. Bu tür havzalar "dağ arası havza" olarak tanımlanmıştır. Doğu Anadolu bu jeolojik ve jeomorfolojik gelişim sonucu K-G yönünde kısalmış ve kabuğu kalınlaşarak bir bütün olarak yükselmiştir (Şaroğlu-Güner, 1981, s. 39).

Alanımızdaki morfolojinin belirlenmesinde orojenik, epirogenik ve volkanik olaylardan oluşan tektonik hareketler birinci derecede etkili olmuş, böylece dağlar, ovalar ve platolar meydana gelmiştir. Fluvial etmenler ise tektonizmanın oluşturduğu bu çatıyı yer yer derin bir şekilde yarmak, parçalamak ve boşaltmak suretiyle yörenin bugünkü topoğrafik görünümünü kazanmasına neden olmuştur (Tonbul, 1985).

Harita: 2 BASKIL İLÇESİ VE ÇEVRESİNİN TOPOGRAFYA HARİTASI

İçinde bulunduğu bölgeye göre ortalama yükseltisi (1250-1350 m) daha düşük ve daha az engebeli olan araştırma alanımızda yeryüzü şekillerini gruplara ayıracak olursak;

- 1- Dağlar
- 2- Platolar
- 3- Ovalar şeklinde inceleyebiliriz.

2.1.1. Dağlar

Alanımızdaki dağlık bölgeler; Hasandağı (Haroğlu), Bulutlu (Heybeli-Pirhasan) dağı, Karga dağı, Muşar dağı, Seher dağı, Selil dağı, Harabakayış dağları ve Piran dağlarına karşılık gelmektedir.

2.1.1.1. Hasandağı (Haroğlu Dağı)

Araştırma alanımızın kuzeydoğusunda bulunan Hasandağı, yöre morfolojisinde birinci derecede etkili olmuştur. Baskil ovasının kuzey ve kuzeydoğusunda yer alan Hasandağı'nın kuzeybatısında Piran dağları ve kuzeydoğusunda ise bu dağın uzantısı durumunda olan Naldöken dağları uzanır. Bölgedeki Alpin yöne uygun olarak GGB-KKD doğrultusundaki Hasandağı'nın yüksekliği doğudan batıya doğru azalarak Baskil'in Odabaşı-Beşikan mahallesinde 1700 m'lere kadar inmektedir. Dağın en yüksek noktasını ise doğudaki Torelartef Tepesi (2136 m) oluşturmaktadır. Dağın üzerinde bulunan tepeler doğudan batıya doğru şöyledir: Yukarıkarakuş T. (2125 m), Kınıherçe T. (2118 m), Kurt T. (2005 m), Melikbaba T. (1933 m), Hermuşak T. (1914 m) Avcan T. (1766 m) ve Kuruave T. (1759 m)'dir. Ortalama yükseltisi 1950 m olan Hasandağı çevresindeki depresyonların kenarında bir duvar gibi yükselmektedir. Güneyindeki Baskil Ovası ile 700 m'lik bir nispi yükseltisi bulunan Hasandağı'nın yapısı granit ve diorit türü derinlik kayaları olmak üzere, bunları çevreleyen bazik kayalardan oluşmuş Üst Kretase yaşlı Yüksekova karmaşığı ile bütün bunlar üzerinde örtü formasyonu olarak Orta Paleosen Alt Eosen yaşlı Seske formasyonuna ait kireçtaşları oluşturmaktadır. Dağın kuzeydoğu uzantısını meydana getiren Naldöken dağı da benzer yapı göstermektedir. Kalkerler özellikle dağın doruklar bölümünde geniş bir yayılıma sahiptir.

BASKIL İLÇESİ VE ÇEVRESİNİN FİZİKİ HARİTASI

Harita: 3

Ayşe Çağlayan - 2002

Genelde kubbe yapısı gösteren Hasandağı'nın yüksek bir kütle olarak belirmesinde dağın çekirdeğindeki bazik kayalar içine sokulmuş büyük bir kütle halindeki granitik masifin payı büyüktür. Granitlerin yüzeyde görüldüğü dağın kuzey yamaçları boyunca, granitin çözülmesi sonucu oluşmuş kalın, kırmızı renkli arena depoları ve granit blokları görülür. Dağın Kuzova ve Baskil Ovasına bakan yamaçlarının alçak bölümleri, Eski Tersiyere ait fliş formasyonu tarafından diskordans olarak örtülür. Marn, kumtaşı ve şeyl ile yer yer de kalker aralanmasından meydana gelen fliş formasyonu dağın yamaçlarında 1450-1500 m yükseltilere kadar çıkmaktadır (Foto: 1.).

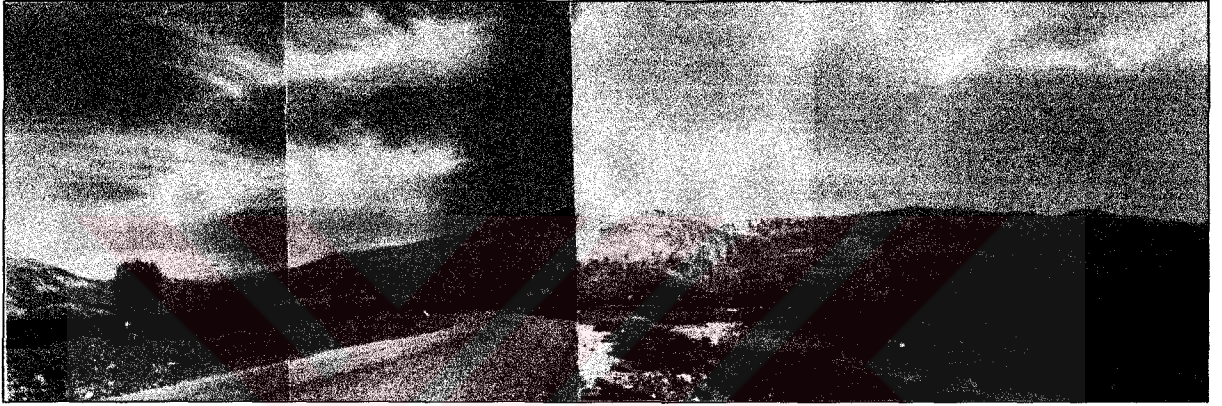

Foto: 1. Baskil Ovası'nın kuzeyinde yer alan Hasandağı'nın güney yamaçlarındaki fay façelerini görmekteyiz

Hasandağının yapısal özelliğinden dolayı batı yamaçları hariç diğer yamaçları oldukça dik bir eğime sahiptir. Granit ve kalker gibi oldukça sert kayaların temelini oluşturması, dağın kuzey ve güney yamaçlarının faylı olması ve bu faya bağlı olarak yükselmesi yamaçların eğim derecesini arttırmış ve eğimin ‰ 400'ün üzerinde olmasına neden olmuştur.

Hasandağı tektonik olarak kuzeyden güneye doğru çarpılarak yükselmiş ve dağın doruklarını meydana getiren kalkerler monoklinal bir durum alarak, alınları kuzeye bakan birkaç sıra halinde kuesta dizini oluşturmasına neden olmuştur. Ayrıca bu çarpılma esnasında dağın yamaçlarında da faylanmalar meydana gelmiştir. Eğim atımlı normal fay karakteri gösteren en belirgin kırık çizgisi dağın Baskil ovasına bakan güney yamacı boyunca uzanmaktadır. Fayın batı tarafındaki atımı 400-450 m'yi bulmaktadır. Bu kırık çizgisi yatılı bölge okulunun bulunduğu Doğancık (Milliüşağı) köyünden doğuya doğru fleksür haline geçer. Bu nedenle dağın belirtilen bölümündeki tabakalar

yer yer 60-70°'ye ulaşan dik bir durum almışlardır. Hasandağı'nda, bölgedeki Alpin sisteme bağlı dağların genel uzanış yönüne uygun bir şekilde D-B ve yer yer GB-KD doğrultusunda uzanan kıvrık hatlarının yanı sıra, daha küçük ölçüde olan K-G yönlü kırıklara da rastlanır. Bunlardan en önemlisi YİBO'nun kuzeyinde birbirine paralel iki ayrı kırık çizgisinden meydana gelen faylardır. Milliüşağı deresi bu iki kırık çizgisi arasındaki çukurluğa yerleşmiştir. Hasandağı K-G yönlü bu kırık sistemi tarafından morfolojik olarak birbirinden farklı iki bloka ayrılmış durumdadır. Doğu blok vadilerle parçalanmış ve fay façetalarının oluşmasına neden olmuştur ve olgun bir topoğrafya görünümünde iken batı blok daha az parçalanmış ve gençlik dönemine ait bir topoğrafya şeklindedir.

Bu kütle Pliosen sonlarında başlayan ve Kuvaterner'de de devam eden epirojenik hareketlerle dikey yükselmiş, Kuzova, Baskil ve Birvan depresyonları çöküntüye uğramıştır. Bu olay esnasında eskiden oluşmuş olan faylar yeniden gençleşirken, dağın yapısal uzanışını dikine kesen küçük ölçüdeki pek çok yeni fay oluşmuştur. Yeni beliren bu eğim ve taban seviyesi koşulları, akarsu aşındırmasını canlandırmış, özellikle dağı K-G yönünde kat eden konsekant akarsular yataklarını derinleştirmiş ve fay dikliğini façetalar halinde yarmıştır.

Dağın doruklar bölümü bir aşınım yüzeyine karşılık gelir. Bu Miosen öncesi aşınım yüzeyi Milliüşağı deresinin vadisi tarafından iki parçaya ayrılmış olup, derenin doğu bölümünde D-B, batı bölümünde ise K-G yönünde uzanmaktadır. Bu düzlük dalgalı bir yüzeye sahip olup, kuzeyden güneye doğru çarpılmadan dolayı eğimlidir. Kalkerler üzerinde gelişmiş olmasından dolayı düzlük üzerinde lapyalar ve dolinler mevcuttur. Elips şeklinde olan bu dolinler genellikle akarsular tarafından kapılmıştır.

Ayrıca Miosen öncesi aşınım yüzeyinden aşağıda başka bir aşınım yüzeyi daha bulunmaktadır. Miosen öncesi düzlük kadar belirgin ve geniş alanlı olmayıp küçük parçalar halinde dağın çeşitli bölümlerinde yer yer 1750 m'ye kadar çıkmaktadır. Bu düzlük akarsularla oldukça parçalanmış durumdadır.

Baskil ve Keban derelerinin kolları tarafından oldukça yoğun bir şekilde parçalanmış olan Hasandağındaki vadiler genellikle konsekant ve tabansız vadiler

şeklinde. Bu dağlık kütleleri parçalamış olan vadilerin en belirgin özelliği ise dışbükey bir yamaç profili göstermeleridir (Tonbul, 1985, s. 67-74).

2.1.1.2. Bulutlu (Pirhasan-Heybeli) Dağları

Araştırma alanımızın doğusunda Hasandağı'na paralel bir şekilde GGB-KKD yönünde uzanan Bulutlu dağının en yüksek noktası Pirhasandağı üzerindeki Karataş tepesinde (2034 m) 2000 m'yi aşmaktadır. Bu dağ kütlesi asıl dağlık özelliğine doğu kesiminde sahip olup, batıya doğru yükseltisi azalır ve vadilerle parçalanmış bir plato görünümü kazanır. Kurtboğan T. (1911 m), Hasisik T. (1861 m), Tirazin T. (1814 m), Kırmızı T. (1757 m) gibi yüksek tepeler doğu kesimde yer alır. Bulutlu dağının kuzeydoğusunda yer alan Hankendi ovasını tabanı ile 850 m'lik, Baskil ovası ile 300-350 m'lik nisbi yükselti farkı vardır. Batıda Baskil (Geli) deresinin vadi tabanı ile ise 550-600 m'yi bulan nispi yükseltisi vardır.

Bulutlu dağının yapısını Üst kretase yaşlı Yüksekova karmaşığı oluşturur. Karmaşık dağın doğu bölümünde daha çok gabro, serpantin, diyabaz ve andezit kayalardan meydana gelen bazik kayalar halindedir. Ayrıca yer yer aşınımından arta kalmış küçük parçalar halinde görülen mermerler önemli bir alan kaplar. Dağın batı bölümü ise tamamen granit ve kısmen diyoritlerden meydana gelmiştir (Harita: 4.).

Bulutlu dağının doğusu ile batısı arasındaki litolojik fark morfolojiye de yansımıştır. Bazik kayaların olduğu doğu kesiminde relief zenginliği vardır. Granitlerin hakim olduğu batı kesiminde ise bir monotonluk ve şekil azlığı görülür. Her iki tarafta da vadilerin fazla olduğu bu dağlık kütle üzerinde ayrıca granitlerin fazla olduğu yerlerde 4-5 m kalınlığa erişebilen kırmızı renkli arena tabakası ile kaplıdır.

Orta Miosen hareketleri esnasında Hasandağı kırılarak yükselirken, Bulutlu dağı kıvrılarak bir antiklinal durumunu almış, bazı bölümlerinde ise yer yer kırıklar meydana gelmiştir. Bu dağın kıvrılarak yükselmesindeki en büyük etken granitlerden müteşkil Yüksekova karmaşığıdır. Dağın kuzey kesiminde yer alan kırık çizgisine bugün Şefkat deresi yerleşmiş durumdadır. Bulutlu dağı bugünkü yükselti ve şeklini ise, Orta Miosenden sonra devam eden genç tektonik hareketlere borçludur.

Bu dağlık ktle üzerinde de 1800-2000 (Miosen ncesi) ve 1500-1700 m (Alt-orta Miosen) ortalama yükseltilere gelişmiş iki ayrı aşınım yüzeyi bulunmaktadır. Ancak Hasandağı'ndaki kadar belirgin olmayan bu aşınım yüzeyleri dağın oroğrafik eksenine paralel olarak doğu-batı yönünde uzanan ince-uzun şerit veya küçük parçalar halinde görülürler. Dağın büyük bölümünü meydana getiren bazik görünümlü kayalar ile çatlaklı bir yapıdaki granitler yüzeyde fazla ayrışmaya uğramaları nedeniyle, dağın batı ve orta bölümündeki aşınım yüzeyleri daha çok yuvarlak yassı sırt, basık kubbeimsi tepeler halinde kalabilmişlerdir. Doğu bölümünde ise yapıyı oluşturan mermerler üzerinde aşınım yüzeyleri daha belirgin olarak görülmektedir (Foto: 2.).

Özellikle, şefkat ve Kesrik derelerinin kuzeye doğru akan kolları tarafından parçalanmış olan Bulutlu dağı, oldukça fazla tahrip edilmiş meşe ve ardıç topluluklarından meydana gelen bir orman örtüsü ile kaplıdır. Aşınım yüzeyi üzerinde yeterli bir toprak örtüsü gelişmediği için tarım oldukça sınırlı bir alanda yapılabilmektedir (Tonbul, 1985, s. 74-78).

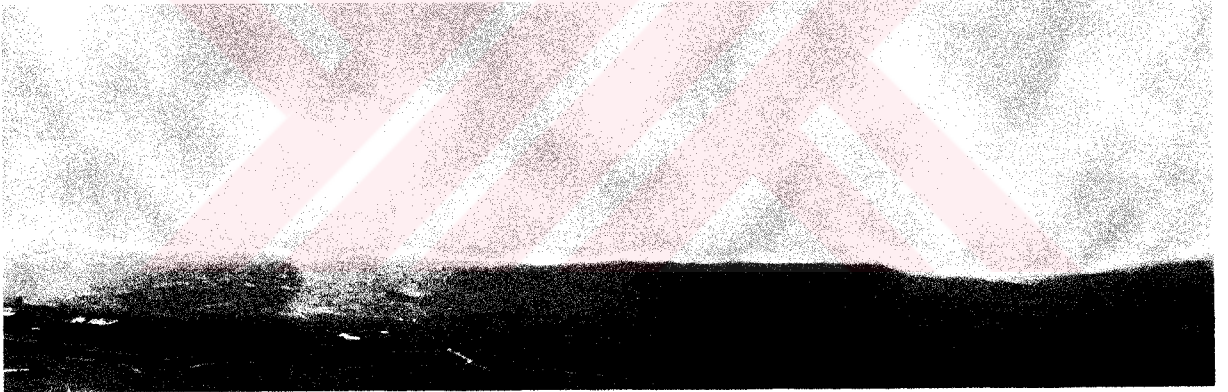
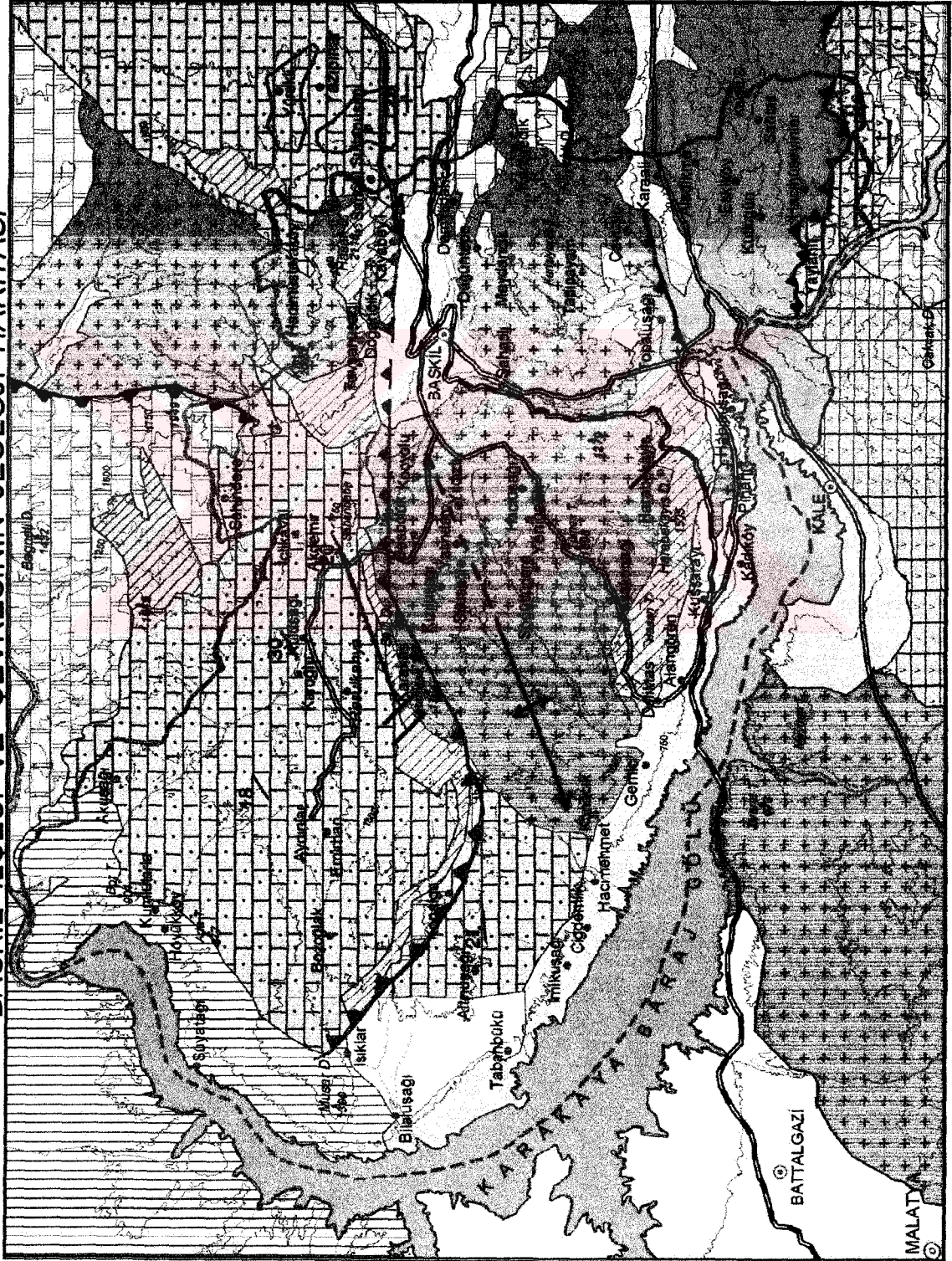

Foto: 2. Baskil Ovası'nın güneyinde yer alan Bulutlu dağları

2.1.1.3. Piran Dağları

Araştırma alanımızın kuzeyinde yer alan Piran dağları Hasandağı ve Bulutlu dağına dik bir şekilde K-G yönünde uzanmaktadır. Gney kesiminde Hasandağı (Haroğlu dağı) ile birleşen dağın en yüksek yerini meydana getiren Kurt tepe (2006 m) aynı zamanda Baskil ilçesi ile Keban ilçesi arasındaki sınırı da oluşturmaktadır.

HARITA 4 BASKIL İLÇESİ VE ÇEVRESİNİN JEOLojİ HARİTASI

2000-Elağ Projesi
Ayşe Çağlayan - 2002

BASKİL İLÇESİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN JEOMORFOLOJİ HARİTASI

ACIKLAMALAR

DAĞLIK ALANLAR

- Miyosen öncesi aşırım yüzeyleri
- Alt Miyosen aşırım yüzeyleri

PLATOLAR

- Yüksək platolar
- Miyosen öncesi aşırım yüzeyleri
- Alt Miyosen aşırım yüzeyleri
- Orta Miyosen aşırım yüzeyleri
- Açık platolar

- Pliyosen aşırım yüzeyleri
- Alt Pleistosen aşırım ve sögü yüz.

Tepelik geçiş alanları

OVALAR

Alüvyal dolgu yüzeyi

Seskil Ovası

VADLER

- "V" şekilli vadler
- Yarma vadiler
- Birikimli loni ve yelpazeleri
- Yamaçlar
- Küstaa
- Boyalma Harzları

Eşyükselti Eğrisi

Zirve

Baraj Çözü

Akarsu

Geçici Akarsu

Karayou

Deniz yolu

Yerleşmeler

İncileme Alanı Sınırı

Ayşe Çağlayan - 2002

Piran (Keban) dağları kuzeye doğru gidildikçe alçalarak Keban deresi vadisinin kuzey tarafında 1200-1250 m'lere kadar inmektedir. Baskil ovası ile 650-700 m'lik bir nisbi yükselti farkına sahip olan Piran dağlarının yapısını Paleozoik-Mezozoik yaşlı metamorfitleler oluşturmaktadır. Keban metamorfitleleri olarak bilinen bu masif içinde çoğunlukla mermer, rekristalize kireçtaşı, kalkşist, kalkfillit ve metakonglomeralar yer almaktadır. Dağın güney kesimi ise Orta Paleosen-Alt Eosen yaşlı kalkerler ve konglomeralardan ve Üst Kretase yaşlı granitlerden oluşmaktadır. Piran dağlarının Kuzova'ya bakan yamaçları bir fay dikliğine karşılık gelir. Bu yamaç boyunca yükselmiş olan kütle, yükselirken doğudan batıya doğru çarpılarak asimetrik bir görüntü kazanmıştır. Bindirmenin olduğu doğu yamaçlarda eğim % 600'den fazladır. Dağın doğu yamacı boyunca K-G yönlü uzanan bu fay dikliği, çok sayıda kısa boylu konsekant vadiler tarafından parçalanmış ve fay façetaları oluşmuştur.

Hasandağı ve Bulutlu dağında olduğu gibi Piran dağlarının da doruk bölümünde aşınım yüzeyi gelişmiştir. Dağın güney bölümlerinde 2000 m'lere kadar yükselen bu aşınım yüzeyi kuzeye doğru alçalarak 1700 m'ye kadar inmektedir. Çok taşlı bir yüzey örtüsüne sahip olan düzlük, genellikle mermer ve kalkşistler üzerinde gelişmiştir. Miosen öncesi yaşlı olan bu aşınım yüzeyinden başka özellikle batı tarafında geniş alanlar kaplayan ve 1500-1700 m'lere gelişmiş bir aşınım düzlüğü daha vardır. Alt-Orta Miosen yaşlı olan bu düzlük Miosen öncesi yüzeyin devamı şeklinde görülmektedir (Tonbul, 1985, s. 78-80).

2.1.1.4. Harabakayış Dağları

Çalışma sahamızın güneyinde bulunan Harabakayış dağları 1500-1700 m yüksekliğinde KD-GB uzanırlıdır. Dağın kuzey kesimi güneyine göre daha yüksektedir. Bu kütlede üzerindeki tepeleri kuzeyden güneye doğru sıralayacak olursak; Tümen T. (1698 m), Hasan T. (1639 m), Sevlit T. (1342 m) ve Harabakayış T. (1505 m)'dir.

Akarsu vadileri tarafından oldukça parçalanmış ve plato görünümü kazanmış bu kütlede güney kesimine adını veren Harabakayış dağlarının yapısını Orta Paleosen-Alt Eosen yaşlı kalkerlerden oluşmuş Seske formasyonu oluşturmaktadır. Taban konglomerası ile başlayan ve marn görünümlü, gri, beyaz renkli, bol çatlaklı kireç taşlarından oluşur. Buradaki konglomeraların kırmızı renkli olması ortamın başlangıçta

karasal olduğunu ve giderek sığ deniz ortamına dönüştüğünü göstermektedir. Kütlelinin kuzeyi ve batısını ise Üst Kretase yaşlı granit, granodiyorit, siyenit, diyabaz gibi kayalar meydana getirmektedir. Bu kesimin kolay aşınan granitlerden oluşması yüzünden aşınım daha fazla olmuş ve dolayısıyla bu alanda eğim daha fazladır. Dik, çok dik ve sarp kayalıkların bulunduğu bu kütlede eğimin fazla olmasından dolayı şiddetli erozyon da görülmektedir (Foto: 3.).

Harabakayış dağının yapısını kalkerlerin oluşturmasından dolayı üzerinde karstik şekiller de görülmektedir. Lapyaların olduğu bu kütle üzerinde çok sayıda mağara sistemi de gelişmiştir. Batıdan doğuya doğru dağın güney kesiminde Aligonce Mağarası, Terzi Mağarası ve Dimili Mağarası yer almaktadır.

Bekirhüseyin çayı tarafından derin bir şekilde yarılmış olan bu kütle, bu vadi tarafından ikiye bölünmüş şekildedir. Harabakayış dağının doğusunda kırık sistemini de görebilmekteyiz. Genellikle mera alanı olarak kullanılan bu dağlık alan üzerindeki şiddetli erozyonu ve Karakaya Baraj Gölü'nün de dolmasını önlemek amacıyla Orman Bölge Müdürlüğü tarafından mikro havza çalışması başlatılmıştır.

Foto: 3. Hacınuşağı Köyü çevresinden Harakayış dağlarının görünüşü. Mera alanı olan dağlık kütle üzerinde erozyon görülmektedir. Ön taraftaki tepeler üzerinde ise erozyonu engellemek için yapılan ağaçlandırma çalışmaları görülmektedir.

1.1.1.5. Selil Dağı

Araştırma alanımızın hemen hemen orta kesiminde yer alan Selil dağı GB-KD doğrultulu 1500-1750 m yükseltiye sahip bir küttedir. En yüksek yerini güneybatısındaki Karameşe Tepesi (1774 m) dir. Selil dağının batısında dağın uzanışına uygun olarak GB-KD doğrultulu bir kırık çizgisi bulunmaktadır. Ayrıca güneydoğu kenarında Karameşe Tepesi'nin batısında KB-GD doğrultulu birbirine paralel iki kırık çizgisi de bulunmaktadır.

Dağın yapısını Orta Paleosen-Alt Eosen yaşlı Seske formasyonu oluşturmaktadır. Dağın doğusunda temelde granitler yer alır, Batı kesimi ise, fliş özelliğindeki kumtaşı, çamurtaşı, marn ardalanması ve üzerinde kalkerlerden oluşmaktadır (Foto: 4.).

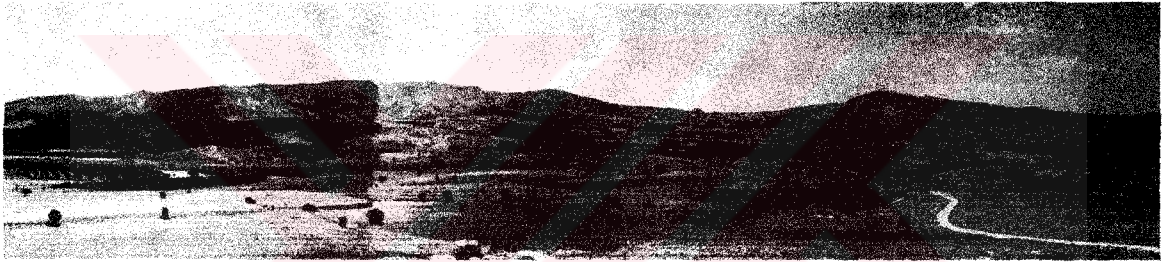

Foto: 4. KD-GB uzanışlı olan Selil dağının kuzeyden görünüşü

2.1.1.6. Seher Dağı

Aydınlık-Emirhan köyü güneyinde yer alan Seher dağı D-B doğrultuludur. 1500-1700 m yükseltiye sahip ve plato özelliği gösteren bu küttelin en yüksek yeri doğudaki Ziyaret Tepesi'dir (Foto: 5.).

Seher Dağı'nın güneyinde dik fay yamaçları dikkati çekmektedir. Bu faylanmalar Seher dağı kuzeyinde bir seri kuesta ve subsekant çukurlukların oluşmasını sağlayan birinci faktördür. Monoklinal duruşlu Eosen flişlerinin yer verdiği kuesta kaşları genel hatlarıyla dağları meydana getirmektedir. İşte Seher dağı da bir kuesta kaşına karşılık gelmektedir (Elibüyük, 1978, s. 37).

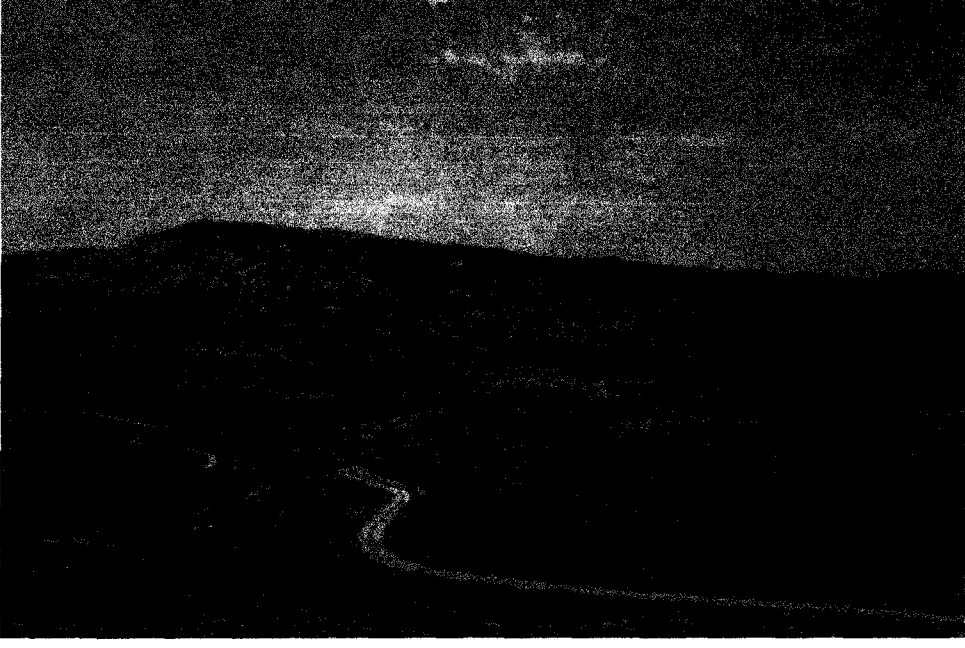

Foto: 5. Marnlı yapısından dolayı erozyonun çok görüldüğü Seher Dağı'nın kuzeyden görünüşü

Bu dağın yapısını Lütesyen yaşlı fliş özelliğindeki kumtaşı, çamurtaşı, marn arılanması ve kalkerler oluşturmaktadır. Marnlı bir yapı olduğu için dağın yamaçları, özellikle de kuzeye ve doğuya bakan yamaçları çok şiddetli erozyon sahaları durumundadır ve yarıntı erozyonu görülmektedir (Foto: 6). Ayrıca bu formasyonun özelliğinden dolayı Seher dağı ve çevresinde nümmülit fosilleri bulunmaktadır.

Foto: 6. Selil dağının Seher dağından görünüşü. Bu alanlar daha çok kuru tarım ve mera alanı olarak kullanılmaktadır.

2.1.1.7. Muşar Dağı

Araştırma alanımızın batısında Karakaya Baraj Gölü'ne dik yamaçlarla inen Muşar dağı yer almaktadır. Dağın yükseltisi 1390 m'dir. Yükseltisi az olan bu dağın çevresine göre nispi yükseltisi fazla olup 650-700 m'dir (Foto: 7.). Eski Fırat nehrinin (şimdiki Karakaya Baraj Gölü'nün) çizdiği dirseğin hemen doğusunda genel hatlarıyla D-B yönünde meydana gelmiş fayların şekillendirdiği Muşar dağı belirgin bir hosttur (Elibüyük, 1978, s. 37).

Foto: 7. Urartular döneminden kalan kale kalıntısının bulunduğu horst özelliğindeki Muşar dağı.

Muşar dağının yapısını Alt Miosen yaşlı D-B doğrultulu kırmızı renkli konglomeralar, kumlu kalkerler ve kumtaşı, marn ardalanması oluşturur. Buradaki kalkerler karstik boşluklu ve bol çatlaklı olup, sırt ve tepeler oluşturmaktadır. Batı yamacı oldukça dik olan Muşar dağı çıplak kayalıklara sahip olup, üzerinde Kale-Kilise kalıntısı bulunmaktadır.

2.1.2. Platolar

Alanımızda plato özelliğindeki düzlüklere de rastlanır. Bu düzlükler akarsularla parçalanmış durumdadır. Yörede bulunan plato alanlarına herhangi bir isim verilmemesine karşılık genellikle 'yazı' adı verilmektedir. Sahada platolar incelenirken

isimlerinin olmamasından dolayı zorluk çektiğimiz için, plato alanlarına da isim verilmesinin uygun olacağı inancındayız.

2.1.2.1. Yüksek Platolar

Hasandağı'nın Kuzova'ya bakan doğu yamaçlarının etek bölümlerinde görülen ve üstünde Sultanuşağı, Yürekli, Sarıgül köylerinin yer aldığı yüksek platolar alanı güneyden kuzeye doğru daralarak uzanır. Platonun güneyde yer alan genişliği, 4-5 km ile en kuzeyde 300-400 m'ye düşer.

Aşınım yüzeyine (Üst Miosen) karşılık gelen bu platoların genel eğimi doğuya doğrudur. 1250-1400 m'ler arasında görülen bu plato alanının litolojisi genellikle gri-yeşilimsi renkteki marnlardır. Ayrıca içinde kumtaşı bantlarının görülmesi yüzünden aşınma az olmuş ve şeklini koruyabilmiştir.

Hasandağı'nın doğusundaki platonun yapısını meydana getiren bütün bu tabakalar kuzeydoğuya doğru 30-35° eğimlidir. Plato yüzeyi üzerinde kalınlığı yer yer 5-6 m'ye ulaşan açık kırmızı renkte bol çakıllı bir örtü bulunur. Hasandağı'nın doğu eteklerindeki bu aşınım yüzeyinden dağlık alana geçiş eğimli bir etek düzlüğü aracılığı ile olmaktadır. Bu plato Keban Baraj gölüne dökülen Sarini çayının kolları tarafından 50-60 m kadar yarılarak parçalanmış ve topoğrafya gençleşmiştir. Bu derelerin vadileri genel eğime uyarak D-B yönlü konsekant vadiler olup, paralel drenaj ağı görülmektedir. Tabansız olan bu vadilerin enine profilleri asimetrik bir özellik gösterir.

Bulutlu dağının kuzeyindeki platolar ise Kuzova ile Baskil ovası arasında bir eşik görevi görmektedirler. Hasandağı eteklerinde gelişen plato ile birleşmiş gibi görünen bu plato alanı bu özelliğinden dolayı Üst Miosen-Alt Pliosen düzlüğü daha yüksektir. Ortalama olarak 50-100 m daha yüksek olan bu aşınım yüzeyi mermerler üzerinde gelişmiştir.

Bir diğer yüksek plato alanı ise Baskil ovası çevresinde görülmektedir. Geli (Baskil) çayı tarafından ikiye ayrılmış olan bu plato K-G yönlü uzanmaktadır. Bu plato alanı aynı zamanda Geli çayına karışan dereler ile batıya doğru akan derelerin su bölümü çizgisini oluşturmaktadır. Platonun en yüksek yeri Koçyolu köyü kuzeybatısında bulunmakta olup, 1500 m'ye varan bir yükselti değeri gösterir. Bu

alandan güneye doğru yükselti azalmakta ve tekrar yükselerek Hacıuşağı köyü yakınında 1450 m'ye çıkmaktadır. Üzerinde bir çok yerleşmenin bulunduğu platonun eğimi kuzeyden ve güneyden merkeze doğrudur. Kuzey kesimi az parçalanmış bir görünümde iken güney tarafı Geli ve Hardi çayının kolları tarafından iyice parçalanmışlardır.

Granitlerin fazla ayrışmasından dolayı güney tarafı testere ağzı gibi görünüm kazanmış ve erozyonun çok görüldüğü bir alan durumundadır. Bu platonun kuzey bölümündeki yüzey üzerinde kalınlığı 4-5 m'yi bulan koyu kahverengi kolloviyal bir örtü bulunmaktadır. Köşeli çakıl parçalarının yer aldığı bu malzeme koyu renkli killi bir hamurla yoğrulmuş durumdadır. Bu çakıllı malzeme Selil dağından taşınarak gelmiştir. Güneydeki bölümde ise açık kırmızı renkli, 4-5 m kalınlığında granit arenası ve üzerinde ince toprak tabakası yer alır. Ortadaki kesimde ise normal toprak örtüsü görülmekte ve tarım alanı olarak kullanılmaktadır (Tonbul, 1985, s. 86-94).

Bulutlu dağının batı tarafında yer alan plato alanı yine granitler üzerinde gelişmiş durumdadır. Üst Miosen-Alt Pliosen düzlüğü olan bu plato akarsularla iyice parçalanmış olup, düzlük alanlar daralmış durumdadır. Bu düzlük alanlardan alttaki Pliosen düzlüğüne geçiş batıdaki plato yüzeyinde olduğu gibi tedrici şekilde değil, 100-150 m'lik bir aşınım basamağı ile olmaktadır.

Bu iki plato alanı arasındaki Geli çayı derin bir vadi içinde akmaktadır. Bulutlu dağının batısında bulunan aşınım yüzeyi de Topaluşağı çayı ve kolları tarafından iyice parçalanmış durumdadır.

Araştırma alanımızdaki diğer bir yüksek plato alanı olan Alt Miosen-Üst Miosen aşınım yüzeyi Seher dağının kuzey ve batısında görülmektedir. Lütesiyen yaşlı flişler üzerinde gelişmiş olan bu aşınım yüzeyi dalgalı düzlükler halinde görülmektedir. Marnların görüldüğü bu alanda aşınma dolayısıyla erozyon görülebilmektedir.

Bu plato üzerinde meşelerden oluşan koru orman alanları ve mera alanları bulunmaktadır.

2.1.2.2. Alçak Platolar

Alanımızdaki yüksek platolar genelde havzaların kenarlarına ait sistemler ve dağlık alanlara geçişin başladığı yerler olarak görülmesine karşılık, ortalama 1100-1200 m yükseklikte bulunan alçak platolar bugün artık yarılmış ve kısmen boşalmış ovalara karşılık gelmektedir. Bu platolar esas itibarı ile havzaları doldurmuş olan gösel Neojen (Üst Miosen) tortuları, kısmen de Eski Tersiyer hatta daha yaşlı formasyonlar üzerinde ve bu formasyonların tabakalarını aynı hizada kesen aşınım düzlükleri halinde gelişmiştir. Pliyosen yaşlı bu yüzeyler dönem başlarında beliren tektonik hareketlerle, dağlık alanların dereceli olarak yükselmesi, buna karşılık havzaların çökmesi sonucu beliren yeni kaide seviyelerine göre ve Üst Miosen'in kurak-sıcak step iklimine oranla daha soğuk ve nemli bir iklim sürecinde şekillendirmişlerdir (Tonbul, 1985, s. 95).

Alanımızdaki alçak pliyosen yaşlı alçak platolar daha fazla parçalandıkları için geniş düzlükler halinde görülememektedirler. Üzerinde 1-2 m kalınlığında çakılsız ince unsurlu toprak örtüsü görülmektedir. Step örtüsünün hakim olduğu bu alanlarda genellikle kuru tarım, sulanabilen alanlarda ise bahçe tarımı yapılmaktadır (Foto: 8.).

Foto: 8. Alçak platolar üzerinde kurulmuş olan Koçyolu köyü'nün mera ve bahçe tarımı alanları.

Bulutlu dağının Baskil Ovası'na bakan kesiminde yer alan bu aşınım düzlükleri özellikle Şefkat deresinin kolları tarafından oluşturulan birikinti konilerinin kapatması ile çok az görülebilmektedir. Baskil çevresindeki Pliyosen aşınım düzlükleri genelde granitlerden oluşan kayaçlar üzerinde gelişmişlerdir. Seher dağının kuzeyinde ve batısında da yine Pliyosen yaşlı alçak düzlükleri görmekteyiz. Bunlar da aynı zamanda yine boşalma havzalarına karşılık gelmektedir (Foto: 9).

Bu plato alanlarından ve dağlık alanlardan baraj gölüne kadar az engebeli ve yer yer tepelik bir geçiş alanı bulunmaktadır. Özellikle Muşar dağının kuzeydoğusunda ve güneydoğusunda bu tepelik alanları görmekteyiz. Bu platolar, akarsuların vadileri tarafından parçalandıkları için oldukça arızalı bir görünüme sahiptirler. İnceleme sahasındaki vadiler henüz genç veya henüz olgunlaşmamış bir morfolojiye sahiptir. Dolayısıyla akarsular aşınım veya dolgu düzlükleri içine gömülmüş olup, genellikle dik ve derin kertik vadiler içinde akmaktadırlar. Dağlık alanların olduğu yerlerde vadilerin derinlikleri daha çok artmakta ve yamaçlar daha dik durum almaktadır. Genellikle tabansız bir şekilde akarsular akmaktadır. Ancak Baskil ve Şefkat derelerinin taban genişlikleri 15-20 m'yi bulur. Hardi çayı, Sulu dere (Aydınlar) gibi akarsular Karakaya Baraj Gölü'ne yakın yerlerinde tabanlı bir vadide akmaktadır.

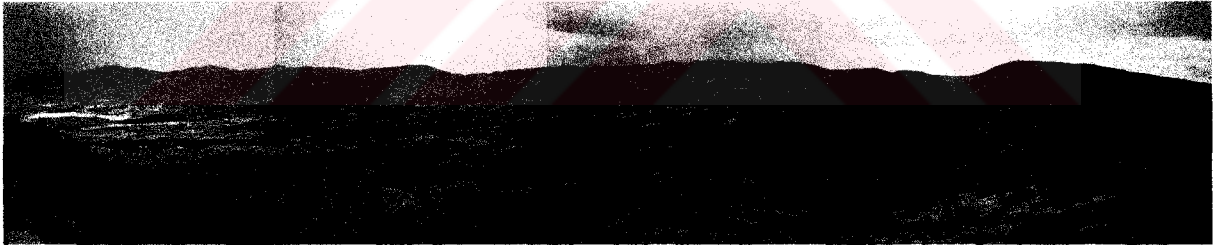

Foto: 9. Resulkahya, Kuluşağı ve Karoğlu Köylerinin kurulmuş olduğu Sığdın çayı tarafından boşaltılan havza.

Baskil ve Şefkat derelerinin birleşmesiyle meydana gelen Geli çayı K-G yönünde yaklaşık 10 km uzunluğunda bir yarma vadi oluşturarak Karakaya Baraj Gölü'ne dökülmektedir. Baskil Ovasının güneyinde yer alan platoları ikiye bölmektedir. Bulutlu dağının batısında platolara 400-450 m gömülmekte bir boğaz oluşturmaktadır. Boğaza giriş bölümünde 1000 m yükseltide akan Geli çayı, 300 m'lik bir yükselti kaybederek boğaz çıkışında (Karakaya Baraj Gölü: 698 m) baraj gölüne dökülmektedir. Taban eğimi % 3,5 olan bu boğaz granitler içinde açılmış iki vadi sisteminden meydana gelmiştir. Baskil ovasının bir uzantısı durumundaki daha geniş ve daha yatık olan

birinci vadi 1100-1200 m yükseltide Plio-Kuvarterner dolgulardan oluşmaktadır. Olgun bir morfolojiye sahip olan bu vadinin genişliği 1,5-2 km'dir. Kertik vadi özelliği gösteren ikinci vadi ise daha dik ve genç olup, birinci vadinin içine yerleşmiştir. Alüvyonlardan yoksun olan bu vadinin taban genişliği 2-3 m'dir. Boğazın güneyinde ise sadece genç olan vadi görülmektedir.

Geli çayı yarma vadisinin oluşumu Baskil Ovası'nın oluşumu ile ilişkilidir. Boğazın oluşumu ile ilgili bazı varsayımlar vardır.

Orta Miosendeki tektonik hareketlerle bir depresyon durumunda olan Baskil ovası, Pliyosen başlarına kadar süren zaman içinde akarsular tarafından çevredeki dağlık alanlardan getirilen malzeme ile dolan bir göl alanı durumundadır. Orta Miosen'den Pliyosen başlarına kadar devam eden süre zarfında görsel bir ortam halinde bulunan Baskil havzasının, 1250-1300 m'lere kadar dolduktan sonra gölün sularının güneybatıda hemen aynı yükseltideki eşik sahadan taşıdığı ve bu suların, bugünkü Geli çayı vadisini izleyerek aynı dönemde bir göl ortamı halinde belirmiş olan güneybatıdaki daha alçak Topaluşağı depresyonuna ulaştığı, böylece, her iki depresyonun bu iki alçak eşik aracılığıyla birbirine bağlandığı varsayımına göre Geli çayı boğazı açılmıştır. Geli çayı boğazının oluşumuyla ilgili bir diğer varsayım ise Pliyosen başlarına kadar görsel bir sedimantasyon sahası şeklinde bulunan Baskil havzasının Pliyosen ortalarına doğru göl sularının havzadan çekilmesinden sonra, karalaşarak, fluviyatik güçlerin etkisi altına girmesiyle başlar. Orta Pliyosen'de bugünkü drenaj sisteminin esasını hazırlamış bulunan akarsular, Orta Miosen-Alt Pliyosen göl çökeltileriyle dolmuş olmasına rağmen, yine de çevresine göre çukurda bulunan Baskil havzasına özellikle kuzey ve güney kesimlerden gelmiş ve havzanın alçak kesimini oluşturan güneybatı kesiminde birleşerek, nispi yükseltisi, havza tabanı ile hemen hemen aynı yükseltide olup, bir alçalma ekseninde bulunan bugünkü Geli çayı boğazının yer aldığı eşik kesim üzerinde yüzlek bir şekilde akarak, güneydoğudaki Topaluşağı depresyonuna ulaşmışlardır. Her iki durumda da Pliyosen ortalarına doğru havzadaki gölsel tortullar, bugün havzanın güneybatısındaki alanı kateden bir akarsu tarafından Üst Pliyosen'e kadar boşaltılmış ve gölsel tortullardan çok küçük parçalar arda kalmıştır.

Üst Pliyosen sonlarına doğru beliren tektonik hareketlerle, havzanın kuzeyindeki Hasandağı ve güneyindeki Bulutlu dağı yükselerek yeni bir aşınım olayına sahne olmuş

ve çevredeki dağlardan gelen malzemelerle Baskil ovası tekrar dolmuştur. Plio-Kuvaterner yaşlı kum ve çakıllardan meydana gelen bu malzeme ovayı 1400-1500 m'lere kadar doldurmuştur. Bu sırada Baskil ovası hala Topaluşağı depresyonu ile Geli çayının olgun vadisi vasıtasıyla ilişkide bulunmaktaydı. Kuvaterner başlarında, araştırma alanının güneybatısında bulunan Malatya havzasının, Kömürhan boğazı civarında Fırat nehri tarafından kapılmasıyla, Geli çayı boğazı için yeni bir dönem başlamıştır. Tekrar aşındırma olayı canlanmış ve Kömürhan boğazı civarından kuzeye doğru sokulan bir akarsu, Geli çayının olgun vadisine ulaşmıştır. Böylece bu sırada hala Topaluşağı depresyonuna doğru akmakta olan Geli çayı, bu akarsu tarafından kapılmış ve aşındırmasının artmasıyla bugünkü kertik vadisine yerleşerek Baskil havzasındaki Plio-Kuvaterner çökeltilerini boşaltmaya başlamıştır (Tonbul, 1985, s. 122-125).

Araştırma alanımızdaki bir diğer boğaz, bugün Karakaya Baraj Gölü'nün yerleştiği Fırat nehrinin açmış olduğu Kömürhan boğazıdır. Kömürhan boğazı, Malatya Havzası ile Örmeli (Şiro) çayının yer aldığı çukurluğu birleştiren Fırat nehrinin, yörede GB-KD uzanışlı, son derece dik ve yüksek Güneydoğu Toroslar kütlesi içinde yapıyı dikine kesmesi ile açılmış dar, derin ve 22 km uzunluğunda bir yarma vadidir. Boğazın ortalama derinliği 1000-1500 m genişliği ise 2-8 km arasında değişir. Elazığ ili sınırları içinde bulunan GB-KD uzanışlı Karga dağı (1925 m) ile Malatya ili sınırları içinde bulunan Çakçak dağı (2389 m) arasındaki yapıyı dikine kesmiş olan Fırat nehri aynı zamanda iki il arasındaki sınırı da oluşturmaktadır. Kömürhan Köprüsü'nden başlayan boğaz araştırma alanımızın dışında, Fırat nehrinin KB-GD doğrultusundan ayrılarak doğuya doğru dirsek yaptığı Fırat nehri-Şiro çayı birleşiminde son bulur (Foto: 10.).

Kömürhan boğazı çevresinde, şimdiki Çakçak dağının bulunduğu alanda, Eosen dönemindeki denizel ortamda, volkanizma eşliğinde, metamorfizmler ve ofiyolitlerden oluşan bir temel üzerinde Maden karmaşığı kayaçları çökelmiştir. Orta Eosen sonunda bugünkü Kamışlık ve Çakçak dağları çevresinde Eosen denizi kapanmış ve bu alan tektonik hareketlerle yükselerek kara haline gelmiştir. Böylece bu alan Eosen'den günümüze kadar su ortamı dışında kalarak, sürekli erozyon alanı olma özelliğini korumuştur. Orta Eosen sonundaki tektonik hareketlerle yükselen Güneydoğu Torosların kuzeyinde ve güneyinde denizel ortamda Üst Eosen-Oligosen yaşlı tortul kayaçlar birikmiştir. Fırat nehrinin ilkel şeklinin ortaya çıkışı Eosen-Oligosen dönemidir denilebilir. Oligosen'de ülkemizin büyük bir bölümü kara haline geçmiş ve

akarsu ağının ilk modelini almaya başlaması Alt Tersiyer'e dayanmaktadır (Atalay, 1994, s. 144).

Foto: 10. Heybeli (Bulutlu) dağlarından Kömürhan boğazının başladığı Kömürhan köprüsünün görünüşü.

Alt Miosen'de de etkinliğini sürdüren sıkışma tektoniği denetiminde, Eosen-Oligosen deniz havzasının yükselen kısımları da kara haline geçmiş, derinleşen,  ken alanlara Alt Miosen denizleri dar koridorlar halinde sokulmuştur. Malatya  vresinde Eosen ile Alt Miosen birimleri arasındaki uyumsuzluk, bu dağlık alanlar ile  vresindeki çukur alanların Eosen-Oligosen'de ve Alt-Orta Miosen'de aşınım ve birikme olaylarına maruz kaldığını göstermektedir. Alt Miosen  ncesi dönemde peneplen yüzeyine uyum sağlayan ilkel Fırat nehri Oligosen-Alt Miosen tektonik hareketlerinden parçalanmış olmalıdır. Alt Miosen dönemi başında parçalanan Fırat nehri, muhtemelen Orta Miosen sonuna kadar bu peneplen üzerinde eski yatağını kullanarak yeni kara haline geçen alanlar üzerinde büyümüştür.

Başlangıçta kuzeyden güneye doğru eğimli peneplen yüzeyinin eğimine uyumlu yerleşen Fırat nehri konsekant boğaz oluşturmuştur. Orta Miosen sonrası tektonik hareketlerle Güneydoğu Torosların kubbeleşerek yükselmesi, güneydeki Adıyaman, kuzeydeki Malatya havzalarının  kmesi ve bu iki havza arasında yer alan Doğanyol-P t rge oluğunun belirginleşmesi sonucunda Fırat'ın Malatya havzası ile irtibatı

kesilmiş olmalıdır. Üst Miosen’de Fırat geriye aşındırmasına devam etmiş ve Üst Miosen sonuna kadar güneydeki dağlık alana doğru eski dönemlerdeki yatağını kullanarak geriye aşındırma ile sokulmuş ve yükselen kütleyi yarmaya devam etmiştir. Üst Miosen-Pliosen geçiş dönemindeki tektonik hareketlerle D II yüzeyleri içinde menderesleri ile gömülmüş olan Fırat nehrinin Pliosen başındaki tektonik hareketlerle, tekrar Malatya ve Kale ovaları ile irtibatı kesilmiş, Üst Miosen göl alanları daralmış, Malatya ve Kale çukurluğu ile Pütürge-Doğanyol oluşu içinde çökmeler meydana gelmiştir. Pliosen boyunca Fırat nehri eski yatağında geriye aşındırma ile büyümesini sürdürmüştür. Malatya-Kale havzası Pliosen sonunda Fırat’ın geriye aşındırması sonucu kapılmış ve tek bir Fırat sistemi doğmuştur. Fırat nehri, Kömürhan civarında ofiyolitik kütleyle antesedant olarak saplanmış ve havzayı dolduran Pliyo-Kuvaterner çökelleri önemli ölçüde boşaltmıştır. Alt Pleyistosen döneminde, yerel tektonik hareketlerle, yöre hızlı yükselme eğilimini sürdürmüş ve buna bağlı olarak da Fırat nehri kütleyi yarmaya devam etmiştir. Kuvaterner başlangıcında genel taban düzeyine erişen Fırat nehri yükselmenin nisbeten yavaşladığı sakin dönemlerde yatağında alüvyonlar biriktirmiş ve hızlı yükselme dönemlerinde ise bu alüvyonlar içine gömülerek sel sistemleri oluşturmuştur (Özdemir-Tonbul, 1996, s. 251-259).

Sonuç olarak bugünkü şekline gelinceye kadar Fırat nehri kompleks bir gelişim geçirmiştir. Bu gelişim esnasında da, eski olgun vadisine devreler halinde gömülerek dik ve derin antesedant vadisini Karga ve Çakçak dağları arasında açarak Kömürhan boğazını oluşturmuştur.

2.1.3. Ovalar

Ovalık alanlar, araştırma alanımızda dağlık ve plato alanları kadar yer tutmamaktadır. Ancak Baskil Kasabası’nın da üzerinde kurulmuş olduğu Başkıl Ovası, alanımızın en büyük ovasını oluşturmaktadır. Kıyı ovaları ise bugün Karakaya Baraj Gölü altında kalmış olduğu için çok sınırlı bir alanda görülmektedir.

2.1.3.1. Baskil Ovası

Doğudaki Kuluşığı köyü ile Kozova’dan ayrılmış olan Baskil ovasının güneyinde Bulutlu dağı, kuzeyinde Hasandağı ve batısında ise 1350-1400 m yüksekliğinde plato sahası bulunmaktadır. Doğu-Batı yönlü kabaca bir dikdörtgene

benzeyen Baskil ovası tektonik bir depresyondur. Yüzölçümü 40 km² olan ovanın morfolojik ve hidroğrafik alanı daha geniş olup, 185 km² kadardır (Foto: 11.).

Ovanın tabanı ile Hasandağı arasında 750-800, Bulutlu dağı ile 300-350 m'lik bir nispi yükselti farkı vardır. Ortalama olarak 1250 m yükseltiye sahip olan ovanın eğimi kuzeyden güneye doğrudur. Eğim derecesinin %10 olduğu ovanın kuzeyinde 1450-1500 metrelerden güneye doğru 1200 metrelere inilir. Ovanın içinden geçen demiryolunun bir "S" çizmesi de yine eğimin fazla olmasından dolayıdır. Eğimin fazla olmasında kuzey ve doğusunda birikinti konilerinin varlığı etkilidir. Bulutlu ve Hasandağı'ndan inen derelerin oluşturduğu birikinti konileri birleşmiş ve bir piedmont kuşağı meydana gelmiştir.

Ovanın tabanı karasal ve kırmızı renkli depolarla örtülmüş durumdadır. Özellikle güney ve batı bölümlerinde görülen Pliyo-Kuvaterner dolguları, ovanın özellikle kuzey bölümünde eski ve yeni birikinti konileri tarafından örtülmüştür. Bu dolguların kalınlığı bazı yerlerde 50-60 m'ye kadar ulaşmaktadır. Ancak kalınlık kuzeyden güneye doğru artar. Kuzey tarafta ise temeli oluşturan granitler bazı yerlerde yüzeye çıkmış durumdadır. Pliyo-Kuvaterner depolarını ayrıca Odabaşı mahallelerinin kurulduğu yerde görmekteyiz.

Ovanın tabanı tam bir ova görünümünde olmayıp, Baskil ve Şefkat derelerinin kolları tarafından, 25-30 m'lik vadilerle parçalanmış durumdadır. Güneyden kuzeye doğru örtü tabakasının incilmesi ve kuzeydeki birikinti konilerinden oluşan kuşağın basamaklı bir şekilde yarılması Baskil ovasında şiddetli bir erozyonun olduğunu göstermektedir. Bu durum Baskil ovasının hala hızlı bir şekilde boşalmakta olduğunu göstermektedir (Tonbul, 1985, s. 108).

Foto: 11. Kuzeyden güneye doğru eğimli olan Baskil Ovası ve Kasabasının doğudan görünüşü

2.1.3.2. Kıyı Ovaları

Bugün Karakaya Baraj Gölü altında bulunan Fırat nehrinin geniş yatağı boyunca vadi tabanına karşılık gelen düzlükler şeklinde verimli ovalar bulunmaktaydı. Bu alan, baraj gölü olmadan önce Fırat nehrinin vadi tabanlarında görülen ovalık alana karşılık gelmekteydi. Fırat nehrine karışan derelerin oluşturduğu birikinti konileri bugün artık delta görünümündedirler. Örneğin Kadıköy'ün de üzerinde kurulmuş olduğu birikinti konisi bugün kıyı ovası olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma alanımızın güneyinde bulunan ve alüvyonlarla örtülü olan bu kıyı kesiminde sulamaya dayalı olarak bahçe (kayısıcılık) ve bostan tarımı yapılmaktadır (Foto: 12-13.).

Eski yüzeyler, Karakaya Barajı kurulduktan sonra su ile dolunca bugün Pliosen yüzeyleri ova durumunda görülmektedir. Bu yüzeyler eskiden olduğu gibi günümüzde de sulanamayan yerlerde kuru tarım ve mera alanı olarak kullanılmaktadır.

Foto: 12. Kumlutarla (Ataf) ve Hüyükköy çevresindeki kıyı ovasında genellikle bostan ve kuru tarım yapılmaktadır.

Foto: 13. Kumlutarla Köyünün yeni yerleşim yerinin kurulmuş olduğu kıyı ovası ve karşı kıyıda (Malatya) Fırat nehrinin 80-100 m sekisi (S₁) görülmektedir..

2.2. İklim

Geniş bir bölge içinde ve uzun yıllar boyunca değişmeyen ortalama hava koşullarına iklim denilmektedir (Erol, 1993). Dolayısıyla bir sahanın iklim özelliklerini iyi bir şekilde belirlemek için orada uzun zamandan beri sağlıklı rasat yapan istasyonların olması gerekmektedir. Araştırma alanımız olan Baskil ilçesinin iklim özelliklerini iyi bir şekilde yansıtabilmek için 1929 yılından beri rasat yapan Elazığ, 1979 yılından itibaren Baskil ve 1964'den itibaren de gözlem yapan Aydınlar istasyonlarının verilerinden faydalanılmıştır. Ancak Baskil istasyonunun verileri Elazığ istasyonu kadar uzun yıllı olmayıp 21 yıllık (1979-2000), Aydınlar istasyonunun ise sıcaklıkla ilgili rasatları dışında 34 yıllık (1964-1998) tir. Ama fikir vermesi açısından bu istasyonların değerlerinden faydalanılmıştır. Ayrıca 1965 yılından itibaren yağış gözlemi yapan Karakaş köyü istasyonunun verilerinden de yararlanılmıştır.

Araştırma alanımız Doğu Anadolu makrokliması sınırları içinde olmakla beraber, daha elverişli iklim şartlarına sahiptir. Yani karasal Doğu Anadolu iklimi ile Akdeniz ikliminin birbirini etkilediği bir geçiş sahasında yer aldığı için kendine özgü iklim koşullarıyla dikkat çekmektedir.

Sahanın coğrafi konumu ve morfolojik özellikleri sayesinde olumlu iklim koşullarının ortaya çıkmasında en büyük etkidir. Bölgenin diğer bölümlerine göre daha düşük bir ortalama yükseltiye sahip olması, orta yükseklikte dağ ve platolar ile alçak depresyonların yaygın bir durum göstermesi ve araştırma alanının bölgenin güneybatısında yer alması nedeniyle, Güneydoğu Toroslar'da mevcut bazı doğal boğaz ve geçitlerden kanalize olan ılık ve nemli hava kütlelerinin zaman zaman sahaya sokulma olanağı bulmaları böyle bir sonucu doğurmuştur (Tonbul,1985, s.149). İstasyonlara ait veriler ve fenolojik gözlemler de (Nar, incir, çilek, pamuk gibi ürünlerin görülmesi) bu görüşümüzü desteklemektedir. Bunlara dayanarak araştırma alanımızın karakteristik iklimini Akkan (1972, s.189)'ında belirttiği gibi Akdeniz ikliminin değişmiş bir şekli olarak ifade edebiliriz.

Türkiye iklimi ve dolayısıyla araştırma sahasının iklimi, genetik-dinamik faktörler tarafından tayin edilmektedir (Erinç, 1969, s. 294). Türkiye'nin konumundan dolayı geniş anlamda Akdeniz iklimi etkisi altındadır denilebilir.

Ülkemiz genelinde, özellikle iç bölgelerinde olduğu gibi Elazığ ve çevresinde de kışın kutupsal, yazın ise tropikal orijinli hava kütleleri faaliyetlerini sürdürürler. Bunun bir sonucu olarak, sahada yazın frontoliz, ilkbahar ve kışın ise frontojenez olayları etkindir. Yalnız şunu belirtmek gerekir ki; coğrafi konumuna bağlı olarak, polar hava kütlelerinin sahaya sonbaharın ancak Kasım ayı ortalarında sokulabilmeleri, ilkbaharda ise hemen Mart ayı ortalarından itibaren kuzeye doğru çekilmeleri bu çevredeki kış mevsimini daha kısa sürmesine yol açarken, yine bu dönemde yörenin batı yönlü ve Akdeniz kökenli siklonlar tarafından sıkça yoklanması sonucu durgun hava gidişi bozulmakta ve böylece sahadaki kış mevsimi Doğu Anadolu Bölgesi'nin diğer kesimlerine göre daha ılıman ve yağışlı geçmektedir (Tonbul, 1986, s. 276).

Yöreye özgü koşullarıyla dikkat çeken bu iklimin özelliklerini ortaya koymak için iklim elemanlarını tek tek ele alarak irdelemeye çalışalım.

2.2.1. Sıcaklık

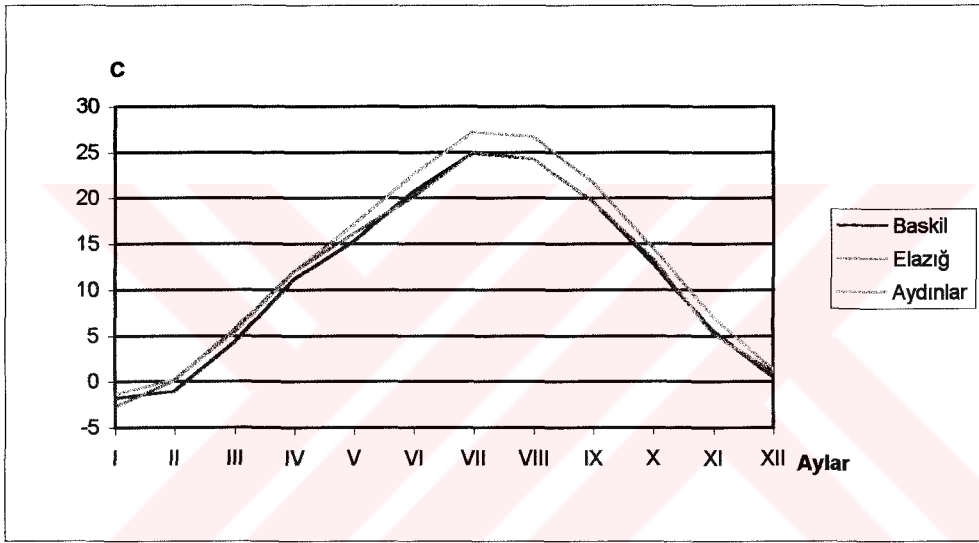
Doğu Anadolu Bölgesinin güneybatısında yer alan Baskil ilçesinin sıcaklık değerlerini Elazığ, Baskil ve kısa süreli de olsa Aydınlar meteoroloji istasyonunun verilerine göre değerlendireceğiz. Baskil meteoroloji istasyonunun verilerine (1979-2000) göre yıllık ortalama sıcaklık değeri 11,4 °C , Elazığ meteoroloji istasyonunun verilerine (1938-2000) göre 12,9 °C, Aydınlar meteoroloji istasyonunun verilerine (1987-1998) göre 11,7 °C'dir. En düşük sıcaklığa sahip olan Ocak ayı ortalaması sırasıyla -1,8 °C, -1,4 °C ve -2,7 °C ile en sıcak ay olan Temmuz ayı ortalamaları ise 24,9 °C, 26,7 °C ve 25 °C'dir. Baskil ile Elazığ istasyonları arasında çok belirgin sıcaklık farkları bulunmamaktadır (Baskil istasyonu 1225 m, Aydınlar istasyonu 1300 m, Elazığ istasyonu ise 1070 m'lerde yer almaktadır).

Elazığ'ın gerçek sıcaklık ortalamasına dayanan bu değerleri deniz seviyesine indirildiği zaman yıllık ortalama 18,4 °C, Ocak ayı ortalaması 4 °C ve Temmuz ayı ortalaması 32,7 °C olmaktadır. Buna göre termik anomalinin yıllık değeri 4,3, en düşük aydaki değeri -1,5 ve Temmuz ayı değerinin ise 8,7 olduğu görülür. Kış aylarında negatif, yaz aylarında pozitif olan değerler kışın karaların iyice soğumasının, yazın ise karaların aşırı derecede ısınmasının yani kontinentalitenin bir sonucudur (Tonbul, 1985, s.158).

Genellikle sıcaklıklar Aralık-Mart ayları arasında $-2\text{ }^{\circ}\text{C}$ ile $6\text{ }^{\circ}\text{C}$ arasında, İlkbahar aylarında $10-18\text{ }^{\circ}\text{C}$, Yaz aylarında $20\text{ }^{\circ}\text{C}$ 'nin üzerinde bir ortalamaya sahiptir. Sonbahar aylarında ise sıcaklıklar Eylül ayından itibaren azalmakta ve ortalama sıcaklıklar Kasım ayında $7\text{ }^{\circ}\text{C}$ 'nin altına düşmektedir (Tablo: 1, Grafik: 1).

Tablo: 1. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri

İSTASYON (Sic.)	AYLAR												Yıllık
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Baskil	-1,8	-1,0	4,3	11,2	15,3	20,7	24,9	24,3	19,7	12,9	5,6	0,6	11,4
Elazığ	-1,4	0,2	5,3	12,0	17,1	22,6	27,2	26,7	21,8	14,6	7,1	1,4	12,9
Aydınlar	-2,7	0,1	5,7	12,0	16,1	20,2	25,0	24,3	19,7	13,4	5,3	1,1	11,7

Grafik: 1. Baskil, Elazığ ve Aydınlar 'da Ortalama Yıllık Sıcaklığın Seyri

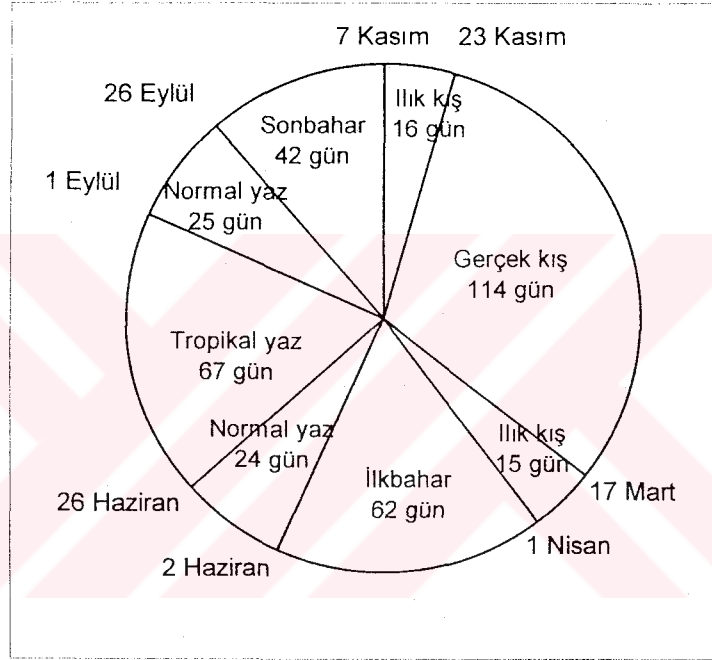
Ortalama sıcaklıklar yukarıdaki gibi yıl içinde seyretmesine rağmen Baskil'in sıcaklıkla ilgili değerleri sadece Baskil ilçe merkezi ve çevresinin ortalama sıcaklığını bize vermektedir. Karakaya Baraj Gölü çevresindeki kıyıların sıcaklıkları, yükselti faktöründen dolayı Baskil ve Elazığ'a oranla yaklaşık olarak 2-3 derece daha yüksektir. Bu durumu doğrulayan en güzel kanıt ağaçların çiçek açma zamanlarında görülen değişikliktir. Yaklaşık 450-500 m'lik yükselti farkından dolayı İlkbaharda özellikle kayısı ağaçları çiçek açtığında Baskil ve Elazığ'da ağaçlar henüz tomurcuktur. Aynı özelliği ürünlerin olgunlaşma ve hasat dönemlerinde de gözlemleyebilmekteyiz. Yaklaşık olarak 20 günlük bir fark bulunmaktadır.

Kış mevsimi Kasım ayı başlarından itibaren başlamakta ve Mart ayı ortasına kadar devam etmektedir. Uzun süren bu dönemde karasallık ön plana geçer sıcaklıklar genellikle 0 °C'nin altına düşer. Elazığ'a ait günlük ortalama sıcaklıkların yıl içindeki gidişini incelediğimizde (Tablo:2), Elazığ'da +5 derecenin altındaki sıcaklıkları kapsayan gerçek kış döneminin 27 Kasım - 16 Mart tarihleri arasında 114 gün sürdüğünü görmekteyiz. Toplam kış süresi ise 145 gün süren Elazığ ve dolayısıyla araştırma alanımızda ılık kış dönemi azdır. Sıcaklıkların 5-10 derece arasında geçtiği bu kısa dönem, sonbahar sonrası ve ilkbahara geçişte toplam 31 gündür.

Tablo: 2. Elazığ'da Günlük Ortalama Sıcaklıklar (1938-1980)

Günler	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
1	0,2	-1,9	2,1	10,0	14,7	19,9	25,9	27,8	24,9	18,7	11,4	3,7
2	-0,4	-2,0	2,4	10,8	14,7	20,4	25,8	27,3	24,9	18,4	11,1	3,6
3	-0,8	-2,0	2,6	10,4	14,7	20,5	25,8	27,4	24,7	18,1	10,8	3,9
4	-0,9	-1,6	2,5	9,9	15,4	20,6	25,2	27,7	24,3	18,0	10,3	4,0
5	-0,9	-1,4	2,6	10,5	15,4	21,0	25,3	27,5	24,2	17,6	10,2	3,7
6	-1,3	-1,9	2,9	10,7	15,6	21,4	25,8	27,1	24,1	17,0	10,0	3,3
7	-1,4	-1,0	3,1	11,1	16,1	21,6	25,9	27,4	24,0	16,8	9,9	3,2
8	-0,8	-0,7	3,5	10,8	16,0	21,3	26,0	27,7	23,7	16,5	9,7	3,1
9	-0,7	-1,2	3,8	10,8	16,3	21,4	26,2	27,9	23,2	16,6	9,4	2,5
10	-1,1	-1,7	4,0	10,9	16,4	21,5	26,2	28,0	22,9	16,2	9,1	1,9
1.10Gün	-0,8	-1,5	3,0	10,6	15,5	21,0	25,8	27,6	24,1	17,4	10,2	3,3
11	-1,5	-1,3	4,1	10,9	16,4	22,1	26,3	27,9	22,1	16,1	9,1	2,1
12	-1,8	-0,8	3,7	10,9	16,9	22,6	26,4	27,7	22,4	15,9	8,9	2,1
13	-1,7	-0,3	3,6	10,7	16,6	22,7	27,2	27,4	22,5	15,5	9,1	2,0
14	-1,7	0,6	3,7	10,7	16,3	22,9	27,5	27,2	22,5	15,1	8,8	1,9
15	-1,5	1,1	4,5	11,0	16,6	23,1	27,5	27,1	22,0	15,1	8,5	1,8
16	-1,5	0,9	4,9	11,4	16,7	23,1	27,6	27,1	21,7	15,0	8,1	1,5
17	-1,2	1,2	5,4	11,7	17,1	23,1	27,9	27,1	21,4	14,3	7,7	1,0
18	-1,5	1,4	5,0	11,5	17,4	23,3	28,4	26,8	20,8	14,3	7,3	0,8
19	-1,5	1,5	5,1	11,7	17,8	23,3	28,3	27,2	21,1	14,6	6,6	0,6
20	-1,2	1,0	5,6	11,4	18,4	23,6	28,1	27,0	21,1	14,1	6,1	0,5
2.10Gün	-1,5	0,5	4,6	11,2	17,0	23,0	27,5	27,3	21,7	15,0	8,0	1,4
21	-1,0	1,2	6,1	11,7	19,3	23,5	28,0	27,0	20,9	13,4	5,8	0,3
22	-1,7	1,2	5,6	12,0	19,7	23,6	28,0	26,9	21,1	13,1	5,1	-0,3
23	-2,4	1,2	6,4	12,6	19,9	23,9	28,3	26,5	20,7	12,8	4,9	-0,8
24	-3,0	1,3	6,5	13,4	19,7	24,2	28,5	26,0	20,6	12,8	4,7	-1,1
25	-3,0	1,5	6,5	13,9	19,8	24,8	28,6	26,1	20,3	13,1	4,8	-0,9
26	-3,0	1,5	6,3	14,0	19,0	25,1	28,4	26,0	19,9	12,8	4,5	-0,8
27	-2,1	1,6	6,9	14,0	18,7	25,4	28,3	25,7	19,5	11,7	4,4	-0,4
28	-1,4	1,8	7,5	13,5	19,3	25,4	28,2	25,7	19,8	11,9	4,2	-0,2
29	-2,1	1,8	8,1	13,7	19,3	25,5	28,2	25,7	19,3	11,8	4,1	-0,3
30	-2,2	****	8,3	14,4	19,6	25,7	28,5	25,5	18,7	11,8	4,0	-0,2
31	-2,1	****	9,4	****	19,6	****	28,1	25,2	****	11,4	****	-0,1
3.10Gün	-2,2	1,3	7,1	13,3	19,4	24,7	28,3	26,0	20,1	12,4	4,7	-0,4

İlkbahar mevsimi yörede Mart ayında değil de Nisan ayında başlamaktadır diyebiliriz. İlkbahar bir geçiş mevsimi olmakla birlikte oldukça kısadır. Çünkü Mart ayı ortalarından itibaren yüksek basınç koşulları yöreyi terk etmekte ve gezici depresyonların sık sık araştırma alanına gelmesi yüzünden sıcaklıklar artmaktadır. Mart ayı ancak kış aylarının devamı şeklindedir. 2 ay gibi kısa süren bu devrede Mayıs ayının ilk haftasından itibaren sıcaklıklar artar ve 15 °C'nin üzerine çıkar. Sıcaklıkların 10 ile 20 derece arasında değiştiği ilkbahar mevsimi 1 Nisan ile 1 Haziran tarihleri arasında 62 gün sürmektedir (Grafik: 2). Meyveler, bu dönemde olgunlaşmaya başlamaktadır.

Grafik: 2. Günlük Ortalama Sıcaklıkların Yıl İçindeki Seyrine Göre Elazığ'da Mevsimlerin Süreleri

Yaz mevsimi ortalama sıcaklıkların 20 °C'nin üzerinde olduğu Haziran ayından itibaren başlar ve Eylül ayının sonlarına kadar devam eder. 2 Haziran ile 25 Eylül tarihleri arasında toplam 116 gün süren yaz devresinde sıcaklıklar çok artarak tropik yaz günleri görülür. Bu dönemde ortalama yüksek sıcaklıklar da Temmuz ve Ağustos aylarında 30 °C'nin üzerinde seyrederek (Baskil-33,6 °C, Elazığ-38,8 °C, Aydınlar 32,2 °C). Yörede bu aylarda "Tropik Yaz" günleri, 26 Haziran ile 31 Ağustos tarihleri arasında 67 gün yaşanmaktadır. Yaz mevsiminin bittiği ve sonbaharın başladığı geçiş dönemi özelliği Eylül ayında kendini gösterir. 25 Eylül'den sonra başlayan sıcaklıktaki tedrici azalma Ekim'de 15 °C'nin, 6 Kasım'da ise 10 °C'nin altına düşer. Eylül ayının yaz, Mart ayının ise kışın devamı olması ve ilkbahar ortalarına kadar çevre dağlarda kar

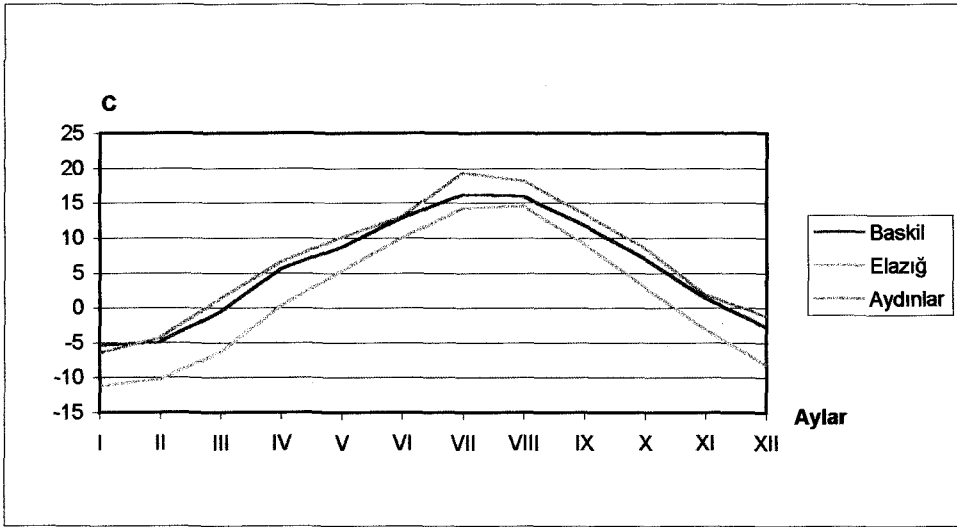
örtüsünün bulunması, yağışların daha fazla olması sıcaklığı azaltıcı bir faktördür. Dolayısıyla sonbahar ayları ilkbahar aylarına göre daha sıcaktır.

Ortalama sıcaklıklarda görülen yıllık sıcaklık gidişi ortalama düşük ve ortalama yüksek sıcaklıklarda da görülmektedir. Ortalama düşük sıcaklıkların görüldüğü ay Baskil ve Aydınlar'da Ocak ayı olup sırasıyla $-5,4$ °C ve $-6,5$ °C'dir. Elazığ'da ise ortalama düşük sıcaklık ayı Şubat olup $-12,2$ °C'dir. Ortalama düşük sıcaklıkların yüksek değere ulaştığı ay ise Baskil ve Aydınlar'da sırasıyla $16,2$ °C ve $19,3$ °C ile Temmuz ayı, Elazığ'da ise 14 °C ile Ağustos ayıdır.

Ortalama düşük sıcaklıklar, kış ayları boyunca negatif değerlerde olmakta, ama Doğu Anadolu'nun diğer yöreleri kadar düşük değerler göstermemektedir. Bu durum ise Elazığ'ın ve dolayısıyla da Baskil ve çevresinin doğuya ve yüksek alanlara göre daha sıcak olduğunu göstermektedir. Özellikle ilkbahar aylarında görülen düşük sıcaklık değerleri Elazığ'a göre daha yüksek olduğu için tarımsal ürünler özellikle kayırsızlık açısından olumlu bir sonuç doğurmaktadır. Zamansız ve aşırı minimum ve maksimum sıcaklıkları görüldüğü zamanlar hariç tarım açısından sıcaklık değeri avantaj sağlamaktadır (Tablo: 3, Grafik: 3).

Tablo: 3. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Düşük Sıcaklık Değerleri

İSTASYON (Or.Düş.Sıc.)	AYLAR												Yıllık
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Baskil	-5,4	-4,9	-0,5	5,6	8,7	12,8	16,2	15,9	11,8	7,0	1,4	-2,7	5,5
Elazığ	-11,2	-10,2	-6,4	0,3	5,3	10	14,2	14,6	9,2	2,9	-3,1	-8,1	1,4
Aydınlar	-6,5	-4,3	1,3	6,6	10,1	13,0	19,3	18,1	13,5	8,5	1,9	-1,2	6,7

Grafik 3. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'da Aylık Ortalama Düşük Sıcaklıkların Seyri

Ayrıca, aylık en düşük sıcaklık değerleri aşağıdaki tabloda verilmiştir. Minimum değerlere yıllık ortalamalarda çok fazla rastlanmamakla birlikte $-22\text{ }^{\circ}\text{C}$ gibi değerlerin görülmesi kış aylarında karasallığın etkisinin daha çok olduğunu bize göstermektedir (Tablo:4).

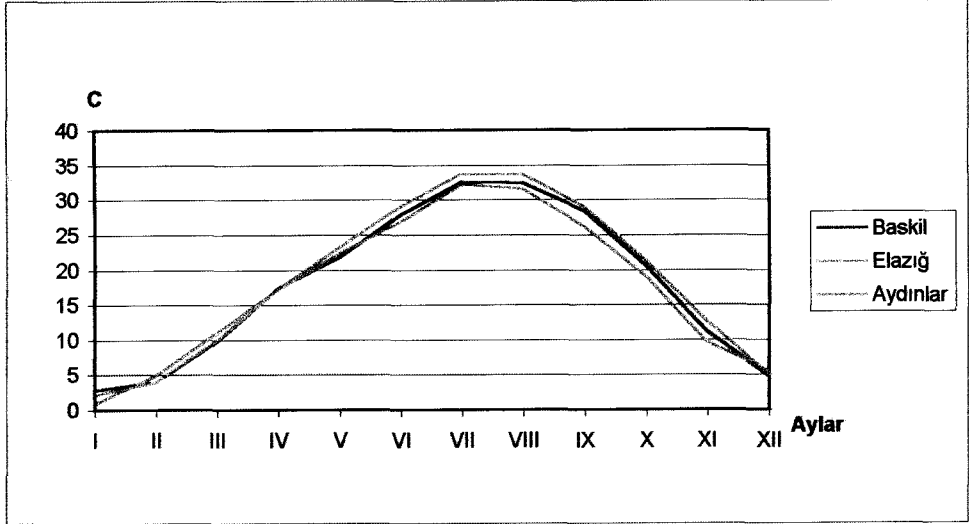
Tablo: 4. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık En Düşük Sıcaklık Değerleri

İSTASYON (En Düş. Sıc.)	AYLAR												Yıllık
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Baskil	-18,7	-20,8	-19,0	-4,6	1,0	5,8	8,9	7,0	2,0	3,3	12,4	17,1	-20,8
Elazığ	-22,6	-21,4	-13,5	-7	1,2	4,0	10,4	10,2	4,0	2,2	10,6	22,6	
Aydınlar	-15,0	-11,0	-10,0	-2,5	2,0	9,0	12	9,2	7,0	0,5	-9,0	14,5	-15

Ortalama yüksek sıcaklıkların görüldüğü ay her üç istasyonda da Temmuz ayı olup sırasıyla $32,6\text{ }^{\circ}\text{C}$, $33,9\text{ }^{\circ}\text{C}$ ve $32,2\text{ }^{\circ}\text{C}$ 'dir. Ortalama yüksek sıcaklıkların en düşük değer gösterdiği ay ise Ocak ayı olup Baskil $2,8\text{ }^{\circ}\text{C}$, Elazığ $2,5\text{ }^{\circ}\text{C}$ ve Aydınlar'da $0,9\text{ }^{\circ}\text{C}$ dir (Tablo: 5, Grafik: 4).

Tablo: 5. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Yüksek Sıcaklık Değerleri

İSTASYON (Or.Yük..Sıc.)	AYLAR												Yıllık
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Baskil	2,8	4,0	9,8	17,4	21,9	27,9	32,6	32,4	28,4	20,5	11,2	4,8	17,8
Elazığ	2,5	4,4	10,2	17,5	23,3	29,3	33,9	33,8	29,1	21,2	12,5	5,3	18,6
Aydınlar	0,9	4,9	11,0	17,2	22,4	26,9	32,2	31,6	26,2	19,0	9,7	5,5	24,8

Grafik: 4. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'da Ortalama Yüksek Sıcaklık Değerlerinin Seyri

Temmuz ve Ağustos aylarındaki ortalama yüksek sıcaklıkların 32 °C'nin üzerinde olması nedeniyle inceleme alanı ülkemizin yaz mevsiminde Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz kıyılarından sonra en sıcak yörelerinden birini oluşturmaktadır. Baskil'de en yüksek sıcaklığa 31 Temmuz 2000 tarihinde 39,7 °C ile, Aydınlar'da ise 20 Temmuz 1990 tarihinde 39 °C ile ulaşılmıştır.

Tablo: 6. Baskil, Elazığ'ın Aylık ve Yıllık En Yüksek Sıcaklık Değerleri

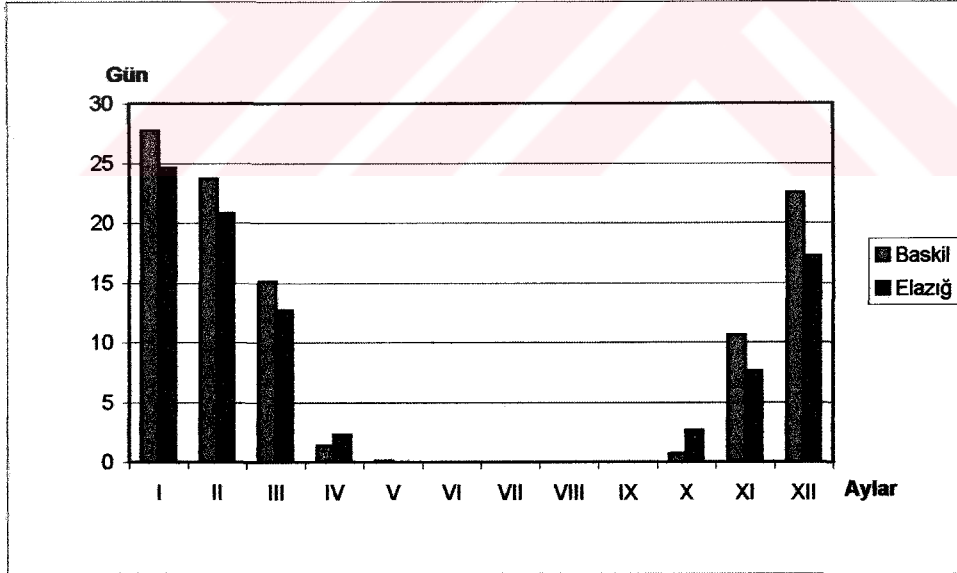
İSTASYON (En Yük. Sıc.)	AYLAR												Yıllık
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Baskil	13,0	14,6	22,4	31,3	32,4	35,4	39,7	38,4	35,8	31,0	21,2	15,0	39,7
Elazığ	11,1	17,3	23,5	28,7	33,4	37,8	42,0	40,6	37,8	32,0	24,3	16,0	42,0
Aydınlar	8,0	12,0	20,0	28,0	31,0	33,0	39,0	36,2	31,0	28,0	21,0	14,0	39,0

Tarımsal hayat, özellikle bitkisel üretim açısından büyük tehlike oluşturan sıcaklığın 0 °C'nin altına indiği yani don olaylı günlerin görüldüğü zamanlar Baskil'de ortalama 101,8 gün, Elazığ'da ise 87,9 gündür (Tablo: 7, Grafik: 5). Bu değer iç bölgelerimizde yer alan yani karasallığın yaşandığı Doğu Anadolu Bölgesinin birçok yerine göre daha elverişli bir durum göstermektedir (Örneğin Erzurum'da 157 gün, Erzincan'da 114 gün).

Tablo: 7. Baskil ve Elazığ'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Don Olaylı Gün Değerleri

İSTASYON (Donlu Gün.)	AYLAR												Yıllık
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Baskil	27,7	23,7	15,1	1,4	0,1	0	0	0	0	0,7	10,6	22,5	101,8
Elazığ	24,6	20,8	12,7	2,3	0	0	0	0	0	2,7	7,6	17,2	87,9

Genel olarak ilk don olayı Ekim ayında görülmeye başlamakta, Nisan ayında ise sona ermektedir. Ancak Baskil'de 0,1 gün ile Mayıs ayında da don olayı görülmektedir. Bu değerlerle de araştırma alanımız ve çevresi Doğu Anadolu Bölgesinde ilk don olayının en geç, son don olayının ise en erken olduğu yöresidir. Dolayısıyla yörede Akdeniz iklimine ait ürünler yer almakta ve özellikle kayıscılık gelişmiş durumdadır. Ancak bazı yıllarda görülen Nisan ayındaki geç don olayları ürünleri olumsuz etkilemekte ve meyve ağaçları büyük zarar görmektedir. Yöre insanı bazen görülen bu ekstrem don tehlikelerine karşı tedbirler almaktadır. Fenolojik gözlemlere dayanarak Karakaya Baraj Gölü kıyılarında ise iç kesimlere oranla ilkbahar aylarında daha az don olaylarının görüldüğünü söyleyebiliriz.

Grafik: 5. Baskil ve Elazığ'da Ortalama Don Olaylı Günlerin Gidişi

2.2.2. Basıncı ve Rüzgarlar

Havanın yoğunluğu ve yükselti ile ilgili olan Atmosfer basıncı farklı sıcaklık değerine sahip yerlerde farklı değerler göstermektedir. Yükseltini artması basıncın hızla

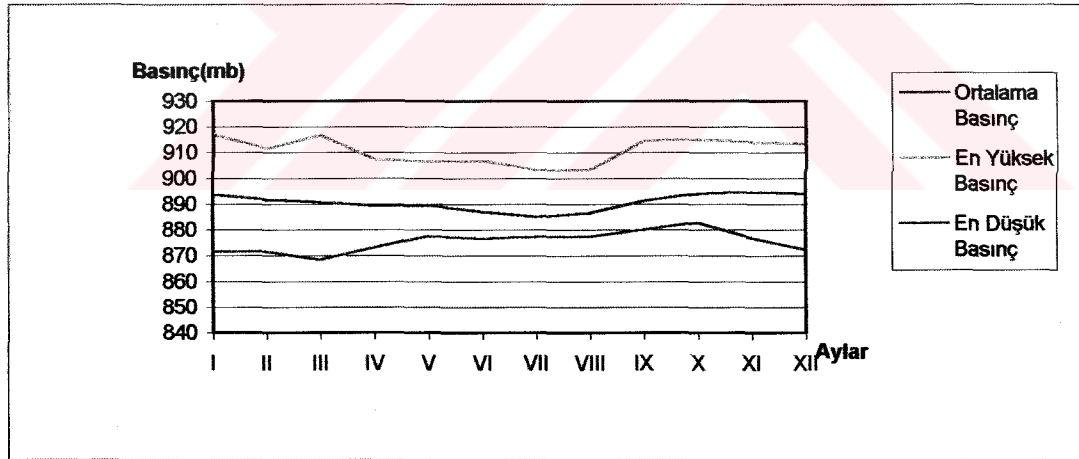
azalmasına neden olmaktadır (Erinç, 1984, s. 78). Isınan yerlerde hava yükseldiği için yeryüzüne yaptığı basınç azalmaktadır. Dolayısıyla yöremizde de yaz ile kış arasında az da olsa basınç farkları görülmektedir.

Elazığ meteoroloji istasyonunun basınç değerlerine baktığımızda yıllık ortalama basınç 890,6 mb olduğunu görürüz (Tablo: 8).

Tablo: 8. Elazığ Meteoroloji İstasyonunun Aylık Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerleri

	AYLAR												
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
Ortalama Basınç	893,8	891,6	890,8	889,3	889,4	887,1	885,1	886,6	891,2	894,0	894,8	893,9	890,6
En Yüksek Basınç	917,0	911,5	916,8	907,4	906,5	906,9	903,1	903,2	914,6	915,2	914,1	913,4	917,0
En Düşük Basınç	871,7	871,5	868,4	873,0	877,6	876,5	877,2	877,4	880,0	882,7	876,8	872,4	868,4

Aylar arasındaki gidişe baktığımızda basınç değerlerinin az farklarda olsa değiştiğini görmekteyiz (Grafik: 6). En yüksek değerini Kasım ayından itibaren 894,8 mb ile kış aylarında gösteren basınç değeri en düşük değerini ise Temmuz ayında 885,1 mb ile göstermektedir. Düşük sıcaklıklarda ortalama aylık basınç değerleri yıllık ortalamanın üstünde, yaz mevsiminde ise ortalamanın altında bir değer göstermektedir.

Grafik: 6. Elazığ'da Ortalama ve Ekstrem Basıncın Yıllık Gidişi

Ağustos ayının ikinci yarısından itibaren Asya kıtası iç kesimlerinin soğumasıyla oluşmaya başlayan yüksek basınç alanı, kış mevsimi başlangıcından itibaren yörede tümüyle hakim duruma geçer. Bir yüksek basınç sırtı şeklinde kendini gösteren bu hava kütlesi, kuru, ağır ve soğuktur. Dolayısıyla sonbahar ve kış mevsimlerinde araştırma alanında basınç yüksektir. İlkbaharın gelmesiyle havaların ısınması ve depresyonların yöreyi daha sık yoklamaya başlamasının bir sonucu olarak, basınçta düşme

gözlenir. Diğer taraftan, bu mevsimdeki hava kütleleri oldukça kararsız olduğu için yağışlarda artma başlar. Mayıs ayı ortalarından itibaren basıncın düşmesi daha hızlı bir durum olarak Temmuz ayında en düşük değerine ulaşır ve Basra alçak basıncının etkisine girer (Tonbul, 1985, s.177).

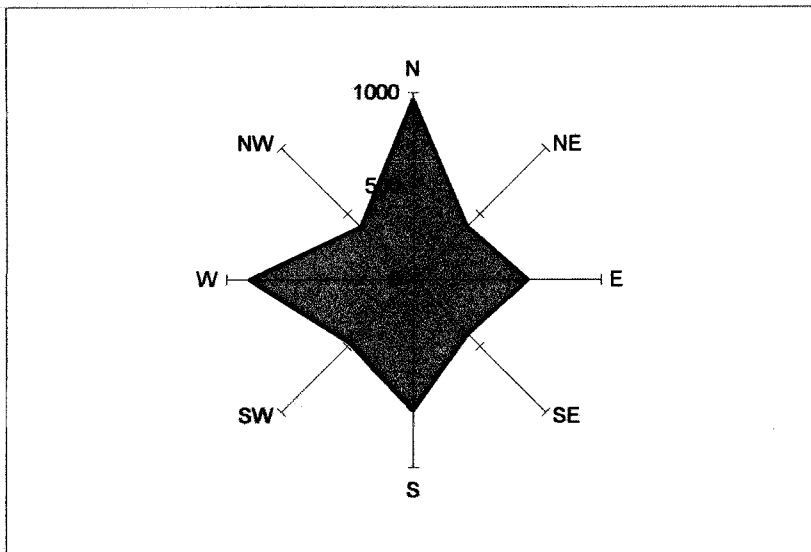
Araştırma alanımızdaki basıncın yıllık gidişi ile rüzgar sistemi arasında bir bağlantı bulunmaktadır. Baskil istasyonunun verilerine göre sekiz yönden esen rüzgarların esme sayısı ve rüzgar gülüne bakacak olursak yıllık en fazla N ve W yönlü rüzgarların etkisini görmekteyiz (Tablo: 9, Şekil. 1).

Tablo: 9. Baskil Meteoroloji İstasyonunun Rüzgar Esme Sayıları (Toplam)

YÖN	AYLAR												Yıllık
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
N	108	66	69	72	87	88	73	83	84	74	82	75	961
NE	42	55	45	36	31	21	20	28	23	23	43	37	404
E	64	63	56	51	49	41	25	33	44	43	58	80	607
SE	47	28	36	50	27	29	20	18	29	36	37	51	408
S	65	49	60	59	55	59	45	49	54	63	68	70	696
SW	38	34	56	60	54	37	30	34	26	32	45	29	475
W	87	65	62	74	84	75	82	73	56	70	71	79	878
NW	36	21	50	30	31	24	20	29	41	30	39	47	398

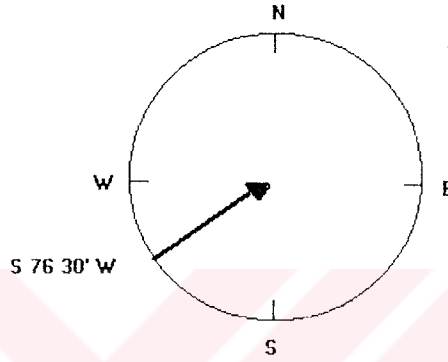
Tablo: 10. Baskil Meteoroloji İstasyonunun Hakim Rüzgar Yönü ve Yüzdesi

YÖN	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	TOPLAM
FREKANS	961	404	607	408	696	475	878	398	4827
%	19,9	8,4	12,6	8,5	14,4	9,8	18,2	8,2	100

Şekil: 1. Baskil İstasyonunun Rüzgar Gülü

Kış aylarında özellikle de Ocak ayında N ve W yönlü rüzgarlar hakim durumdadır. Bu durum yani N ve W esen rüzgarların görülmesi Türkiye ve Doğu Anadolu Bölgesinin özelliklerini yansıtır. Ayrıca yöre olarak düşündüğümüz zamanda bütün mevsimlerde N sektörlü rüzgarların hakim olmasının bir diğer nedeni de alanımızın kuzeyinde bulunan ve yükseltisi 3500 m'yi aşan Munzur dağlarının olmasıdır. Basınç farkından dolayı Munzur dağlarından esen rüzgarlar araştırma alanımızı etkilemektedir.

Şekil: 2. Baskil'de Yıllık Hakim Rüzgar Yönü

Yıllık ortalamalara göre ise etkin rüzgar yönü S 76° 30' W'dır (Şekil: 2). Etkin rüzgar yönünün GB olmasında Kömürhan boğazının etkisi bulunmaktadır. Bu boğazdan kanalize olan rüzgarlar Geli çayı vadisi aracılığı ile Baskil Ovasına ulaşmaktadırlar. Elazığ şehrinde etkin rüzgar yönü N 52° W olduğu için, Baskil Ovası bu özelliği ile Elazığ'dan çok Malatya'ya benzerlik göstermektedir. Malatya Ovasının da güneybatısında Doğanşehir oluğunun bulunması benzer durumun görülmesinde önemli rol oynamaktadır. Güneybatı rüzgarlar Baskil ve çevresine aynı zamanda yağış getirmekte ve yörede "yağdıran" adıyla bilinmektedir. Doğu Akdeniz kökenli nemli hava kütleleri Kömürhan boğazı aracılığıyla iç kesimlere, bu arada Baskil ve çevresine sokulmakta ve yağış getirmektedirler.

En hızlı esen rüzgarın yönü ise Mayıs ayında SE, Eylül ayında ise SEE'dir. Ayrıca yaz aylarında da kış aylarına göre rüzgar hızı daha fazladır. Temmuz ayında SW, Ağustos ayında NW yönünde esmektedir ve bu rüzgarlarda genellikle fırtına şeklindedir.

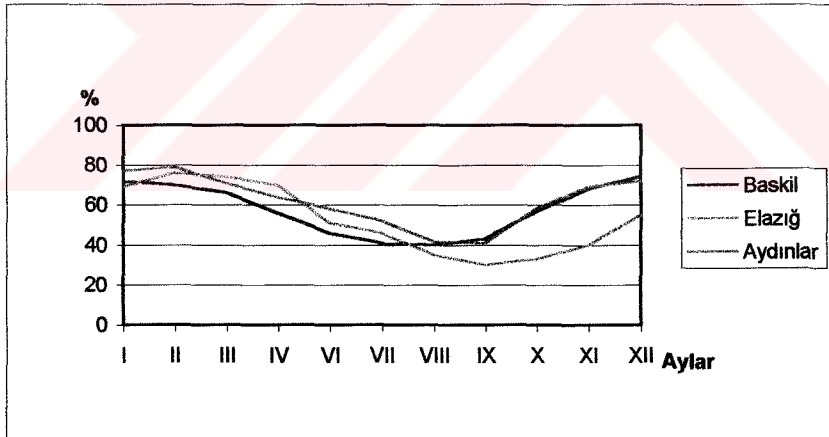
2.2.3. Nemlilik ve Yağış

Nispi nemin yıl içindeki gidişi sıcaklıkla alakalıdır. Baskil, Elazığ ve Aydınlar istasyonunun nispi nem oranlarına baktığımız zaman yaz aylarında nemin azaldığını, kışın ise arttığını görmekteyiz (Tablo: 11, Grafik: 7).

Baskil ve Aydınlar'da nispi nem Aralık, Ocak, Şubat aylarında en yüksek seviyesine ulaşır. Üç istasyonda da en düşük seviye Ağustos ve Eylül ayında görülür. Sıcaklığın yüksek, zeminin kuru ve bulutluluğun son derece az olduğu yaz aylarında nispi nem oranları düşer. Bu durumu ile Türkiye'nin nispi nemlilik bakımından en düşük değerlere sahip yöreleri arasında yer alır.

Tablo: 11. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Bağıl Nem Oranları (%)

İSTASYON (Ort.Bağıl Nem)	AYLAR												
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
Baskil	72	70	66	56	54	46	41	40	43	57	68	74	57
Elazığ	69	76	74	70	60	51	46	35	30	33	40	55	53
Aydınlar	77	79	71	64	54	58	52	42	41	58	69	72	61

Grafik: 7. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık Ortalama Nispi Nem Değerlerinin Seyri

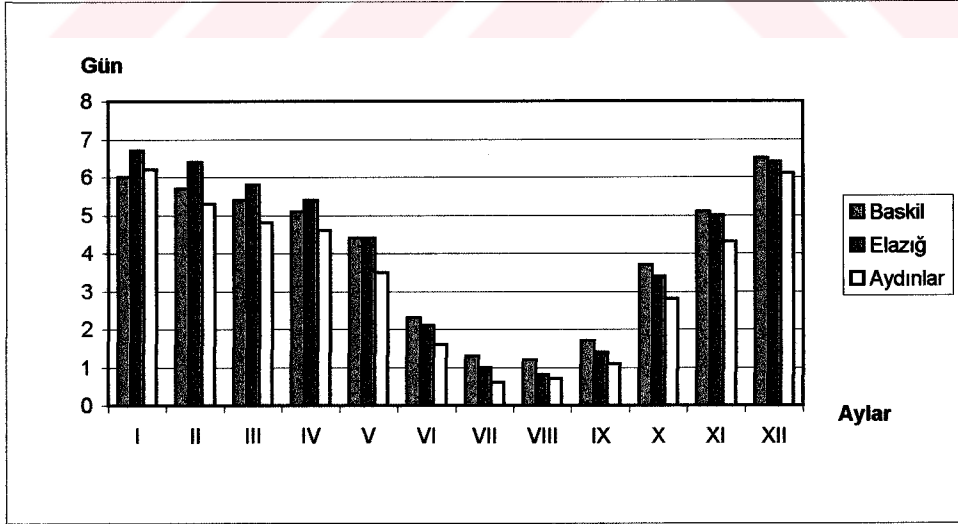
Yıllık ortalama nispi nem Baskil'de % 57, Elazığ'da % 53, Aydınlar'da % 61 değerindedir. Bu düşük değerler yükseltiye bağlı olarak değişmektedir. Ancak, genel olarak bu derece düşük ortalama nem oranının olması yaz ile kış arasındaki sıcaklık farkının fazla olmasına bağlıdır. Buna karşılık sıcaklığın düşük ve aynı zamanda frontal faaliyetlere bağlı olarak nemli hava akımlarının daha etkin olduğu kış aylarında nispi nem oranları yüksektir (Koçman, 1993, s.41).

Ülkemizde bulutluluğun ortalama yıllık oranları genel olarak düşüktür. Araştırma alanımız da Türkiye'nin geneline uygunluk göstermektedir. Bulutluluk oranı yağışların fazlaştığı ve bağıl nem oranlarının yüksek olduğu aylarda yüksektir. Aylık ortalama bulutluluğun maksimum değerleri Aralık ve Ocak aylarıdır. Bulutluluğun en az olduğu mevsim, yağışında minimum olduğu yaz mevsimidir. Nemin azaldığı bu dönemde kararlı yaz rüzgarları egemen olur ve düşük bulutluluk oranları görülür. Yıllık ortalama bulutluluk oranı Baskil'de 4,0, Elazığ'da 4,1 ve Aydınlar'da 3,5'dir (Tablo: 12, Grafik: 8). Bu değerler inceleme sahasının Türkiye'nin en az bulutluluk oranına sahip alanlar içinde yer aldığını ifade etmektedir.

Bulutlu günler sayısı ise ilkbahar aylarında özellikle de Mayıs ayında maksimum değerine ulaşmakta, Temmuz ve Ağustos aylarında ise bulutlu gün sayısı minimuma inmektedir. Toplam bulutlu gün sayısı; Baskil'de 183,7 gün, Elazığ'da 149,7 gün ve Aydınlar'da 104,9 gündür.

Tablo: 12. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Bulutluluk Değerleri

İSTASYON(Ort.Bulutluluk)	AYLAR												Yıllık
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Baskil	6,0	5,7	5,4	5,1	4,4	2,3	1,3	1,2	1,7	3,7	5,1	6,5	4,0
Elazığ	6,7	6,4	5,8	5,4	4,4	2,1	1,0	0,8	1,4	3,4	5,0	6,4	4,1
Aydınlar	6,2	5,3	4,8	4,6	3,5	1,6	0,6	0,7	1,1	2,8	4,3	6,1	3,5

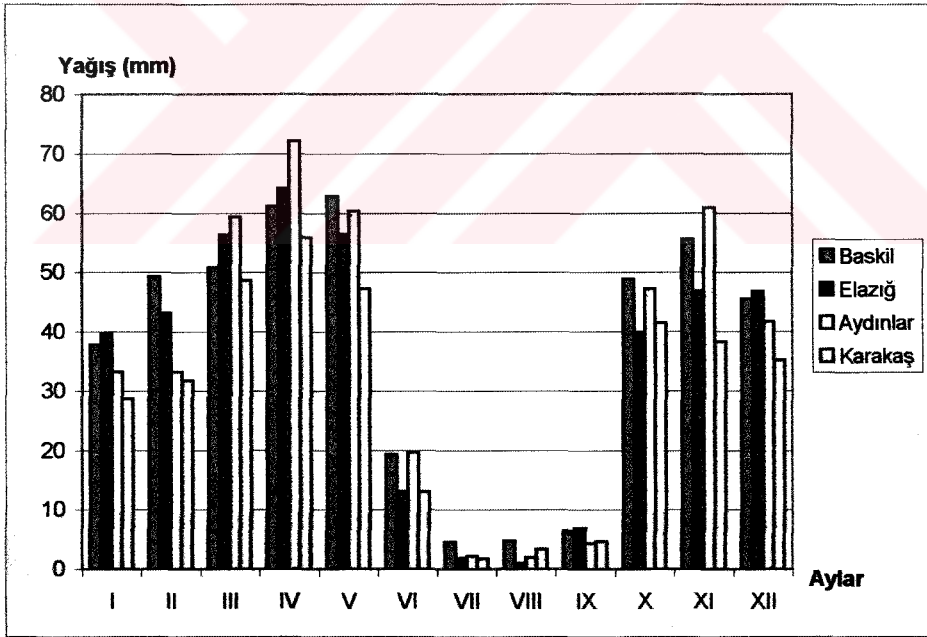
Grafik: 8. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'da Bulutluluk Değerinin Seyri

Baskil ilçesi ve çevresinde Akdeniz yağış rejiminin değişmiş bir şekli görülmektedir. Doğu Anadolu'nun güney kısmındaki Toroslar üzerinde birçok boğazların (Örneğin Kömürhan boğazının) bulunması kış mevsiminde ve ilkbaharda Akdeniz'den gelen nemli hava kütlelerinin içeriye sokulmasına bağlı olarak gecikmiş bir Akdeniz yağış rejimi görülmektedir.

Yıllık ortalama yağış Baskil'de 446,7 mm, Elazığ'da 415,7 mm, Aydınlar'da 436,1 mm ve Karakaş'da 353,2 mm'dir (Tablo: 13, Grafik: 9).

Tablo: 13. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Yağış Değerleri

İSTASYON (Yağış)	AYLAR												Yıllık
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Baskil	37,8	49,3	50,8	61,1	62,9	19,3	4,5	4,7	6,5	48,8	55,5	45,5	446,7
Elazığ	39,7	43,1	56,3	64,1	56,4	13,0	1,8	1,0	6,9	39,9	46,8	46,8	415,7
Aydınlar	33,2	33,2	59,3	72,1	60,4	19,7	2,2	1,9	4,3	47,2	60,9	41,7	436,1
Karakaş	28,7	31,7	48,6	55,8	47,2	13,0	1,7	3,3	4,6	41,5	38,3	35,3	353,2

Grafik: 9. Elazığ, Baskil, Aydınlar ve Karakaş'da Yağışın Aylara Dağılışı

Yıllık ortalama yağışın aylara göre dağılışına baktığımızda Baskil hariç diğer istasyonlarda en fazla yağış Nisan ayında düşmektedir (Elazığ - 64,1 mm, Aydınlar -

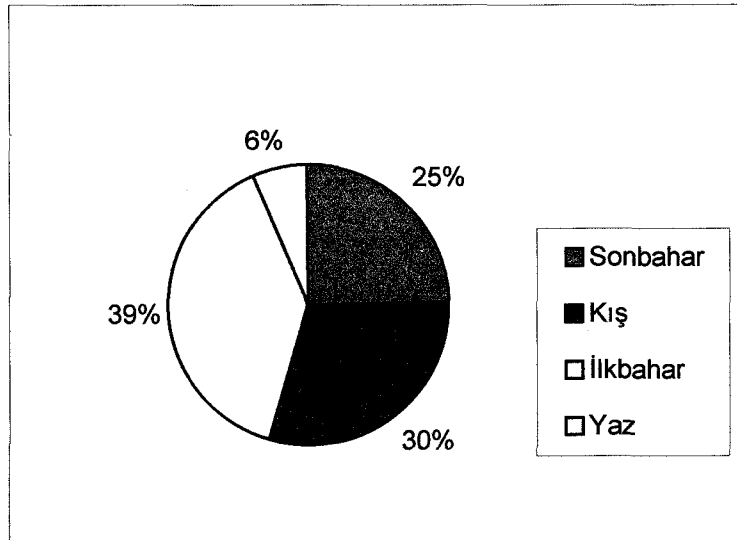
72,7 mm, Karakaş 55,8 mm). Baskil istasyonunda ise en fazla yağış 62,9 mm ile Mayıs ayında düşmektedir.

Mart, Nisan, Mayıs ve Ekim ayları en fazla yağış alan aylardır. Buna göre Baskil'de % 39,1'lik, Elazığ'da % 42,5'lik, Aydınlar'da % 44'lük ve Karakaş'da % 42,9'luk payla ilkbahar ilk sırayı almaktadır. İkinci yağışlı mevsim Aydınlar hariç kış mevsimidir (Baskil'de % 29,7, Elazığ'da % 31,2 ve Karakaş'da % 27,1). Aydınlar'da ikinci sırayı % 25,8'lik payla sonbahar alırken 3. sırayı % 24,8'lik payla kış mevsimi almaktadır. Diğer istasyonlarda ise 3. sırayı sonbahar (Elazığ'da % 22,5, Baskil'de % 24,8, Karakaş'da % 23,9) alır (Tablo: 14-17, Grafik: 10-13).

Ancak günlük ortalama sıcaklıkların yıl içindeki gidişine göre yapılan mevsim ayrımında durum genel olarak aynı olmakla birlikte oranlarda farklılıklar görülmektedir. Buna göre Elazığ'da kış mevsiminde düşen yağış oranı % 55'e yükselmektedir. İlkbahar aylarında yağışların oranı % 29 iken, yazın bir devamı durumundaki sonbaharda ise yağışlar azalmakta ve oranı % 11 olmaktadır. Sonbaharda hava sıcaklıklarında görülen yazın devamı olma durumu yağışta da kendini göstermektedir (Tablo: 15, Grafik: 12).

Tablo: 14. Baskil'de Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı.

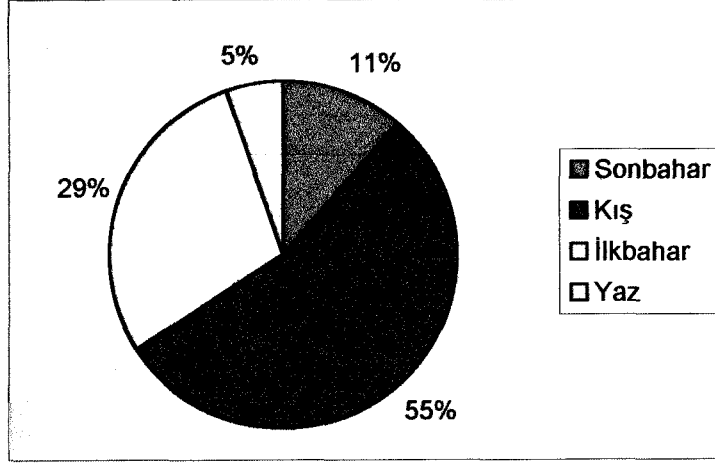
	Sonbahar	Kış	İlkbahar	Yaz	Toplam
Yağış(mm)	110,8	132,6	174,8	28,5	446,7
Oran(%)	24,8	29,7	39,1	6,4	100

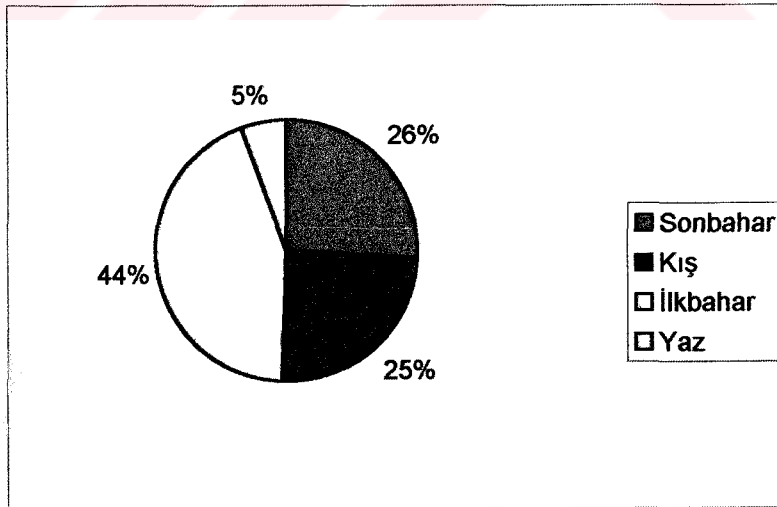
Grafik: 10. Baskil'de Yıllık Yağışın Mevsimlere Dağılışı

Tablo: 15. Elazığ'da Ortalama Sıcaklıklara Göre Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı

	Sonbahar	Kış	İlkbahar	Yaz	Toplam
Yağış (mm)	50,4	240,5	127,49	23,59	441,98
Oran (%)	11	55	29	5	100

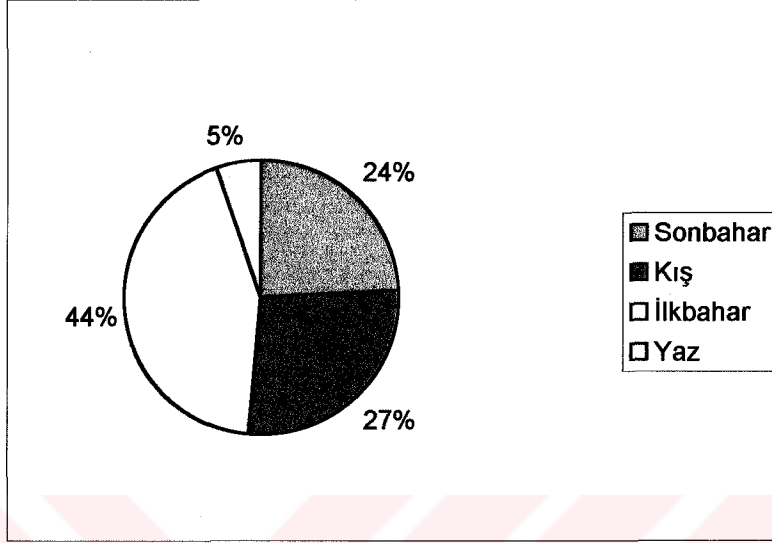
*Grafik: 11. Elazığ'da Yıllık Yağışın Mevsimlere Dağılışı***Tablo: 16.** Aydınlar'da Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı

	Sonbahar	Kış	İlkbahar	Yaz	Toplam
Yağış (mm)	112,4	108,1	191,8	23,8	436,1
Oran (%)	25,8	24,8	44	5,4	100

Grafik: 12. Aydınlar'da Yıllık Yağışın Mevsimlere Dağılışı

Tablo: 17. Karakaş'da Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı

	Sonbahar	Kış	İlkbahar	Yaz	Toplam
Yağış (mm)	84,4	95,7	151,6	18	353,2
Oran (%)	23,9	27,1	42,9	5,1	100

Grafik: 13. Karakaş'da Yıllık Yağışın Mevsimlere Dağılışı

Kış mevsiminde en yağışlı ay ise Aralık ayıdır. Ancak Kasım ayı kış mevsimindeki aylardan daha fazla yağış almaktadır. Çünkü henüz bu ayda yöremiz tam anlamıyla yüksek basınç koşullarının etkisine girmemiş olması dolayısıyla depresyonik yağışlardan yüksek düzeyde faydalanabilmektedir (Tonbul, 1985, s. 206). Kış yağışları daha çok frontal orijinli yağışlardır. Yörenin bu sırada kontinental kutupsal hava kütleleri ile tropikal hava kütleleri arasında sınıra çok yakın olması kutupsal cephenin ileri geri hareketleri sırasında yöreyi ara sırada olsa yoklaması ve bu cepheden kaynaklanan depresyonların faaliyetleri bu sonucun doğmasına neden olmaktadır (Erinç, 1953, s. 24-25).

Depresyonların en etkili olduğu dönem ilkbahar aylarında olduğu için ve kutupsal cephenin yöreyi geç terk etmesi ilkbahar yağışlarının fazla olmasına neden olmaktadır.

Yaz ayları ise Türkiye'nin genelinde olduğu gibi araştırma alanımızda da kurak geçmektedir. Mayıs ayından Haziran ayına geçildiğinde yağışın miktarı belirgin olarak düşmekte ve en az yağış, Baskil ve Karakaş (1,7 mm)'da Temmuz ayında, Elazığ (1,0 mm)

ve Aydınlar'da ise Ağustos ayında düşmektedir. Yine her ne kadar sonbahar mevsiminin bir ayı olan Eylül'deki yağışlar Haziran ayına göre daha azdır. Çünkü sıcaklık konusunda da bahsedildiği gibi Eylül ayı yazın devamı gibidir. Yaz aylarının yıllık yağışa oranı Baskil ve çevresinde Elazığ'a göre daha fazladır. Çünkü orografi ve relief Elazığ'a göre daha kuvvetlidir. Bu değerler yükseltiye bağlı olarak değişmektedir. Örneğin araştırma alanımızda bulunan Hasandağı, Pirhasandağı, Heybeli dağı gibi alanlara 800 mm'nin üzerinde yağış düşmektedir (Tonbul, 1985, s. 211). Buna karşılık Karakaya Baraj Gölü (eski Fırat nehri) kıyıları daha az yağış almaktadır ve Türkiye'nin de az yağış alan sayılı yerlerinden birisidir. Yıllık yağış 300-350 mm civarındadır.

Birbiri ile bağlantılı geniş kurak yöreler İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu düzlükleri olup, Doğu Anadolu'da Iğdır ve Malatya havzaları gibi çukur alanlar kurak yöreler arasına girmektedir (Nişancı, 1975, s. 29). Söz konusu olan baraj gölü kıyıları da Malatya havzasının bir devamı olduğu için kuraklık şartları buralarda da görülmektedir. Bu kurak yöreler yıl içinde 6 aydan daha uzun bir kurak devreye sahiptirler. Ancak bu yörelerde kuraklığın dünya ölçüsünde çöl şartları göstermediği ve "zirai kuraklık" sınırına girmediği görülür. Ayrıca Ardel ve Kurter'de bu alanların Türkiye'nin en kurak alanlarından biri olduğundan bahsetmektedir (Ardel, 1973, s. 298-305, Kurter, 1979, s. 87).

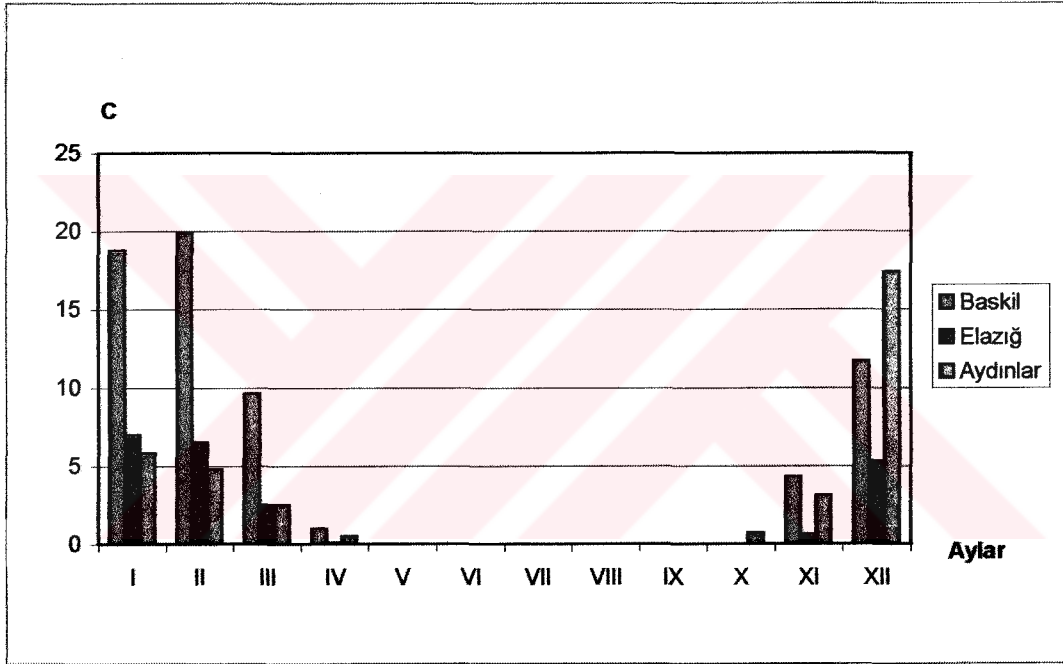
Eriñç ise bu konuda benzer fikirler ifade etmektedir. Türkiye'nin kurak sahaları ile ilgili olarak "genel düşünüşün aksine olarak İç Anadolu'nun bazı yöreleri değil, fakat Doğu Anadolu'nun yüksek dağları arasında kalan bazı (Iğdır ve Malatya gibi) depresyonlarıdır" demektedir (Eriñç, 1969, s. 294-375). Karşı kıyıda bulunan Kale (Malatya)'de 1965 yılından beri rasat yapan yağış istasyonunun yıllık ortalama yağışı 301,4 mm'dir (Demirel, 1994 s.25). Bu alanda yağışın az olması doğal bitki örtüsünün de step karakterli olmasına neden olmuştur.

Yukarı Fırat Bölümünün güneybatı köşesinde yer alan araştırma alanımız Doğu Anadolu Bölgesi içinde en az kar yağışı alan yerlerdendir. Kar yağışları ortalama olarak Kasım sonunda başlamakta ve Mart ayı ortalarına kadar sürmektedir. Bazen nadir de olsa Nisan ayında da kar yağışı görülmektedir. Kar yağışlı devrede ilk sıralarda Baskil'de 18,8 gün ile Ocak ve 19,9 gün ile Şubat ayları yer alır. Ortalama kar yağışlı gün sayısı ise Baskil'de 65,3 gündür. Aydınlar istasyonunda ise 5,8 gün ile Ocak, 4,8

gün ile Şubat ayı ilk sıraları alır. En az kar yağışlı günler ise Mart, Nisan ve Kasım aylarında görülür ve toplam ortalama kar yağışlı gün sayısı Aydınlar'da 17,4 gündür (Tablo: 18, Grafik: 14).

Tablo: 18. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'ın Aylık ve Yıllık Ortalama Kar Yağışı Değerleri

İSTASYON (Ort.Kar Yağ.)	AYLAR												Yıllık
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Baskil	18,8	19,9	9,6	1,0	0	0	0	0	0	0	4,3	11,7	65,3
Elazığ	7,0	6,5	2,5	0,1	0	0	0	0	0	0	0,6	5,3	33,0
Aydınlar	5,8	4,8	2,5	0,5	0	0	0	0	0	0,7	3,1	17,4	17,4

Grafik: 14. Baskil, Elazığ ve Aydınlar'da Ortalama Kar Yağışlı Günlerinin Gidişi

Ortalama karla örtülü gün sayısı ise Aydınlar'da 43,8, Baskil'de 39,6 ve Elazığ'da 33 gündür. Ancak Baskil ovası, baraj gölü kıyıları, çevrelerine göre daha çukurda kalan alanlar, vadi içleri ve dağların güneye bakan yamaçlarında kar yağışlı günler daha az, kuzeye dönük yamaçlarda, Hasandağı, Heybeli dağı, gibi alanlarda ise fazladır (Tonbul, 1985, s. 224). Karın yerde kalma süresi de yüksek alanlarda daha fazladır ve bazen Mayıs ayı sonuna kadar kar örtüsü bulunur.

Yağış etkinliğini ortaya koymak için çeşitli araştırmacılar tarafından değişik formüller ortaya konularak yörelerin kuraklık-nemlilik değerleri ortaya çıkarılmıştır.

Bunlardan yağış ve sıcaklık ilişkisine dayanan De Martonne, Köppen ve Türkiye şartlarını en iyi yansıtan Erinç formülleri ile yağış-buharlaşma ilişkisine dayanan Thornthwaite formülleri kullanılarak konu açıklanmaya çalışılacaktır.

Köppen (1922) formülünü yöreye uyguladığımızda (tüm yağış istasyonları için) yıllık yağışların Elazığ'da % 65'i, Baskil'de % 64'ü, Aydınlar'da % 67'si ve Karakaş'da % 63'ü nemli devrede görülmesine karşılık, soğuk veya sıcak mevsimlerin hiçbirinde yağışların % 70'den fazla olmadığını görürüz. Bu nedenle yöre step iklimi dışında kalmakta, yani nemli iklimler içinde bulunmakta ve "Csak" iklim tipi olarak ortaya çıkmaktadır. Yani araştırma alanımız Akdeniz iklim tipi içine girmekte fakat kışların daha soğuk geçmesi yüzünden bu iklim tipinden kısmen ayrılmaktadır.

De Martonne'nin kuraklık (1923) formülünü araştırma alanımıza uyguladığımız zaman indis değeri Baskil için 19.9, Elazığ için 18.1, Aydınlar için 20.1, Karakaş için 16.5 olarak ortaya çıkmaktadır. Bu değerler bize alanın yarı kurak bölge ile yarı nemli bölge arasında bir geçiş özelliğine sahip olduğunu gösterir. Aynı özelliği 1942 yılı formülünde de görmekteyiz ve İndis değeri yarı kurak sahalarla nemli bölgeler arasında olduğunu ifade etmektedir (Baskil: 11.2, Elazığ: 9.2, Aydınlar: 10.3).

Erinç'in yağış müessiriyeti formülüne göre ise yıllık kuraklık indisi Elazığ'da 22,3'dür. Buna göre yöre, yarı kurak alan içinde yer almaktadır. Ancak indis değeri yarı nemli alan sınırına yakın bir değer gösterdiği için Baskil ve çevresi yarı kurak - yarı nemli bir alandır denilebilir. Erinç formülünü Baskil için uyguladığımızda ise indis değeri 25,1 çıkmaktadır ve Baskil ve çevresinin yarı nemli alan içinde olduğunu görmekteyiz. Ayrıca indis değeri Aydınlar'da 17,6 çıkmakta ve bu alanda, tam yarı kurak şartların hakim olduğunu görmekteyiz (Erinç, 1965).

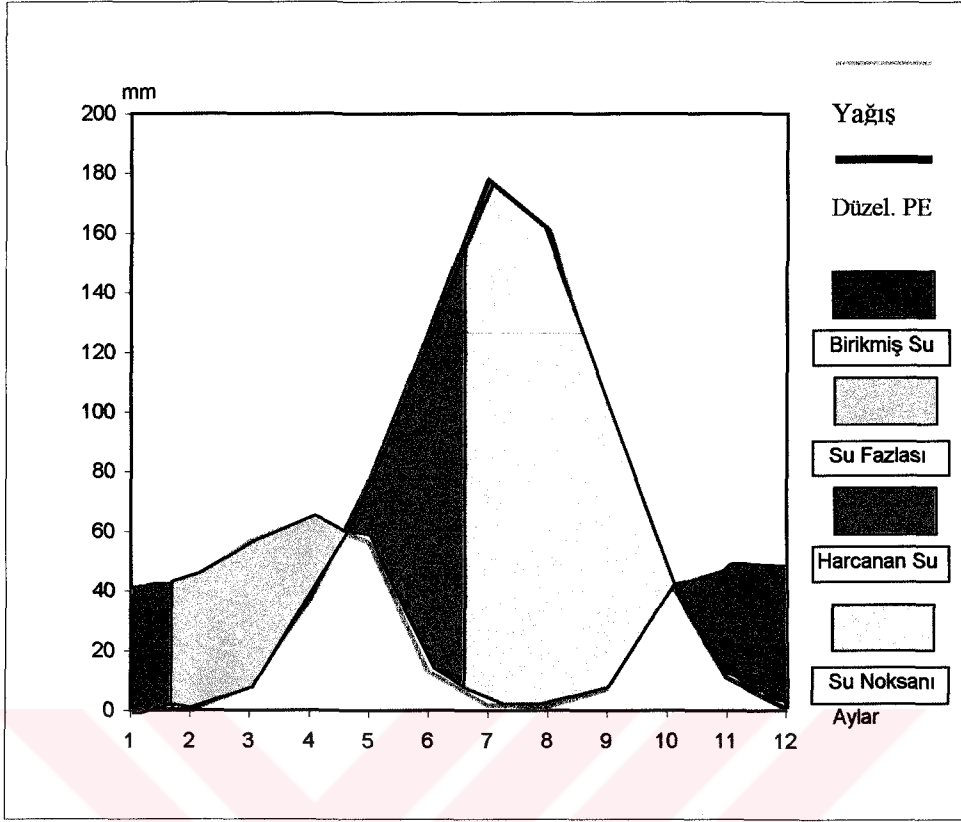
Yıl içindeki yağış etkinliğinin gidişini göstermek için, Thornthwaite metoduna göre hem Elazığ hem de Baskil için su bilançosu hazırlanmış ve değerler bir diyagramda gösterilmiştir (Tablo: 19, Grafik: 15).

Tablo: 19. Elazığ'ın Su Bilançosu Tablosu

İst/Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
Sıcaklık	-1,4	0,2	5,3	12,0	17,1	22,6	27,2	26,7	21,8	14,6	7,1	1,4	12,9
Sıc.İndisi	0,0	0,0	1,1	3,8	6,4	9,8	13,0	12,6	9,3	5,1	1,7	0,1	62,9
PE	0,0	0,0	7,8	33,2	62,1	101,6	141,1	136,5	95,4	46,9	13,1	0,7	638,4
Düz.PE	0	0,0	8,0	36,8	76,3	126,0	177,7	161,1	99,2	45,0	11,0	0,6	741,9
Yağış	39,7	43,1	56,3	64,1	56,4	13,0	1,8	1,0	6,9	39,9	46,8	46,8	415,8
Depo Değ.	18	0,0	0,0	0,0	-19,9	-80,1	0,0	0,0	0,0	0,0	35,8	46,2	
Depolanma	100,0	100,0	100,0	100,0	80,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	35,6	82,0	
Hakiki Buh	0,0	0,0	8,1	36,8	76,3	93,1	1,8	1,0	6,9	39,9	11,0	0,6	275,5
Su Noksanı	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	32,9	175,9	160,1	92,3	5,1	0,0	0,0	466,4
Su Fazlası	31,7	43,1	48,3	27,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	150,3
Akış	16	29,5	38,9	33,1	16,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Nem Oranı	0,9	0,8	1,0	1,1	1,2	1,2	1,3	1,2	1,0	1,0	0,8	0,8	

Diyagramda görüldüğü gibi yörede Elazığ için Kasım ayı başlarından itibaren yağışlar potansiyel evapotranspirasyondan fazla olmaya dolayısıyla; toprak su depo etmeye başlamaktadır. Fakat bu iki ayda (Kasım-Aralık) toprakta depo edilen su miktarı ile toprak doymamıştır. Ocak ayında da yağışların potansiyel evapotranspirasyondan fazla olması ile toprak doymuş duruma ancak bu aydan itibaren gelir. Bu durum Şubat, Mart ve Nisan aylarında da devam eder. Mayıs ayında sıcaklığın artmasıyla potansiyel evapotranspirasyon değerleri yağıştan daha fazla bir değer göstererek birikmiş su sarfiyatı başlar. Haziran ayında da bu durum devam eder. Temmuz ayında birikmiş su sifıra iner ve toprakta su eksikliği görülmeye başlar. Bu su eksikliği Kasım ayına kadar devam eder. Kasım-Mayıs arasındaki aylarda yağış yeterli olduğu halde, Temmuz-Ekim arasındaki dönemde bir yağış yetersizliği vardır.

Elazığ'da görülen bu özellik Baskil'de biraz farklılaşmaktadır. Baskil istasyonunun verilerine göre çizilen diyagramda ise yine Ekim ayı ortalarından itibaren yağışlar potansiyel evapotranspirasyondan fazla olmaya yani toprak su depo etmeye başlamıştır. Aralık ayından itibaren ise yağışların potansiyel evapotranspirasyondan fazla olması ile toprak doymuş duruma geçer ve bu durum Ocak, Şubat, Mart, Nisan ve Mayıs ayı başına kadar devam eder. Mayıs ayında sıcaklığın artmasıyla potansiyel evapotranspirasyon değerleri yağıştan daha fazla bir değer gösterdiği için birikmiş su harcanmaya başlar ve bu durum Haziran ayında da devam eder. Artık su harcandığı için Temmuz'dan itibaren su eksikliği görülür. Bu durum Ekim ayına kadar devam eder. Yani Temmuz-Ekim arasındaki dönemde bir yağış yetersizliği görülmektedir. Dolayısıyla bu dönemde sulamaya ihtiyaç duyulmakta ve Eylül ayı ortalarına kadar sulama yapılmaktadır.

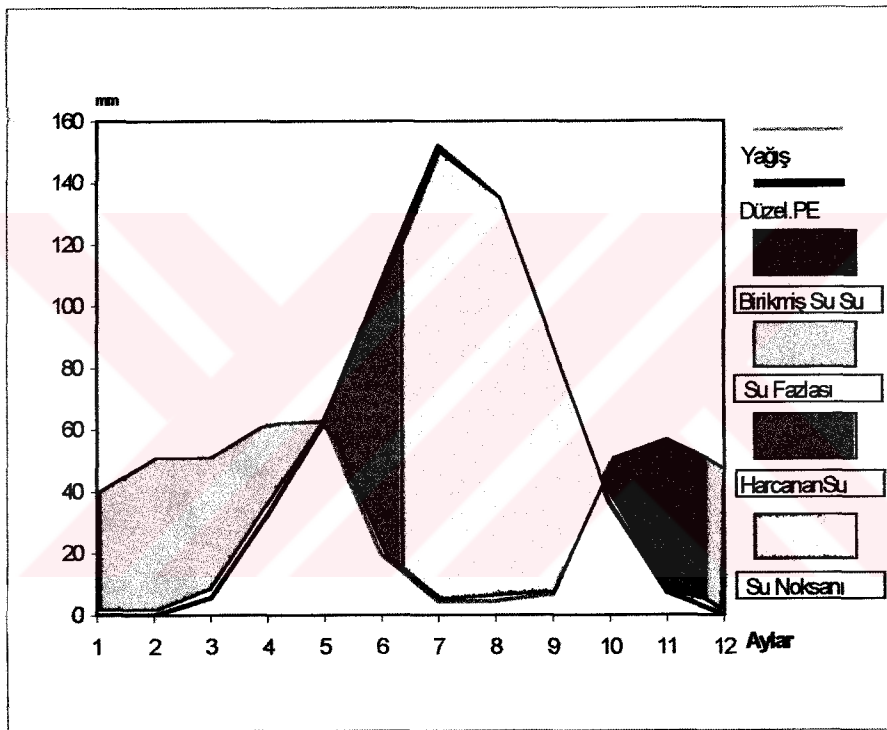

Grafik: 15. Elazığ İstasyonuna Ait Su Bilançosu Diyagramı

Baskil'de su fazlasının Aralık ayından itibaren başlaması, Baskil'in daha fazla yağış almasıyla ilgilidir. Hem yükseltisinin fazla olması hem de orografik şartların daha fazla elverişli olması bu durumun oluşmasına neden olmaktadır (Tablo: 20, Grafik: 16). Baskil'e ait su bilançosunun değerleri yalnızca Baskil ilçe merkezi ve yakın çevresine aittir. İlçe topraklarının Karakaya Baraj Gölü kıyı kesiminde yer alan alanlar daha az yükseltiye sahip oldukları için ve Kömürhan Boğazı'ndan gelen Akdeniz'e ait sıcak hava koşullarına daha maruz kaldığından dolayı buharlaşma daha fazladır. Yağış yetersizliği ve buharlaşmanın daha fazla olması yüzünden bu çevrede, Aydınlar civarında biriken ve fazla olan su daha çabuk harcanmakta ve suya olan ihtiyaç daha da artmaktadır. Tarımda sulamaya ihtiyaç daha fazla duyulmaktadır. Zaten bu alanlar daha önce de belirtildiği gibi ülkemizin en az yağış alan yerleri olup, çöl iklim şartlarına yakın bir iklim görülmektedir. Bunun en belirgin göstergesi ise bu alanların doğal step alanı olmasıdır.

Tablo: 20. Baskil'in Su Bilançosu Tablosu

İst/Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
Sıcaklık	-1,8	-1	4,3	11,2	15,3	20,7	24,9	24,3	19,7	12,9	5,6	0,6	11,4
Sıc.İndisi	0,0	0,0	0,8	3,4	5,4	8,6	11,4	11,0	8,0	4,2	1,2	0,0	53,9
PE	0,0	0,0	5,4	29,4	51,0	87,0	120,7	115,6	79,7	37,7	8,6	0,2	535,2
Düz.PE	0	0,0	5,6	32,6	62,7	107,9	152,0	136,4	82,9	36,2	7,2	0,1	623,6
Yağış	37,8	49,3	50,8	61,1	62,9	19,3	4,5	4,7	6,5	48,8	55,5	45,5	446,7
Depo Değ.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-88,6	-11,4	0,0	0,0	12,6	48,3	39,1	
Depolanma	100,0	100,0	100,0	100,0	88,6	11,4	0,0	0,0	0,0	12,6	60,9	100,0	
Hakiki Buh	0,0	0,0	5,6	32,6	62,7	107,9	15,9	4,7	6,5	36,2	7,2	0,1	279,4
Su Noksanı	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	136,1	131,7	76,4	0,0	0,0	0,0	344,2
Su Fazlası	37,8	49,3	45,2	28,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,3	167,2
Akış	16	32,7	38,9	33,7	16,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,2	
Nem Oranı	0,9	0,8	1,0	1,1	1,2	1,2	1,3	1,2	1,0	1,0	0,8	0,8	

Grafik: 16. Baskil İstasyonuna Ait Su Bilançosu Diyagramı

Bu değerlere göre sonuçta araştırma alanımız, kurak-yarı nemli (C_1) sahada yer almaktadır. Bu alandaki iklim tipini tam olarak belirtmek için yağış ve sıcaklık etkinlik indisleri, yağış rejimi indisi ve potansiyel evapotranspirasyonun en sıcak yaz ayına oranı hesaplanarak $C_1 B'_1 s_2 b'_4$ sonucu çıkmıştır. Yani, alanımızda kurak-az nemli, birinci dereceden mezotermal, su noksanı yaz mevsiminde ve çok kuvvetli, orta-az dereceden kontinental bir iklim hüküm sürmektedir.

Alanımızın iklimi, içinde bulunduğu Doğu Anadolu iklim özelliklerine büyük benzerlik göstermektedir. Fakat Yukarı Fırat Bölümünün güneybatısında yer alan sahamız Akdeniz Bölgesi'ne yakındır. Bu yakınlığı, yükseltisinin az olmasına ve gezici depresyonların Kömürhan boğazı gibi geçitlerle bu yöreye daha sık uğramasına bağlı olarak iklimde bazı yumuşamalar olmuştur. Kışlar daha ılık ($-1,8 - 1$ °C), yazlar sıcak ($20-26$ °C) ve kurak geçmektedir.

2.3. Hidrografya

Alanımızdaki hidrografik özellikleri akarsular, Karakaya Baraj gölü, yeraltı suları ve kaynaklar olarak inceleyebiliriz.

2.3.1. Akarsular

Hidrografik açıdan alanımız Fırat nehrinin akaçlama havzasında yer almaktadır. Alanımızdaki bütün akarsular Fırat nehrine (Karakaya Baraj Gölü) dolayısıyla da Basra Körfezi'ne dökülmektedir. Baskil ovası ve çevresinin suyunu drene eden Geli çayı kaynaklarını, depresyonun doğusundan alan Şefkat deresi, kuzeyden alan Baskil çayının birleşmesi ile oluşmuştur. Baskil çayı ovanın kuzeybatısındaki dağlık kütleden kaynaklarını alarak, Milliüşağı deresiyle de birleşerek ovayı kuzey-güney doğrultusunda geçerek Şahaplı köyü yakınlarında Şefkat deresiyle birleşerek Geli çayını oluşturur. Baskil çayı kurak geçen bazı yıllar hariç genellikle sürekli bir akarsu durumundadır. Ancak son yıllarda kayıscılığın gelişmesine bağlı olarak sulama amaçlı kullanıldığı için yaz aylarında kurumaktadır.

Geli çayının diğer kolu olan Şefkat deresi ise Keluşağı eşiği civarında Bulutlu dağı eteklerinden çıkan birkaç kaynağın birleşmesiyle batıya doğru yönelerek Geli çayına kavuşur. Ovanın güneyinde yer alan akarsu Bulutlu dağından inen yan dereler ve Hasandağı'ndan inen derelerin birikinti konileri içinde kaybolduktan sonra Şefkat deresinin vadisinin içinde kaynak olarak sızıntılar yapması bu derenin kaynaklarını oluşturmaktadır.

Baskil'in güneyinde Şahaplı köyü civarında Şefkat ve Baskil çaylarının birleşmesiyle oluşan Geli çayı ise bir yarma vadi içinde akmaktadır. Elazığ-Malatya demiryolunun sağ yamacından, Baskil-Kömürhan karayolunun sol yamacından geçtiği bu çayın vadisi yaklaşık 400-450 m kadar gömülmüştür. 10 km uzunluğundaki

boğazdan çıktıktan sonra Karakaya Baraj gölüne karışan çay ayrıca baraj gölünü besleyen kuzey güney yönlü bir akarsu durumundadır. Özellikle Nisan ve Mayıs aylarında karların erimesiyle bol su akıtan ancak yaz aylarında suyun tarım için kullanılması nedeniyle de az bir akıma sahip olan bu çay alanımızdaki daimi akarsulardandır.

Baskil ilçesinin kuzeybatısında yer alan ve Karakaya Baraj Gölü'ne dökülen bir diğer akarsu ise Sığdın çayıdır. Kaynaklarını Selil dağının kuzeybatısındaki kaynaklardan ve derelerden alan Değirmendere ve bir kaç devamlı veya devamsız derenin birleşmesiyle oluşan Sığdın çayı arazinin genel eğimine uygun GD-KB yönlü akarak Fırat nehrine dökülmektedir. Geli çayının Baskil ovasını boşaltması esnasında, konsekant bir akarsu olan Sığdın çayı üzerinde DSİ tarafından sulama amaçlı bir gölet yapılması planlanmış ve bu düşünce proje aşamasındadır (DSİ, 1999). Sıcaklığın ve buharlaşmanın fazla olduğu bu alanda çayın suları sulama amaçlı kullanıldığı için de kurak geçen yıllarda çay yaz aylarında kurumaktadır. Alanımızdaki bir diğer akarsu, kaynaklarını Baskil ovasının batısında yer alan platolardan alan Hardi çayı ve kollarıdır. Vadisi oldukça derin olan bu çay KD-GB doğrultulu akmakta ve Gemici köyü kuzeyinden itibaren Çekovreş deresiyle birlikte oluşturduğu birikinti konisi içinde kaybolmaktadır. Yaz aylarında kuruyan Hardi çayı Karakaya Baraj Gölü'ne dökülmektedir. Ayrıca Harabekayış dağının doğusundan akan Kurusoğan deresi de mevsimlik akım özelliği göstermektedir (Foto: 14.).

Elazığ-Malatya karayolunun güneyinde yer alan D-B uzanımlı Büyükçay alanımızdaki diğer bir akarsudur. Uluova ile Kuzova arasındaki eşik sahadan kaynaklarını alan ve alanımıza girdikten sonra da Karga dağının kuzeyindeki dereler ve Bulutlu dağının güneyindeki ve batısındaki dereler ve kaynaklarla beslenen Büyükçay, Kömürhan köprüsü yakınında Kömürhan boğazına yerleşen Karakaya Baraj Gölü'ne dökülmektedir. Kış ve bahar aylarında bol su taşıyan Büyükçay, yaz aylarında çok az akmakta, hatta bazı kurak yıllarda kurumaktadır. Ayrıca Karakaya Baraj Gölü'ne bol miktarda sediment taşıyan önemli bir dere durumundadır.

Yukarıda anlatılan akarsular ile bazı küçük dereler ya da dönemlik akarsular araştırma alanımızın kuzeybatı, batı ve güney sınırını oluşturan Fırat nehrinin yatağına yerleşmiş bulunan Karakaya Baraj Gölü'ne farklı yönlerden ve yerlerden

dökülmektedir. Akarsu şebekesinde payı bulunan bir çok akarsu ise genellikle mevsimlik akarsulardır.

Foto: 14. Harabakayış dağlarının doğusunda bulunan Kurusoğan çayı üzerinde kurulmuş olan eski değirmenlerden birine örnek.

Baskil ve çevresindeki akarsular genellikle kaynaklarını yüksek alanlardan almakta ve girdikleri boğazlarda akış hızlarını arttırmaktadırlar.

Geli çayı, güneyde Fırat nehrine (Karakaya Baraj Gölü'ne) dik bir şekilde karışmaktadır ve enine akarsu özelliği göstermektedir. Ancak Geli çayının önemli bir kolu olan ve kuzeydeki kırık çizgisine paralel bir şekilde D-B yönlü akan Şefkat çayı ise akarsuya dik bir şekilde karıştığı için boyuna akarsudur denilebilir. Yine Büyükçay D-B yönlü akmakta ve boyuna akarsular için güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Araştırma alanımızdaki akarsu şebekesi üzerinde litoloji, orografi, eğim ve yağış miktarı etkili olmaktadır. Genellikle Lütesiyen yaşlı lüminitli flişlerin, Pliosen yaşlı çakıl taşlarından meydana gelen Karakaya Baraj Gölü'ne dökülen batı ve güneydeki akarsular yağışın da az olmasına bağlı olarak mevsimlik akarsulardır. Yükseltinin fazla olduğu ve dolayısıyla yağışın daha çok olduğu ve bazik volkanik kayaların bulunduğu alanlardaki (Ör: Bulutlu dağı çevresi) akarsular ise genellikle daimi akarsu özelliğindedirler.

Genel olarak araştırma alanımızdaki akarsular arazinin genel eğimine uyduğu için konsekant akarsulardır diyebiliriz. Ancak bir çok farklı drenaj tipini alanımızda görebiliriz.

Hasandağı, yöredeki morfolojik olayların merkezi olma özelliğini akarsu sisteminde de göstermektedir. Bir dom özelliğinde olan Hasandağı çevresinde radyal bir drenaj ağı görülmektedir. Güneyde Geli çayının doğusunda Sarini çayının kuzeyinde Keban çayının kolları kaynaklarını alarak farklı yönlere doğru akmaktadırlar.

Genel olarak bakıldığı zaman dantritik drenaj tipinin hakim olduğunu görürüz. Örneğin Geli çayının kolunu oluşturan Baskil çayı ve kolları birbirleriyle dar açılar yaparak ya da dar açiya çok yakın şekilde birleşirler. Hardi çayı ve kolları da dantritik drenaja sahip akarsulardır.

Şefkat deresinin doğuş bölümündeki kancalı drenaj oluşturlar. Bu kolların akış yönleri, karıştıkları ana akarsuyun akış yönünden çok kaynak tarafına doğrudur. Yani birleşme yerleri kanca şeklindedir. Bu drenaj tipini yine yakın zamanlarda kopma olayının görüldüğü Sığdır çayının doğuş bölümündeki kollarda görmekteyiz. Kuluşağı-Karoğlu depresyonu, Sığdır çayı tarafından boşaldığı için kopmalar olmuş ve dolayısıyla kancalı drenajı burada görmekteyiz.

Yamaç eğimlerinin bir tarafa doğru olduğu alanlarda ise paralel drenaj ağını görmekteyiz. Alanımızın batısında ve güneyinde Karakaya Baraj Gölü'ne dökülen akarsuların boyları hem kısa (mevsimlik) hem de paralel veya paralel dantritik drenaj tipine sahiptirler. Yani genel eğim baraj gölüne olduğu için bu drenaj tipi gelişmiştir.

Alanımızdaki akarsular üzerinde herhangi bir akım ölçümü yapılmamıştır. Ancak çevredeki akarsuların akım ölçümlerine göre basit rejimli akarsulardır diyebiliriz. Kış ve ilkbahar aylarında yağışlara bağlı olarak taşıdıkları su miktarları maksimuma çıkan bu akarsular, yazın ise çok az su taşımaktadırlar. Hatta bu akarsuların çoğu yaz aylarında kuru bir yatak haline dönüşmektedirler. Özellikle kaynak kesimlerinden itibaren sulama amaçlı kullanılmaları da etkili bir diğer faktör olmakla beraber, yağış yetersizliği ve kaynaklarını uzun mesafelerden ya da yüksek kar yağışlı alanlardan almaları yüzünden az su taşıyan akarsulardır.

2.3.2. Karakaya Baraj Gölü

Özellikle 1950'li yıllardan beri hem elektrik ve hem de sulama yapmak amacıyla inşa edilen barajlar sonucunda geniş alanlar kaplayan suni göller meydana gelmiştir. Enerjiyi ucuza mal eden, çevreyi kirletmeyen, güvenilirliği fazla olan elektrik enerjisi üretimi için, yenilenen enerji kaynaklarından olan hidrolik enerji kaynakları olan akarsular tercih edilmektedir.

Araştırma alanımızın batı ve güney sınırını oluşturan aynı zamanda Malatya ile Elazığ il sınırını oluşturan Karakaya Baraj Gölü alanımızdaki büyük su kütlelerini oluşturmaktadır. 1976 yılında inşaatına başlanan ve 1988 yılında bitirilen Karakaya Barajı'nın rezervuar alanını oluşturmaktadır. Fırat nehrinin Keban boğazından çıktığı Kumlularla (Ataf) köyü yakınlarından Kömürhan boğazına girdiği Kömürhan köprüsü arasındaki ovalık alanı doldurmuş olan göl alanı bir çok yerleşim yerini ve verimli tarım alanını işgal etmiştir (Foto: 15).

GAP'ı oluşturan 13 büyük projeden biri olan Karakaya Barajı, Atatürk ve Keban Barajları arasında yer alan Fırat nehri üzerinde ikinci kademeyi oluşturmaktadır. Genel olarak Malatya dağları ile Maden dağları arasında Fırat nehrinin açmış olduğu dar ve dik antedant vadisi üzerinde Karakaya köyü yakınlarında baraj bendi kurulmuştur. Barajın beton kemer olan gövdesinin yüksekliği temelden 173 m'dir. Normal su kodu 698 m olan baraj gölünün azami su seviyesi ise 698 m'dir. Su toplama alanı 80.538 km² olan gölün alanı 268 km²'dir. Baraj gövdesine bitişik olarak inşa edilen HES ise her biri 300 MW gücünde olan 6 birimden oluşmaktadır. Santralin 1. ve 2. birimleri Temmuz 1987'de işletilmeye açılmış, ancak bir süre sonra barajın trafolarından birinde teknik bir arıza sonucu oluşan bir patlamayla 1. birim devre dışı kalmıştır. Ekim 1987'de işletilmeye açılan 3. birim ile birlikte 1. birim de yeniden devreye sokulmuştur. Şu anda tüm birimler üretime geçmiş durumdadır. Tam kapasiteyle çalıştığı zaman yıllık enerji üretimi 7354 GWh'dir.

Göl alanı oluşmaya başladığı 1986 yılından itibaren bir çok yerleşme ve tarihi yerler(höyükler, yazıtlar vb.) sular altında kalmıştır. Baskil ilçesi sınırları içinde 15 köyün toprakları su altında kalmıştır. Bunlardan 1 köyün (Kaleköy) köy tüzel kişiliği kalkmış, 10 köyün yerleşim yeri değişmiştir. Çoğunlukla sulamalı tarımın yapıldığı

verimli ova sular altında kaldığı için halkın geçim kaynağını oluşturan bitkisel üretim alanları yok olmuştur.

Araştırma alanımızda bir çok dere devamlı olmasa bile sularını baraj gölüne akıtmaktadır. İlkbahar aylarında yağışların artmasıyla birlikte göl sularının seviyesi artmaktadır. Yazın, özellikle de sonbahara doğru buharlaşmanın fazlaşması, yağışların yok denecek kadar az olması ve baraj sularının sulamada kullanılması nedeniyle seviyesi düşmektedir. Her ne kadar da elektrik enerjisi üretmek amacıyla baraj gölü oluşturulmuşsa da gölün suları sulama amacıyla kullanılmaktadır. Köy Hizmetleri Elazığ İl Müdürlüğü tarafından gölden alınan motopompla alınan sular üst kodlara ulaştırılmakta ve kanallarla köylerin tarım arazisine gönderilmektedir. Ayrıca bunun dışında yöre halkı kendi imkanlarıyla göl suyundan tarımda yararlanmaktadır. Çok fazla ekonomik değeri olmasa da göl içinde Karabalık ve Sazan türleri bulunmaktadır. Ancak son yıllarda DSİ tarafından göle yavru balık bırakılarak balıkçıların daha çok kazanç elde etmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca baraj gölünün oluşmasıyla birlikte Baskil'e bağlı köyleri Malatya ile olan karadan bağlantıları da kesilmiş ve feribotla ulaşım yapılmaya çalışılmaktadır. Karayolunun güzergahı değişmiş ve demiryolu için yeni köprü yapılarak ulaşım sağlanmıştır.

Foto: 15. Karakaya baraj gölü ve eski Elazığ – Malatya karayolu.

2.3.3. Yeraltı Suları

Genel olarak çatlaklar, boşluklar ve gözenekler vasıtasıyla yüzeyden yer altına doğru süzülen sular, geçirgen özellikteki formasyonlar içerisinde depo edilirler. Yer altı suyu bakımından zengin olmayan alanımızda dağlık alanlar ile ovalık alanlar arasında bazı farklar görülmektedir.

Baskil Ovasını çevreleyen yüksek relief, yer altı suyu açısından, jeolojik yapı ve eğimin fazla olmasından dolayı pek avantajlı değildir. Hasandağı'nın hemen hemen bütün yüzeyi Alt Tersiyer yaşlı yer yer 70-80 m kalınlığına sahip kalkerlerle kaplıdır. Bu kalkerler bol çatlaklı ve masif bir yapıda oldukları için geçirimsizdirler ve yağışların çoğunluğu derinlere sızmaktadır. Ayrıca özellikle merkezi kısımdaki temeli meydana getiren granitlerin bol çatlaklı olması yer altı su seviyesinin derinlerde olmasına neden olmaktadır. Baskil Ovası'na doğru eğimli olan kalkerlerden sızan sular alttaki geçirimsiz formasyonların kontak yüzeyleri boyunca güneye yani Baskil Ovası'na doğru akışa geçerler. Bu hareket halindeki yer altı suları dağın eteklerinden kaynaklar olarak yüzeye çıkmaktadırlar.

Bazik kayalar ile yer yer granitlerden meydana gelen geçirimsiz bir yapıya sahip olan Bulutlu Dağı'nın doğusunda fazla eğime bağlı olarak yağış suları derinlere nüfuz edemeden yüzeysel akışa geçerek akmaktadırlar. Batısında ise geniş bir şekilde yüzeylenen granitler içinde az da olsa yer altı suyu bulunur (Tonbul, 1985, s. 280).

Plio-Kuvaterner dolgularından (alüvyonlar) oluşan Baskil Ovası yer altı suyu bakımından daha avantajlı durumdadır. Ovanın yer altı suyu güneydoğu ve kuzeydeki birikinti konilerinden meydana gelen yelpazeden beslenmektedir. Hasandağı'ndan inen ve büyük alan kaplayan birikinti konilerinden başka kuzeyden ova tabanına doğru dalımlı olan kalkerler de ovanın yer altı suyunu beslemektedir. Alüvyonlar altındaki Neojen formasyonunun da genellikle killi-marnlı bir yapıda olması ve geçirimsiz bir zon oluşturması taban suyu seviyesinin fazla derinde olmasına yol açmıştır. Ancak bu durum ovanın her yerine aynı değildir. Alüvyonların fazla su bulduran kesimleri kumlu durumun görüldüğü yerlerdir. Kil perdesinin bulunmadığı yerlerde ise ovanın eğimine bağlı olarak kuzeyden güneye doğru hareket halinde olan yer altı suyu, demiryolu yarmaları ve daha önce de belirtildiği gibi Şefkat Deresi vadi yamaçları

boyunca sızıntılar halinde yüzeye çıkmaktadır. Ovada, ikinci derecede su bulunduran formasyonlar ise batıda yüzeylenen granitler ile kuzeydeki kalkerli alanlardır.

Baskil Ovası'nda aynı zamanda Baskil Kasabası'nında içme suyunu karşılayan kuyu sistemi de önemlidir. Yerel olarak "kehriz" denilen ve kuzeydeki birikinti konileri içindeki sistem, ortalama 4 m derinlikte ve üç ayrı yönde açılmış bir dizi kuyunun tabanları birleştirilerek ve kuzeyden güneye doğru eğim verilerek koptaj yapılmıştır. 400, 250 ve 180 m uzunluğundaki üç ayrı galeriden sağlanan yer altı suyu önce iki depoda sonra da daha aşağıdaki ana depoya gönderilmektedir. İller Bankası tarafından bu galeri sistemi 1,5 km uzunluğunda olup, elde dilen suyun debisi 27 lt/sn' dir. Bu sistemin amacı; alüvyonlardaki killi seviyelerde hareket edemeyen yer altı suyunun akışını sağlamaktır. Kehriz sistemi ayrıca Topraksu tarafından Odabaşı mahallesinin güneyindeki Başken deresi yakınlarında denenmiş ancak 1,5 m derinlikteki granitin kaolinleşmiş seviyesine ulaşıldığı için su elde edilemediği için başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Tonbul, 1985 s. 285).

Alüvyonlarla kaplı ova tabanı artezyen suyu açısından teorikte elverişli bir durum gösteriyor olmasına rağmen bu bakımdan fakirdir. Çünkü ovanın kuzeyindeki faylı yamaç yüzünden yer altı suyu ova tabanına kadar inmeme ve yamaçlarda kaynaklar halinde yüzeye çıkmaktadır.

Araştırma alanımızın batı ve kuzey kesimleri ise yer altı suyu bakımından pek zengin değildir. Yapıyı oluşturan jeolojik formasyonların genellikle geçirimsiz kayalardan meydana gelmiş olması, yer altı suyu oluşumu için gerekli ortamın oluşmasını engellemiştir. Marnlı – killi arazi yüzeyde bulunduğu için yüzeye düşen yağışların derine sızmasını engellemektedir. Bu formasyonların kalker ve greli seviyelerinden debileri düşük bazı kaynaklar çıkmaktadır.

2.3.4. Kaynaklar

Araştırma alanımız kaynaklar bakımından farklılık göstermektedir. Litolojiye bağlı olarak ilçenin doğusu ile batısı arasında fark bulunur. Doğu taraf batıya nazaran kaynak açısından daha zengindir. Hasandağı, Bulutlu dağları ve Baskil ovasının güneybatısı kaynaklar açısından zengindir. Ayrıca Malatya-Elazığ karayolunun güneyinde yer alan Karga dağı çevresinde de kaynaklar vardır. Genellikle sulama,

özellikle de bahçe tarımı için ve köylerin içme suyu olarak bu kaynak suları kullanılmaktadır. Yine bir çok yan derenin ortaya çıkmasında kaynakların payı büyüktür.

Alt ve Üst Tersiyer (Lütesiyen) yaşlı formasyonların daha çok kalkerli, greli tabakaları ile killi, marnlı tabakaları arasındaki kontak yüzeylerden çıkan kaynaklar daha çok ilçenin batısında bulunmaktadır.

Baskil Ovasının kuzeyinde ise Hasandağı'nın güney yamaçlarının etek kısımlarında da fay kaynakları bulunmaktadır. Dağın eteğindeki fay çizgisi boyunca sıralanmış olan kaynakların sayısı 60 civarındadır. Baskil'in Odabaşı mahallesi çevresinde, Tavşanuşağı ve Doğancık mahalleleri çevresinde bu kaynakları görmekteyiz (Tonbul, 1985, s. 290).

Hasandağı'nın güneydoğusunda Kesrik deresinin kaynağını oluşturan ve Haroğlu suyu olarak bilinen karstik kaynaklardan birini oluşturmaktadır. Ayrıca baraj gölünün kıyısına yakın yerlerde alüvyonlarla granitlerin ve kalkerlerin kontak yerlerinden de köylerin içme suyunu da karşılayan kaynaklar çıkmaktadır.

2.4. Toprak

Bütün canlıların dünya üzerindeki yaşamını devam ettiren unsurlardan biri olan toprak, geçimini tarımdan sağlayan insanlar ile ekonomisi tarıma dayalı ülkeler için çok daha önem arz etmektedir ki tarımın yapılması doğrudan toprağa dayalıdır. İşte insanlar için önemli olan toprak örtüsü jeolojik yapı, ana kaya, iklim, topografya, vejetasyon ve diğer biyolojik varlıkların etkisinde geliştiği için bu faktörlere bağlı olarak gelişen farklı grupta topraklar yeryüzünde bulunmaktadır.

Baskil ve çevresinin toprak özellikleri üzerinde iklim şartları ve vejetasyon etkili olmuştur. Yani yarı kurak bir iklim ve buna bağlı olarak ortaya çıkan step-kuru orman vejetasyonuna göre şekillenmiştir. Ayrıca relief özellikleri de alanımızın toprakları üzerinde etkili olmuş, sonuçta depresyon tabanları ve alçak plato yüzeyleri ile dağlık kısımlar arasında farklı toprak türleri ortaya çıkmıştır (Tonbul, 1989, s. 211).

Yörenin iklim şartları ve vejetasyonuna göre belirmiş olan zonal topraklar ve bu grup içinde de kahverengi topraklar alanımızda genellikle en çok görülen grubu oluşturmaktadır (Harita: 6).

1997 yılında yapılan Elazığ ili Arazi Varlığı Raporundan faydalanılarak ve arazi gözlemlerimize dayanarak toprak haritası hazırlanmıştır. Araştırma alanımızdaki toprak grupları klasik sisteme göre sınıflandırılarak incelenmeye çalışılmıştır. Zonal ve Azonal kategorileri ve alt grupları şeklinde topraklar tasnif edilmiştir. Toprak oluşumunun yeteri kadar ilerlemediği yani horizon teşekkülünün tam olmadığı İntrazonal topraklar, alanımızda görülmemektedir.

Bu büyük toprak gruplarından başka çıplak kayalıkları da alanımızda görmekteyiz. Üzerinde toprak katı olmayan parçalanmamış ve kısmen parçalanmış sert kaya ve taşlarla kaplı sahaların olduğu bu alanlar Hasandağı'nın güneyinde, Muşar dağı ve Seher dağı'nın güneyindeki kayalık (İbşir kayalığı) alanında görülmektedir. Tarımda hiçbir işe yaramayan bu araziler, arazi kullanma kabiliyeti yönünden VIII. sınıf arazilerdir. Bu alanlar, tarım, mera, orman alanı dışında kalan sadece avcılık için kullanılabilen alanlardır. Hasandağı'nın güneyindeki kayalık alanın varlığı ayrıca kaya düşmelerine bağlı olarak Kayabeyli (Rışvanuşağı) köyünün yer değiştirmesine neden olmuş ve zaman içinde olumsuz etkilerde oluşturmuştur.

2.4.1. Zonal Topraklar

Ülkemizde drenajı iyi olan düz ve az engebeli, kısmende yoğun vejetasyon örtüsü ile kaplı hafif eğimli sahalarda halihazırda hüküm süren iklim ve bitki örtüsünün ortak etkileri altında gelişmiş zonal topraklar bulunmaktadır (Atalay, 1989, s. 380).

Bu grup toprakların oluşumunda iklim faktörü en önemli etmen olup, topografya, ana kaya ve zaman ikinci önemli etmendir. A, B, C horizonlu olan bu grup topraklardan araştırma alanımızda, kırmızımsı kahverengi, kahverengi, kireçsiz kahverengi ve kireçsiz kahverengi orman toprakları görülmektedir.

2.4.1.1. Kahverengi Topraklar

Araştırma alanımızda en yaygın toprak tipi olan kahverengi topraklar ilçe topraklarının yarısından fazlasını kaplamaktadır. Toplam ilçe topraklarının 92102 ha'nı kaplayan kahverengi topraklar değişik jeolojik formasyonlara ait çeşitli kayaç türleri üzerinde gelişmişlerdir.

Kahverengi toprakların derinliği ana kaya cinsi ve eğim koşullarına göre farklılık göstermektedir. Hafif eğimli ova tabanlarında toprak derinliği yer yer 100 cm'yi geçmektedir. Alçak plato yüzeylerinde ise ana kayanın cinsine göre genellikle orta, sığ, çok sığ veya derin olarak ortaya çıkabilmektedir.

A, B, C horizonunun görüldüğü bu toprakların erozyona uğrayan kısımlarında yalnızca A ve C horizonu görülür. A horizonu koyu kahverengi 20-30 cm arasında değişen orta, yer yer iyi derecede gelişmiştir. Organik madde içeriği genellikle ortadır. B horizonu kırmızımsı sarı renkli, parlak, kil birikimi gösteren, kaba yuvarlak köşeli yapıya sahip olup 30-35 cm derinliktedir. Alt katta yer alan C horizonu ise açık kahverengindedir ve derinliği profilden profile değişir.

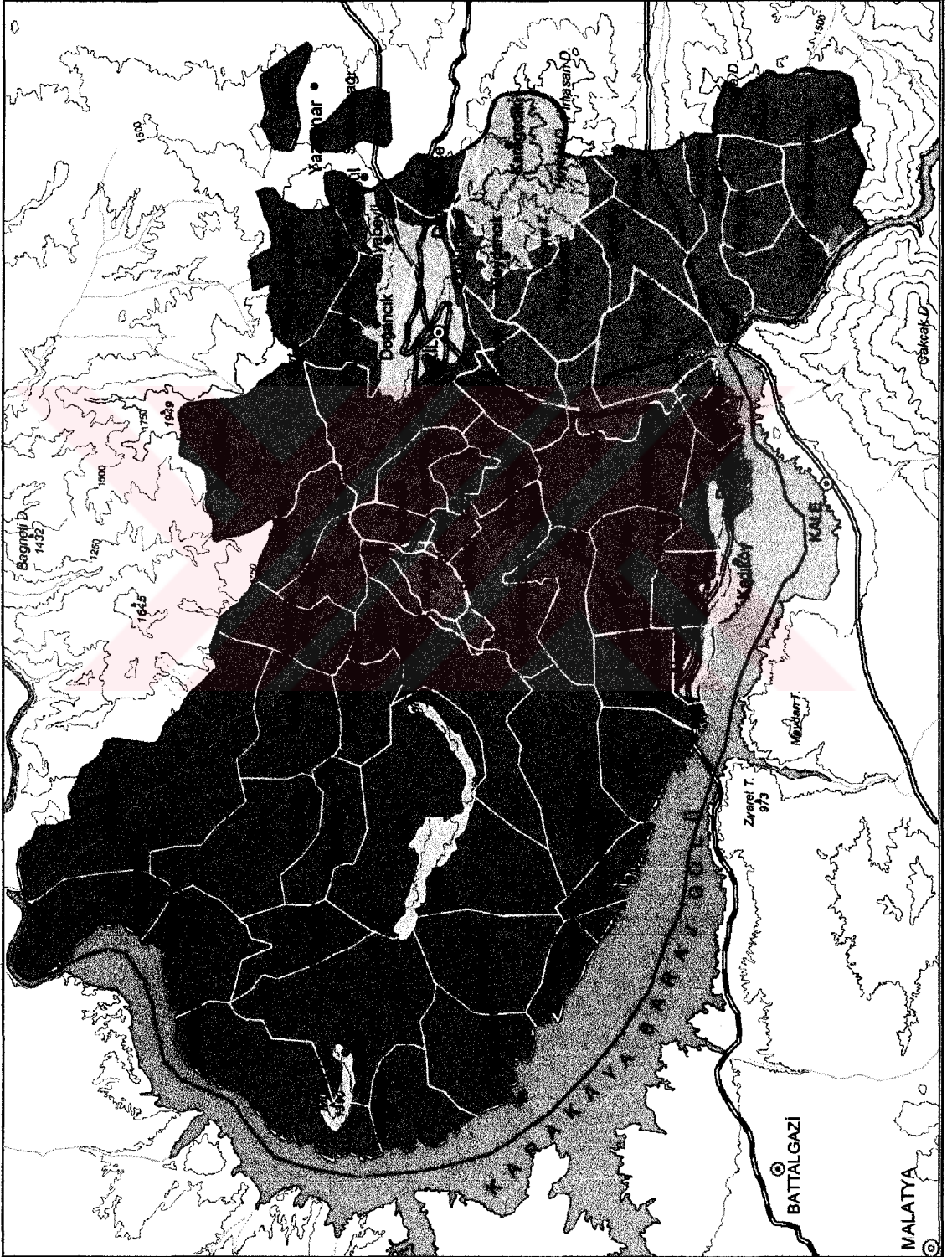
Ana maddesi marn, killi şist, kalker veya şist ara tabakalı killerden oluşan balçık şeklinde ağır bünyelidir. Bu toprakların yarı kurak bir iklimin toprak grubu olduğu için yılın büyük bölümünde kuru olup, ancak ender hallerde profil boyunca nemlilik arz eder. Alanımızdaki kahverengi topraklar genellikle alkali bir reaksiyon göstermektedir.

Kahverengi toprakların görüldüğü alçak kesimlerden dağlık bölümlere doğru geçişteki etek şeritlerinde toprakların özelliklerinde bazı değişiklikler görülmektedir. Organik madde miktarı az olan bu grup topraklarda organik madde miktarının artması vejetasyondaki değişikliğe bağlıdır. Stepten çalılık halindeki orman alanlarına geçtikçe organik madde miktarı artmaktadır.

Doğal bitki örtüsü olarak step alanları, kuru orman alanları bu toprak üzerinde yer alır. Genellikle bu topraklar üzerinde tarım, mera ve orman (fundalık) alanları yer almaktadır.

HARİTA: 6 BASKİL İLÇESİ TOPRAK HARİTASI

HARİTA: 6

Köy Hiz. Gen. Müd.
Elazığ İl Arazî Varlığı
1997'den Faydalanarak.
Ayşe Çağlayan - 2002

2.4.1.2. Kırmızımsı Kahverengi Topraklar

Zonal toprak grubu içinde ikinci yaygın toprak tipidir. Karga dağlarında, Baskil'in güneyinde, Elazığ-Malatya karayolunun her iki tarafında ve Baskil'in batısındaki Kızıluşağı köyü yakınlarında bu toprak grubu görülmekte ve 21913 ha'lık bir alan kaplamaktadır.

Bu topraklar, daha çok az yağış alan ve daha sıcak bölgelerin topraklarıdır. Topraktaki kızılımsı veya kırmızımsı renk sıcaklığın fazla olmasından ileri gelmektedir ve dolayısıyla daha kurak bir iklimin toprağıdır. Ancak bizim alanımızda kahverengi topraklar üzerinde etkili olan iklim (yağış + sıcaklık) ve vejetasyon şartları bu toprakların bulunduğu alan içinde geçerlidir. Bu toprakların burada olmasının en önemli nedeni ana kaya özelliğindedir. Çünkü bu topraklar daha çok granit ana kayası üzerinde gelişerek oluşmuşlardır.

Kırmızımsı kahverengi topraklar genelde iyi bir profil gelişimi göstermezler. A horizonu kırmızımsı kahverenginde olup, killi, kaba granüler ve blokludur. Kil oranının düşük (% 5'den az), kum oranının (% 65) yüksek olduğu A horizonu 5-10 cm'dir. Organik madde ve kireç bakımından fakir olan A horizonu alkali reaksiyon gösterir.

B horizonu eğimli alanlarda fark edilememekte ve genellikle de görülememektedir. B horizonundaki kil birikimi fazla olduğu için killi balçık tekstüründe ve orta bünyelidir. Koyu kırmızımsı kahverenginde olan bu horizonun alt kısmında kireç birikimi görülmekte ve yine organik madde bakımından fakirdir.

C horizonu, ana kayanın oldukça aşınmasından dolayı en iyi gelişen horizondur. C horizonunun altında bazı yerlerde 3-4 m'ye varan gevşemiş durumdaki arena tabakası yer almaktadır. Kum oranının en çok olduğu bu katmanda pH değeri ile nötr bir reaksiyon görülür.

İçindeki kum oranına bağlı olarak su tutma kapasiteleri iyi olan kırmızımsı kahverengi toprakların A horizonu sürülebilir ve ekilebilir özelliktedir. Bu topraklar üzerinde genellikle sulanabilen alanlarda sulu tarım (Elazığ-Malatya karayolu civarında), az alanda kuru tarım (Şaritaş köyünün doğusunda) yapılmaktadır. Ama en

fazla bu alanlar mera alanı olarak kullanılmakta, meranın dışında ise korunan alanlarda orman ve fundalık olarak bu topraklardan faydalanılmaktadır.

2.4.1.3. Kireçsiz Kahverengi Topraklar

Alanımızda bir diğer toprak tipini oluşturan kireçsiz kahverengi topraklar ilçe topraklarının 3408 ha'nı kaplamaktadır. Bu topraklar, kahverengi toprakların bulunduğu alanlarda yağışın biraz daha fazla olduğu kısımlarda görülmektedir. Heybeli-Pirhasan (Bulutlu) dağlarının olduğu yerde yani eğimin ve erozyon gibi engelleyici faktörlerden dolayı oldukça sığ bir yapıda olup belirgin bir horizonlaşmaya ancak tarım alanlarında rastlanmaktadır.

Kalkersiz kahverengi toprakların A horizonları koyu sarımsı kahve, kumlu killi balçık, killi balçık bünyede orta ve kaba granüler yapıda olup bulunmamakta ve genellikle nötr, nadiren hafif alkalen reaksiyon göstermektedir ve orta bünyelidir.

B horizonunda renk biraz daha açık renkli olup blok, kaba blok prizması strüktürde, killi balçık ve killi bünyede olup, kil birikimi gösteren özellik vardır. Kil oranı bu horizonta daha fazladır. Dolayısıyla kuru toprak iken çok sert olup, elle güçlükle ezilmekte, yağ iken de yapışkan bir şekil almaktadır ve ağır bünyelidir.

C horizonu ise 25-30 cm kalınlıkta koyu kahverengi ve masif yapıdadır. Bu topraklarda uygun yerlerde tarım için işlenebilme özelliğinden dolayı mollisoller grubuna dahil edilebilir. Bu topraklar üzerinde genellikle mera ve orman alanları bulunmaktadır.

2.4.1.4. Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları

Alanımızda 124 ha ile en az alana sahip olan toprak grubudur ve Kömürhan Boğazının kenarından Hacıhüseyinler köyü çevresinde bulunmaktadır. Kırmızımsı kahverengi topraklara göre daha nemli ve serin iklim koşullarında gelişmişlerdir. Bu topraklar, aşırı eğim ve orman tahribine bağlı olarak şiddetli süren toprak erozyonu sonucu toprakların özellikle üst horizonları taşınıp götürülmüş ve doğal özellikleri bozulmuştur. Genellikle sığ bir özellik göstermekte ve toprak derinliği 50 cm'yi nadiren bulmaktadır. A horizonunun üzerinde, kalınlığı 3-4 cm'yi bulabilen, ince mull tipinde

humusa sahip organik Ao katı bulunmaktadır. A horizonu, 8-10 cm kalınlığında ve koyu kahverengindedir. Killi balçık tekstüründe orta bünyeli ve iyi derecede gelişmiş granüler strüktürdedir. İçinde bol miktarda bitki kökü artıklarına rastlanır. Kil birikiminin daha belirgin olduğu B horizonu daha kalın ve ağır bünyelidir. C horizonu ise ortalama 25 cm kalınlığında olup ana kayanın özelliğini yansıtır.

Kireç oranının çok düşük düzeyde olduğu ve dolayısıyla nötr ve hafif bir asidik reaksiyon göstermektedir. Bu grup topraklar üzerinde kuru ormanlar, tahripten dolayı çalılık formuna sahip olan fundalıklar şeklinde yer almaktadır.

2.4.2. Azonal Topraklar

Devamlı veya periyodik olarak taşkın ve birikmeye uğrayan alüviyal, kolloviyal alanlarda devamlı olarak aşınmaya uğrayan eğimli yamaçlarda, toprak horizonlaşma imkanı bulunmamakta yani bir taraftan aşınma diğer taraftan da taşınma toprak oluşumunda zaman faktörünü silmekte ve bu yüzden de horizonlaşma genel olarak meydana gelmemektedir.

Alanımızda bu toprak grubu içinde alüviyal toprakları görmekteyiz.

2.4.2.1. Alüviyal Topraklar

Araştırma alanımız içinde yer alan kolloviyal topraklarda alüviyal toprakları aynı grup içerisinde yani alüviyal topraklar içinde ele alıp inceleyeceğiz.

Alanımızda alüviyal topraklar, Baskil ilçe merkezinin de kurulduğu Baskil ovası ve yakın çevresindeki birikinti konileri üzerinde ve Karakaya Baraj Gölü kıyısında Kadıköy ve çevresinde görülmektedir.

Toprakların ana materyalini yüzeysel akış veya yan derelerin kısa mesafelerden taşıyarak, eğimin azaldığı yerlerde depo etmeleri sonucu birikmiş değişik türden kayacık parçaları oluşturmaktadır. Bu parçalar daha çok orta veya kaba bünyeli, köşeli-yarı yuvarlak çakıllardan meydana gelmekte, bunların arasında ise genellikle çapraz tabakalı bir yapı gösteren ve değişik boyutta olan kum, kil ve mil gibi ince unsurlu parçacıklar bulunmaktadır (Tonbul, 1989, s. 222).

Alüviyal (Kolloviyal) depolarında gerek renk gerekse malzeme ebadında değişmeler görölmektedir. Kaba elemanlı seviyeler şiddetli erozyonu, ince elemanlı ve koyu renkli seviyeler ise aşınmanın yavaş olduğunu yansıtmaktadır. Şiddetli bir yüzey erozyonunun görüldüğü ova tabanıyla dağlık tepelik sahalar arasındaki etek düzlüklerinde, sığa yakın bir derinlik görülür. Örneğin Baskil'in kuzeyindeki birikinti konileri üzerinde 35-40 cm'lik bir toprak derinliği görülür.

Bu grupta incelenen toprakların üst kat rengi genellikle koyu kırmızımsı kahverengindedir ve derine inildikçe sarımsı kahverengi bir renk görölmektedir. Belirgin bir horizonlaşmanın görölmediği bu üst katın derinliği 25-30 cm civarında olup, daha çok kumlu killi bir testür göstermektedir. Organik madde bakımından zayıf olan bu topraklarda kireç oranı da düşüktür. Alt katın derinliği ise oldukça fazla olup 1-1,5 m'yi geçer ve daha çok killi bünyedir. Bu toprak grubunda bazı özellikler dikkat çekmektedir. Baskil'in kuzeydoğusundaki yarılmış eski birikinti konileri üzerinde görölen toprakların yüzey horizonları adeta terrarosa renginde koyu bir kırmızılığa sahiptir. Toprağın bu rengi bugünkü iklim koşullarıyla oluşmamıştır.

Toprağın kil oranının yüksek ve renginin koyu kırmızı olması, Pleistosen'in daha yağışlı ve sıcak bir özelliğe sahip pluvial dönemlerinin izlerini taşıdığını göstermektedir. Bugünkü koşullarda daha derinlerde bulunması gereken kırmızı kat, toprağın üst horizonlarının erozyonla ortadan kaldırılması sonucu yüzeye çıkmıştır. Alanımızın kuzeyindeki şuan Karakaya Baraj Gölünün kapladığı eski Fırat nehrinin bulunduğu havza Pleistosen ortalarında Kömürhan Boğazı tarafından kapılıp, dış drenaja bağlanması sonucu hızlanan erozyonun, Geli çayı ve kolları aracılığıyla Baskil havzasına da ulaşmış bulunması bu durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Şefkat mahallesi toprak profilinde, alt horizonlara geçildikçe kireç tutarının yaklaşık dört misli artması ve yine bu çevredeki birikinti konilerinin yarıntılarında yer yer kil birikim seviyeleri veya kil merceklerine rastlanması da bu toprakların, Pleistosen yağışlı devrelerinde bugünküne oranla daha fazla yıkandıklarını doğrulamaktadır. Çalışma sahasının topraklarının geçmiş dönemlerdeki jeomorfolojik ve paleoklimatik koşulları yansıtmaları dolayısıyla paleosol karakterinde olduğunu ifade edebiliriz (Tonbul, 1989, s. 224).

Bu topraklar üzerinde daha çok tarım yapılmaktadır. Sulama imkanının da olduğu Baskil ovasında ve çevresinde özellikle bahçe tarımı (kayısıcılık), kuru tarım yapılmaktadır. Kadıköy çevresinde ise sulamaya bağlı olarak bahçe tarımı, kuru tarım ve mera alanı olarak kullanılmaktadır. Alüviyal toprakların görüldüğü alanların çoğunluğu ise bugün Karakaya Baraj Gölü altında kalmış durumdadır. Fırat nehri kıyısında bereketli topraklar olarak adlandırılan alüviyal topraklarda barajdan önce sebze-pamuk tarımı yapılmaktaydı.

2.5. Doğal Bitki Örtüsü

Yeryüzünde bitkiler açısından, relief, toprak, jeolojik yapı ve biotik şartlar bakımından birbirinden çok farklı ortamlar vardır. Dolayısıyla her bitki türü veya topluluğu belli iklim sınırlarının dışına çıkamadıkları gibi, o iklim sınırları içinde relief, toprak vb. gibi şartlar bakımından da en uygun yerleri seçmişlerdir. Bitkilerin gelişmesi için elverişli şartların bulunduğu alanlar sık ve gür bir bitki örtüsü ile kaplı iken, elverişli şartlara sahip olmayan yerlerin ise seyrek ve cılız bir bitki örtüsüne sahip olduğunu görürüz. Bu doğal faktörlerin yanı sıra beşeri faktörlerinde bugünkü doğal bitki örtüsü üzerinde etkisi şüphesiz fazladır.

Yani bitki toplulukları bu faktörlerin karşılıklı ilişkilerine bağlı olarak doğal ortamdaki ekolojik düzeninin bir parçasını oluşturur. Doğal ortamdaki ekolojik faktörlerden birinin veya bir kaçının değişmesi, başta bitki topluluklarının değişmesine veya dejenere olmasına yol açar. Günümüz ekolojik koşullarına göre, ülkemizin en az % 50'sinin ormanla kaplı olması gerekirken, bozuk ormanlarımız dahil bu oran % 26'ya düşmüştür (Atalay, 1994, s. 9).

Türkiye vejetasyonunun bugünkü durumu üzerinde, bitkilerin yakın iklim değişmeleri ile ilgili yayılma ve çekilmelerinin büyük etkisi olmuştur. Muhtelif bitki topluluklarının saha kazanmaları veya sahalarından çekilmeleri şeklinde gerçekleşmiş bu olaylara tarihi devirlerde insanın etkisi de karışmış ve birçok kesimlerde doğal vejetasyon karakteri kaybolmuştur. Yeryüzünün çok eskiden beri önemli bir yerleşme, harp ve göç sahası teşkil eden bir bölgesinde bulunan ülkemiz doğal orman formasyonlarının geniş ölçüde yerleşebileceği bir alan olmakla beraber, çok yerde buna rastlanmaması insanın çeşitli tahrip faaliyetlerinden ileri gelmiştir. Hem orman hem de

çalı formasyonlarının tahribi ile yarı doğal veya tamamen beşeri karakterde bir peyzaj oluşturmuştur (İnandık, 1965, s. 11).

Yine araştırma alanımızın yer aldığı Doğu Anadolu Bölgesinin meşe alanları, antropojen steplerle kaplanmıştır. Ayrıca step ve çayır alanlarında normal ot kapasitesinin üzerinde hayvan otlatılması, otların deformasyonuna yol açarak bu alanlarda hayvanlarında sevmediği acı ve dikenli türlerin yayılmasına neden olmuştur. Bu tahripler ormanın alt sınırının yükselmesine üst sınırının alçalmasına neden olmuştur.

Türkiye'nin bitki örtüsü, üç flora bölgesinin geçiş alanında bulunduğu için çeşitlilik gösterir (Kuzeyde Avrupa-Sibirya, doğusunda İran-Turan ve batısında Akdeniz flora bölgeleri). Bu çeşitlilik daha öncede belirtildiği gibi üçünde jeolojik zamanın sonunda ve özellikle Pleistosen'de meydana gelen iklim değişimleri ile ilgilidir. Araştırma alanımız da Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer aldığı için İran-Turan fitocoğrafya bölgesinde yer almaktadır.

2.5.1. Bitkilerin Yetiştirme Koşulları

Baskil ve çevresinde bitki örtüsünün ana özelliğini ve dağılışını yöre iklimi ve yer şekilleri belirlemektedir. Ayrıca toprak ve ana materyalin etkilerini de bitki örtüsü üzerinde görmekteyiz.

Hem yağış hem de sıcaklık koşulları sahanın orman yetişmesine elverişli bir zemin hazırlamıştır. Yani iklim koşullarına göre doğal kuru orman alanına dahildir. Doğu Anadolu Bölgesi, İç Anadolu ve İran arasında büyük bir kısmı ile doğal orman sahasına dahildir. Bunda ise alanın, Akdeniz'den gelen nemli hava kütlelerinin etkisi vardır ve buda orman alt sınırının daha aşağılara (1100-1400 m) inmesine neden oluştur (Erinç, 1953. s. 30). İklim konusunda belirtildiği üzere alanımızda yağış koşulları uygundur ve yıllık yağış miktarı 415 mm'nin üzerindedir (Elazığ 415,7 mm, Baskil'de 446,7 mm, Aydınlar'da 436,1 mm). Yıllık yağış miktarının bu değerlerde olması step alanlardan ayrıldığının bir göstergesidir. Dağlık alanlarda yükseltiye ve bakı koşullarına bağlı olarak yıllık yağış daha da artarak 800-1000 mm'ye ulaşabilmektedir. Buna karşı daha az yağış alan yerler de (Karakas 353,2 mm) bulunmaktadır. Buralar doğal bitki örtüsü bakımından ormandan yoksun ve antropojen step görünüşündedir.

Yağışın yıl içindeki dağılışı da vejetasyon devresini de etkilemektedir. Yaz kuraklığının yaşandığı alanımızda ortalama olarak yağışların % 5'i bu dönemde düşmektedir. Dolayısıyla yaz kuraklığına uymuş kurak ormanların varlığı söz konusudur. Su kaybının, sıcaklığın ve buharlaşmanın artmasına bağlı olarak yaz aylarında çok görülen alanımızda yine ağaç yetişmesine imkan sağlanmış durumdadır. Çünkü Erinç ve diğerlerinin tasniflerine göre alanımız yarı kurak-yarı nemli bir özelliğe sahiptir. Bu ise park görünümlü kuru ormanların varlığına neden olmaktadır.

Bütün bu formüllerin sonucuna göre araştırma alanımız orman alanında yer almaktadır. Ancak yinede step alanlarına yakınlık olduğu için step ile orman arasında kritik bir sınırdadır. Bu kritik durum tahrip edilen ormanların yeniden gelişmesini güçleştirmektedir (Tonbul, 1985, s. 358).

Sonuçta yağış alan yerlerde örneğin yükseltinin fazla olduğu dağlık alanlarda (Heybeli, Pirhasan, Seher dağı, Hasandağı, Karga dağı) orman örtüsü gelişmiş durumdadır. Buna karşılık yağışın uygun ama tahribin fazla olduğu alanlarda antropojen step, yükseltinin ve yağışın çok fazla olduğu Karakaya Baraj Gölü kıyılarında ise doğal step alanlarının varlığından söz edebiliriz.

İklim unsurlarından biri olan sıcaklık da bitkilerin yaşamlarında önemli rol oynamaktadır. Bitkilerin sıcaklığa dayanma noktaları aynı bitki türünde coğrafi enleme göre değiştiği gibi, her bitki türüne göre de değişir. Bitkilerin dayanma noktaları ile ilgili en düşük ve en yüksek sıcaklıklar, bitki hayatını sınırlayıcı değerlerdir. Sıcaklık bu değerlerin altına veya üstüne çıktığı takdirde bitki hayatı tehlikeye girer (Dönmez, 1985, s. 5-6).

Bitkiler yüksek sıcaklıklara gösterdiği direnci, düşük sıcaklık değerlerine karşı gösterememektedirler. Alanımızda düşük sıcaklıklar (Tablo: 2) vejetasyon devresi dışında yani kış aylarında görüldükleri için bitkiler için bir engel oluşturmamaktadırlar. Buna karşılık vejetasyon dönemi (araştırma alanımızda vejetasyon devresi 210 gün olup Nisan ayında başlar Kasım ayı başlarında sona ermektedir) olan ilkbahar (Nisan) ve sonbahar (Ekim-Kasım) aylarında düşük sıcaklıkların ve donlu günlerin görülmesi bitki hayatı için dezavantaj gibi görünse de tekrarlanma olayı az olduğu için olumsuz koşullar oluşturmamaktadır. Yine minimum sıcaklıklar gibi maksimum sıcaklıklarda

(ort. yüksek sıcaklıklar: Elazığ 33,9, Baskil 32,6 ve Aydınlar 32,2) vejetasyon devresinde (Temmuz-Ağustos) kritik bir durum oluşturmamaktadır. Sıcaklıklarının nispeten fazla olduğu yaz döneminde, bulutluluğun düşük ve özellikle vejetasyon devresinde kuraklığın etkin olduğu alanımızda, ışık ve sıcaklık isteği olan kısa boylu çalılar ve bu ortama uymuş meşe türleri yer almaktadır.

Ortalama sıcaklıkların yükseltiye bağlı olarak değişmesi sonucunda alt katlarda meşe, üst kesimlerde ise soğuğa daha dayanıklı ardıç türleri görülmektedir. Ayrıca sıcaklık değeri orman üst sınırının da belirlenmesinde etkilidir.

Alanımızdaki ağaç türleri ile ana kaya ve buna bağlı olarak topraklar arasında genelde bir uyum vardır. Örneğin kalkerler, kaide olarak drenajı iyi, yarıklı ve çatlaklı bir temel taşı meydana getirir. Bundan dolayı, kalkerlerden oluşmuş topraklar kuru ve sıcak topraklardır. Yine aynı şekilde, serpantin de kuru topraklar verir. Bu fiziksel özellikler, toprak üzerinde de etkili olmuş ve yöredeki bu gibi kuru topraklar üzerinde daha çok sıcaklık seven meşe türleri büyük gelişim sağlamıştır. Toprak örtüsünün zayıfladığı yerlerde, meşeler ortadan kalkmakta ve yerlerini nispeten daha kanaatkar olan ardıç türlerine bırakmaktadır (Tonbul, 1985, s. 363).

Bitki örtüsünün etkileyen diğer faktörde relief ve dolaylı olarak bakı şartlarıdır. Reliefin silik olduğu alanlarda bitki örtüsü daha çok tahrip edildiği için cılız, yüksek alanlarda ise daha gürdür.

2.5.2. Bitki Örtüsünün Dağılışı

İklim, toprak ve relief özellikleri ile beşeri faktörleri göz önüne alarak araştırma alanımızdaki bitki örtüsünü iki grupta inceleyebiliriz. Bunlar; orman ve fundalık alanlardan oluşan ağaç formasyonu ile orman örtüsünün tahribi sonucu oluşan antropojen step alanları ve doğal step alanlarından oluşan ot formasyonlarıdır. *

2.5.2.1. Ağaç Formasyonu

Araştırma alanımızda ağaç formasyonu orman ve fundalık alanlardan meydana gelmektedir. Orman alanları sadece İlçemizin Güneydoğusunda bulunan Karga dağı üzerinde görülmektedir. Fundalık alanlar ise alanımızın hemen hemen her tarafında

görülür. Ancak yoğun olarak Harabakayış dağlarının kuzeybatı kesimlerinde, Seher dağı çevresinde, Bulutlu dağının kuzey ve batı kesimlerinde ve Kömürhan boğazının doğusundaki alanlarda görülür. Orman ve fundalık formasyonunu oluşturan ağaçlar her yerde görülen meşeler ile bunlar arasında az oranda bulunan ardıçlardır. Yine karaağaç, ahlat, alıç, menengiç ve diğer bazı yabancı meyve türleri de görülmektedir. Alanımızdaki meşe toplulukları Doğu Anadolu Bölgesi ormanları gibi kuru orman karakterinde olup karasal iklimin etkisi altındadır. Bunlar kuraklığa ve kış soğuklarına da dayanıklıdır.

Doğu Anadolu'nun büyük bir kısmı iklim şartları itibariyle tabii orman sahasına dahil olmakla beraber, bölgenin en büyük kısmı bugün hemen tamamı ile ağaçtan mahrum görünmektedir. İklim şartları ile bugünkü manzara arasında bu tezdin sebebi, Doğu Anadolu ormanlarının asırlardan beri süren tahribidir. Hakikaten Doğu Anadolu'da ormanların eskiden daha geniş alanlar kapladığını gösteren bir çok delil vardır (Erinç, 1953, s. 32). Ormanlar İlk Çağlar'dan beri insanların tecavüzüne uğramış bilhassa 19. asırda Keban simli kurşun maden cevherinin eritilmesi için tüketilmiştir. Ayrıca Yiğitoğlu, eskiden Fırat ve Dicle nehirlerinden geniş ölçüde keleklerle Mezopotamya'ya yakacak odun sevkiyatının yapıldığı, bunun ise orman tahripleri için verilebilecek güzel bir örnek olduğunu belirtmektedir (Yiğitoğlu, 1941, s. 67).

Tahrip edilmeyen yerlerde 900-950 m yükseltiden başlayan ormanlar ve fundalıklar dağlık alanların üst kesimlerinde orman üst sınırını meydana getiren 1950-2000 m'lere kadar görülürler. Bulutlu dağı, Karga dağı, Seher dağı gibi alanların kuzeye bakan yamaçları ağaç formasyonunun en yoğun olarak görüldüğü alanlardır. Özellikle Karga dağı ve çevresi orman örtüsünün yoğun olarak görüldüğü bir alandır (Foto: 16.). Pirhasan dağları (Bulutlu dağı) ve Karga dağındaki ağaç formasyonu Kömürhan boğazı çevresine kadar inerler. Yine Bulutlu dağları üzerindeki fundalıkları oluşturan ağaçlar Baskil Ovasının tabanına da inerek ova tabanında ve yamaçlarda topluluk oluştururlar. Ayrıca Geli çayı havzası, Seher dağının (Aydınlar çevresi) özellikle doğu ve kuzey yamaçları, Selil dağı, Harabakayış dağlarının kuzey yamaçları ağaç formasyonunun olduğu alanlardır. Ancak bu alanlardaki ağaç örtüsü Karga dağı ya da Bulutlu dağları kadar yoğun değildir. Hasandağı'nın (Haroğlu dağı) doğu ve güney yamaçları tamamen çıplak kayalıklarla kaplı olmasına rağmen kuzey yamaçları seyrek kuru orman örtüsüyle kaplıdır.

Alanımızda genel olarak tek hakim ağaç olan meşe, tür bakımından zengindir. Doğu Anadolu da tahripten arda kalmış yerlerde, adacıklar halindeki ormanlarda 25'den fazla meşe türü bulunmaktadır (Heske, 1963, s.153). Yine bazı araştırmacılar (Bozakman, 1963, s.18-31) Türkiye'de 30 civarında meşe olduğunu ve çoğunun ise Doğu Anadolu'da bulunduğunu belirtmişlerdir. Alanımızdaki meşe türleri ise mazi meşesi (*Quercus infectoria*), palamut meşesi (*Q. aegilops*), brant meşesi (*Q. brantia*), tüylü meşe (*Q. pubescens*), saçlı meşe (*Q. cerris*) ve sapsız meşe (*Q. petraea*)'dir. Handell-Mazetti ve Yiğitoğlu gibi araştırmacılar yörede ayrıca *Q. persica*, *Q. vesca* gibi türlerle, *Q. libani* gibi bazı nadir olarak bulunan ve Türkiye'nin diğer yerlerinde rastlanmayan türlerin görüldüğüne de belirtmektedirler (Tonbul, 1987, s. 210-211).

Meşelerden sonra, kuru ormanlar içinde ibreli ağaçlardan olan meşelere göre ekstrem şartlara daha uyumlu ardıçları görmekteyiz. Ancak bunlar meşeler gibi topluluklar oluşturmazlar ve birbirinden uzak tek tek ağaçlar şeklinde alanda yer alırlar. Yörede en çok Katran ardıç (*Juniperus oxycedrus*) ve step alanlara yakın alanlarda ise Adi ardıç (*Juniperus excelsa*) görülür. Ayrıca bu kuru ormanlar içinde fazla yaygın olmamakla birlikte alıç (*Crataegus aronina* ve *C. monogyna*), yabancı erik (*Prunus divaricata*), mahlep (*Cerasus mahalep*), kara çalı (*Paliurus sipina cristi*), yabancı gül (*Rosa canina*), karaağaç (*Ulnus montana*), cehri (*Rpanmus tinctoria*), yabancı badem (*Amygdalus webbi*), sakız (*Pisticic terebinthus*), yabancı armut (*Pirus commonis*), yabancı kiraz, çitlenbik (*Celtis australis*) gibi ağaç ve çalı türlerine de rastlanmaktadır (Aziret, 1996).

Bunlar dışında sarı çiçekli yasemin (*Jasminum fauticas*), incir (*Ficus carica*), nar (*Punica granatum*), erguvan (*Cerris siliquastrum*, *Fontonesia phillyreoidas*) gibi Akdeniz elemanlarının görülmesi bu alanın iklim açısından karasal iklim ile Akdeniz iklimi arasında bir geçiş özelliğinde olduğunu gösterir (Foto: 17.).

Ardıçlar ve bazı meşe türleri alanımızın güneydoğusunda bulunan bulutlu dağlarının kuzey yamaçlarında 1950 m ye kadar yaygınlık gösterirler. Hasandağı'nın kuzeye bakan yamaçlarında 1800 m'lere kadar meşelerin çıktığını Sarıbeyoğlu (Sarıbeyoğlu, 1951, s. 26-28) belirtse bile Hacımustafaköy'ün kuzey kesimlerinde cılız meşe topluluklarını 1850-1900 metrelere çıktığını görmekteyiz. Yörenin coğrafi konumu ve relief özelliklerine bağlı olarak alanımızda ki orman alt sınırı da alçak

seviyelerdedir. Araştırma alanımızın güneyinde yer alan Habibuşığı köyü yakınlarında meşelikler 750 metrelerde görülmekteydi. Bugün, baraj gölü suları altında kalan bu alanlarda meşeliklerin yer yer de ardıçların (Çiğdemli köyünde) görülmesi Kömürhan boğazından gelen sıcak ve nemli hava kütleleriyle alakalıdır diyebiliriz.

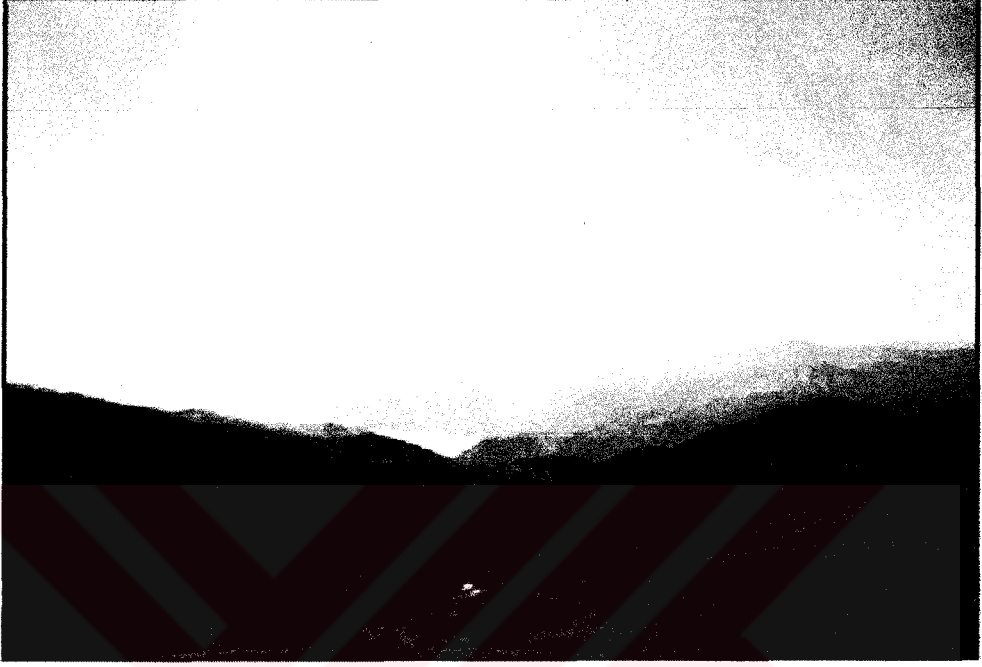

Foto: 16. Karga dağı üzerindeki meşe ve ardıçlardan oluşan orman alanları

Foto: 17. Hacıuşığı köyü çevresinde tahrip edilmiş fundalık alanları

Doğu Anadolu'nun güney yarısında (Malatya meridyeninin doğusu) orman alt sınırının yüksekliği çok açık olarak yeryüzü şekillerine bağlıdır. Doğu Toros sıra dağlarının çeşitli çöküntü, alçalma yarma vadileri, hava kütlelerinin kenarlardan içerlere doğru girmesini kolaylaştırır. Malatya'nın güneyinde hatta Fırat'ın KD kenarı boyunca meşe orman kalıntıları 1000 metrelere kadar inmektedir. Buralarda doğal orman alt sınırının 1000 metrenin çok az altındadır. Daha ileriye doğru Elazığ ve Aşağı Murat çevresinde, bu sınır şüphesiz 1100 metrelerden daha aşağıdadır (Louis, 1939'a göre Tonbul, 1987, s. 212'den). Doğu Anadolu Bölgesinin batı tarafında 1400-2400 metreler arasındaki sahalar, orman formasyonunun doğal olarak yayılabileceği yerler ise de genellikle bunlar tahrip neticesinde ortadan kaldırılmıştır (İnandık, 1965, s. 11). Doğu Anadolu Bölgesinin güneyindeki orman sınırı 1100-2200 m'leri arasındadır (Pamay, 1966, s. 7). Bu değerlendirmelere göre bazı meşe ve ardıç türlerinden oluşan orman alanları 900-1950 m'ler arasında yer alır. Bu metrelerin daha alt kesimlerinde step alanı yer alır. Orman alanlarında orman altı florası yok denilecek kadar azdır. Birkaç ot ve dikenli bitki de yazın kuruyarak orman altının tamamen açık olmasına neden olmaktadır.

Doğu Anadolu'nun genelinde olduğu gibi Baskil çevresindeki meşe ormanları bir taraftan hayvanlar için iyi bir otlama alanı olmasından ve kış devresinde yapraklarının hayvanlara yedirilmesinden dolayı tahrip olmaktadır. Ayrıcada alanımızda, uzun ve soğuk geçen kış devresinde yakacak odun olarak kullanılması tahribatı artırmış ve yayılış alanları daralmıştır.

Orman alt florasını oluşturan otsu türler ise Adaçayı (*Salvia*, *Silene saxsatilis*, *Comptonula latifolia*, *Scrophubria ilwensis*), Sepik (*Lotus corniculatus*), Hayıt (*Potentilla recta*), Karanfil (*Geum*), Kedi otu (*Valeriana sisymbriifolia*)'dır (Aziret, 1996, s. 12).

2.5.2.2. Ot Formasyonu

Doğu Anadolu Bölgesi'nin genellikle tektonik kökenli depresyon veya havzalarında İran-Turan step elemanları yaygındır. Dolayısıyla araştırma alanımızda da step karakterli otsu bitkiler yer almaktadır. Ot formasyonu alanlarını iki grupta

inceleyebiliriz. Bunlar; orman alanlarının tahrip edilmesiyle meydana gelen antropojen step alanları ve doğal step alanlarıdır.

2.5.2.2.1. Antropojen Step Alanları

Araştırma alanımızın 900-1000 metreden yüksek 1900-1950 metreden alçak kesimleri normal şartlarda kuru orman sahası olması gerekirken tahribat sonucunda antropojen step formasyonuna dönüşmüştür. Bu tahribatın en önemli nedenlerinden bir tanesi de alanımıza yakın olan madenlerin işletilmesidir. Asurlular zamanından beri işletilen Ergani bakır madeni ve Keban simli kurşun madeninin işletilmesi sırasında enerji kaynağı olarak yakın çevrenin ormanları tahrip edilmiştir (Yiğit, 1997, s. 416).

Alanımızdaki step alanlarının görüldüğü yerler tarım alanı veya mera olarak kullanılmaktadır. Baskil ovası ve çevresi, dağlık alanlar arasındaki depresyonlar, plato yüzeyleri step alanlarını oluşturmaktadır. Step türleri içinde en çok görülen türler yine ilkbaharda yeşerip çiçeklenen, Temmuz ayında tamamen kuruyan bitkilerdir. Bunlar arasında tek yıllık bitkiler olduğu gibi çok yıllık bitkilerde bulunmaktadır. Bu bitki türleri şunlardır; çoban çantası (*Caspella bursa pastoris*), Altın çiçeği (*Allyssum campastre*), lohusa otu (*Aristolochia mauroum*), düğün çiçeği (*Ranunculus*), sütleğen (*Euphorbia*), yavşan otu (*Artemisia*), kanavcı otu (*Adoris*), lale (*Tulipa*), üzerlik (*Peganum harmala*), karanfil (*Dianthus*), ayrik (*Agropyron*), ballıbaba (*Achilla nana*), kahkaha otu (*Canuolvulus*), kuzu otu (*Reseda lutea*), patarık otu (*Coluteocarpus vesicaria*), çivit otu (*Isatis cappadocia, I. glauca*), hardal (*Sinapis arvensis*), yabani tütün (*Conringia planisiliqua*), gelincik (*Papover triniifolium, P. argemone*), hüsnüyusuf (*Dianthus floribundus*), civan perçemi (*Achillea latiloba*), kuzu kulağı (*Remut acetosella*) ve hatmi çiçeği (*Alcea striata*) gibi türlerdir.

Araştırma alanımızın genelinde ve antropojen step alanlarındaki akarsu vadi boylarında oldukça gür ve higrofit karakterli bir bitki topluluğu da yer alır. Galeri ormanları veya su boyu ağaçlığı da denilen bu topluluk elemanları ise taban suyu seviyesine bağlı olarak yoğunluk kazanmaktadır. Ağaçlardan ve nemcil otlardan oluşan bu kuşakta aynı zamanda Akdeniz bitki topluluğu elemanları da görülmektedir. Bunlar; beyaz söğüt (*Salix alba*), kavak (*Papulus euphratica*), kara kavak (*Papulus nigra*), yabani kızılçik (*Carnus australis*), ılgın (*Tamarix smyrensis*), ceviz (*Junglans*), incir

(*Ficuscanca*), çınar (*Platanus orientalis*), yabani asma (*Vitis vinifera*), zakkum (*Nerium oleander*), böğürtlen (*Rubus fruticosus*), patpatik (*Sambucus ebulus*), düğün çiçeği (*Ranunculus repens*), nane (*Mentha spicata*), iğde (*Elaeagnus*), ayı üzümü (*Vaccinium vitis*) ve tilki kuyruğu (*Amarathus retroflexus*) gibi türlerdir.

Ayrıca daha çok dikenli bitkilerden oluşan yüksek alanlarda da step alanlarını görmekteyiz. Kuru orman elemanlarından olan sürünücü ardıç çalılıkları ve bodur meşe ağaçları 1900-1950 m'lere kadar çıkmakta ve buralardan itibaren de yerini dikenli bitkiler katına bırakmaktadır..

Dikenli dağ bitkilerinden meydana gelen bu kuşak bazı yerlerde 1300-1400 m'lerden de başlamaktadır. Özellikle gevenler, kengerler 1800 m'lerden itibaren topluluk oluşturarak dağların üst kesimlerinde yer alırlar. Dağ-Plato stepleri formasyonu içindeki türlerin çoğunluğu Mayıs ayı ortalarından itibaren karların erimesiyle birlikte yeşillenir ve çiçek açmaya başlarlar, Ağustos ayı başlarında da kururlar. Bunlar; binbayrak otu (*Achillea grata*), Ballıbaba (*Lamium striatum*), sütleğen (*Euphorbia*), çan çiçeği (*Campanula glomerata*), peygamber çiçeği (*Centaurea*), dağ gülü (*Hypricum scarbum*), yumak (*Fescuta*), sığır kuyruğu (*Verbascum cataonium*), Veronika (*Veronica anagalalis*), püsküllü çayır (*Bromus torhentallus*) ve kekik (*Thymus kotschyanus*)'dur. Vejetasyon devresini Ağustos başında tamamlayan bu ot türlerinden başka alanın tamamen hakim bitki örtüsünü de oluşturan kenger (*Gundelia tournefortii*) ve kekik yanında özellikle geven türleri (*Astragalus microcephalus*, *A. decurrens*, *A. anthylloides*, *A. nanus*, *A. lagurus*), çoban yastığı (*Acantholimon acerosum*, *A. kotschyi*), katır tırnağı (*Genista mentibretii*) ve deve dikenini (Alhagi) görülmektedir.

2.5.2.2.2. Doğal Step Alanları

İklim konusunda da belirtildiği gibi Karakaya Baraj Gölü (Eski Fırat nehri) kenarları çok az yıllık yağış alan bir saha durumundadır. Bu durumuyla ülkemizin de en az yağış alan bu alanın yükseltisi de azdır (Karakaya Baraj Gölü: 698 m). Bitkiler açısından yıllık ortalama yağış miktarı, pek fazla önemli değildir. Önemli olan yağışın düşüş şekli ve vejetasyon devresindeki miktarıdır (Atalay, 1994, s.20). Alanımız yarıkurak bölgeler arasında yer alır. Ancak eski Fırat Nehri kıyıları ülkemizin en kurak alanlarından birisidir (Fırat kenarında 220 mm yağış düşmektedir) (Erinç, 1996, s. 334).

Dolayısıyla hem yağış azlığı hem de kuraklığın daha fazla hissedildiği yaz mevsiminde yağışın yok denecek kadar az düşmesi bu alanın doğal step alanına girmesine neden olmuştur.

Yaklaşık olarak 1000m'lerle 700 m'ler arasında doğal step alanlarını görmekteyiz. Ağaçların artık görülmediği bu alanlarda ilkbaharda yeşeren ve yaz başında kuruyan ve sararan, seyrek ve cılız otsu türleri yer almaktadır. Kumlu, çakıllı, killi neojen, pliyokuvaterner depolar üzerinde, brom (Bromus), sorguç otu (Stipa), geven (Astragalus), gelincik (Papaver), kekik (Thymus), sütleğen (Euphorbia), yumak (Festuca) gibi türler görülmektedir (Atalay, 1994, s. 235). Yani antropojen step alanlarında görülen türler bu alanlarda da görülmektedir. Özellikle ilçe topraklarının batısında ve güneyindeki kıyılarda bu özelliği görmekteyiz (Foto: 18.).

Araştırma alanımız, özellikle de dağlık alanlar familya ve tür bakımından oldukça zengindir. Alanımız İran-Turan fitocoğrafik bölgesinde yer aldığı için bitkilerin çoğu bu elementlerden meydana gelmiştir. Ancak bununla birlikte, yöredeki bitkilerin bir kısmını da Akdeniz ve Avrupa-Sibirya elementleri oluşturmaktadır.

Türlerin fitocoğrafik bölgelere göre dağılımı ise Tablo: 21'de belirtilmiştir.

Tablo: 21. Türlerin Fitocoğrafik Bölgelere Göre Dağılımı (Aziret'e göre)

Fitocoğrafik Bölge	Tür Sayısı	Oranı %
İran-Turan	190	33,6
Akdeniz	28	4,9
Avrupa-Sibirya	24	4,2
Karadeniz (Öksin)	5	0,8
Hazar-Karadeniz	2	0,3
Çok Bölgeli ve Bilinmeyen	312	56,2
Toplam	561	100

Araştırma alanımızda, 73 familya ve 561 türe ait bitkiler yer almaktadır. Endemik türler de alanımızda olup oranı % 10,6'dır. Endemizm oranının yüksek olması alanın Akdeniz ile İran-Turan arasında bir geçiş alanında yer aldığını gösterir (Aziret, 1996, s. 69-77).

Foto: 18 .Karakaya baraj gölü çevresindeki doğal step alanları (Bilaluşağı-Kaleköy arası)

Ayrıca alanımız Karakaya Baraj Gölü'nün su toplama havzasında yer almaktadır. Dolayısıyla erozyonun çok görüldüğü bir alan olduğu için siltasyon da fazla olmaktadır. Siltasyonu önlemek ve tamamen çıplak olan dağları ve yamaçları ağaçlandırmak amacıyla Orman Bölge Müdürlüğü ve Ağaçlandırma Baş Mühendisliği tarafından alanımızda birçok mikro havza çalışması yapılarak ağaçlandırmalar yapılmıştır. Çok şiddetli erozyon görülen alanımızdaki erozyonu önleme amacıyla yapılan bu çalışmaların ilk hedefi yüzeysel akışı durdurmaktır. Bunun içinde tekne-teras yapımı, toprak muhafazası için ağaçlandırma, eğimli sahalarda otlandırma ve çalılendirme işlemi ve meşe olan alanlarda bozuk meşeliklerin ıslahı yapılmaktadır.

AGM tarafından Düğüntepe, Demirlibahçe, Meydancık, Doğancık, Tavşanuşağı, Kayabeyli, Baskil'in Odabaşı ve Eski Baskil mahalleleri, Kuşsarayı, Paşakonağı, Harabakayış, ve Karaali köyleri hudutları içerisindeki erozyon kontrolü ve ağaçlandırma işleri yapılmıştır. Dolayısıyla Bulutlu dağının güney ve kuzey yamaçları ile Harabakayış dağlarının kuzey yamaçları ağaçlandırılarak özellikle oyuntu erozyonu önlemeye çalışılmıştır (Foto: 19.).

Bu alanlara yöre iklimine uyum sağlayan ağaç ve çalı dikimi ile mera ıslahı için ot ekimi yapılmıştır. Bu türler; karaçam (*Pinus nigra*), sedir (*Cedrus libani*), meşe

türleri (*Quercus brantii*, *Q. libani*, *Q. infectoria*), badem, mahlep, iğde, ceviz, sakızmenengiç, akasya gibi ağaçlar ile patlangaç, sumak-kızık, yabani gül, kuşburnu ve kapari (*Capparis spinosa*) türündeki çalı türleridir.

Mera ıslahı için kullanılan türler ise; yabani karanfil, yabani korunga veya kültür korungası, çayır düğmesi, sarı ve beyaz çiçekli taş yoncası gibi bitkilerdir.

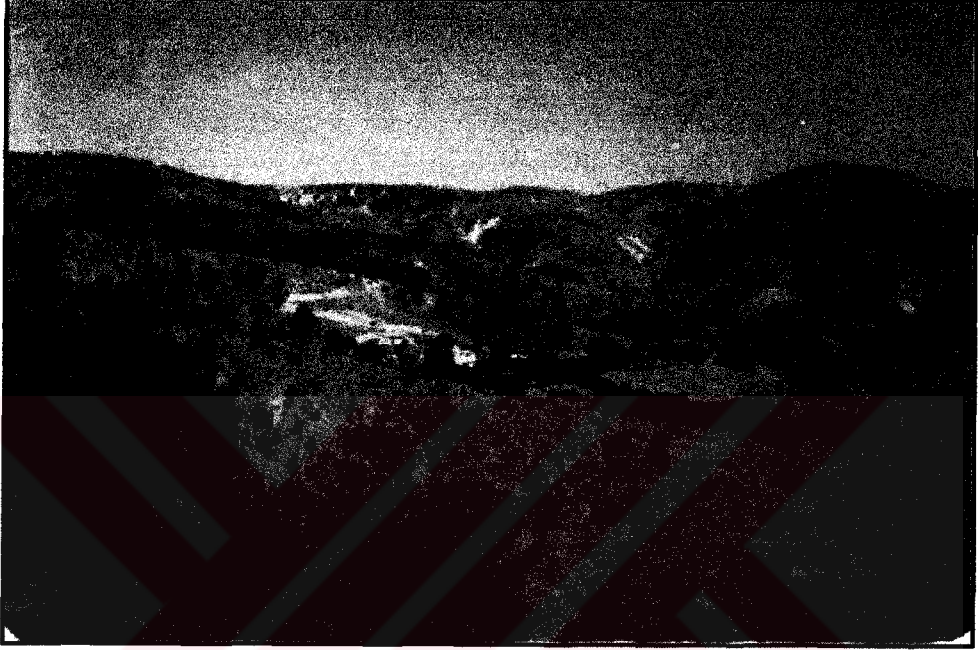

Foto: 19. Karga dağı üzerinde meşe ormanları arasında kurulmuş olan Saritaş köyü

*Bitkilerin tesbiti Biyoloji Bölümünden Prof. Dr. Şemsettin CİVELEK tarafından yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BASKIL İLÇESİ'NİN BEŞERİ COĞRAFYASI

3.1.Yerleşme

İnsanın çalıştığı ve barındığı yeri içine alan yöre olan yerleşme, en geniş anlamıyla insanların oturduğu ve faydalandığı bölge olarak tanımlanabilir (İzbırak, 1992, s. 351). Yerleşme sadece bir meskende barınmak değil, aynı zamanda oradaki ekonomik faaliyetleri de içine alan bir olaydır. Barınmak, ya da belirli bir faaliyeti sürdürmek amacıyla bir saha üzerine inşa edilmiş bir veya birden fazla meskenden oluşan yerleşmeler sürekli veya dönemlik olabilmektedir (Özçağlar, 1997, s. 1).

Yerleşmenin yer seçiminde ve yerleşmeyi oluşturan konutların şekillenmesinde birçok doğal çevre koşulları ile ekonomik faaliyetler ve kültürel olayların etkileri söz konusudur. Doğal faaliyetlerle, beşeri ve ekonomik faaliyetlerin karışımından meydana gelen şekiller, sadece bölgeler arasında birtakım farklılıkların meydana gelmesini değil, hatta aynı bölge içinde yaşayan insanların ekonomik faaliyetlerine göre de yerleşmeler ve meskenleri şekil ve fonksiyon bakımından bir takım farklılıklar gösterir (Tunçdilek, 1967, s. 29). İnsanın hayat tarzına göre farklı yerleşme tipleri ortaya çıkmıştır.

Yerleşmelerin ortaya çıkışlarında insanların sosyal ve ekonomik bakımdan gelişmeleri ve coğrafi çevreyi az da olsa kontrol altına almaları da etkili olmuştur. Ancak insanların coğrafi mekana tam anlamıyla hakim olamamaları yüzünden, sonuçta yerleşmeler doğal çevreye bağlı olarak oluşmuş ve gelişmişlerdir.

Araştırma alanımızdaki yerleşmelerin yer seçiminde kuruluş ve gelişmelerinde ve dağılışlarında coğrafi olayların etkisi bulunmaktadır. Topoğrafya, su kaynakları ve tarım alanları yerleşmeler üzerinde etkili olmuş ve çok mahalleden oluşan köylerin oluşmasını sağlamıştır. Dağınık yerleşmeler görüldüğü gibi tek yerleşmelerden meydana gelen köyler ve kasaba özelliği gösteren Baskil, araştırma alanımızdaki yerleşme birimlerini oluşturmaktadır. Yerleşmeleri ve bunların oluşumları üzerindeki etkileri incelemeden önce alanımızdaki yerleşmelerin tarihi gelişimi üzerinde durmak gerekir.

3.1.1. Yerleşmelerin Tarihi Gelişimi

Çeşitli kültür ve medeni yerlerin kurulmasına beşiklik eden, birçok beylik, devlet, krallık ve imparatorlukların kurulmasına sahne olan Anadolu'da yerleşmelerin tarihi araştırmalarına göre günümüzden 11000-12000 yıl öncesine dayanmaktadır. Dünyanın en eski kültürel bölgelerinden birini oluşturan Anadolu'nun coğrafi konumu bu olayda birinci derecede etkili olmuştur. Türkiye'nin üç kıtanın birbirine en fazla yaklaştığı bir yerde "köprübaşı" konumunda olması iklim şartlarının çeşitli ve uygun olması yani olumlu faktörlerin bulunması yeryüzü şekilleri ile Anadolu'nun yerleşme için potansiyel olmasını sağlamıştır. Dolayısıyla Anadolu, Paleolitik dönemin başından itibaren insanların yaşaması ve barınması için dünyanın en elverişli ülkesi haline gelmiştir (Tunçdilek, 1986, s. 9-10). Paleolitik'te yerleşmeler daha mağara sisteminin yaygın olduğu Toroslar çevresinde gelişmiştir. Ayrıca toplayıcılık ve avcılıkla geçinen insan için Toroslar önemli bir ortam oluşturmaktaydı (Ör. Antalya –Karain, Beldibi mağaraları gibi).

Anadolu, Mezolitik dönemde de Paleolitik dönem özelliği göstermiştir. Ancak doğal çevre özelliklerindeki belirgin değişimler, bölgelerdeki Paleolitik kültürleri etkilemiştir. Üst Paleolitik Çağ'ın etkileri bu dönemde de meskenler (mağara, ağaç kovuğu v.s) üzerinde de etkili olmuştur. Bununla beraber Paleolitik devrin besin toplayıcılığı devam ederken, yerkürenin artık glacial dönemden çıkması ve havanın ısınması ile birlikte, daha ince postlu yaban hayvanlarının avlanması, yerleşme alanının gelişmesine neden olmuştur. İnsanlar bu dönemde "mikrolit" denilen daha keskin aletleri kullanmaya başlamışlardır (Sevin, 1994, s. 11).

Neolitik dönem veya cilalı taş devri olarak bilinen dönemde günümüz yerleşmelerinin ilk temelleri atılmıştır. M.Ö. 6300'den başlayıp 5600 yıllarına kadar süren bu dönem de yerleşik düzenini yeni ekonomisi olan, tarla kültürleri ve hayvancılık ön plana geçmiştir. Ağaçtan ve daha sonra kilden yapılan çanak çömlekler yapılmaya başlanan bu dönemde bitki liflerinden dokunan kumaşlar kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemin sonunda ticaretin temelleri atılmış ve madencilik ortaya çıkmıştır (Tunçbilek, 1986, s. 11-12). Neolitik dönemin ilk izlerine Güneybatı Asya 'da Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan sahada rastlanır. O günkü ortam şartları çerçevesinde,

Mezopotamya 'da hayat bulan ve buradan kuzey-güney yönlü bir gelişme göstererek Malatya - Diyarbakır - Mezopotamya ve Murat - Karasu -Van Gölü tabii yolları arasında doğal bir ulaşım ve ekonomik mübadele alanı halinde olmasından dolayı meydana gelen kültürel etkileşim sonucunda Neolitik kültürler Anadolu'da, önce Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerine, daha sonra da batıya doğru gelişmiştir (Sevin, 1994, s. 13).

Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi araştırma alanımız olan Elazığ-Malatya çevresinde ve dolayısıyla Baskil ilçesi ve çevresinde de yerleşme faaliyetleri oldukça eskiye dayanmaktadır. Araştırma alanımızda Neolitik dönemle birlikte yaşanan bu evrimden etkilenmiş ve Anadolu'nun ilk Neolitik yerleşmelerinden bazıları bu çevrede kurulmuştur. Keban ve Karakaya barajlarının inşası sırasında yapılan arkeolojik kazılar sonucunda, yöremizin tarihi ile ilgili bilgiler elde edilmiştir.

Alanımız ve çevresi tarihin ilk kültür medeniyet merkezlerinden biri olan Mezopotamya ile Anadolu'yu birbirine bağlayan en önemli tabii yollar üzerinde bulunmaktadır. Ayrıca Orta Asya'dan Anadolu'ya olan göçlerde de önemli bir geçit üzerinde alanımız yer almaktadır. Bu dönemde, bir yandan Mezopotamya 'da yine aynı tarihlere uzanan ziraat izlerinin görülmesi (Tanoğlu, 1968, s. 41-65), alanımızın da her iki bölgeyi birleştiren yollar üzerinde yer alması, Neolitik başlangıç tarihinin de Anadolu ve Mezopotamya için kabul edilen tarihlere dayanmasını gerektirmektedir.

Gerçekten de Karakaya Baraj Gölü altında kalacak olan alanlarda yapılmış olan kazılar (ki bunlar alanımızın güneyinde yer alan Elazığ ve Malatya illerine ait köylerde yapılmışlardır), sonucunda alanımızın Kalkolitik Çağa kadar tarihlendiği ortaya çıkmıştır (Baskil'e bağlı İmişkuşığı, Tabanbükü, Habibuşığı, Kaleköy ile Malatya'ya bağlı Değirmentepe, Pirot, Köşkerbaba, Şemsiyetepe, İmamoğlu höyüklerinin yani Fırat'ın karşı kıyısında kalan alanların kazı sonuçları bize aydınlatıcı bilgiler vermektedir). Karakaya Baraj Gölü altında kalan ve Malatya il sınırları içinde olan Caferhöyük'de (Kuşsarayı köyü karşısı) Neolitik döneme ait bulgular saptanmıştır. Ancak Neolitik döneme ait bulgular, Elazığ yani Baskil ilçesi sınırlarında yer alan höyüklerde görülmektedir. M.Ö. 7. bin başlarında yoğun yapılı, biri birine yakın bitişik evli olan Caferhöyük'teki Neolitik bulgular Çayönü'nden farklılık arz eder. Orak

ve ögütme taşlarının çok sayıda bu höyükte bulunması tarımın yapıldığının işaretidir. Daha önce orta Fırat'ta M.Ö. 8. bin yıllara tarihlenen Suriye'deki Muratbey köyünde taşlı-çukur ocakların, orijinalinin güneyden geldiğini gösterir. Bu ise, bu zamandan beri bu iki bölge arasında sıkı bir irtibatın olduğunun ifadesidir (Cauvin, 1983, s. 60-72). Neolitik dönemde Anadolu sakinleri ekip biçmeye elverişli buldukları su kenarlarında köyler kurdukları için, Fırat nehri çevresi de bu özelliğe uymasından dolayı tercih edilen ve yerleşilen bir alan olmuştur.

Madenlerin en fazla da bakırın araç-gereç yapımında kullanıldığı Kalkolitik dönem araştırma alanımızın sınırları içinde ve çevresinde görülmektedir. Taş, kemik, pişmiş toprak ve benzerlerinin kullanıldığı bu dönemde Neolitik Çağa göre pek değişiklik olmamışsa da bazı gelişmeler olmuştur. Tarım ilerlemiş araçlar gelişmiş, dokumacılık başlamış ve çanak çömlek yapımı da gelişmiştir. Kalkolitik Dönem buluntuları İmikuşağı (Sevin, 1995) Şemsiyetepe (Darga, 1980) höyüklerinde görülmektedir. Bu devrin tipik siyah boyalı çanak-çömlek örneklerini her iki höyükde de görmekteyiz. Fırat'ın batı kıyısında yani Malatya ili sınırları içinde yer alan Değirmentepe, Arslantepe ve İmamoğlu'nda da (Uzunoğlu, 1984, s. 240-241) Kalkolitik Çağın izlerini görebilmekteyiz. Bu dönemde bakırın ergitilerek kullanılması maden işletme tekniğinin ilerlemiş olduğunun ifadesidir. Bakır curuflarının fazlalığı ve ergitme fırınının varlığı o dönemde Değirmentepe'nin bizzat ergitme merkezi olarak kullanıldığını kanıtlamaktadır (Belli, 1988, s. 334). Ayrıca orman kenarında yaşayan kızıl geyik gibi hayvan türlerine ait kemiklerin bulunması, o zamanki doğal çevrenin ağaçlı, ormanlıklarla kaplı bir alan olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

İlk Tunç Çağı yerleşmeleri içinde Şemsiyetepe (Bilaluşağı köyü) höyüğü dikkat çekicidir. Bu çağ Şemsiyetepe'de çok iyi temsil edilmiştir (Darga, 1982, s. 58). Bu dönemde bölge çok yoğun şekilde iskan edilmeye başlanmış bölgede mevcut olan eski yerleşim yerlerinde bu döneme ait buluntular bulunduğu gibi, bazı yerleşmelerde de ilk iskan bu dönemden itibaren başlamaktadır. Kara-Kirbet-Kerak tipindeki çanak-çömleklerle temsil edilen bu dönem buluntuları Şemsiyetepe dışında Habibuşağı, İmikuşağı, Aslantepe, Köşkerbaba (Bilgi, 1982), İmamoğlu (Uzunoğlu, 1986), Değirmentepe höyüklerinde ve Elazığ Altınova'da yer alan Korucutepe, Norşuntepe, Yeniköy ile Tepecik höyüklerinde de görülmektedir.

M.Ö. 2. bin yıllarının başlarından itibaren Orta ve Son Tunç Çağının izlerini de alanımızda görmekteyiz. Yöremizde yapılan kazılarda Hitit Devlet ve İmparatorluk dönemlerine ait keramik ve konut örnekleri burada da Hititlerin etkili olduklarını göstermektedir. İmikuşağı ve Şemsiyetepe höyüklerinde görülen dikkat çekici bir özellik ise, kullanılan mutfak kaplarında ve vazolarda Alacahöyük ve Boğazköy'deki gibi markaların görülmesidir (Sevin, 1994). Bilindiği gibi yazının ortaya çıkışı tarihi çağların başlangıcı sayılır. Doğu Anadolu'nun tarihi çağları Asur Ticaret kolonileri (M.Ö. 1950-1750) devrine rastlar. Bu dönemde o zamana kadar küçük beylikler halinde yaşayan toplulukların bu çağ ile beraber bir merkez etrafında birleştikleri ve birtakım devlet sistemleri altında yönetildikleri görülmektedir. Her alanda örgütlenmiş, aynı soydan kralları, düzenli ordusu, yasaları ve sanatı ile bugünkü anlamda devlet olan Hititler ise, bu devlet sistemlerinin en güzel örneklerini vermişlerdir. M.Ö.19. yüzyılda büyük bir imparatorluğun kurucuları olarak ortaya çıkan Hititler, siyaset ve askerlik tarihinde Anadolu'nun büyük bir kısmına hakim olmuşlar ve İlkçağ medeniyetine ait zamanımıza kadar gelen eserler ortaya koymuşlardır. Tunç devirlerinde de bakırın yanında tunç, kurşun ve kalaydan başka altın gümüş ve elektron gibi çeşitli madenlerde bol miktarda kullanılmıştır (Memiş, 1989, s.12). Bu devirde küçük beylikler halinde yaşayan Hurri boylarının merkezi Habur vadisinde olmak üzere bir siyasi birlik altında toplandığını görmekteyiz. İşte Hurriler ile Hititler devletinin sınır sahalarında bulunan Harput ve çevresi, dolayısıyla araştırma alanımız, zaman zaman bu devletlerin mücadelelerine sahne olmuş ve sonuçta Hurrilerin zayıfladıkları bir sırada Hititlerin hakimiyetine geçmiştir. Hititlere ait bazı buluntular bölgeye hakim olduklarını göstermektedir. Tarım aletlerindeki gözle görülür değişiklikler şehirlerin etrafını çeviren surların kalkması ve şehirlerin gelişme göstermeleri buraya hakim olan Hititlerin özellikle siyasal hayatta ve bunun sonucu olarak da diğer alanlar da başarı gösterdiklerinin göstergesidir.

M.Ö. 1. yıllarda aşağı Fırat havzasında yaşanmaya başlanan Demir Çağı, daha geniş alanlarda yerleşmelere sahne olmuştur. Asur işi açık renkli kaplar, bakır-tunç alaşımı bilezikler, ok uçları, keskiner, demirden bıçak sapları, kemikten yapılan ev eşyaları ve çanak çömlekler tipik kalıntıları olan bu döneme alanımızda Kaleköy, Şemsiyetepe, İmikuşağı, Habibuşağı höyük ve kalelerinde rastlıyoruz (Bakır-Çilingiroğlu, 1980, s. 65-67).

Anadolu'nun asıl yerlileri olan Hurriler daha sonra Mitannilerin egemenliğine girmişlerdir. Hurri-Mittani medeniyetinin yıkılmasından sonra Harput ve çevresi Hititlerle Asurlular arasındaki mücadelelere sahne olmuştur (Ardıçoğlu, 1964, s. 6). Mezopotamya çevresinde hüküm süren Asurlular ile Orta Anadolu'da büyük beylik kuran Hititliler ticaretin gelişmesine bağlı olarak önemli ticaret yollarını ellerinde bulundurmak istemişlerdir. Özellikle doğal bir yol olan ve Akdeniz ticareti ile Anadolu ticaretini Basra körfezine bağlayan Fırat kervan yolunu ellerinde tutma çabaları (Bilgiç, 1955), devamlı karşılıklı savaşmalarına yol açmıştır (Memiş, 1989, s. 40-41). Uzun yıllar devam eden bu mücadeleden sonra Van bölgesinde ortaya çıkan Urartular M.Ö. 804 yıllarında bölgeyi işgal etmişlerdir ve batıya doğru ilerleyerek Malatya'ya kadar gelmişlerdir. M.Ö. 12. yüzyılda Asur krallığına bağlı bir bölge durumunda iken, M.Ö. 800 yıllarında Urartuların ellerine geçmiştir. Fırat'ın batısındaki Köşkerbaba ve doğusundaki alanımız içinde yer alan Habibuşağı kalesi ile İzolu kitabesi bu konuda bilgi vermektedir. Şu an baraj gölü altında kalan Habibuşağı kalesi ile İzolu kitabesi bu konuda bilgi vermektedir. Baraj gölü altında kalan Habibuşağı köyü yakınındaki İzolu kitabesinde (M.Ö. 760-730) Urartu Kralı II.Sardur'un Tanrı Haldi'den aldığı güçle kazandığı zafer anlatılmaktadır. Daha önce kimsenin geçemediği Fırat'ın tanrıların yardımıyla geçip Melitea ülkesini mağlup söylemektedir. 14 kale ve 70 kenti bir günde ele geçirip yerle bir edip, yakmış olmakta övünen II. Sardur, 50 savaş arabasını ganimet aldığını, Hilaruada (Melitea Kralı)'nın kendi ayakları önüne atılıp aman dilediğini, kendisinin de bağışlayıcı davranıp altın, gümüş ve birçok değerli eşyayı Urartuya getirdiğini anlatmaktadır. Yazıtta ayrıca 9 kaleyi, Huzani (Hozat) Yaurahi, Tumesški (Habibuşağı), Wasin, Maniavi ve Aarushki ile birlikte ülkesine kattığını belirten bu yazıt son bölümünde "Kim bu yazıtı tahrip eder, gizler veya başkasını bu şeyleri yapmaya kışkırtır, Haldi, Teisheba, Shiwni ve tanrılar hem onu hem de ailesini kahredecekler, ona sığınak vermeyeceklerdir. Ne göksel ne insanoğlu onu (yazıtı) hiçbir yere götürmeyeceklerdir" demektedir (Serdaroğlu, 1977, s. 29).

Urartuların bölgeye gelmesiyle birlikte kültür değişiklikleri olmuş ve Orta Demir Çağı'nda, merkezi bölgeden tanıdığımız, düzgün ve sağlam taş işçilikli kaya platformlarına ve basamaklı tünellere sahip kaleler yapmaya başlamışlardır. Bu dönemde alanımız ve çevresi inşa faaliyetlerine sahne olmuş ve hemen her coğrafi birim

kale ve diğer tesislerle bir ağ gibi örülmüştür (Köroğlu, 1996, s. 12). Bölgedeki eyalet merkezleri Harput ve Palu'dur. Bu yerleşme yerlerindeki büyük kalelerden başka araştırma alanımız içinde ve yakınlarında da Urartular kaleler yapmışlardır. Garnizon niteliğindeki bu kaleler, tarım alanlarını, zaman zaman yolları ve eyalet merkezlerini savunan birbiriyle ilişkili askeri birimler olarak inşa edilmişlerdir. Baskil-Elazığ karayolunun kuzeyinde yer alan Haroğlu (Hasandağı güney yamacında kalesi, Keban ilçesi sınırları içinde olan alanımızın kuzeyinde bulunan Gökbelen köyünün 4 km güneyindeki Köşker mevkisindeki Gökbelen kalesi ve Urartu kalelerine örnek teşkil eder (Sevin, 1998, s. 455). Urartu ülkesinin batı sınırı Fırat nehri ile sınırlandığı için Fırat'ın kavsi boyunca da sınır karakolları inşa edilmiştir. Araştırma alanımız içinde bu karakollar, kuzeyden itibaren Maltepe, Kaleköy ve İzolu (Habibuşağı) garnizonlarıdır (Köroğlu, 1996, s. 24). Straobon'un Tomisa (Strabon, 1993, s. 3), Habibuşağı veya İzolu kalesi Elazığ-Malatya karayolunun kuzeyinde, eski Malatya-Elazığ karayolunun güneyindeki tepede ana kaya üzerinde kurulmuştur. Erken Demir Çağ'a ait örneklerin yer aldığı Kaleköy (Muşar dağı batı yamacında) ve Maltepe (Keban boğazının hemen bittiği yerde) kalesi de yine ana kaya üzerine kurulan bir diğer kaledir (Foto. 20). Urartu Krallığı ayrıca uzun süre Elazığ bölgesini elinde tuttuğu ve vergi topladığı için yol güzergahına da önem vermiştir. Ulaşım açısından uygun olan doğal olukları kullanarak düzenli yol güzergahları yapmışlardır. Bunlardan bir tanesinde alanımızdan geçmektedir. Doğudaki Van bölgesi ile Orta Anadolu arasındaki yol; Harput-Haroğlu-Habibuşağı-Fırat yolu, Malatya'ya bağlanmaktaydı (Köroğlu, 1996, s. 26). Fırat'ın Baskil tarafında kalan kıyılarına Urartuların egemen olmasıyla birlikte İmikuşağı höyüğündeki 6. yapı katı yerleşmesi bir yangınla sona ermiştir (Sevin, 1995,s. 31).

M.Ö. 735 yılında Asurlular, Elazığ çevresindeki Urartu egemenliğine son vermişler ve Van'a kadar ilerlemişlerdir. Bu esnada Fırat kavsinde inşa edilmiş olan kaleler tahrip edilmiş ve Asur egemenliğine girmiştir. Ancak Asur egemenliği uzun sürmemiş ve VIII. yy. sonunda Urartu Krallığı Alzi (Elazığ çevresi)'yi yeniden ele geçirmiştir (Köroğlu, 1996, s. 84-86). İskit ve Med saldırıları sonucu Urartu devletinin yıkılmasıyla yöredeki Urartu egemenliği M.Ö. VIII. yy. sona ermiştir. Medler, 612 yılında İskitler ile beraber Asur imparatorluğunu çöktürdükten sonra , batıya yönelmişler ve M.Ö. 590 yıllarında Kızılırmak'a kadar olan yöreyi ellerine geçirmişlerdir. M.Ö. IV

Foto: 20. İlk Çağ'da da kullanılan Tomisa (Habipuşağı) kalesi

Alanımızda Pers hakimiyetinden sonra Roma hakimiyeti başlamıştır. Şemsiyetepe höyüğündeki Roma Çağı kale ve garnizonun temel kalıntıları, ilk Tunç Çağı yerleşmesine oturtulmuştur. Roma Kalesi değişim ve onarımlar geçirmiştir. Bu çağla ilgili kalıntılar yüzeye yakın olduğu için azdır. Yine de yapıların daha modern olduğunu söyleyebiliriz (Darga, 1987, s. 161). Roma İmparatorluğu'nun M.S. 395 yılında ikiye bölünmesinden sonra 395-518 yılları arasında Elazığ ve dolayları Bizanslılarla İranlıların mücadelesine sahne olmuştur. O dönemde dünyanın iki büyük devleti olarak kabul edilen İran ve Bizanslıların Fırat boylarında birbirlerine sınır olmaları, bölgenin yapılan mücadelelerinin sonuçlarına göre bazen İranlıların, bazen de Bizanslıların hakimiyetine geçmesine neden olmuştur. Sürekli el değiştiren bir alan olduğu için kalıcı bir kültür katı oluşamamıştır. Ayrıca Kaleköy'de Bizans yerleşmesine ait kalıntılar, sikkeler ve geç Roma yerleşmelerinin izleri görülmektedir. Orta Çağ yerleşmesinin öncesinde zayıf bir Geç Roma yerleşmesi ve bunun altında VI. ve VIII. yy'lara ait yerleşmelerin izlerine rastlanan bu alanda M.S. 989-1028 yılları arasında hüküm süren Bizans İmparatorlarının dönemlerine ait sikkeler ele geçirilmiştir (Bakır, 1982, s. 165-167).

Dört asırdan fazla bir süre içinde birbirleriyle savaşan İranlılar (Sasaniler) ile Bizanslılar, Arap akınlarına dayanamayıp bu alandan çekilmişler ve araştırma

Dört asırdan fazla bir süre içinde birbirleriyle savaşan İranlılar (Sasaniler) ile Bizanslılar, Arap akınlarına dayanamayıp bu alandan çekilmişler ve araştırma alanımızın da içinde yer aldığı Anadolu'nun büyük kısmını İslamiyet alemine terketmişlerdir.

Sasani'lerden sonra Doğu Anadolu, sırasıyla bir zamanlar Arap müslümanların ve bunu takiben Türk ırkından gelen Artukoğulları , Selçuklular ve Akkoyunlular idaresi altında kalmıştır (Sunguroğlu, 1958, s. 75-76). Tarihte Anadolu'yu bütünüyle ilk iskan edenler Türkler olmuşlardır. Türkler Anadolu'ya Orta Asya'dan sürekli akınlarla ve göç yolu ile gelmişlerdir. Hoşgörüyü dayanan idareleriyle , büyük bir bölümü Hint-Avrupa kökenli olan Anadolu halklarının sevgisini kazanarak 1071'den başlayarak yerlilerle kaynaşan Türkler, 900 yıl içinde büyük uygarlıklar kurmuşlardır (Akurgal, 2000, s. 227).

1085 yılında Çubuk bey Harput, Palu ve Bingöl çevresindeki kaleleri ele geçirmiştir. Çubukbey Türklüğe kazandırdığı Harput müstahkem şehrini merkez seçmiştir. Çubukbey'den sonra gelen halefleri de Harput ve çevresini fethederek Anadolu'yu vatan haline getirmişlerdir. Uzun süren savaşlar sonunda harabeye dönen ve ıssızlaşan Anadolu'nun çeşitli yerlerine gelen Türkler, ya eski harabelerin yanında ya da üzerinde yerleşmişlerdir. Köy kasaba ve şehirlerle birlikte önemli yol güzergahlarını da imar etmişlerdir (Kafalı, 1992, s. 24-25). 1071 yılındaki zaferden önce Türk orduları ya da akıncıları 1065-1066 yıllarında Malatya çevresindeki kaleleri zaptetmişlerdir. Dolayısıyla araştırma alanımız ve Çevresi Harput'tan önce Türkleştirilmiştir denilebilir (Yıldız, 1992, s. 37). Anadolu Türkleri döneminde; Artuklular, Eyyubiler (1185), Selçuklular (1234), Moğollar (1243), İlhanlılar hakimiyetinden sonra Dülkadiroğulları (1363), Akkoyunlular (1465) ve Osmanlı (1514) egemenliğine giren Harput ve çevresi birçok Selçuklu ve Osmanlı uygarlık eserleriyle mamur hale getirilmiştir (Alptekin, 1992, s. 50-51, Ardiçoğlu, 1964).

Orta Çağ döneminde de yöremiz stratejik bir mevkide yer aldığı için önemli yol güzergahlarına sahipti. Dolayısıyla birçok kale ve kervansaray alanımızda önemini korumuş ve günümüze kadar gelmişlerdir. Bölge başlıca iki önemli yola hakim durumdaydı. Bunlardan birisi Malatya arasından gelip Fırat'ı Kömürhan civarında aşardı Hamzit üzerinden Murat nehri boyunca nehrin kaynaklarına doğru uzanan yoldu.

Bu yolun en önemli özelliği Harput (Hısn-ı Ziyad) ile Şimşat (Arsamasata) gibi Orta Çağın iki önemli iskan merkezlerini birbirine bağlamasıydı (Aşan, 1994, s. 777). Diğer yol ise “Ergani geçidi” üzerinden güneyi Doğu ve Orta Anadolu’ya bağlayan yoldu. Bu yol üzerinde Hilindir (Çitli) kalesi, Tilenzit (Doğankuş) höyüğü, Tanrıvermiş (Aydıncık) kalesi, Pertek kalesi, gibi yerler tespit edilmiştir (Aşan, 1987, s. 538). Yukarıda belirtilen ilk yol ise, araştırma alanımızdan geçmektedir. Bu bölgedeki engebeli arazi yüzünden, Malatya’dan gelip Fırat’ı aşarak kuzey-kuzeydoğuya yapılacak ulaşım ancak günümüzde de kullanılan doğal yollar müsaade etmektedir. Araştırma alanımızdaki iki doğal yoldan birincisi Habibuşağı- Kömürhan kalesi-Baskil-Haroğlu kalesi üzerinden Harput’a ulaşmaktaydı. Bir diğer yol ise batıda Çiğdemlik-Arapuşağı (Konacık köyü mah.)-Kızıluşağı-Baskil-Harput güzergahıdır (Sevin, 1987, s. 1-2). Yöresel olarak “Harput Gediği” adı verilen Çiğdemlik-Baskil arasındaki yol üzerindeki Barsık kale (Arapuşağı yakınında) Erken ve Orta Demir Çağı ile Orta Çağ yerleşmesidir. Barsık kaleden sonra Tunç, Demir ve Orta Çağ yerleşmesi olan Kızıluşağı köyü ve Katırhan’a gelinir. Katırhan’dan sonra kuzeydoğuya doğru Baskil-Doğancık (Milliüşağı) ve Haroğlu yerleşmesiyle kalesine ulaşan yol Harput’a yönelir. Bir Urartu kalesi olan Haroğlu kalesi ve höyüğünde yine Erken Demir Çağı ve Orta Çağa ait yerleşme izleri bulunmaktadır.

Bir diğer yol ise bugün Elazığ-Malatya demiryolu ile Kuşsarayı-Baskil karayolunun geçtiği doğal bir yol olan Geli çayı vadisidir. Yine Malatya’dan gelen kervanlar Kömürhan civarında Fırat’ı geçerek Habibuşağı üzerinden vadiyi takip ederek Baskil-Haroğlu ve Harput’a ulaşmaktadırlar. Bu doğal olukların olduğu yerlerdeki arkeolojik buluntuların ışığı altında; bu yolların İlk Tunç Çağı’ndan beri kullanıldığını söyleyebiliriz.

Türklerin alanımıza Malazgirt zaferinden sonra girdiklerini ve iyi koşullar oluştuktan sonra yerleşmeye başladıklarını söyleyebiliriz. Ayrıca XIII. yy. da meydana gelen Moğol istilası Türkistan, Harizm, Horasan, İran ve Irak’ta da etkili olmuş ve buradaki insanların Anadolu’ya göç etmesine neden olmuştur. Yeni gelen Türkmen kitleleri Anadolu’nun fethini ve Türkleşmesinin tamamlanmasında önemli rol oynamışlardır. Bugün Karakaya Baraj Gölü altında kalan ve türbelerin kurtarılarak daha yukarıya nakledildiği Tabanbükü (Şeyhhasan) köyünde Türk izleri görülmektedir. Tabanbükü köyünde bulunan mezarlıktaki mezar taşlarının tarihleri ve üzerindeki Türk

motifleri bu alanın 14. yy.'dan itibaren Türkleştiğini göstermektedir (Aşan, 1987). Bu köyün, Fırat nehrinin akışını azalttığı ve geçişe müsaade ettiği bir alana yerleşmiş olması, coğrafi etmenlerin etkisine bağlı olarak yerleşmelerin ortaya çıktığını göstermektedir.

Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı idaresine alınan Harput ve çevresi ve tüm doğu bölgelerinde hukuki, idari ve iktisadi bakımdan bazı ilerlemeler görülmüş ve eski derebeyliklere son verilmişse de İran Şahı İsmail'in Osmanlı topraklarına taarruzu ve bu topraklar halkı üzerinde mezhep ayrılıkları yapması sonucu bölge istikrarlı bir hayata geçememiştir.

Kanuni devrinde ise alanımız Malatya Sancağına bağlı bulunmaktadır. Malatya Tahrir Defteri kayıtlarına göre 26 köy ile 1710 müslim ve 114 gayrimüslim vergi nüfusunun bulunduğu Muşar ve Kömri nahiyelerinden oluşmaktadır (Elibüyük-Yınanç, 1983, s. XIII). 1567'deki Harput Mufassal Defter'ne göre Baskil ilçe merkezi ve Bulutlu ile Hasandağı arasındaki yerleşmeler Harput merkeze bağlı Herseni nahiyesi sınırları içinde yer almaktadır (Elibüyük, 1990, s. 19).

IV. Murat devrinde, Harput ve çevresi askeri hareket noktaları üzerinde bulunduğundan eski önemini yeniden kazanmış ve devlet idaresinin kendini kuvvetle hissettirdiği bir devrede oldukça istikrarlı bir hayata kavuşmuştur. Yöremizin önemli yol güzergahı üzerinde olmasından dolayı hanlar ve kervansaraylara Osmanlı Dönemi'nde de önem verilmiştir. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde de belirttiği Kömürhan, IV. Murat tarafından 1623-1640 yılları arasında yaptırılmıştır (Aytaç, 1992, s. 161). Kömürhan, adını ise, kömürlerin bu alanda biriktirilmesinden almaktaydı. Bu alanda biriktirilen kömürler, kelekler vasıtasıyla Fırat boyunca sevk edilmiştir (Göyünç, 2001, s. 660).

Osmanlı idaresine girdikten sonra mahalli beylerin idaresine giren Harput 1574-1595 arasındaki III. Murat zamanında Diyarbakır vilayetine bağlı bir Liva merkezi olmuştur. IV: Murat döneminde Diyarbakır'a bağlı sancak, I. Mahmut devrinde (1730-1754) ise Diyarbakır, Malatya, Halep, Urfa, Gümüşhane ve Yozgat ile beraber Harput, Kebanmadeni adı altında bir eyalete bağlı bir kadılık oldu. 1775 yılında Ma'adin-i Humayun Emaneti adı altında kurulan bir takım özellikleri olan bu birime bir çok

sancak ve kaza bağlanmıştır. Dolayısıyla 1775'den sonra alanımızda Harput ile birlikte bu Emanet'e bağlanmıştır.1836'da Maden Emaneti idari açıdan değişik bir durum arzettiği ve kendisine bağlı kazalarla birlikte yeni oluşturulan Sivas Müşirliği dahiline alınmıştır. 1839'da Diyarbakır Müşirliği'ne bağlanan Maden Emaneti'nden Malatya Sancağı da ayrılmıştır. Emanete bağlı olan Divriği ve Maraş yine 1939'da ayrılarak etki alanı iyice küçülmüştür. 1845 yılında ise tekrar Harput Eyaleti dahiline alınan Maden Emaneti'nin alanı iyice daralmış ve Harput Eyalet merkezliği yönetiminde, Çarsacak, Palu, Eğin, Ergani, Çermik, Çüngüş ve Ebu Tahir bağlı durumdadırlar. Araştırma alanımız olan Baskil çevresi de 1840'lı yıllardan itibaren Malatya Sancağı ile Maden Emanetinden ayrılmıştır (Tızlak, 1997). 1850'den sonra ise Kebanmadeni'nin bir önemi kalmamıştır.

1854'de Genper, Akçadağ, Sımsat, İzolu, Balaban gibi kazalar tamamen Harput'a bağlanmıştır. 1866-67 yılları arasında adı Mamürat'ül Aziz'e çevrilen Harput kısa süre Diyarbakır'a bağlı mutasarrıflık olmuştur. 1870 yılında müstakil mutasarrıflık olan Elazığ vilayeti 1880'de iki ayrı sancağa ayrılmıştı. 1882'de Bakırmadeni Sancağı Diyarbakır'a ve Malatya Elazığ'a bağlanmıştır. Merkez ile Kebanmadeni, Eğin, Arapir kazalarını içine alan Mamürat'ül Aziz, Akçadağ, Kahta, Besni, Hısn-ı Mansur kazaları ve Malatya merkezden oluşan Malatya Sancağı diye iki Sancağa ayrılmıştır (Sunguroğlu, 1958, s. 200-214).

1881 tarihli Mamürat'ül Aziz vilayeti salnamesine göre alanımız Mamürat'ül Aziz vilayetine bağlıdır. Salname Abdulvahab Gazi Hazretleri'nin Kale Karye'sinde bulunduğunu belirterek buranın çok fazla ziyaret edilen bir yer olduğunu belirtmektedir. Ayrıca merkeze 8 saat mesafede Meluluşağı köyün de Şeyh Hasan Baba Türbesinden bahsedilmektedir (Açıkses-Doğanay, 2001, s. 89). Bugün Kaleköy'ün kuzeyindeki ziyaret Muşar dağı üzerinde yer almaktadır ve Urartu'lardan kalan kale kalıntısı üzerinde bu ziyaret bulunmaktadır. Meluluşağı köyü denilen yer ise Baskil'in kuzeyindeki Doğancık köyüdür.

Bu bahsettiğimiz tarihlerden itibaren Cumhuriyet Dönemine kadar herhangi bir kaynağa ulaşamamaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Baskil'in bir köy idari ünitesi olarak Elazığ iline bağlı olduğu bilinmektedir. 1926 yılında ise merkezi Eski Baskil mahallesi olan yerleşmeler ilçe statüsü kazanmıştır.

3.1.2. Yerleşmelerin Şekil ve Tip Yönünden Ayırımı

“Yerleşme şekli” ve “yerleşme tipi” aslında birbirinde çok farklı iki ayrı kavramdır. Böyle olmasına rağmen günümüzde yaygın olarak birbirinin yerine kullanılmaktadır. Kelime anlamı itibariyle, şekil daha çok nesnelere dış görünüş bakımından niteliğini; tip ise yapısal ve fonksiyonel karakterini ifade eder. Yerleşme şekli denilince yerleşmeyi oluşturan konutların arazi üzerindeki dağılışı düzeni akla gelmektedir. Başka bir ifadeyle meskenlerin bir araya gelerek meydana getirdikleri görünüm yerleşme şekli olarak nitelendirilmektedir. Şekil itibariyle yerleşmeleri; toplu yerleşmeler, dağınık yerleşmeler, yarı dağınık yerleşmeler ve yol boyu yerleşmeleri olarak dört grupta toplayabiliriz.

Yerleşmelerin tip olarak ayırımında ise daha çok fonksiyonel özellikler ön plandadır. Bu fonksiyonların sürekli veya geçici olarak yapılması da ayrı bir sınıflandırmayı teşkil etmektedir. Buna göre bir yerde insanların bütün yıl faaliyette olmaları, sürekli yerleşme tiplerini, belli bir süre faal olmaları da geçici yerleşme tiplerini oluşturmaktadır. Yerleşmelerin fonksiyonel olarak ayırımı yapıldığı zaman ise; şehir, kasaba, köy ve köyleri oluşturan mahalleler, yerleşmeleri oluştururlar. Özellikle kırsal kesimde ekonomik faaliyetin gereği olarak yılın belli bir bölümünde kalınan ve daha sonra terk edilen geçici yerleşmeler ise yayla (yaylak), kışlak, oba, kom, dam, ağıl ve çiftlik gibi yerleşmelerden oluşmaktadır (Özçağlar, 1992, s. 84).

İnsanlar, ister devamlı, ister geçici, ister tek tek, isterse toplu halde yerleşmiş olsunlar beşeri ihtiyaçları yüzünden daima yerleştikleri ve ihtiyaçlarını karşılayan mahalle veya onun çevresine az çok bağlıdırlar. Dolayısıyla meydana getirdikleri mesken şekillerinde olduğu kadar yerleşme yerinin seçilmesinde ve bu yerleşmenin gelişmesinde coğrafi şartların etkisi altındadırlar (Tanoğlu, 1954, s. 2). Yani yerleşmeler insanların hayatlarını sürdürebilmek için ekonomik faaliyetleri düzenleyen çeşitli faktörlerin bir arada bulunduğu sahalarda kurulmuşlardır.

3.1.2.1. Yerleşmenin Şekil Yönünden Ayırımı ve Coğrafi Dağılımları

Baskil ilçesindeki yerleşmelerin çoğunluğu toplu yerleşme şeklindedir. Genellikle tarım alanlarını boş bırakmak, suyun alanımızda az olması nedeniyle suya bağımlılık ve relief şartları toplu yerleşmelere neden olmuştur. Beşeri faktörlerin de

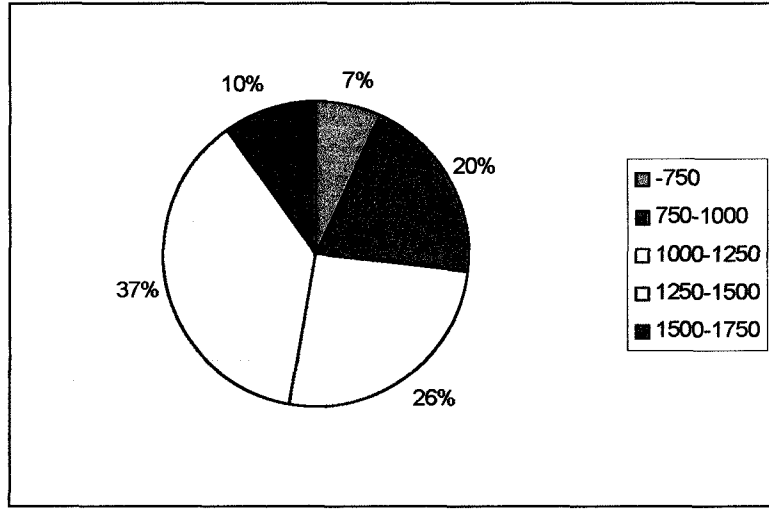
etkili olduğu toplu yerleşmelerin çoğunluğunda evler bir cami ve çeşme etrafında kümelenmişlerdir. Köy ve mahallelerdeki evlerin arasındaki mesafeler çok az veya evler birbirine bitişiktir. Alanımızdaki yerleşmeler genellikle Baskil ovasına bakan Hasandağı ve Bulutlu dağının eteklerinde ve plato yüzeylerinde toplanmışlardır (Harita: 7). Yine birer boşalma havzası özelliği gösteren düz alanlar ve çevreleri yerleşmelerin yoğun olduğu alanlardır Örneğin resulkahya-Karaoğlu-Kuluşağı köyleri ve mahalleleri birer boşalma havzasına yerleşen iskan merkezleridir. Aynı şekilde Kızıluşağı, Karakaş, Şituşağı, Yıldızlı, Beşbölük köyleri ve mahalleleri daha az engebeli olan dalgalı düzlük durumundaki plato yüzeylerine yerleşmişlerdir. Yani subsekant çukurlarda suya bağlı olarak yerleşmeler kurulmuştur. Ancak buna karşılık Kuesta alanlarında morfolojiden dolayı yerleşmeleri göremiyoruz. Genellikle dere kenarlarında ve su kaynaklarının çevresinde kurulmuş olan yerleşmeler dışında eski Fırat nehri kıyısı boyunca tespih tanesi gibi dizilmiş olan yerleşmeleri görmekteyiz. Bugün bunların bir çoğu Karakaya Baraj Gölü altında kalmış ve yeni iskan yerlerine taşınmışlardır (Kumlutarla, Höyükköy, Suyatağı, Bilaluşağı, Tabanbükü, İmikuşağı, Çığdemlik, Hacımehmetli, Kadıköy, Habibuşağı köyleri).

Dağlık alanlarda yer alan yerleşmeler ise genellikle aşınım düzlükleri üzerinde yer almaktadırlar. Piran dağları üzerinde yer alan Şahindere; Bulutlu dağı üzerindeki Karagedik, Tatlıpayam; Hasandağı üzerindeki Hacımustafaköy; Karga dağı üzerindeki Sarıtaş ve Eskiköy aşınım düzlükleri üzerinde yer alan köylerimize örnek olarak verilebilir.

Araştırma alanımızdaki yerleşmeler genellikle, 750-1500 m'ler arasında yer almaktadır (Harita: 8). Mahalleli köylerin çok olduğu alanımızda 62 köy, 216 mahalle, 2 mezra, 1 kom ve toplam 281 yerleşme bulunmaktadır (Tablo: 22, Grafik: 17.).

Tablo: 22. Yükselti Basamaklarına Göre Yerleşmeler

Yükselti Basamağı	Köy	Mahalle	Mezraa	Kom	Harabe	Toplam
- 750	10	11	-	-	-	19
750-1000	10	46	-	-	3	56
1000-1250	11	61	-	-	3	72
1250-1500	24	77	2	1	3	104
1500-1750	6	21	-	-	-	27
1750 +	-	-	-	-	-	-
Toplam	62	216	2	1	9	281

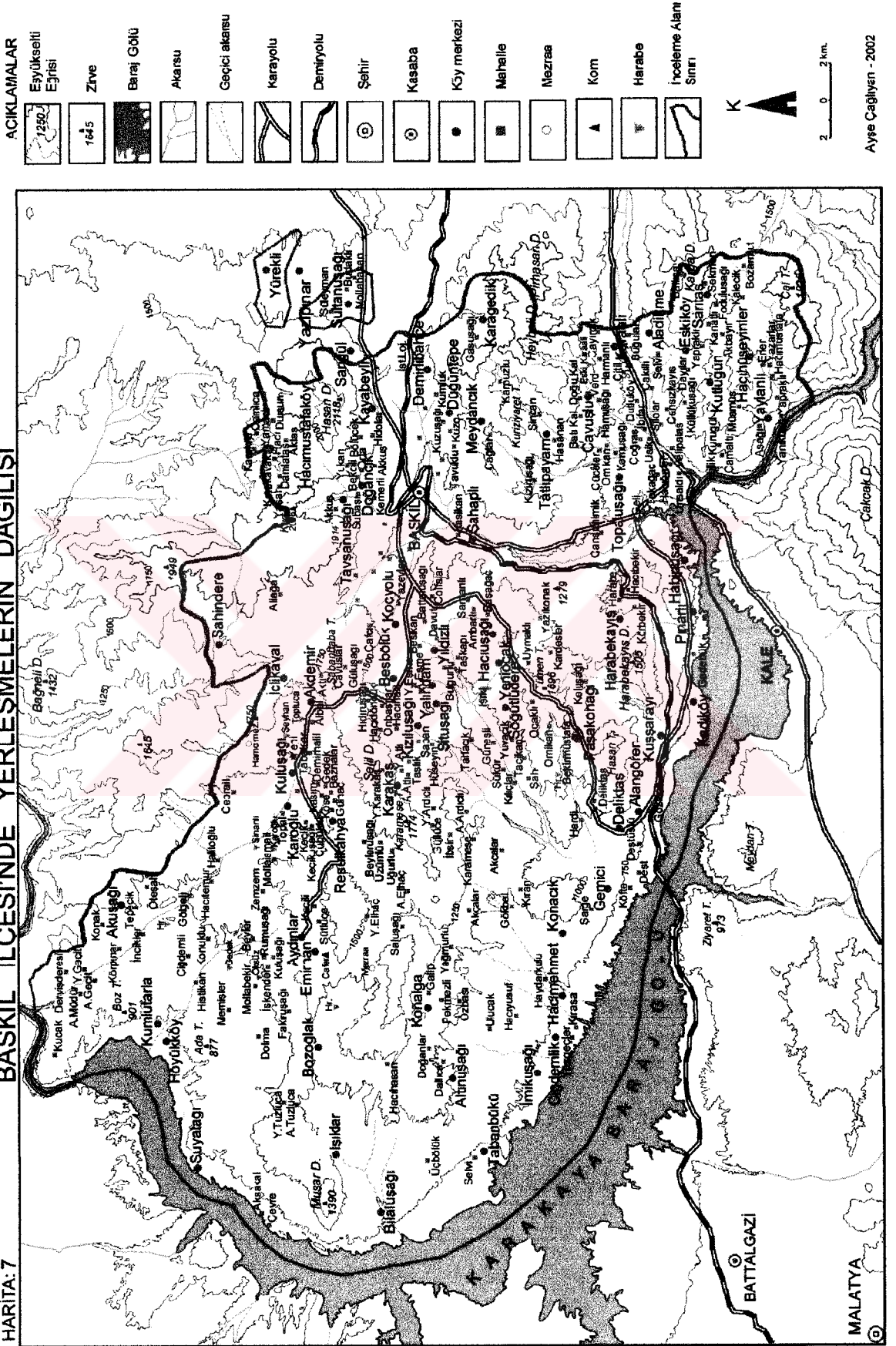
Grafik: 17. Yükselti Basamaklarına Göre Yerleşmelerin Oransal Dağılımı

Yerleşmelerin şekillenmesinde ve yer seçiminde yükselti faktörü önemli rol oynamaktadır. Haritada görüldüğü gibi en fazla yerleşme plato yüzeylerinde ve yamaçlarında, ayrıca vadi kenarlarındadır. İlçe yüzölçümünün % 6,3'ünü oluşturan 750 m'den aşağı alanlarda; Kumlutarla, Höyükköy, Suyatağı ve Aksakal ile Çevre mahalleleri, Bilaluşağı, Tabanbükü, İmikuşağı, Çiğdemlik, Hacımehmet, Gemici köyünün Köfte ve Deşt mahalleleri, Alangören köyünün Gözlüce mahallesi, Kadıköy, Pınarlı köyünün Gedebük mahallesi, Habibuşağı, Topaluşağı köyünün Geli ve Yaylanlı'nın Hillik mahalleleri bulunmaktadır. Ancak bu köyler bu gün yer değiştirmiş olan yerleşmelerdir. Eski yerleşim yerleri Fırat nehrinin hemen kenarında ve verimli alüvyal topraklar üzerinde olan bu köyler, yaklaşık olarak 660 ile 700 m'ler arasında 10 m'lik seki üzerinde yer almaktaydılar. Ancak Karakaya Barajı'nın yapımından sonra bu köylerin yerleri değişmiş ve 700-750 m'ler arasında yeni köyler kurulmuştur (Tablo: 23.).

Tablo: 23. Yükselti Basamaklarına Göre Köy Sayısı İle Nüfus Miktarları

Yükselti Basamağı	Toplam Alana Oranı (%)	Köy Sayısı	Nüfus (1997)
- 750	%6,3	10	1.310
750-1000	%25,6	10	3.093
1000-1250	%25,1	11	3.883
1250-1500	%25,3	24	5.138
1500-1750	%12,1	6	866
1750 +	%5,6	-	-
Toplam	100	62	14.290

HARİTA: 7 BASKIL İLÇESİNDE YERLEŞMELERİN DAĞILISI

Araştırma alanımızın %25,6'sını oluşturan 750-1000 m'ler arasında Yaylanlı, Topaluşağı, Pınarlı, Kuşsarayı, Alangören, Deliktaş, Gemici, Konacık, Altınuşağı, Işıklar köyü ve çevre köylere bağlı 46 mahalle yer almaktadır.

1000-1200 m'ler arasında yer alan yerleşmeler alanımızın % 25,1'ine dağılmış durumdadırlar. Bu yükseltide Akuşağı, Karoğlu, Kuluşağı, Bozoğlak, Konalga, Harabakayış, Şahaplı, Tatlıpayam, Çavuşlu, Karaali, Aladikme köyleri ve 57 mahalle bulunmaktadır.

1250-1500 m'ler arasında ise 24 köy, 70 mahalle ve 2 mezra yer almaktadır. İlçe alanının % 25,3'üne karşılık gelen bu yükseltide toplam 103 yerleşim bulunmaktadır.

1500-175 m'ler arasında ise Sarıtaş, Hacıhüseyinler, Karagedik, Meydancık, Kayabeyli, İçlikaval köyleri ve mahalleleri yer alır. İlçe alanının % 12,1'ini oluşturan bu yükselti basamağında toplam 27 yerleşme bulunmaktadır.

Toplu yerleşmelerden başka alanımızda, köylerin çevrelerinde özellikle kayıısıcılığın gelişmesine bağlı olarak yarı dağınık yerleşmeler görülmektedir. Sadece yaz aylarında köyelerine gelen ve tarımla (bahçe tarımı) uğraşan insanlar bahçelerinin içinde basit evler yapmaktadırlar. Bahçe içinde yapılan bu evler toplu köylerin dışına doğru dağınık bir dokuya sahip olmalarına neden olmaktadır. Bu yerleşme şekline örnek olarak Koçyolu köyünün Yazevleri mahallesini örnek gösterebiliriz. Yine baraj gölü kenarında bulunan Deliktaş köyüne ait bahçe evleri birbirinden çok uzak olmasa bile dağınık bir yerleşme tipi oluşturmaktadır.

Yol boyu yerleşmelerini alanımızda Elazığ-Malatya karayolu çevresinde görmekteyiz. Aladikme köyü sınırları içinde yer alan mahalleler ve bu mahallelere bağlı meskenler son yıllarda yolun her iki tarafına kurulmaktadır. İlk adımı bugün yıkılmış olan Velipalas dinlenme tesislerinin kurulmasıyla atılmış olan bu yol boyu yerleşmeler aynı zamanda yolcuların ihtiyaçlarını karşılayan lokantalar ve evlerden oluşmaktadır. Alt katı lokanta, üst katı konut olan bir çok yerleşmeyi Aladikme köyünde görmekteyiz.

HARİTA: 8 BASKİL İLÇESİNDE YERLEŞMELERİN YÜKSELTİ BASAMAKLARINA GÖRE DAĞILIŞI

Genel olarak, yerleşmelerin yer seçiminde birikinti konileri ve yelpazeleri, aşınım yüzeyleri, plato alanları, vadi yamaçları ve dere kenarlarının seçildiği Baskil ilçesinde yerleşmeler toplu bir karakter göstermektedirler denilebilir. Su probleminin ortadan kalktığı ve yükseltinin arttığı yörelerde köylerin bağları olan mahalleler de ekonomik faaliyet alanlarına bağlı olarak artmaktadır. Bunun tersi olarak ise suyun az olduğu yerlerde yerleşmelerin sayısı azalmakta ve köyler tek yerleşmeden meydana gelmektedir.

3.1.2.2. Tip İtibariyle Yerleşmelerin Ayırımı ve Coğrafi Dağılımlar

Daha önce de belirtildiği gibi yerleşmelerin fonksiyonel bakımdan gösterdikleri özelliklerine göre ayırımının yapılmasına, yerleşmelerin tiplendirilmesi denilmektedir. Ekonomik faaliyetlerin yürütülebilmesi için yerleşmelerde ya sürekli olarak barınılmakta ya da yılın belirli dönemlerinde dönemlik olarak kalınmaktadır (Özçağlar, 1997, s. 6). Bu duruma göre alanımızdaki yerleşmeleri sürekli yerleşmeler ve dönemlik yerleşmeler olarak iki grupta toplayabiliriz. İlçemizdeki sürekli yerleşmeler; Baskil kasabası ve köy idari alanları içerisindeki kır yerleşmeleridir. Dönemlik yani geçici yerleşmeler ise alanımızda çok az görülmekle birlikte mezra ve kom yerleşmelerinden meydana gelmektedir.

3.1.2.2.1. Daimi Yerleşmeler

Daimi yerleşmeler alanımızda Baskil kasabası, köyler ve mahalle yerleşmelerinden meydana gelmektedir. Şimdi bunları sırası ile inceleyelim.

3.1.2.2.1.1. Baskil Kasabası

3.1.2.2.1.1.1. Kuruluşu ve Gelişmesi

Baskil yerleşmelerinin kesin olarak ne zaman kurulduğu bilinmemektedir. Yerleşmeler diyoruz, çünkü Baskil bir köy ve mahallerinin biraraya gelmesiyle kurulmuş olan bir ilçe merkezidir. Odabaşı, Baskil, Nazaruşağı ve Şefkat köylerinin birleşmesiyle kurulmuş olan ilçe ilk olarak bugünkü ilçe merkezinin 5 km kadar batısında bulunan Baskil köyünde kurulmuştur.

Baskil kasabası ve çevresindeki yerleşmelerin kesin olarak ne zaman kurulduğu bilinmemekle beraber bu alan uzun zamandan beri yerleşmeye açılmıştır. Fırat nehri kıyıları yerleşme açısından daha avantajlı olduğu için tercih sebebi olmuş ve iskana daha erken sahne olmuştur. Bu alanda bulunan bir çok höyük ve kaleler yerleşmenin Neolitikten itibaren başladığını ve Tunç Çağı, Demir Çağı, Urartular döneminde devam ettiğini göstermektedir (Sevin, 1985). Buna karşılık nehir kenarından daha içeride kalan ve yeryüzü şekilleri açısından daha engebeli olan Baskil ve çevresinde ise Erken ve Orta Demir Çağı'ndan itibaren yerleşilmiştir. Fırat ırmağının doğu kıyısı üzerindeki Çiğdemlik (Hasikli)'ten başlayıp, vadiler içinde giderek Arapuşağı (Konacık köyü mah.)'nın 500 m kuzeyindeki Barsık Kale, Kızıluşağı, Baskil-Doğancık, Haroğlu üzerinden Harput'a varılmaktaydı. Yöre halkı tarafından "Harput Gedigi" olarak anılan bu yol güzergahı boyunca kale ve höyüklerde İlk Tunç, Erken ve Orta Demir Çağı'na ait buluntular elde edilmiştir (Sevin, 1987, s. 1-3). Buna bağlı olarak bu yolun İlk Çağ'dan itibaren kullanıldığını söyleyebiliriz. Ancak Urartu döneminde ve Orta Çağ döneminde ise daha çok kullanıldığına ait kanıtlar fazladır (Aşan, 1988). Bir diğer yol ise yine Habibuşağı yakınındaki Kömürhan-Geli Çayı vadisi-Baskil-Haroğlu-Harput'a giden güzergahtır. Malatya tarafından gelenlerin Fırat nehrini kolay geçebildikleri alanları tercih etmeleri ve doğal yolların alanımızda olmasından dolayı tarihin ilk çağlarından itibaren beri kullanıldığını söyleyebiliriz. Yine 13-14 yy. yapısı olan Karoğlu Hanı (Karoğlu köyünün yaklaşık 1 km kuzeyinde)'nin Osmanlı Dönemi Emirhan, Kömürhan, Kızıluşağı köyü yakınındaki Katarhan'ın varlığı bize bu alanın Orta Çağ'da Selçuklu ve Osmanlı Döneminde de kullanıldığını göstermektedir (Aytaç, 2000, s. 691-692).

1560 yılı Malatya Tahrir Defterinde Baskil ilçe merkezi ve çevresi bulunmamaktadır (Elibüyük, 1983). Ancak, 1567 yılı Harput Sancağı'na bağlı bulunan Herseni Nahiyesi'nin Baskil ve çevresini içine aldığını görüyoruz (Elibüyük, 1990, s. 19). 1835-1840 yılına ait salnamelerde Baskil, Atikan (Koçyolu), Nazaruşağı, Şeyhali ve Şituşağı yerleşmeleri yer almaktadır. H. 1310 tarihli Mamurat'ül Aziz Salname'sinde ise Eski Baskil, Kışlakçı, Şefkat ve Nazaruşağı yerleşmelerinin hane sayılarını, nüfuslarını ve merkeze olan uzaklıklarını öğrenebiliyoruz (Özer, 1985). H. 1312 tarihli Mamurat'ül Aziz Salnamesi'nde de yine şu an Baskil ilçe merkezine bağlı yerleşmeleri görebilmekteyiz (Kayapınar, 1985) (Tablo: 24.).

Cumhuriyet Dönemi'nde ise Elaziz Vilayeti'nin merkez kazasına bağlı olan Baskil ve çevresi 1926 yılında yeniden idari bir düzenlemeye gidilerek yeni bir ilçe olmuştur. 1926 yılında Baskil (Eski Baskil) köyü ilçe merkezi olmuştur. Bugünkü merkezin 5 km kadar batısında bulunan Baskil köyünde teşekkül eden ilçe merkezi, 1928'de Aşağı Nazaruşağı, 1929'da Şefkat köyüne götürülmüştür. Kısa bir süre sonra tekrar Baskil Mahallesi'ne taşınarak 1933 yılına kadar burada kalmıştır. Elazığ-Malatya demiryolunun Baskil ovası içinden geçmesi üzerine istasyon binası 1933 yılında yapılmış ve bu tarihten itibaren Yukarı Nazaruşağı Mahallesi'ne yeni binalar yapılarak taşınmıştır. Kısa süre içerisinde ilçe merkezinin bir çok defa yer değiştirmesi ilçeyi yöneten kaymakamlardan kaynaklanmıştır. Yöresel deyimle Kaymakam çantasını alıp nereye gitmişse merkez orası olmuştur diyebiliriz. 1933 yılında yeni kurulan alan, bugün Baskil Kasabası'nın merkezini oluşturmaktadır. Çünkü Baskil ilçe merkezi tek bir yerleşmeden meydana gelmemektedir. Bilindiği gibi bir çok mahalleli köyler alanımızda bulunmaktadır. Baskil ilçe merkezi de bu özellikteki birkaç köyün birleşmesiyle oluşturulduğu için birbirinden uzak mahallelerden meydana gelmiştir.

1933 yılında kurulan ilk yerleşim yeri istasyon binası ve çevresindeki birkaç evden ibarettir. Bu yerleşme genel olarak kuzey ve kuzeybatıya doğru açılarak büyümüştür. 1980 yılından sonra ise özellikle batıya ve doğuya doğru gelişmeler olmakla birlikte, yoğun yerleşme alanı batı istikametinde gelişmiştir.

Yukarıda belirttiğimiz bilgiler ışığında Baskil'deki tarihi gelişimi 5 gruba ayırarak inceleyebiliriz;

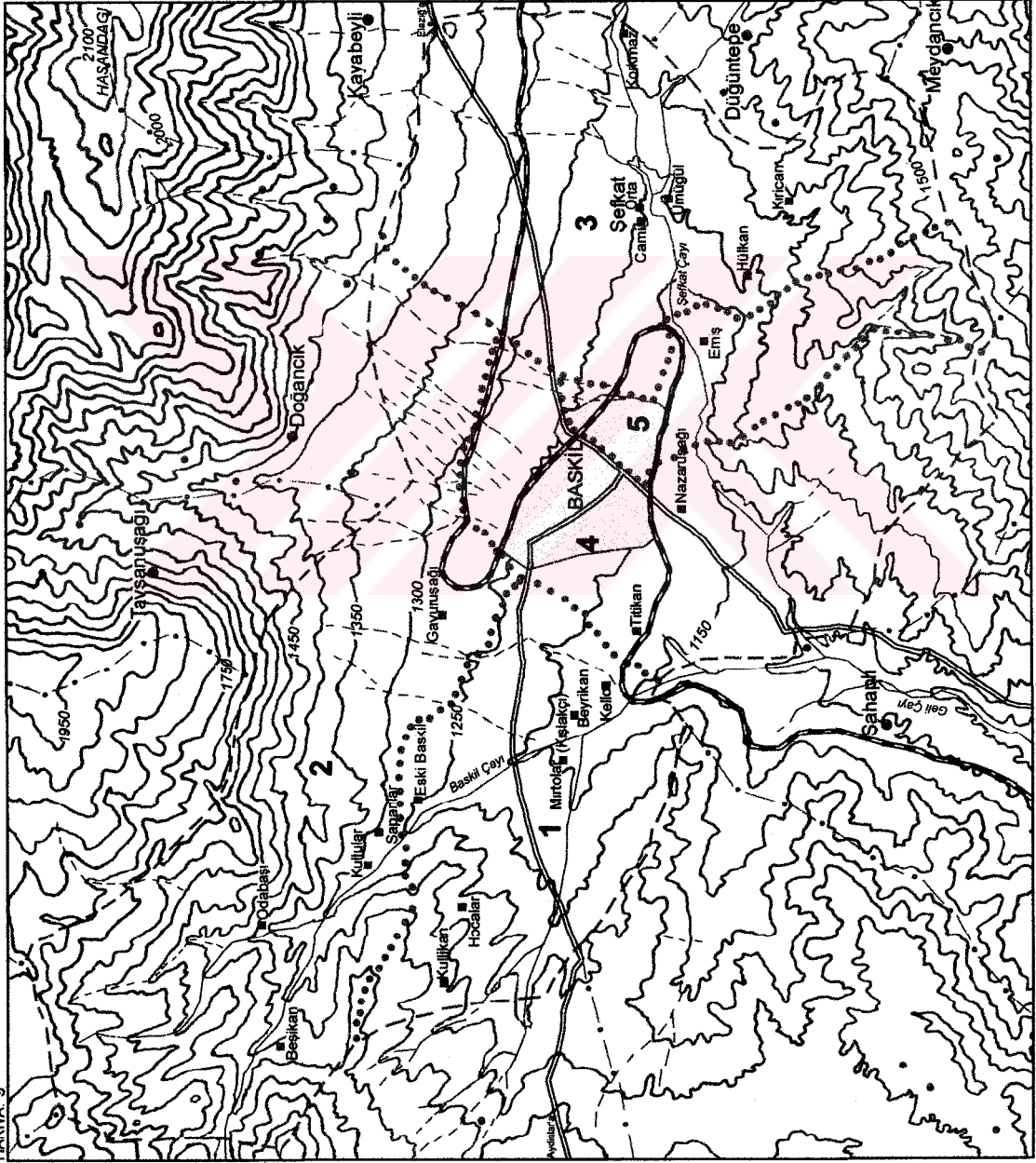
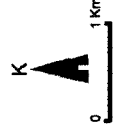
- 1- İlk kuruluş yeri- 1926,
- 2- 1926-1933,
- 3- 1933-1954,
- 4- 1954-1980,
- 5- 1980-2002 (Günümüz).

BASKIL VE ÇEVRESİNİN TOPOGRAFYA HARİTASI

AÇIKLAMALAR

	Eşyüksekti Eğrisi
	Akarsular
	Demiryolu
	Karayolu
	Köy Yerleşmesi
	Baskil Mahalleleri
	Baskil Kasabası
	Baskil Kasabasının İdari Sınırı
	Mahalle Sınırları
	Köy Sınırı

- 1- Eski Baskil Mah.
- 2- Odabası Mah.
- 3- Sefkat Mah.
- 4- Canbeyler Mah.
- 5- Cumhuriyet Mah.

1-İlk Kuruluş Yeri- 1926: İlk kuruluşu tam olarak bilinmemekle birlikte bu alandaki yerleşmelerin genellikle Türk iskanı olduğunu söyleyebiliriz. Anadolu'ya gelen Türk akıncılarının özellikle de 1071'den sonra gelenlerin boylar, aileler halinde Anadolu'ya yerleşmeleriyle birlikte alanımız da payına düşeni almıştır. Tabiat şartları elverişli olduğu için göçebe Türkmenler Doğu Anadolu'ya çabuk ısınmışlar, yerleşmede zorluk çekmemişlerdir (Akdağ, 1995, s. 359). Ancak, bir iskan sahası olması yüzünden köyler ve köylüler yüzyıllar boyunca mücadelelere sahne oldukları için zararlar görmüşlerdir. Dolayısıyla kendilerini daha iyi koruyabilmek amacıyla müstahkem mevkilere çekilmiş, bu da bir çok köyün tamamen terk edilerek harap olmasına, toprakların işletilmemesine neden olmuştur. İlk Selçuklu fetihleri döneminde de bu tahribat bir müddet devam etmiştir. Fakat XIII. yüzyılın son yıllarından itibaren iskan ile birlikte köy hayatı da gelişmeye başlamıştır. Türklerin bir kısmı yeni yerleşim yerleri kurdukları gibi az nüfuslu Hıristiyan köylerine de yerleşmişlerdir (Kuban, 1978, s. 59). Alanımız da bu yerleşmelerden birini oluşturmaktadır.

Mamurat'ül Aziz Salnameleri'nde Baskil ve mahallelerinin birer köy yerleşmeleri olduğunu görüyoruz. Birbirinden ayrı Baskil, Şefkat, Nazaruşağı köyleri (Karye) ve ayrıca iki tane mezra yerleşmesi (Kışlakçı ve adı bilinmeyen) H. 1310 ve H. 1312 yılı salnamesinde karşımıza çıkmaktadır. Baskil yerleşmesini 218 numaralı Harput Şer'iyeye Sicili'nde (1835-1840) Harput'a bağlı bir köy olarak görmekteyiz.

Tablo: 24. 19. Yüzyılın Sonunda Baskil'in Mahallelerini Oluşturan Köylerin Durumu

Yerleşmeler	1310		1312	
	Nüfus	Hane	Nüfus	Hane
Baskil karyesi	310	46	65	9
.... mezraası	-	-	158	23
Kışlakçı mezraası	84	12	307	46
Nazaruşağı karyesi	183	34	-	-
Şefkat karyesi	414	60	517	60

Kaynak: H. 1310-1312 Mamurat'ül Aziz Salnameleri

Osmanlı Devleti'nin son döneminde, Mamurat'ül Aziz vilayetinin merkez kasabasına bağlı olan Baskil köyü, Cumhuriyet döneminde de yine köy özelliğini korumuş ve 1926 yılında ilçe merkezi olmuştur. Merkez kazaya ve Keban kazasına bağlı olan köyler Baskil ilçesi idari ünitesinde birleşmişlerdir. 3 ayrı nahiye ve 60 köyün bağlanmasıyla 1926 yılında kurulan Baskil ilçesinin merkezi Baskil köyü olmuştur. Bu

devrede, Baskil köyü ve çevresindeki mezraalar ilçe merkezi olarak kabul edilmiştir (Eski Baskil, Kışlakçı, Hocalar, Kullikan mah.)

Baskil adının kaynağı ise Ali Fuat Başgil'dir. Yusuf Ziya Paşa Keban'da vali iken dünürleri Keban'a ziyarete gelmişler ve Takım Komutanlığı yapan Ali Fuat Başgil bu alandan geçerken, köyün adı da ona izafeten Basgil-Baskil olmuştur.

2-1926-1933 Yılları Arasındaki Gelişim: 1926 yılında ilçe merkezi konumuna getirilen Baskil köyü artık idari bir özellik kazanmış ve devlet memurlarının gelmesiyle binası veya hükümet konağı gibi binalar yapılmamış ve bu mahallede bulunan konutlardan faydalanılmıştır (Foto: 21.).

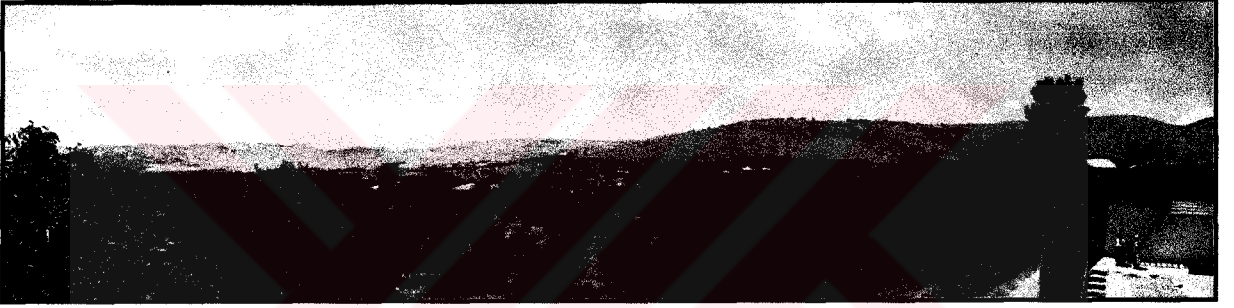

Foto: 21. Eski Baskil Mahallesi'nin genel görünüşü

Bu dönemde köyün çehresi az da olsa değişmiştir. 1928 yılında kaymakamın değişmesiyle birlikte, yeni gelen kaymakam Aşağı Nazaruşalıköyü (mahallesi)'ne yerleşince ilçe merkezi değişmiştir. Bu tarihten itibaren artık Nazaruşalıköyü merkez olmuş ve Baskil idari fonksiyonunu yitirmiştir. 1929 yılında gelen kaymakam Şefkat köyünde oturmayı tercih edince merkez Şefkat olmuş, ama bu uzun sürmemiş ve tekrar 1931 yılında Baskil mahallesi merkez olmuştur. 1933 yılına kadar Baskil mahallesi ilçe merkezi olarak gelişmesini sürdürmüştür. Ancak kaymakamlık binası veya hükümet konağı gibi binalar yapılmamış ve bu mahallede bulunan konutlardan faydalanılmıştır.

1927 nüfus sayımına göre Baskil'in nüfusu 386 kişidir. Nüfus sayımına göre şehir nüfusu sayılan 386 kişi Eski Baskil mahallesidir. Bu dönemde Baskil'e bağlı köylerin nüfusu ise 12512 kişidir.

3-1933-1954 Arası Dönem: Elazığ-Malatya demiryolunun Baskil ovasından geçmesi sonucunda ilçe merkezi, istasyon binasının yapılmasıyla birlikte 1933 yılında ovaya taşınmıştır. Doğuya giden demiryollarımızın Malatya'ya kadar olan bölümünün işletilmeye açılması 15 Mart 1931 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Malatya şehri ile Fırat arasındaki hat, 1 Şubat 1932'de, Fırat ile Baskil arasındaki hat ise 16 Kasım 1933'de işletmeye açılmıştır. Fevzipaşa-Diyarbakır demiryolu hattının 319. km'sinde bulunan Baskil istasyonunun açılmasından sonra Şefkat istasyonuna kadar olan demiryolu hattının yapılmasına başlanmıştır ve 1 Nisan 1934'de Yolçatı istasyonunun işletmeye açılmasıyla alanımızdan geçen demiryolu tamamlanmıştır (Yıldırım, 1999, s. 279).

Yine bu devrede Belediye teşkilatı kurulmuştur. 1933 yılında kurulan belediye, yeni yerleşim yerinin imar, su vb. gibi problemlerini çözmeye çalışmıştır.

Ova tabanının kuzeyden güneye doğru eğimli olması nedeniyle demiryolu bir "S" harfi çizerek hemen hemen ovanın ve Baskil kasabasının ortasından geçmektedir. Tarıma ayrılan ova tabanı, demiryolunun geçmesine bağlı artık yerleşilmeye açılmıştır. 1933 yılında ilk olarak yapılan istasyon binasının çevresinde yerleşmeler olmuştur. Yapılan ilk konutlar sırasıyla, işçilerin barındığı konutlar, adliye, kaymakamlık, askerlik şubesi ve belediye gibi idari binalar bu çevrede yapılmıştır. Dolayısıyla bu kurumlarda çalışanların evleri de yine bu binalara yakın yerlerde yapılmış ve Yeni Baskil büyümeye başlamıştır. Demiryolu inşaatında çalışan İtalyan Şantiye Şefi 1933 yılında yeni kurulan Baskil yerleşmesi için bir yerleşme planı çizmiş ve ilk yerleşmeler planlı kurulmuştur. Yani bu devrede İstasyon caddesi ve Elazığ caddesi üzerinde konutlar yapılmış ve yerleşme genişlemiştir. Demiryolu ulaşımına bağlı olarak Yeni Baskil'de başlayan canlılık, aynı zamanda Baskil-Elazığ karayolunun da düzenli bir hale getirilmesiyle artmıştır. Bu devrede Odabaşı, Eski Baskil, Aşağı Nazaruşağı ve bu mahallelerin bağlıları Baskil ilçe merkezine dahil edilmiştir.

Bu mahallelerden Baskil'e bir göç başlamış ve özellikle idari görevi olanlar ve ticaretle uğraşanlar Baskil'e taşınmışlardır. Ayrıca, 1933 yılından 1940 yılına kadar Romanya, Yugoslavya ve Rusya'dan getirilen 6000'den fazla Türk göçmen, Elazığ ilinde ziraate elverişli düzlüklere yerleştirilmiştir. Bunların çoğu Uluova'ya olmak üzere 4000 kişi Elazığ köylerine, 2000'e yakın kişi Palu çevresine, 131 kişi Karakoçan'a, 92 kişi Sivrice'ye ve 8 kişi de Baskil ilçesine dağıtılmıştır (Sarıbeyoğlu, 1951, s. 34).

HARİTA: 10

BASKIL'IN
TARİHİ GELİŞİM
HARİTASI-I

AÇIKLAMALAR

Eşyüksekti Eğrisi

Akarsular

Demiryolu

Karayolu

Köy Yerleşmesi

Baskil Mahalleleri

Baskil Kasabası

Baskil Kasabasının İdari Sınırı

Mahalle Sınırları

1- Eski Baskil Mah.

2- Odabaşı Mah.

3- Sefkat Mah.

4- Çarşılar Mah.

5- Cumhuriyet Mah.

1928-1928

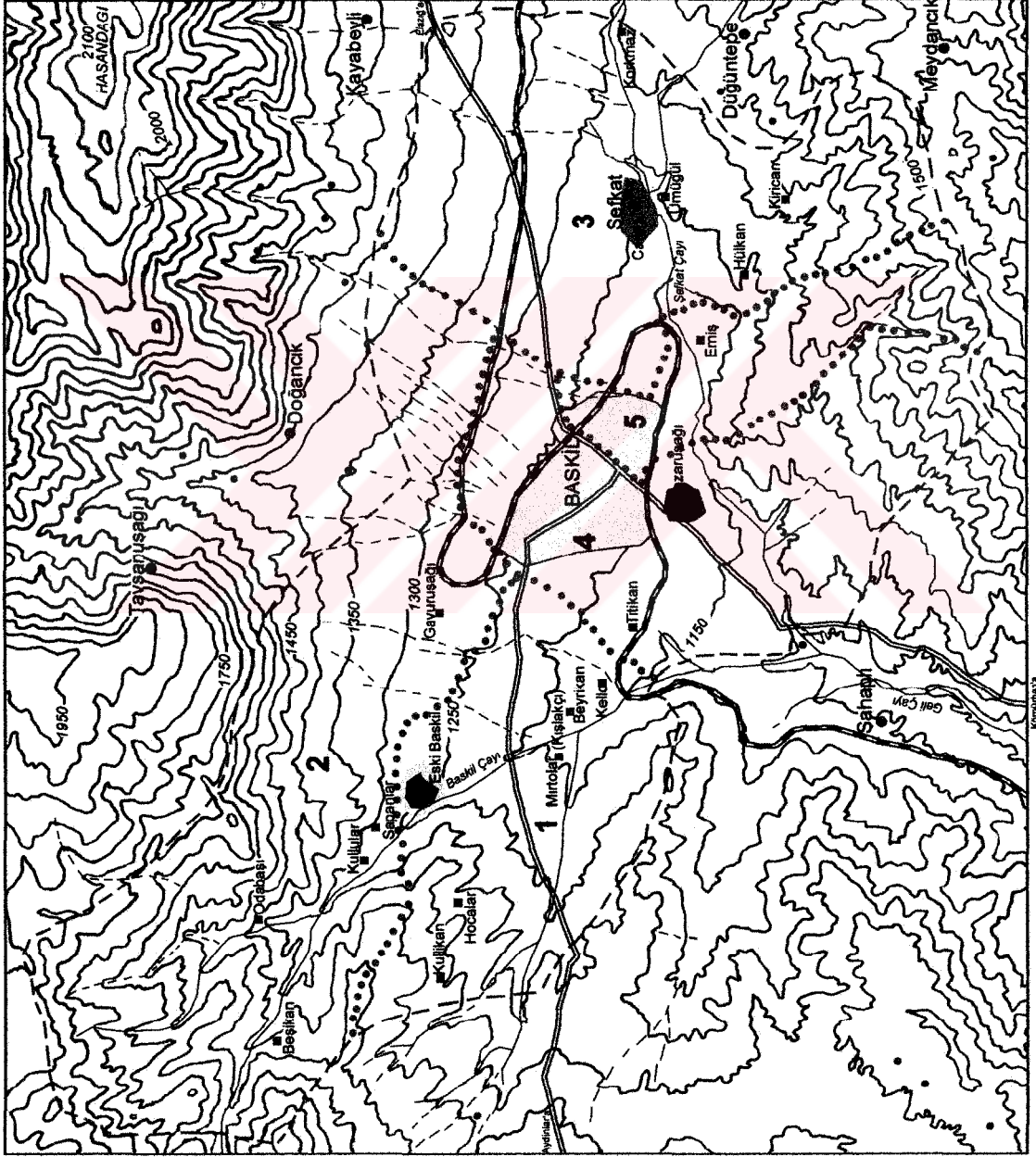
1928-1929

1929-1931

1931-1933

K

0 1 Km

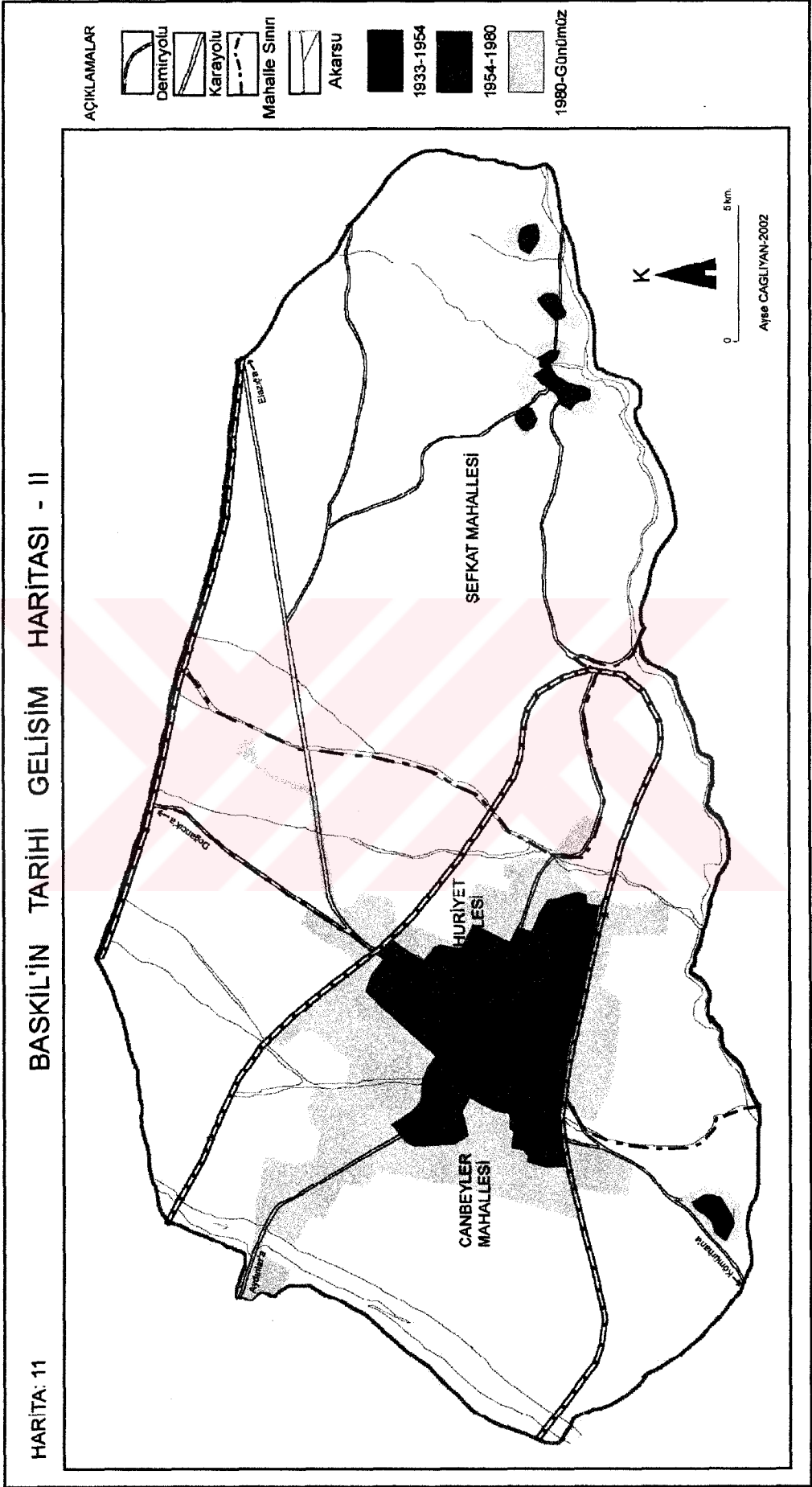

Ovada yeni kurulan bir yerleşme olan Baskil'e de 1938 yılında 8 aile yerleşmiştir. Bu 8 ailenin evleri (Elazığ caddesi üzerinde kurulmuş) tek katlı üzeri kiremitli ve bakımlı evlerden oluşmaktaydı. Bu devrede yerleşmeler demiryolu ile sınırlanmıştır. İstasyon binası kasabanın güneyindeki en son konut alanlarını oluşturmaktadır. İstasyona ait binalar ve raylar yerleşmenin daha güneye kaymasına engel olmuştur. 1947 yılında Elazığ caddesi üzerinde ilk cami olan Baskil Merkez Camii'nin inşa edilmesi yerleşmelerin bu yöne kaymasına neden olmuştur.

Bu dönemde Baskil'in gelişmesine paralel olarak nüfus da artmış ve 1244 kişi olmuştur (1950 nüfus sayımına göre). Nüfus hem kasaba merkezi olan Nazaruşağı mahallesinde hem de Odabaşı ile Eski Baskil mahallelerinde artmıştır.

4- 1954-1980 Dönemi: 1954 yılında Şefkat köyünün, ilçe merkezine dahil edilmesiyle kasabanın alanı büyümüştür (Foto: 22.). Bu devrede ayrıca kasaba merkezinin de alanı yerleşmelerin artmasına bağlı olarak büyümüştür. Ticarethanelerin genellikle Aydınlar caddesi ile Elazığ caddesi üzerinde yoğunlaşması bu dönemde de devam ederek alanı genişlemiştir. Bir çok resmi kurum ve kuruluşun da bu dönemde faaliyete geçmesiyle birlikte ticarethanelerin sayısı artmış ve nüfus artışına bağlı olarak alansal büyüme olmuştur. Elazığ caddesi ve Aydınlar caddesi üzerinde ve çevresinde yerleşmeler artmıştır. 1962 yılında Aydınlar caddesi üzerindeki Zincirlihan Pasajı ve çevresindeki dükkanların yapılmış olması özellikle bu yöne doğru bir alansal gelişmeyi sağlamıştır. İlçe Tarım Müdürlüğü'nün Şefkat mahallesi yolu üzerinde kurulmasının ve mahalle yolunun ıslah edilmesi sonucunda konut alanları bu alana kaymış ve gelişme devam etmiştir. Bu dönemde yerleşmeler kasaba içinden geçen derelerin (doğuda Milliuşağı deresi, batıda Şalamut deresi) vadileriyle kuzeyde ve güneyde ise yine demiryolu ile sınırlanmış durumdadır.

Bu dönemde Baskil kasabasının nüfusu artarak 5000 kişiyi geçmiştir (1975 nüfus sayımına göre 5119 kişi) ve Baskil kasabası 4 mahalle ve bağlılarından oluşmaktaydı.

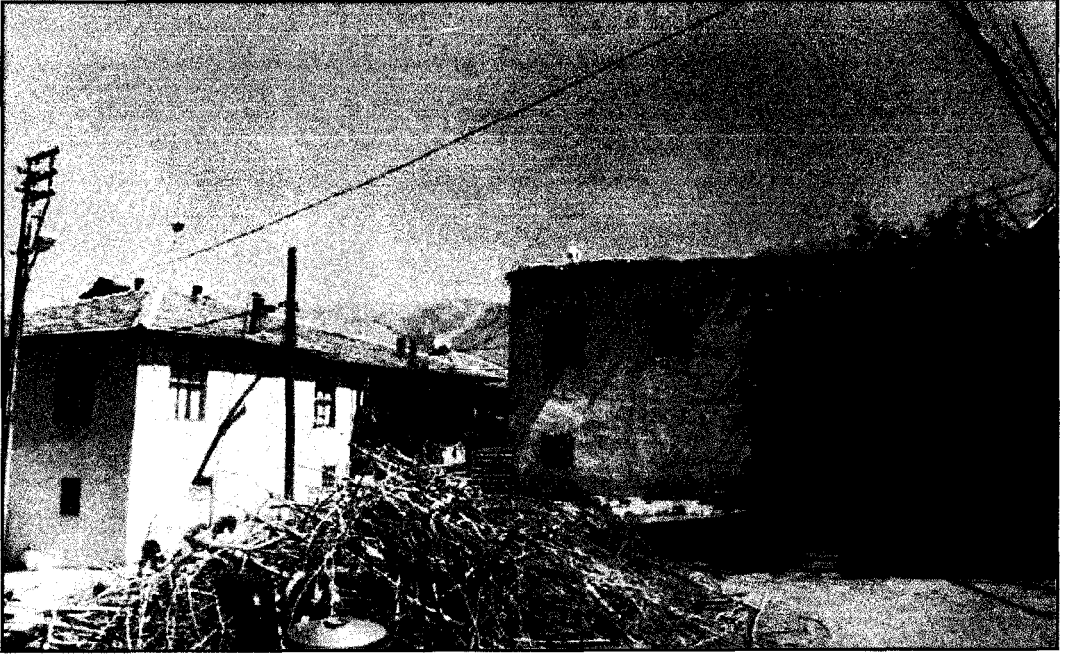

Foto: 22. Şefkat mahallesine bağlı olan Korkmaz yerleşmesi. Baskil kasabasının bir mahallesi olmasına rağmen köy özelliğini korumaktadır.

5- 1980-2002 (Günümüz): 1980'li yıllardan itibaren Aydınlar caddesi üzerinde Tarım Kredi Kooperatifi'nin Aydınlar caddesi, sağlık ocağının kuzeyde kurulması konut alanlarının buraya kaymasına neden olmuştur. Demiryolu ile sınırlanan alan dışına bu dönemde çıkmıştır. Kasabaya Elazığ yönünden giderken iki defa demiryolu üzerinden geçilir. 1. hemzemin geçit çevresinde yerleşme yok iken 2. hemzemin geçit çevresinde 1980'den sonra yerleşmeler olmuştur. Un değirmeninin 1989'dan itibaren ve benzin istasyonunun, mermer fabrikasının kurulmasıyla yerleşmeler artık demiryolu dışına taşmıştır.

1997 yılında çizilen yeni imar planına göre Şefkat mahallesi de imar sınırı içine alınmış ama Eski Baskil, Odabaşı ve diğer bağlılar bu sınıra dahil edilmemişlerdir. 1999 yılında Nazaruşağı, Eski Baskil, Odabaşı ve Şefkat mahallelerinden oluşan Baskil kasabası bu yıldan sonra 5 mahalleden oluşmuştur. Merkezi oluşturan Nazaruşağı mahallesi iki ayrı mahalleye ayrılarak Canbeyler ve Cumhuriyet mahalleleri oluşturulmuştur. Bugün Baskil, Canbeyler, Cumhuriyet, Eski Baskil, Odabaşı ve Şefkat adlı 5 mahalleden oluşan bir ilçe merkezidir.

3.1.2.2.1.1.2. Baskil'in Fonksiyonları

“Fonksiyon terimi her bilim dalında çeşitli şekillerde kullanılmaktadır. Geniş manasıyla fonksiyon terimi “zaman içinde akıp giden faaliyetler veyahut yapılan iş” anlamına gelmektedir. Dar manasıyla fonksiyon bireysel hareketlerin birbirine karşılıklı bağıllığının ifadesidir. Kültür coğrafyası açısından fonksiyon kavramı ise bir kültür yöresi ünitesinde ekonomik yönden değerlendirilen faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Yani fonksiyonlar coğrafyada birbirine karşılıklı bağımlı durabilen faaliyetlerdir” (Karaboran, 1989, s. 87).

“Ekonomik ve sosyal kalkınma ilkeleri en önde tutulan ülkemizde, gelişen sosyal ve ekonomik şartlar çerçevesinde yeni ekonomik ve kültürel merkezlerin oluşturulması için yerleşme coğrafyası çerçevesinde şehir ve köy yerleşmelerinin değerlendirilerek fonksiyonlarının ve etki alanlarının ortaya çıkarılması gerekmektedir. Büyük şehirler yanında küçük şehir ve kasabalar çevresinde hizmet etmekte ve böylece sadece yaygın bir ekonomik merkezler ağına düğüm noktası olmakla kalmayıp, kendi ticaret bölgeleri için de önemli bir merkez niteliği taşımaktadırlar” (Karaboran, 1989, s. 96).

Kasabalar, köy yerleşmesiyle şehir arasında köprü oluşturan yerleşmelerdir. Kasabalar, Fonksiyonları itibariyle şehirler kadar gelişmemiş fakat köy yerleşmelerine oranla bir hayli gelişmiş yerleşmelerdir. Bu nedenle kasabalarda hem köyün hem de şehrin hayat tarzını bir arada bulmak mümkündür (Özçağlar, 1997, s. 7-8). Bir kasaba hem belirli nitelikte bir alan veya yer hem de olayların daha geniş bir sistem içinde kendine özgü bir düzeni veya süreç olma özelliği gösterir (Benedict, 1971, s. 153). Küçük şehirlerin çoğunun tek esas fonksiyonu kırsal bir bölgenin merkeziliğidir. Buna bazen belirli bir ulaşım duraklığı fonksiyonu katılmaktadır. Bu genel kaidenin istisnası devletin özellikle sanayi yatırımları yoluyla daha ihtisaslaşmış fonksiyonlar yükümlendiği çok az sayıda küçük topluluktur (Akçura, 1971, s. 194).

Birçok faaliyetin merkezi durumunda olan şehir ve kasabalar aynı zamanda idari, ekonomik vb. gibi fonksiyonların geliştiği yerleşmelerdir. Türk şehirlerinin ve kasabalarının çoğunluğunda ticari ve idari bölge merkezliği görevi günümüzde esas fonksiyondur.

3.1.2.2.1.1.2.1. Baskil'in İdari Fonksiyonu

Bir yerin merkezi yer olarak gelişmesinde en önemli elemanlardan birisi idari fonksiyonudur. Bu fonksiyonla ilgili tesisler yerleşme merkezlerinde toplanmışlar ve idari yönden çevre ile bilhassa ilçe sınırları dahilinde, karşılıklı münasebetin yalnız idari sahada yapılmasına neden olmuşlardır. Yerleşme merkezlerinin bünyesinde topladığı çeşitli kuruluşlar ve devlet daireleri idari fonksiyonun uygulayıcısı olarak, yerleşmelerin genel manzarasının değişmesinde önemli bir yere sahiptirler (Karaboran, 1989, s. 89). Bir yerleşme merkezinde bulunan idari fonksiyona ait kurum ve kuruluşların sayısı ve niteliği bir yerleşmenin diğer fonksiyonlarının yanı sıra gelişme süreci üzerinde de etkili olmaktadır (Yiğit, 1994, s. 113). Bir kaide olarak idari işlerin yönetilmesi ve yürütülmesi ile ilgili faaliyetlerin, şehirlerde toplandığı görülür. Şehirler mülki bakımdan faaliyetleri dolayısıyla, çevrelerindeki sahalarla doğrudan doğruya münasebet halindedir (Göney, 1984, s. 76).

İdari bakımdan Baskil 1926 yılına kadar bir köy statüsündeydi. Kesin olarak ne zaman kurulduğu belli olmayan Baskil ilçe merkezini oluşturan köylerin olduğu alan 1567 tarihinde Harput Sancağı'na bağlı Herseni Nahiyesi sınırları içindeydi (Elibüyük, 1990, s. 19). Ancak 1560 Malatya Tahrir Defteri'ne göre, bugün Baskil'e bağlı olan köyler Malatya'ya bağlı olan Kömri ve Muşar nahiyelerinin içinde bulunmaktaydı (Elibüyük-Yinanç, 1983). Bu dönemde Muşar nahiyesine bağlı 16, Kömri nahiyesine bağlı 9 köy ve mezraalar bulunmaktaydı. Ancak bunların birçoğunu bugün görememekteyiz. Bunun sebebi ise Anadolu'da özellikle 16. yy. sonu ile 18. yy.'lar arasında meydana gelen huzursuzluklardır (Orhonlu, 1987, s. 7).

Tanzimat döneminde idari sistemde meydana getirilen değişiklikler ile Fırat nehrinin doğusunda kalan alanlar Mamurat'ül Aziz vilayetine bağlanmıştır. Bugün Aydınlar bucağına bağlı bazı köyler Keban Madeni'ne, Merkez ve Kuşsarayı'na bağlı köyler ise Mamurat'ül Aziz merkez kazasına bağlanmıştır (H. 1310 Mamurat'ül Aziz Salnamesi). Cumhuriyet Dönemin'de ise 1926 yılında ilçe yapılmış ve 60 tane köy bağlanmıştır. 1935 yılında Baskil idari olarak 3 nahiye (Merkez, Muşar, İzoli) ve 60 tane köyün yönetim merkezi oluşturmaktaydı. Bu dönemde ilçenin toplam yüzölçümü 1225 km² idi. Bugün merkez ilçeye bağlı olan Pincirik (Sakabaşı) ve Hasbur (Koçharmantı) Baskil'e bağlı, Hacıhüseyinler, Koçikuşağı (Yaylanlı) ise Merkez ilçenin

İringil nahiyesine bağlı idiler. 1940 yılında Sivrice-İringil bucağına bağlı olan köylerin katılımı ve yeni köylerin oluşturulmasıyla (Alangören gibi) 3 bucak ve 64 köyden oluşan bir yönetim merkezidir. Bazı köylerin bağlanmasıyla alanı büyümüş ve 1525 km² olmuştur. 1955 yılında Pincirik (Sakabaşı)'in Hankendi bucağına, Şefkat'ın Baskil'e bir mahalle olarak bağlanması sonucu bağlı bulunan köy sayısı 62'ye inmiştir. Alanı ise 1312 km² olmuştur. 1980 yılında Koçharmanı Hankendi bucağına bağlanmış ve bağlı köy sayısı 61 olmuştur. 1985 yılında Bozoğlak köyünün mahallesi durumunda olan Kozik (Işıklar)'in ayrı köy statüsü kazanmasıyla birlikte köy sayısı 62 olmuştur. 1990 yılında ise Karakaya Baraj Gölü altında kalan köylerin çoğunluğu yeni yerlerine taşındıkları halde, Kaleköy'ün ise yeni yerleşim yeri oluşturulmadığı için köy tüzel kişiliğini kaybettiğini görüyoruz. 1987 yılında 61 köy iken 1991 yılında Harabakayış köyünün iki ayrı köy olması sonucunda köy sayısı 62'ye yükselmiştir (Tablo: 25.). Bugün Baskil, 27 tanesi Merkez, 11 tanesi Aydınlar, 24 tanesi Kuşsarayı bucağına bağlı 62 köyün idari merkezi durumunda olup, yüzölçümü 1195 km²'dir.

Tablo: 25. 1935-2000 Yılları Arasında Baskil Nahiyelerinin Köy Sayısı.

Nahiyeler	Yıllar												
	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000
Merkez	29	29	29	29	27	27	27	27	27	27	27	27	27
Aydınlar (Muşar)	12	12	12	12	12	12	11	11	11	11	12	11	11
Kuşsarayı (İzolu)	19	23	23	23	23	23	24	24	24	23	23	23	24

Kaynak: D.İ.E. (1935-2000 Genel Nüfus Sayımı)

İdari bakımdan, bağlı köy sayısı bakımından 3. sırada (1. sırada 88 köy ile Karakoçan, 2. sırada 79 köy ile Kovancılar) olan Baskil ilçesi yüzölçümü bakımında ise Elazığ Merkez ilçeden (2275 km²) sonra 2. büyük ilçedir. Baskil ilçe merkezinde, idari fonksiyonundan dolayı birçok idari kurum ve kuruluş bulunmaktadır. İdari kuruluşların varlığı, Baskil'e bağlı yerleşmelerin idari bakımdan Baskil'in etki alanında olduğunu göstermektedir (Tablo: 26.).

Tablo: 26. Baskil Kasabasında Bulunan Resmi Kurum ve Kuruluşlar.

Kaymakamlık	Emniyet Amirliği
Belediye	Jandarma Komutanlığı
Mal Müdürlüğü	Meteoroloji Müdürlüğü
Milli Eğitim Müdürlüğü	TEDAŞ
Müftülük	Türk Telekom Müdürlüğü
Nüfus Müdürlüğü	Tarım ve Orman Köy İşleri İlçe Müdürlüğü
Tapu Sicil Müdürlüğü	Halk Eğitim Merkezi
Köy Hizmetleri Müdürlüğü	Halk Kütüphanesi
Özel İdare Müdürlüğü	Sağlık Ocağı
T.C. Ziraat Bankası	Cezaevi
Askerlik Şubesi	DDY İstasyon Şefliği
Tarım Kredi Kooperatifi	Tekel Müdürlüğü
Cumhuriyet Savcılığı	Orman Muhafaza Müdürlüğü

Kaynak: Arazi Etütleri

3.1.2.2.1.1.2.2. Baskil'in Kültürel Fonksiyonu

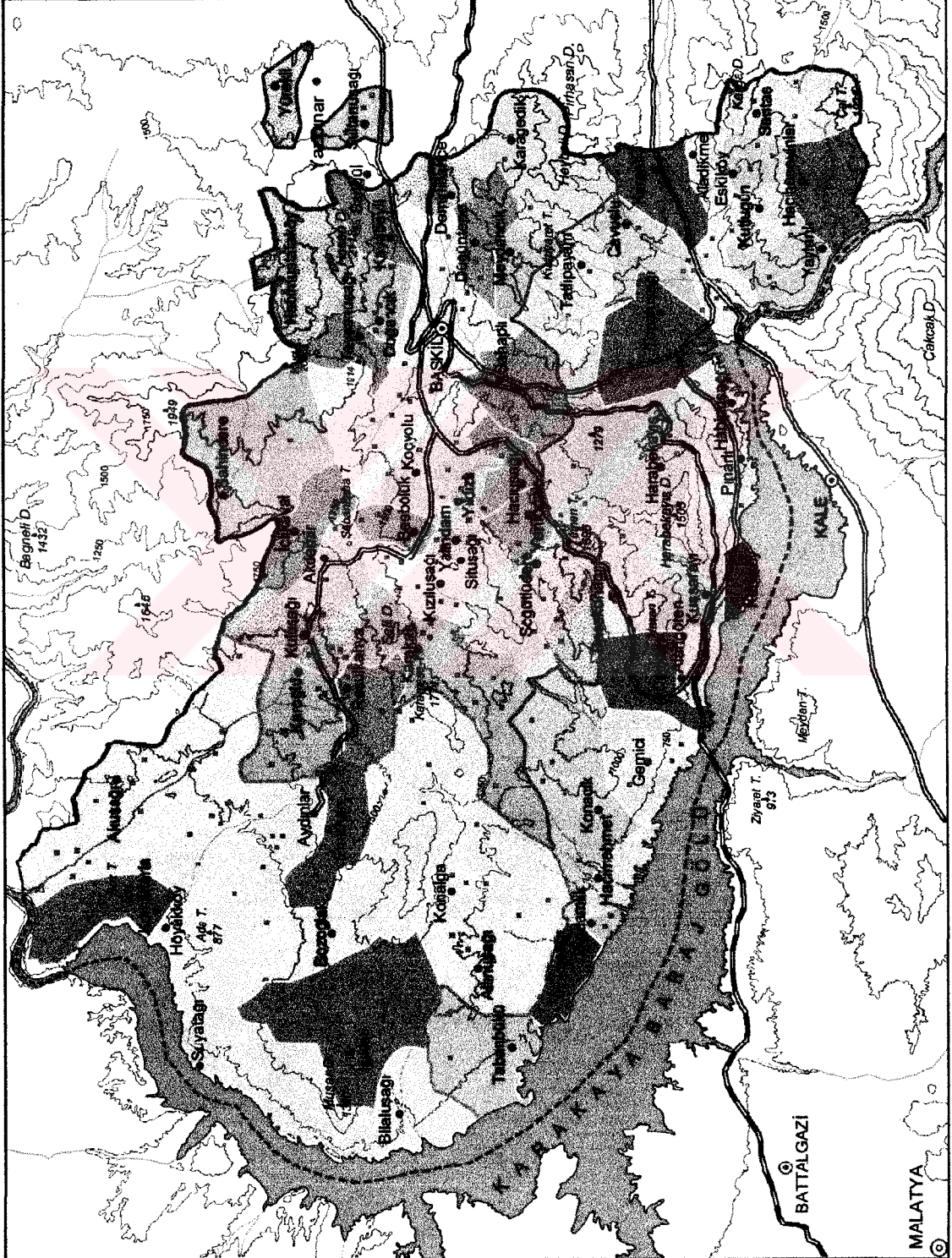
Bir yerleşmenin kültürel faaliyetlerinin birikimi olan kültür fonksiyonu yalnız yerleşme merkezindeki etkisiyle değil, merkezden çevreye doğrudan etkisini göstermelidir (Karaboran, 1989, s. 90). Şehirler veya kasabalar aynı zamanda kültürel faaliyetlerin doğması ve gelişmesine de zemin hazırlamaktadır (Göney, 1984, s. 79). Kültür fonksiyonları, eğitim kurumları, dini müesseseler, yerel gazeteler ve sanat etkinlikleri gibi çok çeşitlidir.

Baskil Cumhuriyet Dönemi'nde kurulan bir kasaba olduğu için çok eski tarihli bir kültür tesisi yoktur ve Cumhuriyet sonrası kasabada 1 lise, 2 ilköğretim okulu ve Halk Eğitim Merkezi açılmıştır. Vakıflar (eski adı Atatürk) İlköğretim okulu 1947, Baskil Lisesi 1979, Şefkat İlkokulu 1965, Atatürk (eski adı Cumhuriyet) İlköğretim okulu 1986 yılında öğretime başlamıştır.

Ancak Şefkat mahallesinde bulunan İlkokulda uzun süredir eğitim yapılmamakta ve Belediye araçlarıyla bu mahalledeki öğrenciler Atatürk İlköğretim okuluna gelmekte ve öğrenimlerini sürdürmektedirler. 1998'de bitirilen İmam Hatip Lisesi ise henüz öğretime başlamamış ve bina boş olarak durmaktadır. Ayrıca Baskil ilçe merkezine çok yakın bir yerde kurulmuş olan Doğancık köyündeki Yatılı Bölge Okulu çevre köylerden gelen öğrencilere hizmet vermektedir (Tablo: 27.).

BASKIL İLÇESİ İDARI BÖLÜNÜŞ HARİTASI

HARİTA: 12

AÇIKLAMALAR

	Esvükselti Eğrisi
	Zirve
	Baraj Gölü
	Akarsu
	Geçici akarsu
	Karayolu
	Demiryolu
	İl merkezi
	İlçe merkezi
	Köy
	Mahalle
	Bucak Sırını
	İl Sırını
	İnceleme Alanı Sırını

K

2 0 2 km.

Ayşe Çağlayan - 2002

MALATYA

BATTALGAZI

©

Tablo: 27. Baskil ilçe merkezinde bulunan okullar

	Öğretmen Sayısı		Hizmetli Sayısı		Öğrenci Sayısı		Derslik Sayısı
	E	K	E	K	E	K	
Vakıfbank İ.Ö. Okulu	19	9	7	-	301	264	19
Atatürk İ.Ö. Okulu	9	1	3	-	63	36	5
Baskil Lisesi	16	3	5	1	113	121	13
YİBO	14	6	15	2	330	131	13
Merkez Halk Eğitim Mer.	1	3	3	-	45	85	4
Toplam	59	22	33	3	817	588	54

Kaynak: İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2002).

Eski Baskil, Odabaşı ve Şefkat mahallelerinde bulunan öğrenciler belediye araçları ile yine taşımali sistem ile merkezdeki okullarda öğrenim görmektedirler. Merkezdeki okullar, eğitim bakımından çevrenin ihtiyaçlarına yetmektedir. Hemen hemen her köyünde okul bulunmasına rağmen, ilkokuldan ilköğretim sistemine geçildiği için ve öğrencinin az olması yüzünden 35 tane köy ilkokulu kapalı durumdadır. Okulları kapalı olan köylerin öğrencileri Kuluşağı köyündeki Büyükpınar, Gemici, Karaali köyündeki Mustafa Bilbay İlköğretim Okulu'na ve Baskil'e taşımali sistemle giderek öğrenimlerini sürdürmektedirler. Ancak Baskil Lisesi'ne sadece çok yakın köylerden öğrenci gelmektedir. Daha çok Malatya ve Elazığ lise öğrenimi için tercih edilmektedir. Bu ise bize Baskil kasabasının eğitim-öğretim yönünden etki alanının çok geniş olmadığını göstermektedir.

Baskil kasabasında okur-yazar oranı fazladır. 1990 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre kasaba nüfusunun % 77,3'ü okur-yazar, % 22,7'si ise okur-yazar değildir (Tablo 28). Okur-yazar nüfusun % 56'sını erkekler % 44'ünü kadınlar oluşturmaktadır. 1935 yılında Baskil'de oturan nüfusun % 14,5'i okur-yazar iken % 85,5'i okuma-yazma bilmemektedir. 1935 yılından günümüze kadar nüfusun artmasına paralel olarak okur-yazarların oranı da artmış, 1965 yılında % 42,6 olan okur-yazar oranı, 1990'da % 77,3 olmuştur (Tablo: 28.).

Okur-yazar nüfusun çoğunluğu ilkokul mezunudur (% 43,4). Okur-yazar nüfus içinde ilkokul mezunu olan kadınların sayısı daha fazladır. Ancak ortaokuldan sonra kadınların oranı çok azalmaktadır (Tablo: 28.).

Tablo: 28. Baskil’de Okur-Yazar Oranı ve Cinsiyet Durumu (1990)

	Toplam		Erkek		Kadın	
	Mik.	%	Mik.	%	Mik.	%
TOPLAM	3868	100	1859	48,0	2009	52,0
Okur-Yazar Olmayanlar	876	22,7	182	20,7	694	79,3
Okur-Yazar Olanlar	2992	77,3	1677	56,0	1315	44,0
Okul Bitirmemiş Olanlar	608	20,4	297	48,8	311	51,2
İlkokul Mezunu	1297	43,4	635	48,9	662	51,1
Orta ve Dengi Okul Mezunu	524	17,5	348	66,4	176	33,6
Lise ve Dengi Okul Mezunu	465	15,5	319	68,6	146	31,4
Yüksek Okul Mezunu	84	2,8	67	79,7	17	20,3
Diğer	14	0,4	11	78,5	3	21,5

Kaynak: D.İ.E. (1990)

2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre ise okur-yazar oranı artarak % 85.6 olmuştur. Okur- yazar nüfusun % 58’ini erkekler, % 42’sini ise kadınlar oluşturmaktadır (Tablo: 29). Nüfusun artmasına paralel olarak artan okur-yazar oranı içinde lise ve yüksek okul mezunlarının sayısında artmıştır. 1990’da % 15.5 olan lise mezunlarının oranı, 2000 yılında % 29.4 olmuştur. Yüksek okul mezunları 1990 yılında 84 kişi iken, 2000’de 489 kişi olmuştur ve toplam okur-yazar nüfus içinde % 5.3 lük bir paya sahiptir.

Tablo: 29. Baskil’de Okur-Yazar Oranı ve Cinsiyet Durumu (2000)

	Toplam		Erkek		Kadın	
	Mik.	%	Mik.	%	Mik.	%
TOPLAM	10484	100	5594	53,4	4890	46,6
Okur-Yazar Olmayanlar	1505	14,4	386	25,6	1122	74,4
Okur-Yazar Olanlar	8968	85,6	5205	58	3763	42
Okul Bitirmemiş Olanlar	1985	22,1	1056	53,2	929	46,8
İlkokul ve İlköğretim Mezun	2633	29,4	1250	47,5	1373	52,5
Orta ve Dengi Okul Mezunu	1225	13,6	800	65,3	425	34,7
Lise ve Dengi Okul Mezunu	2633	29,4	1769	67,2	864	32,8
Yüksek Okul Mezunu	489	5,3	324	66,2	165	33,8
Diğer	21	0,2	9	42,8	12	57,2

Kaynak: D.İ.E. (2000)

Baskil’in bir diğer kültür fonksiyonunu oluşturan Halk Eğitim Merkezi ise 1963 yılından beri hizmet vermektedir. Sekiz branşta (daktilo, bilgisayar, biçki-dikiş, muhasebe, metal işleri, halıcılık, marangozluk ve çiçekçilik) eğitim veren Halk Eğitim

Merkezi'nde 130'u ilçe merkezinde olmak üzere toplam 500 öğrenciye eğitim vermektedir. Halk Eğitim Merkezi'nde 4'ü merkezde, 32'si köylerde olmak üzere 36 öğretmen, 1 müdür, 1 müdür yardımcısı ve 3 personel ile hizmet vermektedir.

Kültür fonksiyonlarından bir diğeri olan Halk Kütüphanesi 1979 yılında açılmış ve 7000 kitapla özellikle öğrencilere hizmet vermektedir. Ayrıca, 2001 yılında açılmış olan Müftülük Sitesi'nde de bir okuma salonu şeklinde kullanılan kütüphane ve Diyanet Vakfı'nın kitap satış bürosu da bulunmaktadır.

Baskil'de ayrıca Kömürhan adında bir gazete de yayın hayatına girmiş ama çok uzun süreli olarak çıkmamıştır. İlk sayısı 17 Mayıs 1993 yılında çıkan haftalık gazete ancak ayda bir yayınlanabilmiş ve 5 sayı çıktıktan sonra kapanmıştır.

Kayıscılığın çok fazla yapıldığı ilçe merkezinde ayrıca bir de festival düzenlenmiştir. Baskil Kayısı Festivali'nin 1.'si 25-26 Temmuz 1998'de, 2.'si ise 24 Temmuz 1999'da yapılmıştır. 2 defa yapılan kayısı festivali, festival tarihlerinde kasabaya az da olsa bir canlılık getirmiştir. Ancak, halkın isteği olmasına rağmen Belediye ve Kaymakamlık arasındaki organizasyon ve maddi yetersizlik nedenleriyle bu festival düzenlenememektedir. Baskil'i tanıtım açısından önemli yeri olan festivalin tekrar düzenlenmesi ilçenin gelişmesini de sağlayacaktır.

Bir diğer kültür tesisi camilerdir. Kasaba merkezinde 2, Şefkat mahallesinde 1 camii olmak üzere toplam 3 camii bulunmaktadır. Merkez Camii 1947 yılında, Özeltepe Camii ise 1968 yılında inşa edilmiştir. Özellikle Cuma günleri iş ve ticaret merkezlerine yakınlığı nedeniyle Özeltepe Camii yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Ayrıca yeni yapılan Müftülük Sitesi'nde bulunan müftülük, ilçenin dini işlerini yürütmektedir.

3.1.2.2.1.1.2.3. Baskil'in Sosyal Fonksiyonu

“Sosyal fonksiyon da bir yerleşmeye niteliğini veren unsurlardandır. Sosyal tesisler yalnızca yerleşme merkezindeki nüfusa hizmet için değil, köylere ve yakın çevreye de hizmet götürmek mecburiyetindedir. Çünkü şehir, doktorları, eczaneleri, dispanserleri ve hastaneleri ile bütün çevresinde belli bir bölgenin sıhhi merkezidir” (Karaboran, 1989, s. 90).

Baskil, sağlık kuruluşları açısından yeterli değildir ve dolayısıyla çevresine de fazla etki edememektedir. 1966 yılında hizmete girmiş olan sağlık ocağında 5 doktor, 2 sağlık memuru, 1 röntgen teknikeri, 4 hemşire, 8 ebe, 1 memur, 2 şoför ve 5 hizmetli bulunmaktadır. Belirtilen personeli ile kasabaya ve yakın çevreye hizmet vermektedir. Uzman doktorların olmadığı sağlık ocağı bina ve teknik donanım açısından yetersiz olduğu için iyi hizmet verememektedir. Elazığ şehrine yakınlığı nedeniyle çok acil hastalar buradaki hastanelere getirilmektedir. Sağlık konusunda hizmet veren bir diğer tesis olan eczane ise kasabada 1 tanedir.

Ayrıca Baskil ilçe sınırları içinde 2 tane daha sağlık ocağı bulunmaktadır. Aydınlar Sağlık Ocağı; 3 doktor, 2 sağlık memuru, 1 hemşire, 2 ebe ile yakın çevresine hizmet vermektedir. Kuşsarayı Sağlık Ocağı ise 2 doktor, 1 sağlık memuru, 1 hemşire, 2 ebe ve 1 memur ile Kuşsarayı bucak merkezi ve yakın çevresine hizmet vermektedir. Köylerde bulunan (Baskil Sağlık Ocağı'na 8, Aydınlar'a 5 ve Kuşsarayı'na bağlı 4 köyde bulunan) sağlık evleri de köylere sağlık hizmeti sunmaktadırlar.

Her 3 sağlık ocağı da personel açısından yeterli olmasına rağmen donanımları bakımından yetersizdir. Sadece hastalık teşhisi konulabilmekte ve acil hastalara müdahale edilmektedir. Uzun süreli tedaviler açısından yetersiz kalması sağlık fonksiyonunun alanını daraltmaktadır. İlçe halkının çoğunluğu Elazığ'da tedavi olmayı tercih ederken, Malatya'ya yakın köylerdeki hastalar bu ildeki sağlık kuruluşlarını tercih etmektedirler.

3.1.2.2.1.1.2.4. Baskil'in Ekonomik Fonksiyonu

İktisadi bakımdan şehirler, dar veya geniş bir çevrenin merkezi durumundadırlar ve belirli bir hinterlanda bağlıdır (Göney, 1984, s. 80). şehrin veya kasabanın yerine getirdiği fonksiyonların en önemlisi ekonomik fonksiyonudur. Çünkü bir merkez olarak çevresine tesir eder ve belirli bir çevreyi kendisine bağlar (Karaboran, 1989, s. 90).

3.1.2.2.1.1.2.4.1. Baskil'in Tarım Fonksiyonu

Baskil kasabasının ovada kurulması nedeniyle ekonomik açıdan tarımın önemli bir yeri vardır. Baskil'de çalışan nüfusun % 34'ü (294 kişi) tarım sektöründe

çalışmaktadır. Ancak ticaret ve hizmet sektöründe çalışanların da ikinci geçim kaynağı tarımdır. Kasaba merkezinde genellikle kayısı ve tahıl tarımları yapılmaktadır.

İlçe merkezinde toplam 7000 dekar tarım arazisi bulunmakta ve bu arazinin 3000 dekarı sulu, 4000 dekarı kuru tarım alanıdır. Elazığ ilinde üretilen kayısının çoğunluğu Baskil ilçesinde üretilmekte ve halkın hemen hemen birinci geçim kaynağını oluşturmaktadır. Dolayısıyla köylerde olduğu gibi kasabada da tarım alanlarının önemli bölümü kayısı bahçelerine ayrılmıştır. Sulanabilen arazinin tamamı bugün sebze alanları dışında kayısı bahçelerine tahsis edilmiştir. Kuru tarım alanlarında ise buğday, arpa, nohut ziraati yapılmaktadır.

Tarım alanlarının yanı sıra mera alanları da ilçe merkezinde bulunmaktadır. Özellikle birer köy yerleşmesinden farksız olan Eski Baskil, Odabaşı ve Şefkat mahalleleri ve bağlılarında hayvancılık yapılmaktadır. Hayvancılık faaliyeti genellikle nüfusun kendi ihtiyacı için yapılmaktadır. Kasabada 2001 verilerine göre 400 sığır, 200 koyun, 50 keçi, 89 yük ve binek hayvanı ve 3000 kanatlı hayvan bulunmaktadır (İlçe Tarım ve Veterinerlik Müd.).

Kasabada ekonomik amaçla hayvancılık yapan 3 aile bulunmaktadır. 3 besi ahırında toplam 120 baş (2 tanesi Canbeyler mah., 1 tanesi Cumhuriyet mah.) kültür sığırı yetiştirilmektedir. Ayrıca 2 adet besi ahır ve 1 adet tavuk çiftliği ise faal durumda değildir. Kümes hayvancılığı ise genellikle evlerin ihtiyacına yönelik olarak yapılmaktadır. Kayıscılığın artmasına paralel olarak hayvan sayısında da azalma görülmektedir.

Tarım fonksiyonu Baskil ekonomisinde önemli bir yere sahiptir diyebiliriz.

3.1.2.2.1.1.2.4.2. Baskil'in Sanayi Fonksiyonu

Sanayi tesisleri, yerleşmelerin şehirselleşmelerinin gelişmesi bakımından önemlidirler (Göney, 1984, s. 81). Baskil kasabasında önemli bir sanayi tesisi bulunmamakta, el sanatlarının hakim olduğu küçük işletmeler yer almaktadır. 1990 yılı nüfus sayımına göre çalışan nüfusun % 6'sı sanayi sektöründe çalışmaktadır.

Kasabada bulunan en büyük sanayi tesisi, çevrenin ürettiği kayısıyı işlemek amacıyla 1995 yılında kurulan Kayısı Entegre Tesisi'dir. Tam kapasite ile çalıştığı zaman 50 kişinin istihdam edilebileceği bu tesiste 10 kişi çalışmaktaydı. Çünkü kayısı üreticileri elde ettikleri ürünleri Malatya'ya sattıkları için tesis tam kapasiteyle çalışmamıştır. Tesiste 3 yıl sadece paketleme işlemi yapılmış daha sonra ise iflas etmiştir. 1999 yılında ise Baskil Kayısı Birlik kurularak bu tesis kiralanmış ve 20 kişinin çalıştığı, paketlemenin yapıldığı bir depo olarak kullanılmıştır. İslimlenen kayısıları alıp, boyutlarına göre karton kutulara paketleme işlemi yapan bu tesis sadece kayısı sezonu yani Ağustos-Eylül aylarında faaliyet göstermektedir. Kayısı Birlik'te Sanayi Bakanlığına bağlı eksperler kayısı alımı zamanında görev almaktadırlar. Birlik'e üye 1000 kişi bulunmaktadır.

Ayrıca sanayi tesisi olarak Elazığ-Baskil karayolu üzerinde 2 tane mermer atölyesi bulunmaktadır. Bu atölyelerde toplam 9 kişi çalışmaktadır. Küçük el sanatları olarak değerlendirdiğimiz 7 marangozhanede 32 kişi, 5 değirmende 16 kişi, 1 buğday eleme tesisinde 3 kişi, 6 demir atölyesinde 14 kişi, 2 kum eleme tesisinde 21 kişi ve 7 tamircide 14 kişi çalışmaktadır. Kayısı tesisi Aydınlar Caddesi'nin son kesiminde, kum eleme tesisleri Şefkat-Ümügül mahallesinde, küçük el sanatları ise genellikle Aydınlar Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Değirmenler ise Aydınlar Caddesi ve Elazığ Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

3.1.2.2.1.1.2.4.3. Baskil'in Ticari Fonksiyonu

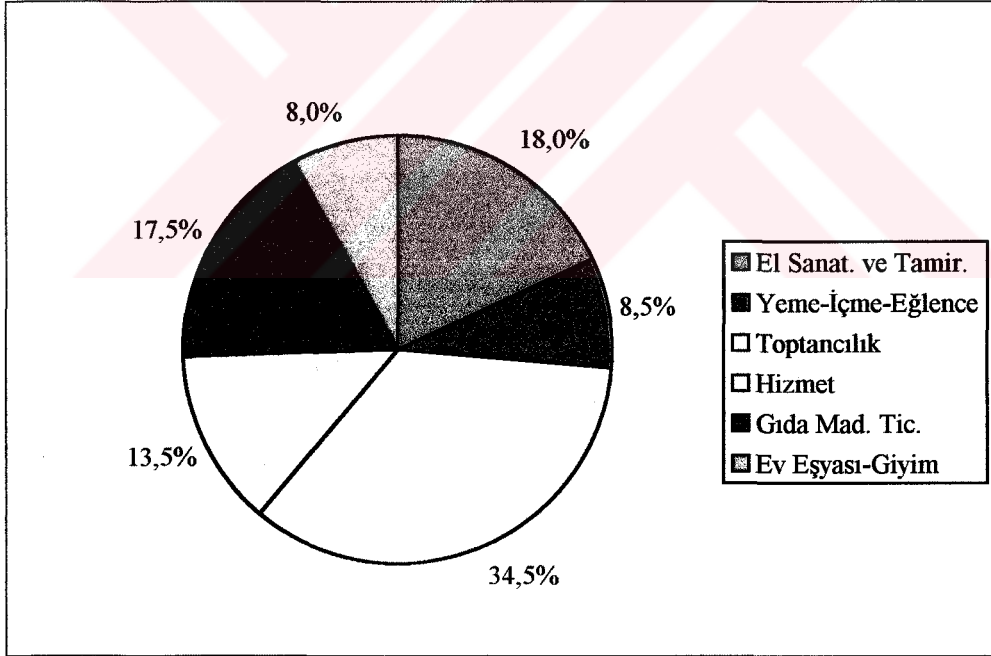
Ülkemizde şehir veya kasaba bir tarımsal çevrenin merkezi yeridir ve bu merkezi yerde ticaret ekonomiyi yönlendiren temeli teşkil etmektedir. Düzenli yapılan mal ve hizmet değiş tokuşu şehrin kendine özgü bir karakteristiğidir. Bu mal mübadelesinde önemli etkin ve yürütücü ise ticarettir (Karaboran, 1989, s. 91).

Baskil'de oturanların ve çevreden gelenlerin ticari ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik 143 kadar ticarethane mevcuttur (Foto. 22). Bunların 35 tanesi günlük gıda maddeleri ihtiyacına yönelik, 16 tanesi periyodik olan ev eşyası-giyim ihtiyacına yönelik, 12 tanesi toptan ticaret, 36 tanesi el sanatları ve tamirci, 17 tanesi yeme-içme-eğlence, 27 tanesi ise hizmete yönelik ticarethanelerdir. Ayrıca 57 tane depo ve ambar bulunmaktadır (Tablo: 30, Grafik: 18).

Tablo: 30. Baskil'deki Ticarethanelerin Tür ve Miktarları (2001)

Gıda Maddeleri Tic.	Say.	Ev Eşyası-Giyim	Say.	El Sanatı ve Tamirciler	Say.	Yeme İçme Eğlence	Say.	Toptancılık	Say.	Hizmet	Say.
Bakkal	24	Manifatura	4	Terzi	1	Kahvehane	9	Zirai İlaç B.	2	Noter	1
Fırın	3	Tuhafiye	3	Kuaför	2	Kafeterya	1	Yem Bayii	4	Dava Vekili	1
Kasap	1	Mobilyacı	3	Berber	3	Çay Ocağı	3	Nalburiye	4	Muhasebeci	1
Tekel B.	1	Bey. Eşya	2	Camcı	1	Lokanta	4	İnşaat Mlz.	1	Siyasi Parti	8
Dükkan	2	Ayakkabıcı	3	Ayak. T.	1			Kireç Bayii	1	Eczane	1
Market	4	Kuyumcu	1	Elektrikçi	5			Ambar	36	Dişçi	1
				Tamirci	7			Depo	21	Kırtasiye	2
				Lastikçi	1					Tıp Bayii	2
				Demirci	6					Benzinlik	4
				Marangoz	7					Değirmen	5
				Fotoğrafçı	1					Buğday El.	1
				Atölye	1						
Toplam	35		16		36		17		69		27

Kaynak: Bina Sayım Cetveli (2000) ve Arazi Gözlemleri

Grafik: 18. Baskil'deki İş ve Ticaret Alanlarının Oransal Dağılımı (2001)

Tablo 30'da da görüldüğü gibi Baskil'de ticaret genellikle kasaba ve yakın çevresinde oturanların ihtiyaçlarına yöneliktir. Sayıları fazla olan günlük gıda ihtiyaçlarına yönelik ticarethanelerin varlığı, toptan ticaret yapan işyerinin az olması köylüler tarafından Baskil'in çok fazla tercih edilmediğini göstermektedir. Dolayısıyla

Baskil ticari yönden dar bir çevreye hizmet vermektedir. Çünkü baraj gölü kıyısında ve çevresinde olanlar Malatya'yı, Elazığ'a yakın olanlar ve özellikle Malatya-Elazığ karayolunda olanlar ise Elazığ'ı tercih etmeleri yüzünden Baskil'den alış veriş yapanların sayısı azdır. Baskil'den alış veriş yapanların çoğu yakın köyler ve kasaba merkezinde oturanlardır. Ama büyük eşya ticareti ya da toptan ve periyodik ihtiyaçlar için Elazığ tercih edilmektedir. Baskil'den bu ihtiyaçları için yararlananlar genellikle dar gelirli kesim olup, taksitle alış veriş imkanının varlığı nedeniyle tercih etmektedirler.

2000 yılı bina sayım cetvellerine göre ticaretle uğraşanların sayısı 271 kişidir. Çalışanların % 17,3 gıda maddeleri, % 8,5'i ev eşyası-giyim, % 31,4'ü el sanatları ve tamir, % 15,9'u yeme-içme-eğlence, % 20,6'sı hizmet ve % 6,6'sı toptan ticaretiyle uğraşmaktadır (Tablo: 31).

Kasabada belirli bir günde kurulan Pazar yeri mevcut değildir. Ama Cuma günleri Baskil ticari açıdan daha canlıdır. Merkezdeki mahalleler dışındaki yerleşmelerde herhangi bir ticarethane yoktur. Yine Ziraat Bankası'nın bir şubesi kasabaya hizmet vermektedir.

Tablo: 31. Baskil'de Bulunan Ticarethanelerin Türleri ve Çalışan Sayıları

Ticarethanelerin Türü	Sayısı	%	Çalışan Sayısı	%
Gıda Maddeleri	35	17,5	47	17,3
Ev Eşyası-Giyim	16	8	23	8,5
El Sanatı ve Tamirciler	36	18	85	31,4
Yeme-İçme-Eğlence	17	8,5	43	15,9
Toptancılık	69	34,5	18	6,6
Hizmet	27	13,5	55	20,3
Toplam	200	100	271	100

Kaynak: Bina Sayım Cetveli (2000) ve Arazi Gözlemleri

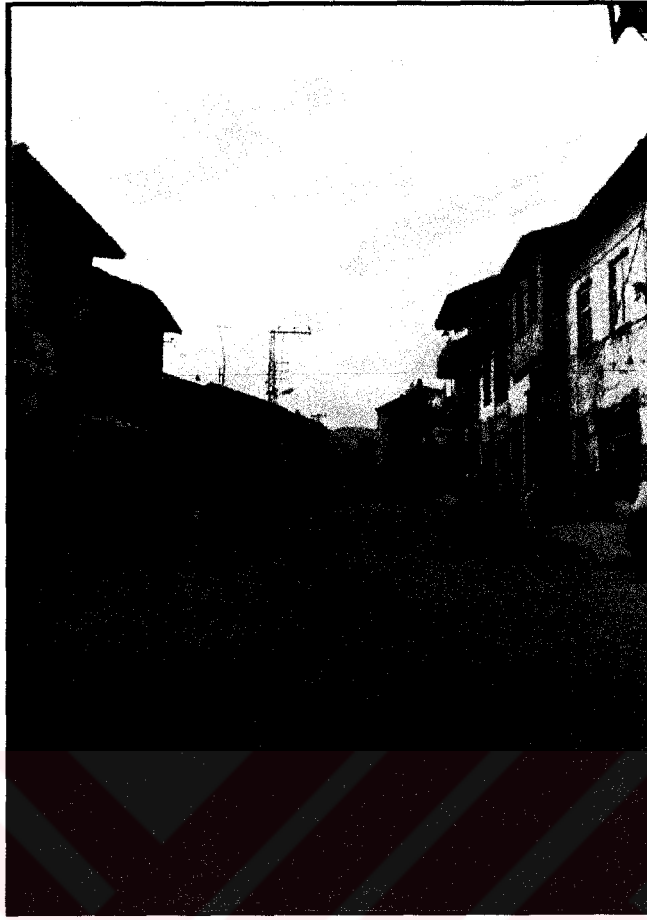

Foto: 23. Ticarethanelerin Yoğun Olduğu Aydınlar (Kıbrıs Şehitleri) Caddesi

3.1.2.2.1.1.2.4.4. Baskil'in Ulaşım Fonksiyonu

“Ulaşım fonksiyon sahası ekonomik yapının tamamı içerisinde fevkalade bir öneme sahiptir. Bir ekonomik yörenin ulaşım ihtiyacı ve onun ulaşım yolları ve hatta mevcut olan ulaşım ile çevreye olan münasebetleri birbirleriyle oldukça sıkı ve karşılıklı münasebetlerde bulunmalarını gerektirmektedir” (Karaboran, 1989, s. 94).

Orta Çağ'da Malatya ile Harput arasında kullanılan yol güzergahında olan Baskil kasabası kuruluşunu ulaşım fonksiyonuna borçludur. 1933 yılında demiryolunun ve istasyonun kurulmasına bağlı olarak bugünkü yerinde kurulmuş ve gelişmiştir. Demiryoluna kavuşan yerleşme merkezi, karayollarıyla birlikte çevresi için bir cazibe merkezi durumundadır. Dolayısıyla istasyon ve buna bağlı olarak gelişen meskenler nüfus artışına ve yerleşmenin büyümesine neden olmaktadır (Yücel, 1960, s. 143).

Kuruluşunu bugün demiryollarına borçlu olan Baskil'in ulaşımında demiryolu hala önemli bir yere sahiptir. 1934 yılından beri düzenli olarak Adana'ya, İzmir'e, Ankara'ya ve İstanbul (Haydarpaşa)'a tren seferleri yapılmaktadır. Diyarbakır'dan gelen sabah treni (08:30) Adana'ya, öğlen treni (12:05) İzmir'e, Mavi Tren öğlen sonu (13:15) Ankara'ya ve akşam (16:10) treni İstanbul-Haydarpaşa'ya gitmektedir. Tren, Baskil ilçesi sınırları içindeki Şefkat (Demirlibahçe), Baskil, Pınarlı, Kuşsarayı istasyonlarından geçmektedir. Baskil istasyonunda 5 personel çalışmakta ve yolculara hizmet vermektedirler. Demiryolunu daha çok Malatya'ya gidenler kullanmaktadır. Ortalama 30-40 yolcu bu ulaşım şeklini kullanmakla birlikte bayram ve özel günlerde yolcu sayısı 120-150 kişi arasında değişmektedir (Foto. 24.).

Foto: 24. Baskil'in kuruluşunda ve gelişmesinde önemli rol oynayan Baskil istasyonu. Bu istasyon genellikle yöre halkının Malatya ile ulaşımını sağlamaktadır.

Baskil'in Elazığ ve Malatya gibi yakın çevresindeki şehirlerle karayolu ulaşımı gelişmiştir. Baskil-Elazığ karayolu, Baskil'den ve köylerden Elazığ'a gitmek isteyenlerin kullandığı anayollardan birisidir. Malatya'ya ise ulaşım Baskil-Geli çayı vadisi üzerinden Kömürhan Köprüsü ile yapılmaktadır. Elazığ'a gidenlerin Baskil ilçe merkezinden de geçiyor olması ulaşım fonksiyonunun etki sahasını arttırmıştır. Baskil-Elazığ arasındaki karayolu ulaşımı Belediye otobüsleri ile yapılırken, otobüs seferleri ile belediyenin zarar etmesi nedeniyle Eylül 2001'den beri özel minibüslerle ulaşım

sağlanmaktadır. Her yarım saatte bir minibüsler karşılıklı olarak Elazığ-Baskil arasında çalışmaktadırlar. Yine köylere ulaşım da Baskil kasabasından sağlanmaktadır. Ticari amaçla çalışan 8 adet taksi bulunmaktadır. Baskil'in mahallelerinin, merkez ile olan ulaşımı ise sabah-akşam çalışan dolmuş minibüslerle yapılmaktadır.

Ayrıca Baskil ile Malatya arasında da minibüs seferleri yapılmaktadır. Her gün 2 otobüs ve 7 minibüs İmikuşağı köyündeki feribot ile, 5 minibüs ise Kömürhan Köprüsü'nden karayolu ile Malatya'ya gitmektedir. Sabah Malatya'ya giden akşam ise Baskil'e yapılan bu seferler hem merkezden hem de çevre köylerden yolcu almaktadır.

3.1.2.2.1.1.2.5. Merkezi Yer Olarak Baskil

Merkezi yer dendiği zaman belli fiziksel veya ekonomik faktörler tarafından çizilmiş sınırlar içinde kalan bir sahanın merkezi olan şehirselleşme ve ekonomik fonksiyonların geliştiği bir zirai veya ticari merkez akla gelmektedir. Yani bir yerin merkezi yer olabilmesi için kendi nüfusunun çok çeşitli ihtiyaçlarını karşılamasından başka, belli bir sahaya ve çevreye de hizmet vermesi ve bu sahanın çok çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir (Karaboran, 1989, s. 94-95).

Bir yerleşmenin merkezilik özelliği, bünyesinde barındırdığı nüfus ve fonksiyonları çerçevesinde gelişme gösterebilmektedir. Yerleşmeler, fonksiyonel faaliyetler açısından gelişme gösterdikleri ve çevrelerini etkiledikleri ölçüde "merkezi" olma özelliğe sahip olabilirler. Yerleşmeler sadece idari fonksiyon dahilinde gelişme gösterip diğer fonksiyonları ile etki sağlayamaz ise "merkezi yer" olma özelliğini kazanamazlar (Çağlayan, 1996, s. 109).

Kısaca merkezilik bir yerleşmenin çevre ile ilişkisinin maksimum düzeyde tutabilmesi için o merkezin ulaşılması mümkün olan uygun yerde oluşması anlamına gelir ve yerleşmenin fonksiyonel çeşitliliği kendi bölgesine kontrol gücü ve bölgedeki nüfusun o yerleşmeden yararlanabilme oranı yerleşmenin ne derece merkezi olduğuna bağlıdır (D.P.T., 1982, s. 1-2).

Herhangi bir yerleşmenin merkeziliği, ulaşım yakınında büyük bir merkezin bulunup bulunmaması, kendi nüfusu ve bu nüfusun alım gücü vb. faktörler arttırmakta veya azaltmaktadır (Karakaş, 1996, s. 221).

Baskil, 3 bucağın ve 62 köyün yönetim merkezidir. Dolayısıyla idari fonksiyonunun sınırı ilçe sınırı ile aynıdır. Bu sınırlar içinde 1195 km²'lik yüzölçüme sahip olan Baskil ilçesinde 27200 kişilik nüfusa hizmet vermektedir.

Kültürel fonksiyonlar açısından merkezlerin çevreye etkileri en fazla eğitim kurumları vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Çevresine eğitim kurumları ile etki etmektedir. İlköğretim ve Ortaöğretim kurumlarının varlığı Baskil kasabasının çevre köylere göre merkezi olmasını sağlamıştır. Alanımızda 35 köy okulunun öğrenci azlığı nedeniyle kapalı olması nedeniyle, kasabaya yakın köylerin öğrencileri burayı tercih etmektedir. Ayrıca Doğancık köyündeki yatılı bölge okulu (YİBO)'nun varlığı kültür fonksiyonunun etki alanını genişletmiştir. YİBO'ya Baskil köylerinden öğrenci geldiği gibi Keban ilçesi ve Merkez ilçe köylerinden de öğrenci gelmektedir.

Sosyal fonksiyonları açısından ise etki alanı çok dardır. Çok yakın çevresindeki köylerden Baskil Sağlık Ocağı'na hastalar gelmektedir. Aydınlar ve Kuşsarayı'na bağlı köyler buradaki sağlık ocağına ve bağlı sağlık evlerde tedavi hizmetleri görmektedir. 17 tane köy Baskil Sağlık Ocağı'nı kullanırken, 8 köy Aydınlar Sağlık Ocağı'nı, 6 köy Kuşsarayı Sağlık Ocağı'nı ve 3 köy Hankendi Sağlık Ocağı'nı kullanmaktadır. Diğer köyler ise yakın çevredeki köylerin sağlık evlerinden (21 tane sağlık evi) faydalanmaktadır. Elazığ Merkez İlçe'ye bağlı sağlık evlerinden faydalanan Sultanuşağı ve Yürekli köyleri merkezin etkisindedir. Malatya-Elazığ karayolu üzerindeki köyler ise Hankendi'nin etki alanındadır. Ancak hastalar durumlarına göre Elazığ ve Malatya 'ya sevk edildikleri için sosyal fonksiyon alanı daha da daralmaktadır. Dolayısıyla Elazığ'a ve Malatya'ya sağlık fonksiyonu açısından bağımlı olduğunu söyleyebiliriz.

Merkeziyetin en önemli unsuru olan ticaret fonksiyonunun çeşitliliği ve miktarı önemlidir. Alanımıza yakın büyük 2 tane şehrin olması ticari fonksiyonun çok gelişmemesine neden olmuştur. Baskil'in ulaşım kolaylığı nedeni ile Elazığ'a bağımlı olduğunu söyleyebiliriz. Toptan ticaretin gelişmemiş olması bize Baskil'in merkezi olmadığını göstermektedir. Yani ticaret fonksiyonu kasaba ve yakın çevresinin sadece günlük ihtiyaçlarına hizmet etmektedir. Karagedik, Yürekli, Sultanuşağı ve Malatya-Elazığ karayolu üzerinde bulunan köyler alışverişlerini tamamen Elazığ'dan yapmaktadırlar. Aydınlar ve Kuşsarayı'na bağlı köylerin çoğunluğu özellikle büyük alışverişleri için Malatya'yı tercih etmektedirler. Baskil'e yakın köyler günlük alış

verişleri için Baskil'i, periyodik alış verişleri için Elazığ'ı tercih etmektedirler (Harita: 13.).

Yerleşmelerin merkezietinin belirlenmesinde çevre ile olan ulaşım bağlantısı ve sefer sayıları önemli rol oynamaktadır. Hem karayolu, hem de demiryolu ile ulaşım sağlanmaktadır. Ayrıca feribot seferleri Battalgazi-Malatya ile Baskil'in köyleri arasındaki ulaşıma sağlamaktadır.

Sonuç olarak Baskil, Elazığ ve Malatya'ya yakın olması ve kolay ulaşılabilir olması nedeniyle birinci dereceden Elazığ, ikinci dereceden Malatya'nın etki alanı içindedir diyebiliriz. Sadece idari fonksiyonu ile ilçeye etki etmektedir, ticari ve sosyal fonksiyonları ile merkezilik özelliği göstermemektedir. Kültür fonksiyonu ise ilçe sınırları dışına taşmış durumdadır (Harita: 13.).

Geleneksel olarak bir kasaba tarafından yerine getirilen hizmetleri şuan yeni merkezlerin gelişmesi, ekonomik bakımdan zaten zor durumda olan kasabalıların müşteriilerinde ve alternatiflerinde eksilmelere yol açmaktadır. Ekonomik çıkış yollarının bu şekilde kısıtlanması, kasaba toplumunun gelişmesine katkısı olabilecek, iş adamı, yetenekli meslek sahibi veya yaratıcı özelliği olan memur gibi kişilerin dışarıya akması sonucunu doğurmaktadır. Kasabalar, mali bakımdan işletilemez durumda ve ekonomik fırsatlardan yoksun olarak sadece resmi üniteler durumunda kalmakta, kendilerini aynı bunalımların ilk belirtileri içinde olan büyük kentlere adi iş gücü sağlamaktan öteye gidememektedirler (Benedict, 1971, s. 149-150).

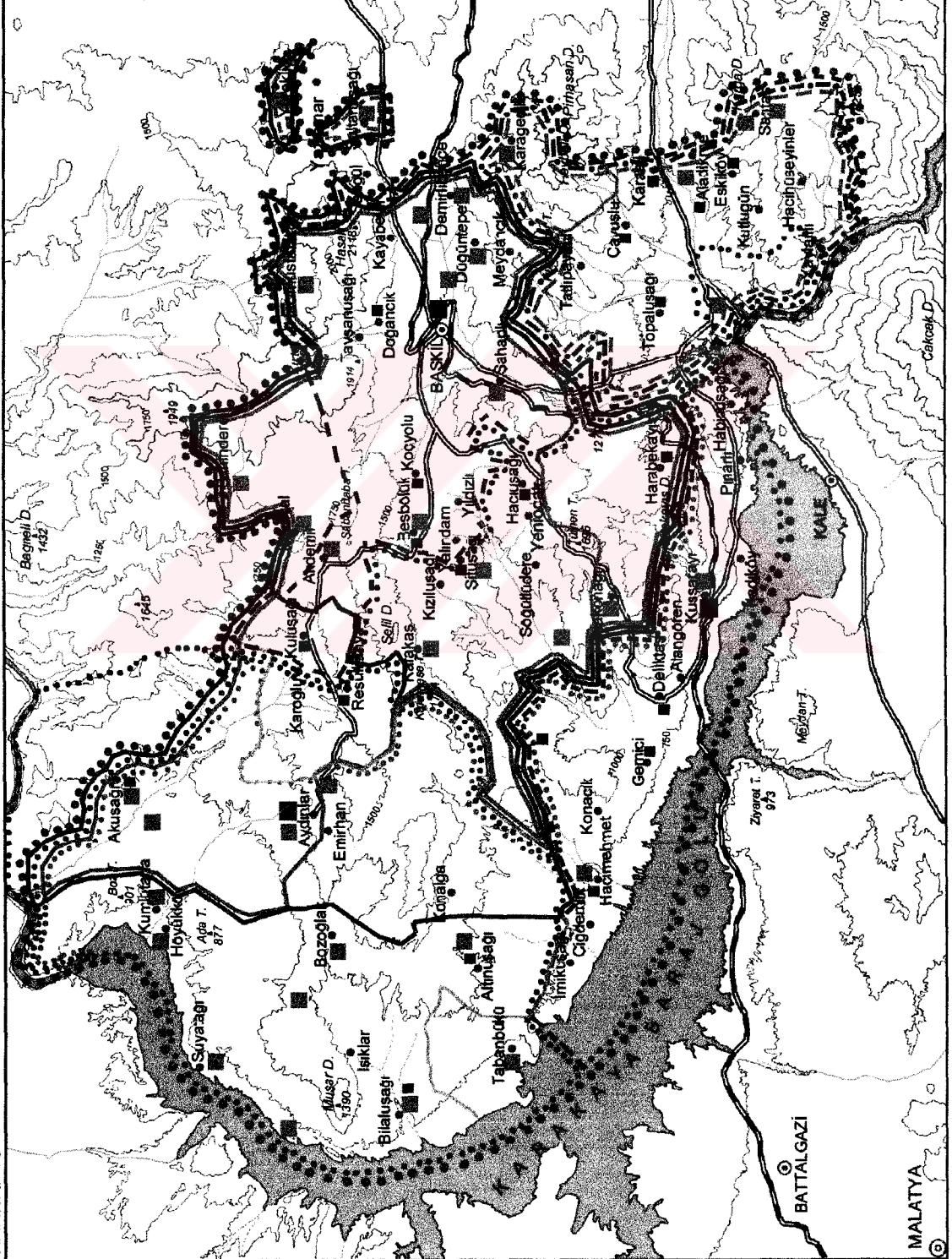
3.1.2.2.1.1.2.6. Baskil Kasabası'nın Fonksiyon Alanları

Baskil kasabası bugün 5 ayrı mahalleden meydana gelmiş durumdadır. Bu mahallelerin 2 tanesi kasaba merkezinde, 3 tanesi ise eski özelliklerinden fazla bir şey kaybetmemiş birer köy yerleşmesidir. Hem merkeze bağlı olan hem de dışarıda olan mahallelerin ayrıca bağlıları da bulunmaktadır (Tablo: 32.).

Ancak imar sınırı içine Canbeyler, Cumhuriyet ve şefkat mahallesinin bir kısmı girmektedir. Bu sınırlar içinde Baskil'in bugünkü fonksiyon alanlarını 8 grupta toplayarak inceleyebiliriz (Harita: 14.).

BASKIL VE ÇEVRESİNİN FONKSİYONEL ETKİ SAHASI

HARİTA: 13

AÇIKLAMALAR

Esyükselti	Baskil	Ekonmik Etki Sahası	Baskil	Kapalı Okullar	Baskil	Kuşsarayı Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi
Eğrisi	Elazığ	Baskil	Elazığ	Baskil	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Zirve	Malatya	Elazığ	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Baraj Gölü	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Akarsu	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Geçici akarsu	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Karayolu	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Demiryolu	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
İli merkezi	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
İlçe merkezi	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Köy	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Bucak Sınırı	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Baskilın İdari Etki Sahası	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Baskil	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Ekonmik Etki Sahası	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Elazığ	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Malatya	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Baskil	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Kültürel Etki Sahası	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Elazığ	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Malatya	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Kapalı Okullar	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Baskil	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Kuşsarayı Sosyal Etki Sahası	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Aydınlar	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Hankendi	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	
Sağlık Ocağı ve Evi	Malatya	Malatya	Malatya	Kapalı Okullar	Sosyal Etki Sahası	Aydınlar	Hankendi	Sağlık Ocağı ve Evi	

2 0 2 km.
Ayşe Çağlayan - 2002

BATTALGAZI

MALATYA

Tablo: 32. Baskil Kasabasının Mahalleleri ve Bağlıları

Mahalle Adı	Bağlıları	Nüfusu	Hane Sayısı	İş Yeri Sayısı
Cumhuriyet Mah. (Merkez)	Emiş	3316	557	53
Canbeyler Mah. (Merkez)	Titikan	5024	819	56
	Nazaruşağı			
Şefkat Mah.	Cami	1600	216	3
	Orta			
	Kirican			
	Umügül			
	Hülkan			
	Korkmaz			
Eski Baskil Mah.	Eski Baskil	1218	221	-
	Kışlakçı-Beyrikan			
	Kışlakçı-Mırtolar			
	Kışlakçı-Kello			
	Hocalar			
	Kullikan			
Odabaşı Mah.	Odabaşı	363	85	-
	Gavuruşağı			
	Sapanlar			
	Beşikan			
	Kullular			
Toplam		11521	1898	112

Kaynak: 2000 Bina Sayım Cetveli

1- Oturma Alanları: İlk kuruluş yeri olan istasyon ve çevresinde konutlar oluşturulmuş ve buradan çevreye doğru alanları genişlemiştir. En yoğun oturma alanları merkezdeki mahalleler (Cumhuriyet ve Canbeyler)'dedir. Son imar planı (1997) yapılmadan önce daha planlı olarak oluşturulan oturma alanları son yıllarda daha düzenli bir şekilde gelişmektedir. Konutlar ilk önce Aydınlar Caddesi ve Elazığ Caddesi ile istasyon çevresinde yoğunlaşmış daha sonra ise bu caddeler paralel sokaklarda daha çok bahçeli ev şeklinde gelişmiştir. Konutların çoğunluğu ana cadde üzerinde iki katlıdır. Bu konutların alt katı iş yeri, üst katı ise ikamet alanı olarak kullanılmaktadır. Ana cadde dışındaki cadde ve sokaklardaki konutlar ise bahçe içinde ve tek katlıdır. İlk yapılan konutlar kerpiç malzemenen yapıldıkları halde sonradan yapılan evler ise betonarme şeklindedir. Çok katlı konutları yönetim hizmeti binalarında görmekteyiz. Ancak son yıllarda 3-4 katlı konutlarda yapılmaya başlanmıştır. Özellikle Aydınlar Caddesi ve Elazığ Caddesi üzerinde az da olsa çok katlı konutları görmekteyiz. Çatı örtü malzemesi ise genellikle sac ve kiremit olan kasaba konutlarında, genellikle beşik çatı tipi

görülmektedir. Ayrıca az sayıda da düz damlı konutlar kasaba merkezinde bulunmaktadır. Merkez dışındaki mahallerin evleri ise köy meskeni şeklindedir.

Yaz ve kış nüfusu değişen Baskil’de devamlı oturanların sayısı daha azdır. Dolayısıyla devamlı kullanılan konutların sayısı da farklıdır. Baskil Sağlık Ocağı verilerine göre 2001 yılında 4114 kişi Baskil’de devamlı ikamet etmektedir (Tablo: 33.).

Tablo: 33. Devamlı Oturanlar

Mahalle	Nüfus	Hane Sayısı
Cumhuriyet Mahallesi	1528	357
Canbeyler Mahallesi	1961	444
Eski Baskil Mahallesi	255	62
Odabaşı Mahallesi	67	18
Şefkat Mahallesi	303	74
Toplam	4114	955

Kaynak: Baskil Sağlık Ocağı (2001)

2- İş, Ticaret ve Sanayi Alanları: Baskil’de iş ve ticaret alanları genellikle Aydınlar (Kıbrıs Şehitleri) ve Elazığ Caddesi üzerinde yoğunlaşmıştır (Harita: 14.). Ulaşım faktörü yüzünden bu alanlarda ticaret gelişmiş durumdadır. Aydınlar bucağına bağlı ve Baskil’e bağlı birçok köye bu cadde kullanılarak ulaşılmaktadır. Bu yüzden KB-GD doğrultusunda olan bu cadde üzerinde özellikle günlük ihtiyaca yönelik ticarethaneler ve el sanatları ile ilgili iş yerleri yoğundur ve bu cadde üzerinde karşılıklı olarak 67 tane ticarethane vardır. Köyler giden minibüslerin bu caddeden kalkması ve özellikle kahvehanelerin burada yoğunlaşması sonucu ticarethanelerin sayısı fazladır. Ayrıca bu cadde üzerinde 1962 yılında yapılan Zincirlihan Pasajı genellikle tamircilerin bulunduğu bir çarşı özelliği göstermektedir. Elazığ Caddesi ise KD-GB yönlü ve Elazığ şehrine ulaşmak isteyenlerin kullandığı bir yol olup ticarethanelerin yoğunlaştığı bir başka güzergahtır (Foto: 25.). Canbeyler ve Cumhuriyet mahalleleri arasında sınır oluşturan cadde de ise 56 tane iş yeri bulunmaktadır. Bu cadde üzerinde Aydınlar (Kıbrıs Şehitleri) Caddesi ile kesiştiği yerden itibaren Merkez Camii’ne kadar yoğun bir ticaret alanı görülmektedir. İstasyon Caddesi’nde ise ticarethaneler çok azdır. Sadece belediye binasının alt katında bulunan birkaç ticarethane vardır. Bunlar ise hizmet sektörü ile ilgili ticarethanelerdir.

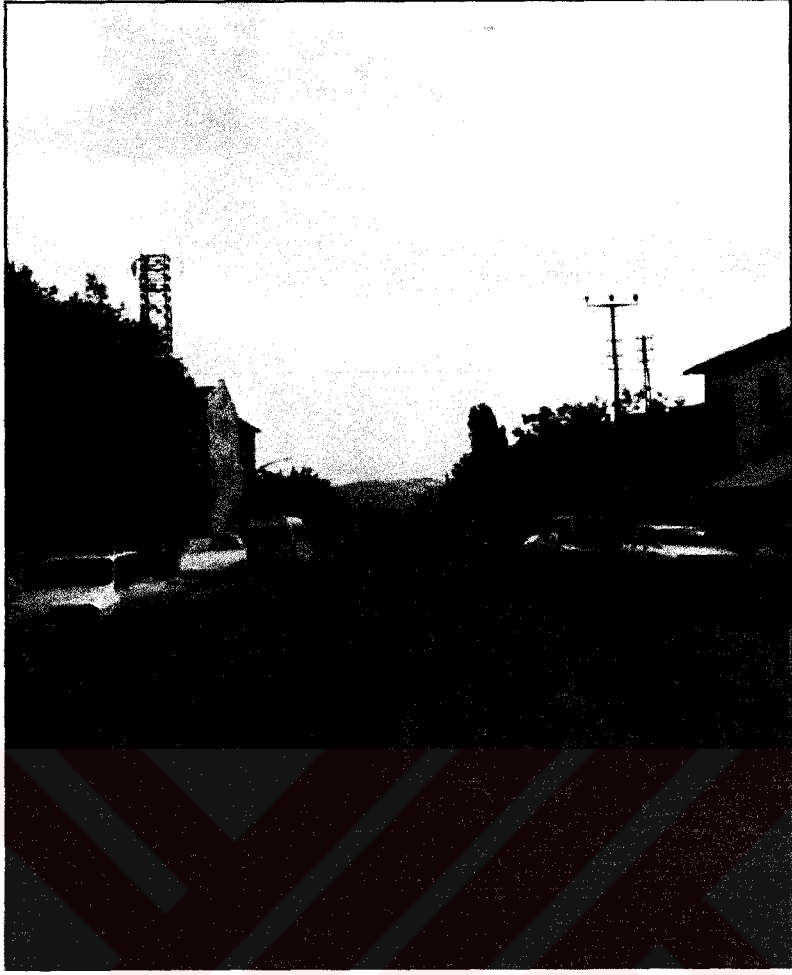
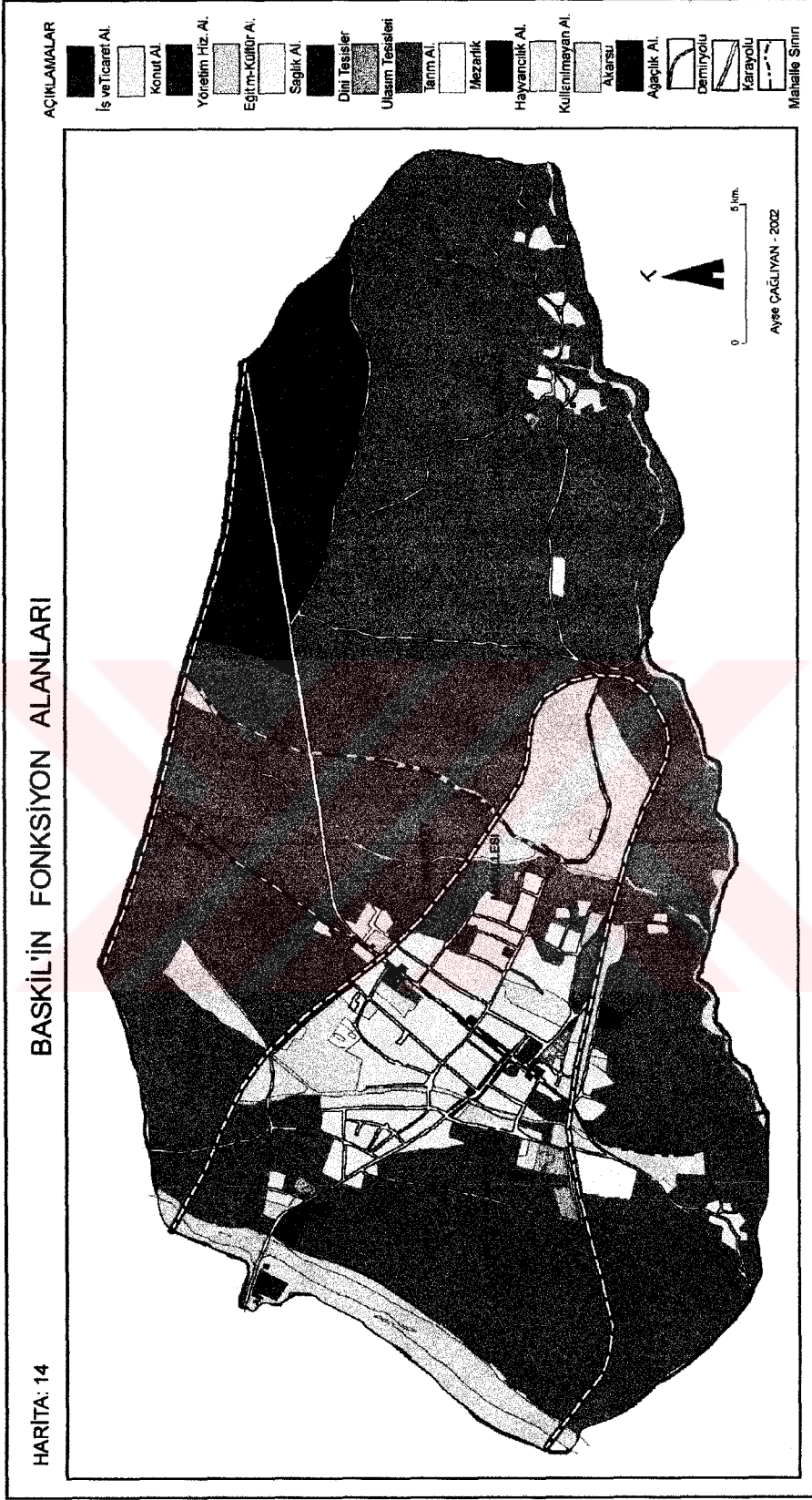

Foto: 25. İş ve ticarethanelerin yan ısıra Resmi kurum ve kuruluşların da yoğun olduğu KD-GB uzanışlı Elazığ Caddesi

Az olan sanayi tesisleri ise yerleşim alanlarının dışında yer almışlardır. Kayısı Entegre Tesisi Aydınlar yolu üzerinde yerleşmeleri sınırlandıran Şalamut deresinin batısında kurulmuştur. Mermer atölyeleri Elazığ-Baskil karayolu üzerinde bulunmaktadır. Küçük el sanatları ile ilgili olan atölyeler ise Aydınlar Caddesi üzerinde yoğunlaşmışlardır. Kum eleme tesisleri ise Şefkat mahallesindedir.

Sonuç olarak iş, ticaret ve sanayi alanları ulaşım akslarına göre yoğunlaşmışlardır diyebiliriz.

3-Eğitim-Kültür Alanları: Günümüzde Baskil'de 2 ilköğretim okulu, 1 lise, 1 Halk Eğitim Merkezi, 1 Halk Kütüphanesi, Diyanet Vakfı Kitap Satış Bürosu ve henüz kullanılmayan 1 İmam-Hatip Lisesi mevcuttur (2002 Milli Eğitim İlçe Müdürlüğü).

Caddesi üzerinde Halk Eğitim Merkezi, Vakıflar İlköğretim ve Halk Kütüphanesi bulunmaktadır. Atatürk İlköğretim okulu, Aydınlar Caddesi'nin sonunda, Baskil Lisesi, ilçenin batısında demiryolunun hemen kuzeyinde yer almaktadır. Müftülük Sitesi ise Elazığ Caddesi üzerinde kasabanın kuzeydoğusunda yani Elazığ'dan gelirken girişte yer alır.

Diğer kültür fonksiyonu olan camiiler kasabada, 2 tanesi merkezde 1 tanesi Şefkat mahallesinde olmak üzere 3 tanedir. Merkez Camii, Elazığ Caddesi üzerinde, Özeltepe Camii ise Aydınlar Caddesi üzerinde kurulmuştur.

4-Yönetim Hizmet Alanları: Yönetim hizmet alanları Elazığ Caddesi'nin güzeyinde ve İstasyon Caddesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Hükümet Konağı (Kaymakamlık ve ilçe müdürlükleri), Türk Telekom, Emniyet Müdürlüğü ve Ziraat Bankası birbirine yakın bir şekilde Elazığ Caddesinin, Jandarma Bölük Komutanlığı ve Tekel Müdürlüğü ise caddenin kuzeyinde yer alır. Tarım İlçe Müdürlüğü Şefkat yolu üzerinde, Köy Hizmetleri ve Tarım Kredi Kooperatifi ise Aydınlar Caddesi'nin sonunda (KB) yer alır. Askerlik Şubesi, Belediye ve Öğretmenevi ise İstasyon Caddesi üzerinde yer alır.

5- Sağlık Alanı: Baskil ve çevresinin sağlık hizmetlerinin yürütüldüğü sağlık ocağı kasabanın kuzeyinde yer alır. Hastane Caddesi'nin sonunda kurulmuş olan sağlık ocağı bugün sadece acil hastalara hizmet verebilmektedir.

6- Ulaşım Alanları: Daha öncede belirttiğimiz gibi Baskil kuruluşunu ve gelişimini ulaşım fonksiyonuna borçludur. Demiryolu ulaşımını sağlayan istasyon (gar) alanı, kasabanın güneyinde yer almaktadır. Doğu Anadolu'dan İç Anadolu'ya ve Akdeniz'e giden demiryolu güzergahı üzerinde bulunan Baskil kasabası halkı da bu ulaşım aracını kullanmaktadır. Özellikle Malatya'ya yapılan seyahatler için bu ulaşım şekli kullanılmaktadır.

Kasaba merkezinden Elazığ'a, Malatya'ya ve köylere karayolu ile yapılan ulaşım için ise Hükümet Konağı'nın karşısındaki garaj kullanılmaktadır. Hem Elazığ hem de Aydınlar Caddesine çıkışı olan garaj özellikle sabah ve akşam saatlerinde yoğun olarak kullanılmaktadır.

7- Tarım ve Ağaçlık Alanlar: Harita: 14'de görüldüğü gibi tarım alanları çok geniş alan kaplamaktadırlar. Oturma alanlarının arasında ve çevresinde bahçe ve kuru tarım alanları yoğun olarak görülmektedir. Kayıısıcılığın geliştiğı kasabada sulanabilen tüm alanlar bugün kayısı bahçesine ayrılmış durumdadır. Kuru tarım alanlarında ise buğday, arpa ve nohut ekilmektedir. Ağaçlık alan ise kasabanın kuzeydoğusunda yer alan meşeliklerdir. Doğal olarak yetişen meşe alanı bugün koruma altına alınmış durumdadır.

8- Diğer Alanlar: Bu alanlar içinde ise mezarlıklar, kullanılmayan alanlar, hayvancılık alanları ve dere yatakları yer almaktadır. Oturma alanları ile tarım alanları arasında genellikle kullanılmayan alanlar bulunur. Mezarlıklar ise kasabanın güneydoğusunda Kömürhan yolunun sağ ve sol taraflarındadır. Bir diğer mezarlık alanı ise Şefkat mahallesinin batısındadır. Hayvancılık alanları ise kasabanın güney ve batısında bulunan besi ahırlarıdır.

3.1.2.2.1.2. Köyler

Köy, hem bir yerleşme tipi, hem de Türkiye'nin idari bölüşünde en alt kademede yer alan en küçük ünedir.

Tımar, Has, Zeamet olarak kırsal yerleşmeler Osmanlı Dönemi'nde gelişmişlerdir. 1839 Gülhane Fermanı ile Has-Zeamet-Tımar sistemi son bulmuş ama yine mülkiyet hakkı köylülere tanınmamıştır. 1864 yılında Vilayet Nizamnamesi ile köylüye sahip olduğı arazinin geçici tapusu verilmiş ve buldukları yerlere insanlar yerleşmişlerdir. Sonuçta boş ve büyük olan mera alanları artık tarım alanı olarak işlenmeye ve iskan alanı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet kurulduğı zaman yeni bir düzenleme gerektiğı için 17 Mart 1924 tarihinde 442 sayılı Köy Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanuna göre köyün tanımı şöyle yapılmıştır:

- a- Nüfusu 2000'den az olan yurtlara köy denir.
- b- Cami, mektep, otlak, yaylak, bataklık gibi orta malları bulunan ve toplu ve dağınık evlerde oturan insanlar, bağ ve bağ ve bahçeleriyle bir köy teşkil ederler.
- c- Köy, bir yerden bir yere götürülebilen ve götürülemeyen mallara sahip olan ve işbu kanun ile kendisine verilen işleri yapan belli başına bir varlıktır.

Ancak bu tanım hem karmaşık, hem de köyü açıklayıcı değildir. Ziraatin ağırlığını hissettirdiği ve bu sebeple oturak bir hayatın hüküm sürdüğü köyler ister toplu, ister dağınık meskenlerden müteşekkil olsun, sınırları belli bir faaliyet sahasının idari merkezleri, yurdumuzun en küçük idari üniteleridir (Yücel, 1988, s. 69). Belirli bir idari sınırı bulunan ve bu sınırlar içerisinde yer alan devamlı ve geçici kır yerleşmeleriyle ekonomik faaliyet sahalarından oluşan, nüfusu 2000'den az veya 2000'den fazla, tarımsal faaliyetlerin egemen olduğu ve seçimle iş başına gelen bir muhtar'ın yönettiği tüzel kişilik kazanmış en küçük idari ünitelerdir (Özçağlar, 1996, s. 8).

Bir köyün idari sınırları içinde bulunan ayrı ayrı yerleşim üniteleri ve ekonomik geçim alanları köyü meydana getiren öğelerdir. Bir idari ünite olan köyün alanı içinde bir yerleşim ünitesi var ise, "tek mahalleli" veya "tek yerleşmeli köy", birden fazla sayıda devamlı oturlan yerleşim üniteleri veya ekonomik faaliyet gereği geçici oturlan yerleşim üniteleri var ise bu tip köylere de "çok yerleşmeli köy" denir (Özçağlar, 1996, s. 9). Buna göre araştırma alanımızda, özellikle su kaynaklarına ve tarım alanlarının dağınıklığına bağlı olarak çok yerleşmeli köyleri görmekteyiz. Araştırma alanımız olan Baskil İlçesi'nde 62 tane köy bulunmaktadır. Hem tek yerleşmeli hem de birkaç mahalleden oluşan köyler alanımızda mevcuttur. Genellikle birkaç mahalleden oluşan köyler yerleşme tipini oluşturmaktadır. Mahalleli köylerde köyün merkezini oluşturan ve çoğunlukla köyün adı ile anılan yerleşme, köy olarak kabul edilmektedir. Yani yöre sakinlerinin köy dediği yerde muhtar yaşamaktadır. Muhtarın olmadığı ve idari olarak bir köye bağlı olan yer ise mahalledir. İlçemizde, 52 tane köyün mahallesi bulunmaktadır ki bunlara mahalleli köy adını verebiliriz.

Tek bir yerleşim ünitesi olan köyleri mahallesiz köyler olarak gruplandırabiliriz. Bu köyler; İçlikaval (Simikanızeyve), Kayabeyli (Rışvanuşağı), Yürekli (Berişal), Kuşsarayı, Habibuşağı, İmikuşağı, Kadıköy, Bilaluşağı, Hacımehmetli ve Höyükköy'dür. 10 tane olan tek yerleşmeli köylerin büyük çoğunluğu baraj gölü kenarında kurulmuşlardır. Sadece 3 tanesi (Yürekli, Kayabeyli ve İçlikaval) Baskil merkez ilçeye bağlı köylerdir (Tablo: 35.) .

Yürekli köyü; Baskil'e bağlı olan ancak Elazığ şehri ile bütün işlerini gören bir köydür. Hasandağı'nın doğusunda, Kuzova'ya doğru plato yüzeyi üzerinde (1340 m) kurulmuş olan Yürekli, morfolojik ünite bakımından da Elazığ Merkez İlçe'ye bağlı

olması gereken bir köydür. Alışveriş, sağlık, eğitim, ulaşım fonksiyonları bakımından tamamen Elazığ şehrine bağımlı olan bu köyden sadece idari işler için Baskil'e gidilmektedir.

Baskil ilçesi ile arasında Elazığ Merkez'e bağlı Sarıgül (Haroğlu) ve Kepektaş (Görgüşan) köyleri bulunmaktadır. Aynı özellik Sultanuşağı köyünde de görülmektedir. 1926 yılında Baskil ilçesi kurulurken Yürekli ve Sultanuşağı köylerinin bu ilçeye bağlanması coğrafi ünitenin bütünlüğü düşünülürse, bir hata olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki köy de Elazığ şehrinin etki sahasındadır ve ayrıca coğrafi bir ünite olan Baskil ovası ve çevresiyle bir bağlantısı yoktur. Ülkemizde mülki idare taksimatı yapılırken Osmanlı'dan beri genellikle morfolojik bir üniteye bağlı kalınırken, bu iki köyümüzün hangi amaçla sınırın dışında iken, sınırın içine alınma gayreti biraz düşündürücüdür (Harita: 12.). Yürekli'nin, Elazığ merkez ilçesine bağlı Poyraz bucağına, Sultanuşağı'nın ise Hankendi bucağına bağlı olması gerekmektedir. Zaten her iki köyün sakinleri de Baskil ilçesinden ayrılıp, merkez ilçeye bağlanmak istemektedirler.

Tablo: 35. Tek yerleşmeli köyler

Köy Adı	Eski Adı	Hane Sayısı
İçlikaval	Simikanızeyve	25
Kayabeyli	Rişvanuşağı	34
Yürekli	Berişal	30
Kuşsarayı	Bekirhüseyin	45
Habibuşağı	Habibuşağı	17
İmikuşağı	İmikuşağı	12
Kadıköy	Kadıköy	149
Hacımehmetli	Hacımehmetli	42
Hüyükköy	Hüyükköy	28
Bilaluşağı	Bilaluşağı	30

Tek yerleşmeli köylerden Kayabeyli köyü ise bugün yer değiştirmiş bir yerleşmedir. Hasandağı'nın güney yamaçlarına kurulmuş olan bu köy kaya düşmeleri yüzünden yer değiştirmiş ve bugün bahçelerin bulunduğu hemen etekteki alandan Elazığ-Baskil karayolunun kenarına taşınmıştır. Bayındırlık Müdürlüğü tarafından yapılan konutlara 1987 yılında taşınmışlardır.

Baraj gölü kenarındaki tek yerleşmeli köyler olan Höyükköy, Bilaluşağı, İmikuşağı, Hacımehmet, Kadıköy, Habibuşağı köyleri ise barajdan dolayı yer değiştirmişlerdir. 1986 yılında Karakaya Barajı'nın su toplamaya başlamasıyla birlikte eski buldukları yükseltiden 700 m'nin üzerine taşınmışlardır. Ayrıca yer değiştirmiş köyler içinde birkaç mahallesi bulunan Kumlutarla, Suyatağı, Tabanbükü köylerini de sayabiliriz. Yöre tarihini aydınlatacak bir çok tarihi eser ve höyük de sular altında kalmıştır (İmikuşağı, Şemsiyetepe höyüğü gibi). Baraj gölü oluştuktan sonra hemen hemen bütün köyler daha üst kesime taşınıp, köy ya da mahalle statülerini korumuşlardır. Ancak Kaleköy baraj gölü altında kaldıktan sonra yeni bir yere kurulmamış ve köy halkı Malatya'ya göç etmiştir.

Bunun sonucunda ise Kaleköy'ün köy tüzel kişiliği kalmış, köyün geriye kalan alanı ise Suyatağı köyüne devredilmiştir. Son 3-4 yıl içinde ise tekrar köyelerine dönerek tarlalarına kayısılar diken bu köy halkı, birkaç tane de baraka türünden ev yaparak yaz aylarını burada geçirmeye başlamışlardır. Bu alan tekrar yerleşmeye açılmış ve Suyatağı'na bağlı Kale mahallesi durumuna gelmiştir. Muşar dağının batısında göl kenarında kurulan bu mahalleye elektrik çekilmiş durumdadır. Su altında kalan yerleşim yerleri ile birlikte, önemli sulu tarım alanları da yok olmuştur. Yer değiştiren yerleşmelerle birlikte tarımda da değişiklikler olmuştur. Eskiden daha çok sebze, pamuk, bostan yetiştirilen bu köylerde artık kayısıcılık ve bostan (karpuz) önemli geçim kaynağını oluşturmaktadır.

3.1.2.2.1.3. Mahalleler

Bir köyün yönetim alanı içerisinde birden fazla bulunan devamlı yerleşim ünitelerinden her birine "mahalle" adı verilmektedir. Eğer bir köydeki mahalle sayısı birden fazla ise o köye "mahalleli köy" denilir (Özçağlar, 1996, s. 11).

İlçemizde genel olarak mahalleli köyleri görmekteyiz. Daha önce de belirtildiği gibi alanımızda suyun az olduğu yerlerde örneğin Karakaya Baraj Gölü kenarında olan yerleşmelerin genellikle bağlıları ya yoktur ya da az sayıdadır. Ama su probleminin kalktığı ve yükseltinin arttığı yörelerde köylerin bağlıları da ekonomik faaliyet alanlarına bağlı olarak artmaktadır (Elibüyük, 1978, s. 51). Devamlı oturlan ve köyün birer mahallesi olan bu yerleşme ünitelerine yörede mezraa adı verilmektedir. Ancak

buradaki mezraalar geçici iskan şekli olmayıp, sürekli oturlan ünitelerdir. Bir köyün yakınında ziraate elverişli arazi az olduğunda veya nüfus arttıkça mevcut yerler bu nüfusu beslemeye kafi gelmediği takdirde bazı kimseler daha uzaklarda ekim alanı temin etmeye çalışırlar. Elde ettikleri bu sahalara evler yaparak orada devamlı bir surette yerleşir ve mevcut tarlaları ekip biçmeye başlarlar. Bu suretle, esas köyün bir nevi çiftliğinden başka bir şey olmayan bu yerleşim yerine yöremizde mezraa adı verilir (Sarıbeyoğlu, 1951, s. 33). Sarıbeyoğlu'nun da belirttiği gibi mezraalar veya şu anda mahalle olan yerleşme üniteleri nüfus artışı sonucunda mevcut arazinin kafi gelmez hale gelmesiyle, yani ekonomik sistemin getirdiği bir zorunluluk olarak oluşmuşlardır. Ya bir aileye bağlı fertlerin zamanla köyden ayrılarak köy sınırları içinde başka bir alanda yerleşmesiyle ya da çok eskiden beri konar-göçer olan aşiretlerin yerleşmeleriyle mezraalar oluşmuştur. Daha sonra ise bunlar, devamlı oturlan yerleşme yeri haline geldiği için birer mahalle özelliği kazanmışlardır. Baskil ilçesindeki köylerin mahalleleri ise genellikle su kaynaklarına bağlı olarak ya birbirinden çok uzak (5-6 km) ya da birbirlerine yakın (1-1,5 km) kurulmuşlardır (Foto: 26.).

Alanımızda mahalleli köy sayısı 52 tanedir. Bunların çoğunun köy merkezi mahallesi bulunmaktadır. Ancak Tatlıpayam (Sersük) köyü ve Paşakonağı köylerinin, köy merkezi mahallesi bulunmamaktadır. Paşakonağı köyü, Harabakayış köyünün Keluşağı ve Bekirmustafa mahallelerinin birleşmesinden oluşan bir köy olduğu için kendi adıyla anılan bir merkez mahallesi yoktur. Ancak şu anda Muhtar, Keluşağı mahallesinden olduğu için merkez mahalle Keluşağı'dır denilebilir. Eski adı Sersük olan Tatlıpayam köyü de yine Sincan-Kiziruşağı-Hasanan mahallelerinden oluşmuş bir köydür. Bu köyde de yine muhtar hangi mahalledense merkez mahalle o yerleşme olmaktadır. Malatya-Elazığ karayolu üzerinde bulunan Aladikme köyünde de aynı durum söz konusudur.

Tablo: 36. Mahalleli Köyler ve Köylere Bağlı Olan Mahalleler

Köy Adı	Eski Adı	Bağlıları	Hane	Uzak	Köy Adı	Eski Adı	Bağlıları	Hane	Uzak
Merkez	Bucağı				Aydınlar	Bucağı			
Akdemir	Şeyhan	Subay	6	6	Aydınlar (Aş. Kuluşağı)	Muşar	Memişler	15	7,5
		Akti	11	5			Beyler	14	7
		Albal	4	1,5			Mollabekir	10	5
Beşbölük	Dodikkan	Gülüşağı	18	2			İskender	9	6
		Çavuşlar	10	3			Rumuşağı	8	5
Demirlibahçe	Mollasorik	İst.Lojm.	12	1,5			Kutuşağı	20	4
Doğancık	Milliüşağı	Kemerli	6	1	Akuşağı	Akuşağı	Hıştikan	4	3
		Akkuş	5	4			Aş.Gecit	9	3
		Asallar	4	1			Tepecik	8	2
		Subaşı	12	2			Doruk	4	1
		Orta	7	1			Gölgeli	11	2
		Bekçili	7	1,5			Konuklu	10	3
		Yukarı	9	5			Yk.Gecit	10	2
		Hıdolar	5	7			Cebrail	10	3
		Bölücek	4	6			Dervişler	11	4
Düğüntepe	Gırdikan	Kumluk	20	1,5			Hacitemur	5	2
		Tavuklu	5	2			İncikler	30	3
H.mustafaköy	Kurbemil	Damlataş	8	1			Yk.Çiğdem	9	2
	H.mustafa	Yaşar	10	2	Altınışağı	Altınışağı	Dallica	10	3
		Karakı	5	1			Doğanlar	9	4
		Yamaç	10	3	Bozoğlak	Berezebüyük	Dolma	11	6
		Hacı	7		Emirhan	Dircani	Fakırüşağı	10	6
		Çamlıca	8	3		Emirhan	Keçili	20	5
		Dursun	10	2			Sütlüce	6	2
		Aktas	12	1	İşıklar	Kozik	Hacıhasan	22	5
		Karakavak	13	2			Tuzluca	8	4
Hacıuşağı	Hacıuşağı	Başagaç	7	1	Konalga	Zeykan	Pekmezli	4	1
		Taşkapı	15	1			Ozbaş	3	1,5
		Samanlı	7	2			Galip	6	1,5
Karagedik	Yk.Ham	Karpuzlu	20	10			Hacıyusuf	3	3
		Gasuşağı	7	2			Yağmurlu	8	3
Karakaş	Karakaş	Diğer Kara	11	2			Saşaşağı	6	10
		Atlılar	8	3			Eyüp	3	12
		Taşlık	7	2			Yk.Elhac	3	13
		Ardıçlı	22	5			Uğurlu	10	12
		Karameşe	9	7			Aş.Elhac	6	11
		İpsir	8	6			Üzümlü	5	15
		Göllüce	30	6,5	Kumlularla	Ataf	Kucak	3	2
		Hakverol	4	5	Suyatağı	Arapuşağı	Cevre	20	6
Kuluşağı	Kuluşağı	Bazınalar	11	3			Aksakal	15	5
		Kasımlar	17	3			Kale	3	12
		Tabaklar	12	2					
		Temurhalil	10	1,5					
		Yeni Mah.	14	1	Alangören	Kırlot	Gözlüce	7	3
		Kuzucuk I	7	4			Abiçler	5	2
		Mo.İsmail	7	6	Aladikme	SelviBozolar	Maholar	12	8
		Gedekler	5	2			Selvi	13	6
		Topal	3	5			İbifâr	14	1
Karoğlu	Karoğlu	Zemzem	10	8			Konacık	6	1
		Çubuklu	12	3			Çoğraş	12	1
		Keçik	25	2			Tekağaç	12	2
		Topal	3	5			Cansızkayış	14	2
Kızıluşağı	Kızıluşağı	Dörtiyol	25	1			Hacıömer	4	3
		H.Döndük	13	2			Unsaldı	3	5
		Köseoğlu	13	2			Velipalas	4	1
		H.halil	6	1	Çavuşlu	Yk.Ham	Batı Kal	16	2
		Onbaşılar	8	2			Doğu Kal	16	0,5
Koçyolu	Atıkan	Besikan	8	3			Hamuşağı	21	1
		Harmanlı	5	3	Çiğdemlik	Hasıklı	Kırasa	35	1
		İrikler	5	4			Yüzgeçler	23	2
		Ambarlı	4	5			Derinler	15	1,5
		Alışlar	6	2	Deliktaş	Sosikan	Yk.Deliktaş	26	2
		Cafcı	11	2			Deşt	20	0,5
		Colfalar	4	2			Deştüstü	36	0,5
							Herdi	8	2
Söğütdere	Simikani	Kılıçlar	3	9	Eskiköy	Eskiköy	Akbayır	15	6
	Herdi	Tacıkan	8	4			Kanatlı	3	4
		Şah	3	5,5			Yapraklı	12	3
		Omikan	18	4					
		Ocaklı	10	5	Gemici	Mollasınan	Deşt	34	3
Resulkahya	Resulkahya	Gülhaç	12	1,5			Köfteler	10	3
		Sağır	27	3			Şarge	6	4
		Hacıhalil	4	3,5	H.hüseyinler	H.hüseyinler	Erler	11	4
		Beyleruşağı	19	4			H.mustafa	8	5
Sultanuşağı	Sultanuşağı	Mollahasın	8	3			Yazarlar	3	3
		Budak	13	4			Yapraklı	10	6
		Süleyman	4	6			Yanıkbağ	7	2
Şahaplı	Berişahaplı	Kaşıkan	15	1	Harabakayış	Harabakayış	Yazıkonak	24	5
Şahindere	Bilikan	Aliğa	6	4			Kardeşler	13	6
Şituşağı	Şituşağı	Güneşli	30	4			Uymaklı	7	7

		Yuvacık	7	7	Karaali	Çaykaraali	Buğular	8	1,5
		Tarlacık	14	5			Harman	3	3
		Kurdikan	8	6			Çakıl	8	5
		Şükür	8	20			Dutluköy	7	4
Tavşanusığı	Tavşanusığı	Duroş	17	7			Çifil	25	3
Yalındam	Erkavun	Yk.Eşme	5	1	Konacık	Otetalan	Çayırçık	4	2
		Aş.Eşme	8	0,8			Akçalar	35	9
		Bulgurlu	7	1,5			Haydarkulu	10	6
Yeniocak	Gülükkan	İşıklı	10	2			Kıran	5	12
		Hutan	7	4	Kutlugün	Şeyhali	Küllük	20	2
Yıldızlı	Meşşaban	Battaluşığı	6	1			Torsolar	10	4
		Davut	6	1,5	Paşakonığı	Keluşığı	Bekirmusta	15	4
Kuşsarayı	Bucağı						Çayırın	5	7
Sartaş	Şavaluşığı	Sekmen	8	1	Pınarlı	Pınarlı	Gedebük	19	1
		Bozarmut	12	4	Topaluşığı	Topalkem	Himik	14	5
		Kalecik	5	4			Ken	9	3
		Fodul	9	2			Omıkan	23	2
		Balıca	15	18			Cüceler	22	2
Tabanbükü	Şeyhasan	Selvi	15	1			Geli	3	7
		Üçbölük	5	5	Yaylanlı	Koçikuşığı	Kurugül	9	4
Tatıpayam	Sersük	Kızıruşığı	8	5			Mışmışlar	7	5
		Sincan	8	3			Keriman	15	6
							Hillik	3	7
							Çamaltı	7	2

Foto: 26. Hacnuşığı köyüne bağlı Taşkapı mahallesi köyün merkezine 1 km uzaklıktadır.

Bu köylerin mahalle sayıları da değişken olmakla beraber, 1 ile 12 arasındadır. Az mahalleli köyler daha düz alanlarda bulunurken, çok mahalleli köyler ise daha yüksek ve engebeli alanlarda bulunurlar. Bu mahalleleri de genellikle bir orografik ünite (tepe, vadi, dere, eşik vs.) ayırmaktadır. Örneğin göl kenarında bulunan Pınarlı köyünün tek mahallesi bulunurken, Hasandağı'nın kuzey yamaçlarına yerleşen Hacımustafaköy'ün 9 mahallesi bulunmaktadır (Tablo: 36.). Engebeli ve yüksek alanlara geçildikçe mahalle sayısı artmaktadır. Suyun rahat bulunması ve tarım arazisinin darlığı nedeni ile Karga dağı çevresindeki köyler de çok mahallelidir (Foto: 27.). Bazen mahalleler asıl köy merkezinden daha büyüktür. Örneğin Karakaş köyünün

Ardıçlı ve Göllüce mahalleleri hane sayısı olarak merkez Karakaş mahallesinden büyüktür. Yine Sarıtaş (Şavaluşağı) köyünün de Ballica, Bozarmut ve Fodul mahalleleri merkez Sarıtaş mahallesinden büyüktürler. Bu örnekler daha da arttırılabilir (Tablo: 36.). Mahalleler bazen köy merkez mahallesinden çok uzakta ve diğer köyün merkezine veya mahallelerine daha yakın olabilmektedir. Örnek olarak Harabakayış köyüne bağlı Uymaklı (Yk. Melikan) mahallesi, Harabakayış'dan 7 km uzaklıkta iken, Hacıuşağı köyüne ise 2 km. uzaklıktadır. Kanalga (Zeykan) köyünün bir mahallesi olan Üzümlü (Üsükan), Kanalga'ya 15 km uzaklıkta iken, Resulkahya köyünün mahallesi olan Beyleruşağı'na 2 km uzaklıktadır.

Foto: 27. Hacıhüseyinler köyü merkez (gerideki) ve bir sırt ile köyün merkezinden ayrılmış olan Yanıkbağ mahallesi (önde). Bu çevredeki yerleşmeler genellikle bir vadi yamacında kurulmuşlardır.

3.1.2.2.2. Dönemlik Yerleşmeler

Araştırma alanımızda geçici yerleşmeler içinde mezraa, kom, yaylaları görebilmekteyiz. “Geçici yerleşmeler grubuna dahil olan mezraalar, köylerin ekinliği halindedir” (Elibüyük, 1990, s. 23). Ancak bugün alanımızdaki birçok mezraa, artık daimi yerleşme durumuna geçtikleri için, mahalle özelliğindedirler.

Ziraat yapılan yer anlamına gelen mezraalar, alanımızda genellikle daimi yerleşmelerdir. Ancak alanımızda daimi olmayan ve sadece yaz aylarında kullanılan ve

haritalara da adı mezraa olarak geçen 2 yerleşme bulunmaktadır. Her iki mezraa da 1250-1500 m yükselti basamağında yer almaktadır. Özel isimle (Hamo mezraası) anılan mezraalardan bir tanesi Kuluşağı köyüne bağlıdır. Kuluşağı köyünde oturan iki ailenin yazın gittiği 2 haneli ziraat ve hayvancılığın beraber yapıldığı yer olan Hamo mezraası bugün daha çok harabe durumundadır. Bir diğer mezraa ise Konalga köyünde bulunmaktadır. Hem adı mezraa, hem de işlevi mezraa olan bu yerleşme ünitesinde ise daha çok hayvancılık ve kuru tarım ziraati yapılmaktadır. Konalga köyünün mahallelerinde oturan birkaç aile yaz aylarında burada geçimlerini sağlamak için kalmaktadırlar.

Hayvan çiftliği olarak tanımlanan (Alagöz, 1941, s. 156) ve Doğu Anadolu Bölgesi'ne özgü olan komlar ise alanımızda hemen hemen yok gibidir. Köy dışında hayvan beslemek için yapılmış bir veya birkaç ağıl ile çoban kulübesinden ibaret eğreti iskan mahalleri (Sarıbeyoğlu, 1951, s. 37). Olan kom yerleşmesi Emirhan köyünde görülmektedir. Cafer komu veya yerel ismiyle Cafırlar denilen yerleşmede 2 ev ve ağıllar bulunmaktadır. Hayvancılıkla geçinen bir ailenin kurmuş olduğu kom kendi adıyla da anılmaktadır. Daha sonra ev sayısı ikiye çıkan bu yerleşmede kışın kalınmakta, yazın ise Sarıçiçek yaylalarına gidilmekteydi. Ancak son yıllardaki terör olayları yüzünden yaylaya gidemeyen aileler hem kış hem de yaz aylarında burada yaşamaktadırlar. Sadece yazın mera alanlarına hayvanlarını götürebilen çobanlar, akşam tekrar koma geri dönmektedirler.

Alanımızda, yazın çıkılıp oturulmuş yer, dağlar üzerindeki yazlık yerleşmeler, yazın sürülerin yayıldıkları meralık dağ üstleri (Alagöz, 1993, s. 1-2) diye tanımlanan yayla yerleşmesi yoktur diyebiliriz. Bozoğlak, Emirhan, Akuşağı köylerinden Sarıçiçek yaylasına giden aileler bulunmakla birlikte alanımız içinde yayla bulunmaktadır (artık bu aileler de yaylaya gitmemektedirler). Sadece Karga dağı üzerinde Kutlugün köyüne ait Beyaztaş ve Efedeli adında iki yayla yer almaktaydı. 10 yıldan fazla bir süredir yaylaya çıkılamaması yüzünden, yaylacılıkla uğraşan aileler artık hemen hemen hayvancılığı bırakmış ve sadece ahır hayvancılığı (mera hayvancılığı) ile yaşamaktadırlar. Dolayısıyla bu yaylalar artık kullanılmadığı için haritamızda da gösterilmemiştir.

3.1.2.3. Yerleşmelerin Adlarına Göre Köyler

Bir yerin coğrafi, tarihi ve genel karakterini tanıma ve tanıtmada rol oynayan yer adlarının önemi büyüktür (Alagöz, 1984, s. 11). Köy adları gibi her ülkede büyük bir sayıya varan adlar üzerinde, adlandırma yolu bakımından yapılacak araştırma ve gruplandırmaların insan-çevre ilişkisi ve insanoğlunun yerleşme yerlerine ad verirken hangi etkenlerin etkisi bulunduğu konusuna ışık tuttuğunu (Aksan, 1973-74, s. 185), söyleyebiliriz. Çünkü yer adları bir ulusun kültürünü yansıtan önemli unsurlardan bir tanesidir. Yer adları genel olarak dil biliminin bir kolunu oluşturmuşsa da coğrafi olaylarla yakından ilgilidir. Dolayısıyla yer adlarına dayanarak bir bölgenin tarihi, coğrafi ve diğer bazı özelliklerini tanıma ve tanıtmada, yerleşmelerin tarihi gelişimi, iskanın safhaları ve etnik yapı gibi özelliklerle ilgili bazı sonuçlar çıkarılabilmektedir. Araştırma alanımızdaki bir çok köy ve mahalle adları değiştirilmiş ve bu değiştirme işi bazen uygun, bazen de o alana uygun olmamıştır.

İlçe toprakları ve çevresi tarihi devirler boyunca çok çeşitli kavimlerin, milletlerin, devletlerin iskan sahası olmuş ve dolayısıyla çok değişik yerleşme isimleri ortaya çıkmıştır denilebilir. Araştırma alanımızdaki köy ve mahallelerin eski adları genellikle kişi adlarına dayanmaktadır. Örneğin Hacıuşağı, Hacımustafa, Karoğlu, Rışvanuşağı (Kayabeyli), kuluşağı, Resulkahya, Hacıhalil mah., Mollaismaismail mah., Mollahasan mah., Battaluşağı mah., Köseoğlu mah., Asaflar mah., Hıdolar mah., Sultanuşağı, Hacıhüseyinler, Kiziruşağı mah., Koçikuşağı (Yaylanlı), Dükuşağı mah. (Çayırık), Kerim mah. (Çamaltı), Bilaluşağı, Arapuşağı (Suyatağı), Tarsuşağı mah. (Çevre), Galip mah. (Ovacık), İskender mah., Mollabekir mah., Emirhan, Topaluşağı, Halitoğlu mah. vs. gibi (Foto: 28.).

Hayvanlarla ilgili olan yer adları; Keçili mah., Kuzu mah., Kuzuşağı mah., Tavuklu mah., Tavşanuşağı, Kuzucuk mah., Keçik mah., Atlılar mah. vs. gibi.

Bitki isimleri ile ilgili olanlar; Yukarı Ardıçlı mah., Aşağı Ardıçlı mah. Başağaç mah., Karakavak mah., Çamlıca mah., Karameşe mah., Budaklı mah., Selvi mah., Yapraklı mah., Bozarmut mah., Dutluköy mah., Çitil mah., Mişmişler mah., Kurugül mah., Meşeşaban (Yıldızlı), Gülükân (Yeniocak), Erkavun (Yalındam) vs. gibi.

Bazı yerleşmeler de örf, adet ve özellikle dinle ilgili isimler almıştır; Şeyhhasan (Tabanbükü), Şeyhali (Kutlugün), Şeyhan (Akdemir), Mollasorik (Demirlibahçe), Hacıuşağı, Zemzem mah., Hacıdöndük mah., Şükür mah., Mollaismail mah., Halife mah. (Güneşli), Kadıköy, Hacımustafa mah., Dervişderesi mah., Hacıyusuf mah., Hacımehmetli vs. gibi.

Foto: 28. Birçok mahalleden meydana gelmiş olan Akuşağı köyünün Halitoğlu mahallesi. Bu yerleşme de alanımızdaki birçok yerleşme gibi kişi adına göre isimlendirilmiştir.

Yeryüzü şekillerine, toprak örtüsüne, kuruldukları alana yani tabiata ve fiziksel koşullara göre de yerleşmeler isim almışlardır; Kızıluşağı, Hardi mah., Geli mah., Aşağı mah., Orta mah., Karakaş, Muşar (Aydınlar), Pınarlı, Kalecik mah., Kaleköy, Harabakayış, Deşt mah., Deştüstüdüz mah., Aşağı Sığdır (Aşağı Geçit), Yukarı Sığdır mah. (Yukarı Geçit), Aşağı Tuzluca mah., Yukarı Tuzluca mah., Yamaç mah., Subaşı mah., Taşlık mah. vs. gibi.

Yeni verilen mahalle ve köy adları ise daha çok bitki, hayvan, madenler ve doğal çevreye dayanan isimlerdir; Tabanbükü (Şeyhhasan), Demirlibahçe (Mollasorik), Düğün-tepe (Girdikan), Kayabeyli (Rışvanuşağı), Saritaş (Şavaluşağı), Tatlıpayam (Sersük), Yaylanlı (Koçikuşağı), Akdemir (Şeyhan), Doğancık (Milliuşağı), İçlikaval (Simikanzeyve), Karagedik (Yukarıham), Koçyolu (Atikan), Söğütdere (Simikanherdi), Şahindere (Bilikan), Yalındam (Erkavun), Bozoğlak (Beretebüyük), Işıklar (Kozik),

Kumlularla (Ataf), Kuşsarayı (Bekirhüseyin), Alangören (Kırlot), Deliktaş (Sosikan), Çiğdemlik (Hosikli), Suyatağı (Arapuşağı), Karpuzlu mah. (Geli), Dörtüol mah. (Gaspekler), Kumluk mah. (Çekemen), Akbayır mah. (Çağılı), Yapraklı mah. (Bozman), Çakıllı mah. (Üsabir), Doğanlar mah. (Horik) vs. gibi.

3.1.3. Konut ve Konut Tipleri

Kır hayatının en karakteristik görünümü olan iskanlı evler (eklentileri) meydana getirir. Kimi yerde tek bir evden başlayan iskan, daha başka yerlerde daha çok sayıda ev ve eklentileri ile devam eder. Evler toplu olarak bir arada bulunabildikleri gibi, dağınık düzende de kurulmuş olabilirler. Dağılışı veya toplanışı, sayılarının çokluğu veya azlığı, şekilleri ve tipleri ne derece değişik ve o kadar da birbirlerine benzemez olsa da, iskanı organize eden konutlar, her yerde, aşağı yukarı aynı gayeler uğrunda inşa edilmiş beşeri tesisler olmak özelliğine sahip bulunurlar (Tunçdilek, 1967, s. 34). Doğal çevre içerisinde, hayatını devam ettirmeye çalışan insanlar, dış etkilerden korunmak ve birçok ihtiyaçlarını giderebilmek için değişik tipte konutlar yapmışlardır. Konut denilince sadece oturlan evler değil; ticari, sınai, dini, askeri ve kültürel veya eğlence ihtiyacını karşılamak üzere yapılmış bütün binalardır (Denker-Tolun, 1977, s. 59-60).

Sınırları bir ekonominin yarattığı ve çok eskiye dayanan bir yapı geleneğinin hakim olduğu kır meskenleri, köy yaşantısının sosyal ve ekonomik yönünü belirleyen ve coğrafi ortamın tesirlerini, gerek biçim gerekse mimari tarzlarında yansıtırlar (Tanoğlu, 1969, s. 216). Coğrafi çevrenin etkileri yanında insanların gelenek ve görenekleri, alışkanlıkları da konutların yapısı ve şekli üzerinde etkilidir.

3.1.3.1. Konutların İnşa Tarzı ve Kullanılan Malzemeler

Bütün kırsal kesimlerde olduğu gibi alanımızda da konutların yapımında doğal çevreden en kolay faydalanılan ve ucuza temin edilebilen malzemeler kullanılmıştır. Baskil yöresinde de taş ve kerpiç bol olduğu için kırsal konutlarda tercih edilmişlerdir. Ayrıca bu malzemelerle birlikte ahşap malzemeler de kullanılmıştır.

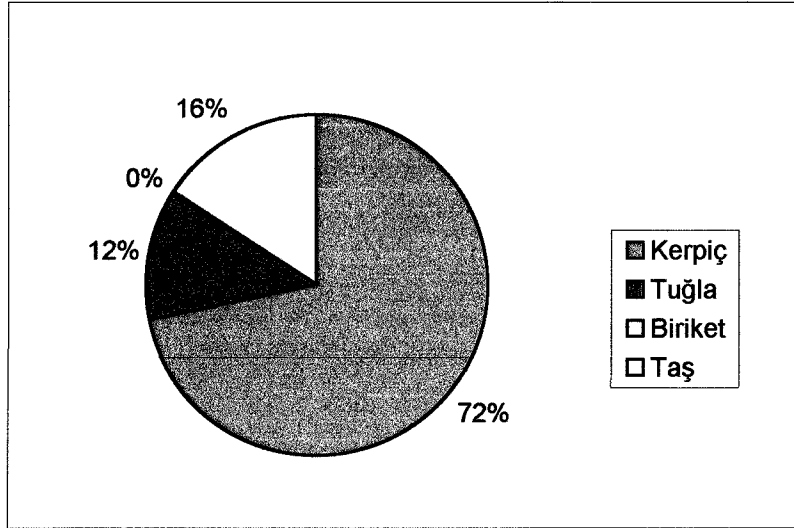
Alanımızdaki konutlar, genellikle temelleri taş malzeme ile üst tarafı ise kerpiç ile örülerek inşa edilmişlerdir. Baskil ovasında, baraj gölü kıyılarında, plato kenarlarında genellikle evler bu şekildedir (Foto: 29.). Ayrıca kerpiç konutlarda ara

malzeme olarak ahşap malzeme de kullanılmıştır. Kerpiç veya taştan inşa edilen konutlarda, bu malzemelerin aralarında “hatıl” denilen ağaç malzeme kullanılmıştır (Tablo: 37.).

Tablo: 37. Baskil İlçesi Köylerinde Evlerin İnşa Malzemeleri

KÖYLER	Kerpiç	Tuğla	Biriket	Taş	Top. Hane
Akdemir	29	2	-	-	31
Beşbölük	60	2	-	-	62
Demirlibahçe	38	6	1	4	49
Diğüntepe	75	-	-	-	75
Doğancık	52	6	1	-	59
Hacımustafaköy	70	-	-	-	70
Hacıuşağı	41	3	-	-	44
İçlikaval	-	-	-	25	25
Karagedik	60	-	-	-	60
Karakaş	113	-	-	-	113
Kuluşağı	40	3	-	70	113
Karoglu	78	-	-	21	99
Kayabeyli	-	34	-	-	34
Kızılşağı	90	-	-	-	90
Koçyolu	64	5	4	3	76
Meydancık	-	-	-	28	28
Söğütderesi	78	2	-	-	80
Resulkehya	38	-	-	50	88
Sultanuşağı	37	1	-	-	38
Şahaplı	44	1	-	-	45
Şahindere	2	-	-	28	30
Şituşağı	60	27	-	20	107
Tavşanuşağı	-	-	-	32	32
Yalındam	45	-	-	-	45
Yeniocak	28	-	-	20	48
Yıldızlı	18	2	-	-	20
Yürekli	25	5	-	-	30
Aş.Kuluşağı (Aydınlı)	90	-	-	-	90
Akuşağı	100	17	-	-	117
Altınuşağı	30	14	-	-	44
Bilaluşağı	20	10	-	-	30
Bozoğlak	40	-	-	1	41
Emirhan	-	-	-	60	60
Hacımehmetli	42	-	-	-	42
Hüyükköy	28	-	-	-	28
İşıklar	-	-	-	45	45
Konağa	67	-	-	-	67
Kumlutarla	15	-	-	-	15
Suyatağı	10	10	-	46	66
Kuşsarayı	43	2	-	-	45
Alangören	45	2	-	-	47
Aladikme	88	15	-	-	103
Çavuşlu	40	36	-	-	76
Çiğdemlik	39	7	-	-	46
Deliktaş	70	40	-	-	110
Eskiköy	53	1	-	-	54
Gemicî	80	23	-	5	108
Habipuşağı	-	17	-	-	17
Hacıhüseyinler	30	2	-	30	62
Harabakayış	75	3	-	2	80
İmikuşağı	4	6	2	-	12
Kadıköy	49	100	-	-	149
Karaali	72	2	-	5	79
Konacık	70	10	-	-	80
Kutlugün	53	4	1	-	58
Paşakonağı	51	4	-	-	55
Pınarlı	70	10	-	-	80
Sarıtaş	15	-	-	43	58
Tabanbükü	18	17	-	-	35
Tatlıpayam	58	3	-	1	62
Topaluşağı	81	5	8	-	94
Yaylanlı	12	4	-	58	74
TOPLAM	2743	463	17	597	3820

Kaynak: Anket Sonuçları

Grafik: 19. Konut Yapı Malzemelerinin Oransal Bölünüşü (1990)

Sadece taştan yapılan konutlar yüksek dağlık kesimlerdeki yerleşmelerde görülmektedir. Örneğin, Piran dağlarının Baskil ovasına bakan plato yüzeyi üzerinde kurulmuş olan İçlikaval ve Şahindere köylerinde bütün konutlar taştan yapılmıştır. Yine aynı şekilde Bulutlu dağının yamaçlarında kurulmuş olan Meydancık, Hasandağı'nın yamacındaki Hacımustafa, Tavşanuşağı, Karga dağı çevresindeki Yaylanlı, Sarıtaş, Hacıhüseyinler, Seher dağı üzerindeki Emirhan, Işıklar, Bozoğlak köylerinde ve Muşar dağının hemen eteklerinde kurulan Suyatağı köyü ve mahallelerinde taştan yapılmış konutları görmekteyiz. Ayrıca, Kuluşağı, Karoğlu, Yeniocak köylerinin mahallelerinde de bazı konutlar sadece taştan yapılmışlardır.

Yerleşmelerde ayrıca gelişen hayat şartlarına bağlı olarak tuğla kullanılarak yapılan konutların sayısında son yıllarda artış olmuştur. Dolayısıyla kerpiç konutların sayısında da azalma görülmektedir. Bununla birlikte baraj gölü altında kalan ve yer değiştiren yerleşmelerin çoğu ise tuğladan yapılmış, betonarme konutlardan oluşmaktadır. Habibuşağı, Kadıköy, Tabanbükü, Bilaluşağı, Gemici, İmikuşağı köylerindeki konutlar genellikle tuğladandır. Ayrıca Kayabeyli köyü konutlarının tamamı ise devlet tarafından yapıldığı için aynı tipte olup, iki katlı ve tuğladan inşa edilmiştir.

Foto: 29. Genellikle temeli taş ve duvarları kerpiçten yapılmış, düz damlı evlerden oluşan Konacık köyü. Bu düz damlar aynı zamanda ev endüstrisinin yapıldığı faaliyet alanlarıdır.

Konutlarda çatıların çoğunluğu düz dam ve toprak örtüden oluşmaktadır. Ancak çatı malzemesindeki değişim çok hızlı olmakta ve genellikle sac çatı tercih edilmektedir. Yöremizin ekonomik gelir kaynağı olan kaysıcılık için konutların düz damlı olması tercih ediliyor ise de sac ve kiremit son yıllarda örtü malzemesi olarak kullanılmaktadır. Çünkü kış aylarında çatının bakımının zor olması ve genç insan gücü gerektirmesi yüzünden düz damlı çatılar artık azalmaktadır (Foto: 30.). Ayrıca, alanımızda kışın şehirde (Elazığ-Malatya) yazın köyde oturan insanların fazla olmasından dolayı evlerin kışın daha fazla zarar görmemesi için sac veya kiremit çatılar tercih edilmektedir. Ekonomik seviyenin ve şehirle irtibatın artmasına paralel olarak çatıların sac veya kiremitten yapıldığını görmekteyiz. Özellikle Malatya-Elazığ karayoluna yakın yerleşmelerin çoğunluğunun çatı örtüsü sac veya kiremittir. Yeni yerleşim alanlarına taşınan göl kıyısındaki yerleşmelerin çatılarının çoğunluğu ise kiremit malzeme ile örtülmüştür. Bu örtü malzemesi ise genellikle beşik çatılarda kullanılmaktadır (Tablo: 38, Grafik: 20.).

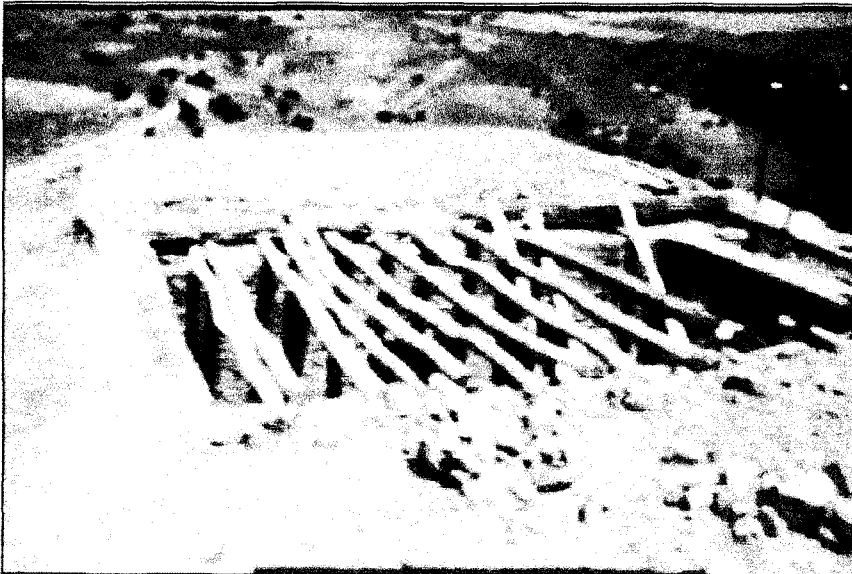
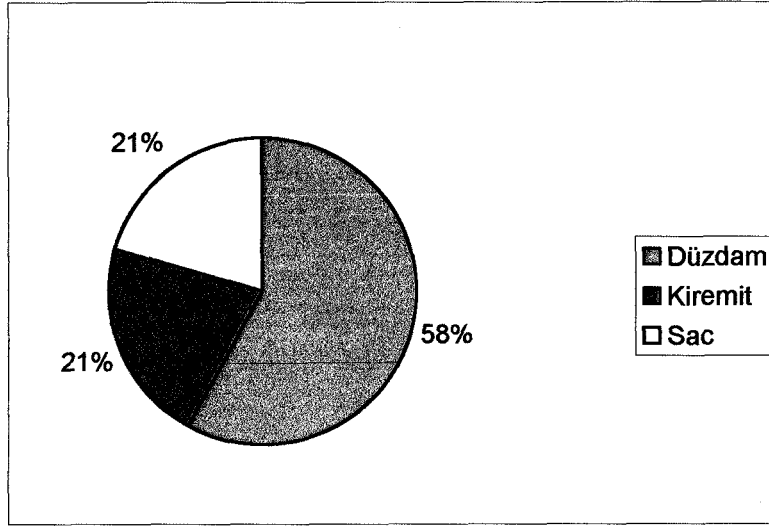

Foto: 30. Meskenlerin üzeri önce, yörede "cisir" adı verilen ahşap malzeme ile, daha sonra ağaç dalları kullanılarak cisirlerin üzeri örtülür, en son ise toprak malzeme ile kaplanır (İçlikaval Köyü).

Tablo: 38. Baskil İlçesi Köylerinde Çatı Tiplerinin Dağılımı

KÖYLER	Düzdaml	Kiremit	Sac	Top. Hane
Akdemir	14	5	12	31
Beşbölük	47	5	10	62
Demirlibahçe	13	2	34	49
Düğün-tepe	35	-	40	75
Doğancık	25	16	18	59
Hacimustafaköy	30	-	50	80
Hacıuşağı	34	3	7	44
İçlikaval	22	-	3	25
Karagedik	-	-	60	60
Karakaş	100	13	-	113
Kuluşağı	100	10	3	113
Karoglu	89	10	-	99
Kayabeyli	-	-	34	34
Kızıluşağı	68	15	7	90
Koçyolu	42	19	15	76
Meydancık	28	-	-	28
Söğüt-dere	70	10	-	80
Resulkehya	-	45	43	88
Sultanuşağı	22	1	15	38
Şahaplı	15	1	29	45
Şahindere	20	-	10	30
Şituşağı	80	15	12	107
Tavşanusuşağı	7	-	25	32
Yalıdam	34	5	6	45
Yeniocak	45	1	2	48
Yıldızlı	18	2	-	20
Yürekli	5	5	20	30
Aş.Kuluşağı (Aydınlar)	84	6	-	90
Akuşağı	87	12	18	117
Altınuşağı	30	14	-	44
Bilaluşağı	10	20	-	30
Bozoğlak	41	-	-	41
Emirhan	56	2	2	60
Hacımehmetli	-	42	-	42
Hüyükköy	7	20	1	28
İşıklar	44	-	1	45
Konalga	59	5	3	67
Kumlularla	5	10	-	15
Suyatağı	59	7	-	66
Kuşsarayı	35	10	-	45
Alangören	40	7	-	47
Aladikme	15	48	40	103
Çavuşlu	16	40	20	76
Çiğdemlik	6	40	-	46
Deliktaş	70	40	-	110
Eskiköy	20	2	32	54
Gemici	74	30	4	108
Habipuşağı	-	17	-	17
Hacıhüseyinler	47	4	11	62
Harabakayış	65	10	5	80
İmikuşağı	-	12	-	12
Kadıköy	29	120	-	149
Karaali	9	10	60	79
Konacık	63	17	-	80
Kutlugün	8	19	31	58
Paşakonağı	49	4	2	55
Pınarlı	60	18	2	80
Sarıtaş	25	-	33	58
Tabanbükü	18	16	1	35
Tatlıpayam	15	13	24	62
Topaluşağı	69	11	14	94
Yaylanlı	26	4	29	74
TOPLAM	2214	817	789	3830

Kaynak: Anket Sonuçları

Grafik: 20. Çatı Örtü Malzemesinin Oransal Bölünüşü (1999)

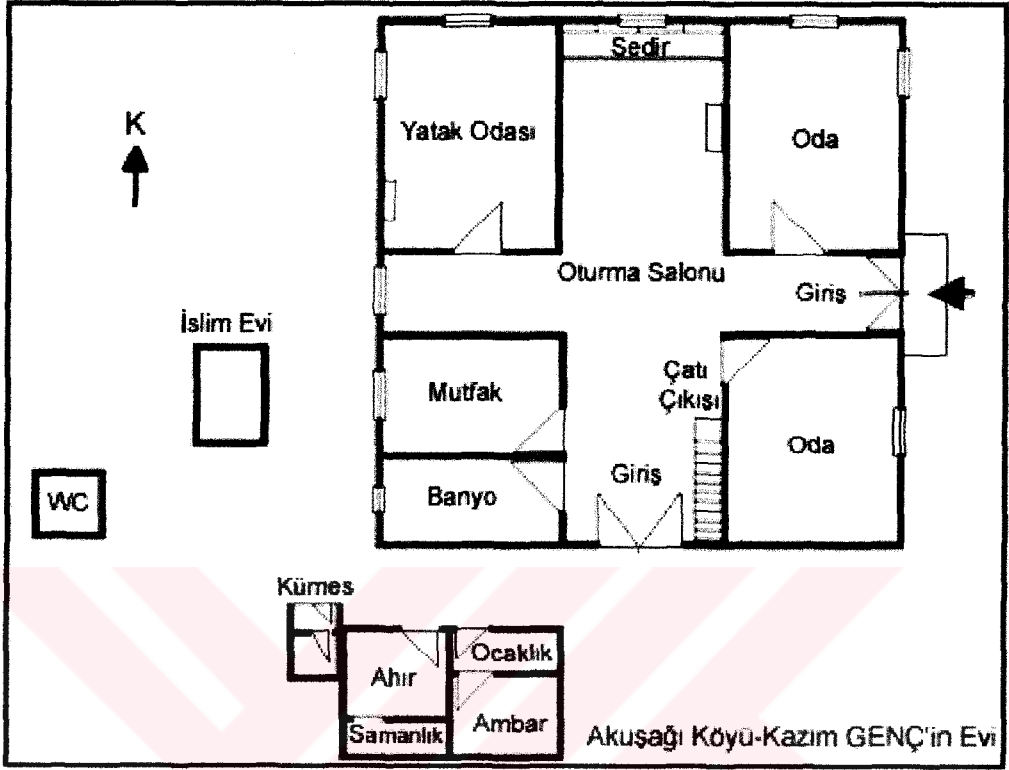
Alanımızda ikamet edilen konutların çoğunluğu tek katlıdır. Bu evlerin eklentileri (ahır, samanlık vs.) genellikle evlerin yanında bulunmaktadır. İki katlı evlerin ise alt katları samanlık, ahır, ambar olarak kullanılmakta, üst katları ise ikametgah olarak kullanılmaktadır. Üç katlı evleri ise sadece Konalga köyünde görülmektedir. Köyde bulunan 67 konutun 44 tanesi üç katlıdır.

3.1.3.2. Eski Tip Konutlar

Alanımızdaki eski tip konutların yapı malzemeleri, şekil ve planları coğrafik çevrenin etkilerini daha iyi yansıtmaktadır. Konutların inşasında kullanılan malzemeler, yakın çevreden sağlanmakta, çatı, duvar ve pencereler iklim özelliğine göre şekil almaktadır. Ekonomik gücün etkisi ve insanoğlunun becerisi ile çeşitlilik kazanmıştır (Özçağlar, 1992, s. 91).

Büyük çoğunluğu tek katlı olan eski tip konutlarda bulunduğu yükseltiye ve konumuna göre ya kerpiç ya da taş malzeme kullanılmıştır. Konutlar genellikle düz damlı veya sonradan sac malzeme ile yağmur ve güneş yönüne göre kapatılmıştır. Konutun içinde oturma odası, yatak odaları, mutfak ve salon gibi bölümler yer alır. Mutfak veya salonda bir ocak ve “çark” denilen lavabo sistemi bulunmaktadır. Ayrıca, eski tip konutlarda yatak odalarında banyo amaçlı kullanılan çarkları da görmekteyiz. Yapı tarzı ve malzemesi eski olan fakat son yıllarda yapılan konutlarda ise banyo bulunur. Bu evlerin eklentileri ise evin hemen yanında veya az aralıklı olarak karşısı

veya arka tarafındadır. Eski evlerin kuzey hariç diğer yönlere bakan pencereleri daha büyüktür. Mutfak ise genellikle kuzey taraftadır. Tuvalet ise hemen hemen tüm konutlarda evin dışındadır (Şekil: 3, Foto: 31.).

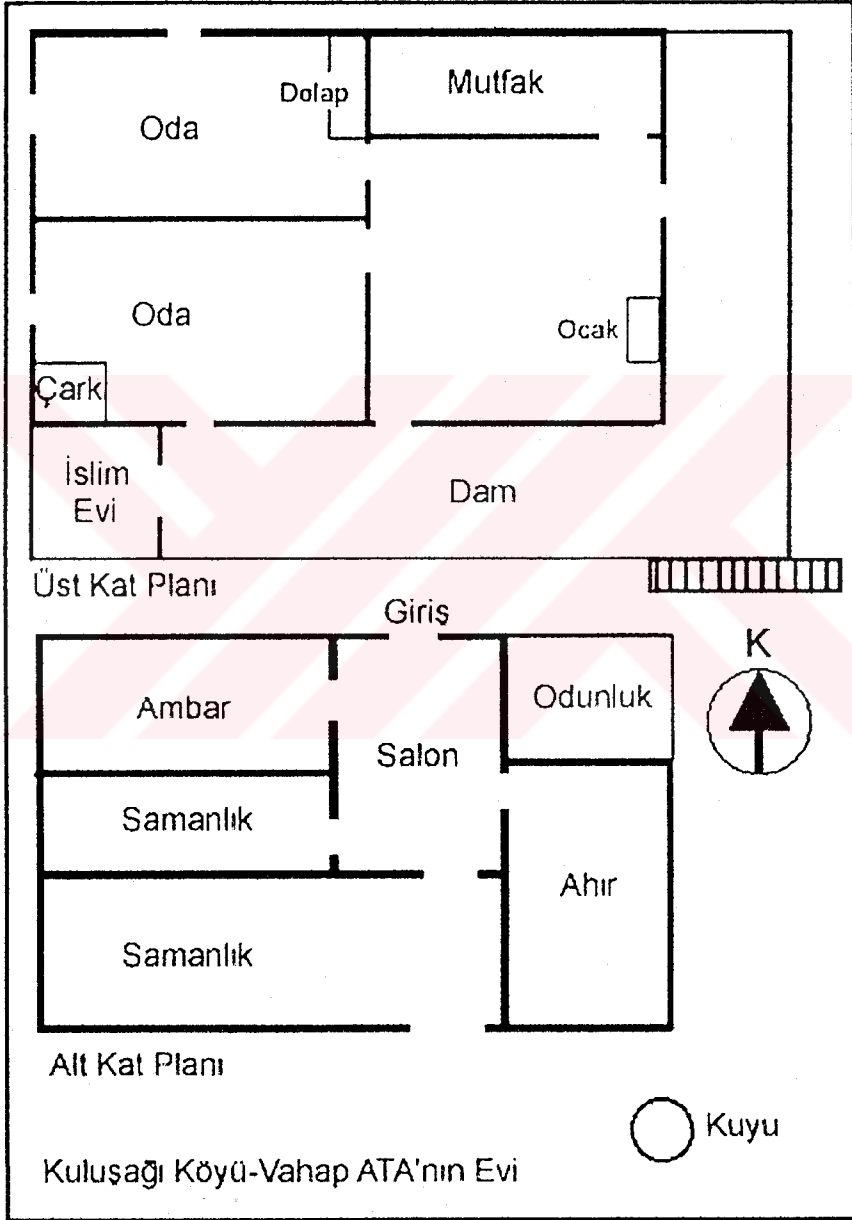

Şekil:3. Tek Katlı Eski Tip Konutlara Bir Örnek

Foto: 31. Akuşağı köyü Aş. Geçit mahallesinde tek katlı eski konut tipi. Eski tip ve tek katlı konutlarda evin eklentileri evin dışındadır.

İki katlı eski tip konutlarda ise, alt katta ahır, samanlık, tezeklik, odunluk, kiler vs. bulunur. Üst katta ise oturma odası, mutfak, yatak odaları ve ayvan yer alır. Bu konutlara genellikle dışarıdan bir merdiven ile çıkılır. Bu merdiven ile önce bir dam gibi büyük bir ayvana (balkon) daha sonra eve ulaşılır. Sıcaklığından faydalanmak için oturma odası ve yatak odaları, genellikle ahırın üzerine inşa edilmiştir (Şekil: 4.). Yine bu evlerde ocak ve çark bulunur.

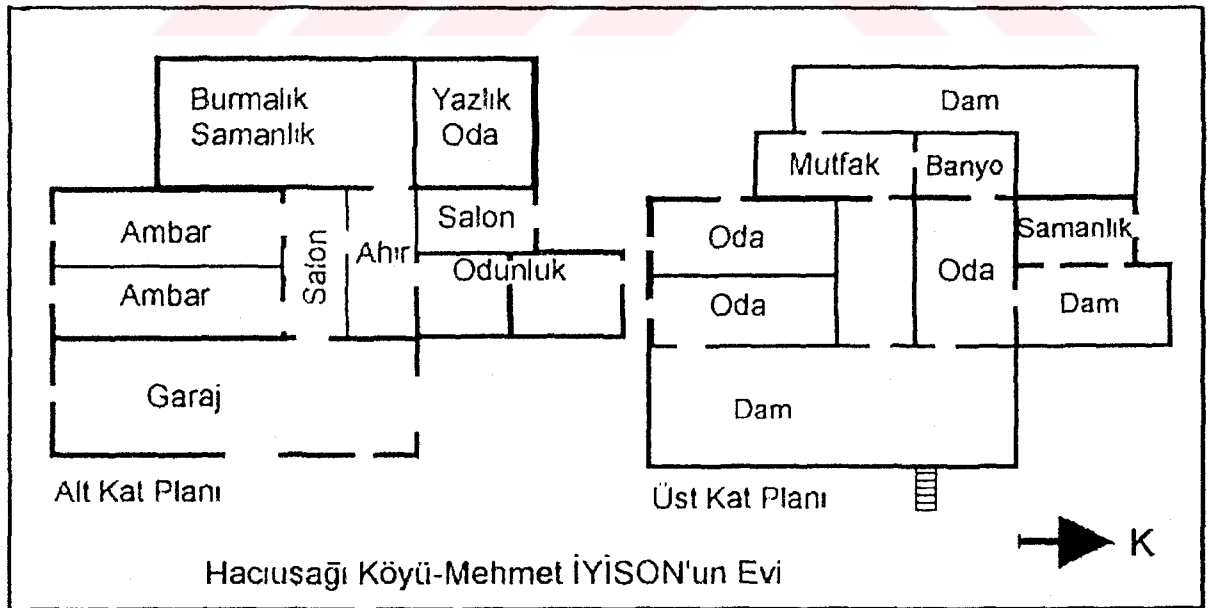

Şekil: 4. İki Katlı Eski Tip Konutlardan Bir Örnek

Konutlar ister kerpiçten ister taştan yapılmış olsun, dış duvarları mutlaka çamur ile sıvanmıştır. Konutların oda sayıları ise ekonomik güce ve ailenin büyüklüğüne göre değişmektedir. Üçten fazla odalı evler genellikle kalabalık ailelerin yaşadığı konutlarda görülür. Ancak, ekonomik durumu iyi olmayan kalabalık ailelerin yaşadığı konutların oda sayısı ikiye geçmemektedir. Dağlık alanlarda daha çok hayvancılık ile geçinen ailelerin konutlarında oda sayısı azalırken ahır, samanlık gibi yerlerdeki eklentiler alansal olarak büyür.

3.1.3.3. Yeni Tip Konutlar

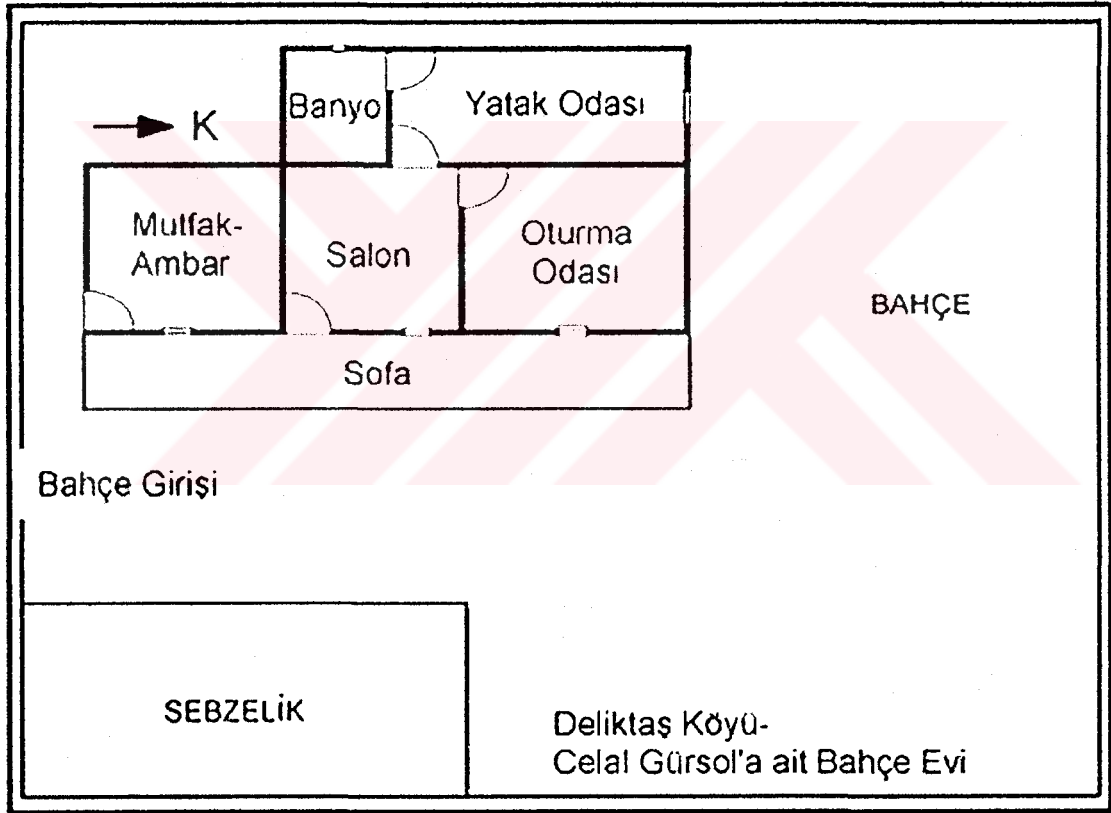
Ulaşım kolaylığı ile birlikte ekonomik seviyenin artması kırsal yerleşimlerinde konutların inşaat malzemesini değiştirmiştir. Artık kerpiç ve taş yerine, tuğla, briket, demir, çimento vb. gibi modern malzemeler kullanılarak konutlar yapılmaktadır. Özellikle yazın köyünde, kışın şehirde oturan ailelerin ekonomik durumları iyi ise köydeki konutlarını da tuğla ve çimento kullanarak yapmaya başlamışlardır. Bu konutların temeli yine taş ile örülmekte, duvarları ise tuğla veya nadir de olsa briket ile örülmektedir. Çatı sistemi ise genellikle beşik çatı şeklinde olup, sac veya kiremit kullanılmaktadır. Yine dört yöne doğru olan şemsiye çatı sistemleri de bu konutlarda kullanılmaktadır (Şekil: 5).

Şekil: 5. İki Katlı Yeni Tip Konutlara Örnek

Betonarme olan bu konutlar genellikle tek katlıdır. Ancak iki ve üç katlı olanları da vardır. İki katlı olanlar ya tek ev olarak yani dubleks daire olarak kullanılmakta ya da farklı iki daireden oluşmaktadır. Bu özellikte olan yeni konutlar genellikle Malatya-Elazığ karayolu çevresinde kardeşlerin birlikte yaptıkları konutlar olarak görülür. Yeni tip konutları ayrıca önceden de belirttiğimiz gibi yer değiştirmiş olan köylerde görürüz. Bu konutların oda şekilleri çok farklı değildir. Ancak çoğunun içme suyu şebekesi vardır ve bazılarının tuvaletleri evin içindedir.

Ayrıca, kayırsıcılığın gelişmesine bağlı olarak kışı şehirde yazı ise köylerde geçiren aileler basit bahçe evleri yapmaktadırlar. Bunun yapılmasındaki amaç ise bahçe ile sürekli oturlan yer arasındaki mesafenin ortadan kaldırılmasıdır (Şekil: 6.).

Şekil: 6. Son Yıllarda Kayırsıcılığın Gelişmesine Bağlı Olarak Yapılmaya Başlanan Bahçe İçi Konutlarına Bir Örnek

3.2. Nüfus

Nüfus, sınırları belirlenmiş bir sahada belirli bir anda yaşayan insanların meydana getirdiği bir topluluktur.

İlk insanın yeryüzüne gelmeye başladığı dönemlerden itibaren çok farklı doğal ortamlarda çeşitli topluluklar yaşam mücadelesi vermiş; bunların bir kısmı tarih sahnesinden silinirken, bir kısmı da varlıklarını günümüze kadar sürdürme başarısını göstermiştir. Üzerinde yaşadığımız Anadolu yarımadasında, tarih öncesi devirlerden beri çok çetışli toplulukların gelip geçtiği, bunların bunların bıraktıkları arkeolojik kalıntılardan anlıyoruz. Yaşam mücadelesi veren toplumların, tarih sahnesinden silinmemeleri, onların varlıklarını ilelebet devam ettirebilmeleri, herşeyden önce o toplumun nüfus miktarı ve kalitesi başta olmak üzere nüfus yapısına bağlıdır (Tandoğan, 1994, s. 1).

Nüfus coğrafyasının konusu, insan topluluklarının yeryüzü ile olan ilişkilerini ve bu toplulukların yeryüzünün diğer olayları ile ilgili bağlantılarının karşılıklı aksiyon ve reaksiyon şeklinde incelenmesidir (Karaboran, 1984, s. 1). Gerçekten yeryüzü bölgelerinin farklı görünümüne kazanmasına sebep olan insan topluluğu ile doğal çevre arasındaki ilişkilerin yarattığı farklılıklar nüfusun her yerde aynı oranda dağılmasını engellemiştir.

Doğu Anadolu'nun dağlık, sarp ve yüksek alanları seyrek nüfuslu, buna karşılık yerleşmeye uygun koşullar gösteren çukur alanlar, ovalar ve havzalar yoğun nüfusludur (Sergün, 1975, s. 50). Araştırma alanımız olan Baskil ilçesi'nde ise dağlık, platoluk ve ovalık alanlar ana morfolojik birimleri oluştururlar. Nüfusun fazla bulunduğu alanlar, ovalar ve platolar ile bunların yamaçlarıdır. Dağlık ve tarıma uygun olmayan alanlar ya tamamen nüfustan yoksun veya çok az nüfusludur.

3.2.1. Baskil İlçesinde Nüfusun Tarihi Gelişimi

Baskil ilçesi idari bir ünite olduğundan dolayı, nüfus yapısını farklı dönemlerde çok farklı olaylar etkilemiştir. Nüfusun göçlerle, doğumlarla ve ölümlerle olan değişimini veren doğal gelişiminin yanında, köylerin farklı sayım dönemlerinde farklı ilçelere bağlı olması, idari sınırlarda meydana gelen değişiklik, askeri bir birlik veya

yatılı bir okul olması, nüfus rakamlarında aşırı farklılıklar ortaya koyabilmektedir. Çünkü küçük nüfuslu alanlarda bu tür gelişmeler nüfus aşırı şişkinliklere veya kayıplara yol açabilmektedir. Bunların tespiti tarihlendirilmesi de oldukça titiz araştırmalar gerektirmektedir.

Baskil İlçesi'nin nüfus yapısına bu açıdan bakıldığında; 1935 ten 1980 lere kadar yavaş sayılabilecek (Türkiye ortalamalarının altında) bir nüfus artışı gerçekleşmişse de hemen her nüfus sayımında nüfus rakamlarının altında çok farklı nedenler, izahlar bulmak mümkündür. Her ne kadar nüfustaki artış periyodu devam etse de bu bazen azalışları bazen kırsal veya kentsel yapıdaki farklılıkları veya aşırı artışların üzerini örtebilmektedir. Örneğin 1955 nüfus sayımında Baskil'in Şefkat köyünün kasabaya bağlanması kırsal nüfusu azaltıp kentsel nüfusu arttırırken, kırsal nüfusta artışın devam etmesi bunu gizleyebilmektedir. Sayımlara yansımayan buna benzer nüfus özellikleri, araştırma sahasında gözlem, mülakat, anketler ile en ince ayrıntılarına kadar tespit edilmiş ve ayrıntıları her dönem için verilmeye çalışılmıştır. Metinde yer almayan, ancak nüfusa etkisi olabilir mi şüphesi ile bir çok gelişmenin başlangıcı gelişme süreci ve bugünkü durum ile ilgili ayrıntılı çalışmalar yapılmıştır. Hemen her dönem Baskil nüfusunda, genel nüfusu, kırsal veya kasaba nüfusunu etkileyebilecek bir çok gelişme olmuştur.

Baskil; Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile birlikte başlayan yeniden idari yapılanmanın sonucunda 1926'dan beri ilçe merkezidir. İlçe merkezi olmasına rağmen 1927 nüfus sayımında 386 nüfuslu bir köydür. 2000 li yıllara kadar geçen süreçte nüfusundaki farklı hareketler, Baskil'i bugün tarım ve hizmet sektörünün geliştiği bir kasaba şekline sokmuştur. Hatta 1986 da arazileri Karakaya baraj gölü altında kalan insanların istimlak gelirleri ilçede değerlendirebilseydi, hızlı bir kentsel gelişim sürecini yakalayabilirdi. Nüfusun fonksiyonel dağılışında da çok farklı bir yapı ortaya çıkabilirdi. Fakat nüfus hala yavaşta olsa bir artış süreci yaşamaktadır.

Baskil İlçesinin Nüfus gelişimine dikkat edilirse, Nüfusun genelde bir artış eğilimi içinde olduğu fark edilir. Düzenli sayımların yapıldığı 1935 yılından 1985 li yıllara kadar nüfus daima artış göstermiştir. Fakat artış eğrisi 1965 li yıllara kadar kırsal nüfus eğrisine simetri gösterirken 1965 li yıllardan sonra kentsel nüfusun artışı ile birlikte genel nüfus seyrini gösteren çizgi, kentsel nüfusa benzerlik gösterir. 1985 nüfus

sayımı ile birlikte nüfusta ani ve hızlı bir düşüş eğilimi olsa da 1997 ve 2000 nüfus sayımları ile birlikte nüfusun atış hızının yükseldiği ve 1985 yılındaki seviyesine yakın bir miktar yakaladığı fark edilir. Aynı dönemde kırsal kesimde büyük bir nüfus kaybının olduğu göze çarpar. Yani Baskil kırsalında yaşayanların bir bölümünün kırsal yerleşim birimlerini terk ettiği görülür. Kırsal alanı terk eden nüfusun gecikmeli de olsa Baskil kasabasına yerleştiği, Nüfus gelişim eğrisinden ve yapılan arazi anketlerinden anlaşılmıştır.

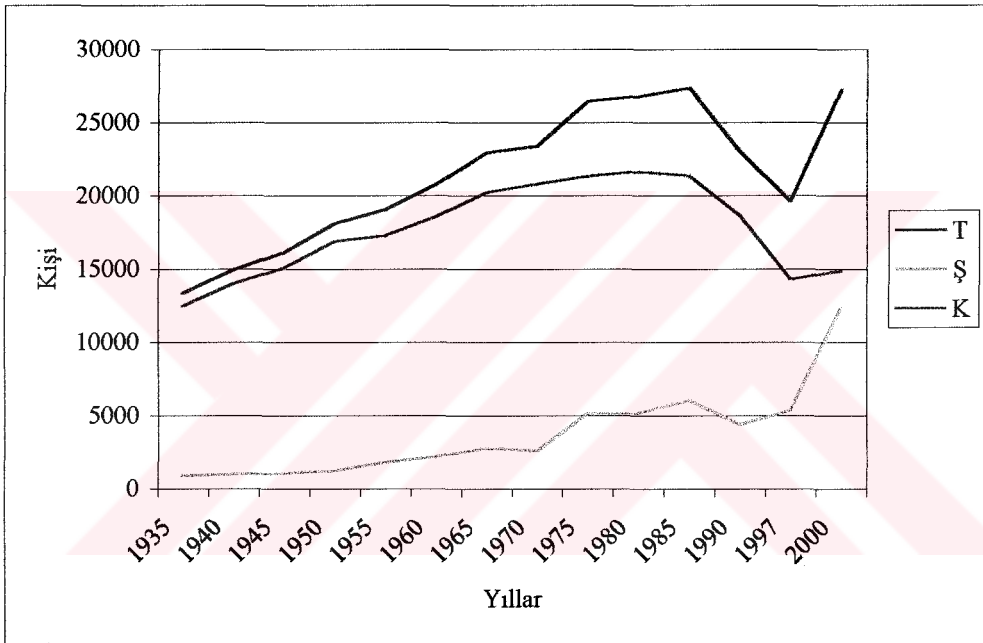
Kırsal alandan bu hızlı göçün önemli nedeni olarak Karakaya barajının yapımı ile birlikte göl rezervuar sahası içinde bulunan su altında kalacak olan köylerin terk edilmesidir. Bu sadece kırsal nüfus yapısını değil, genel nüfus yapısının da üzerinde büyük bir etki ve dalgalanma göstermiştir. Tarım arazilerinin nüfusu besleme kapasitelerinin azalması ve tarımdan elde edilen gelirin insanlara ekonomik olarak yetmemesi kırsal alandaki nüfus kaybının ikincil derecedeki nedenleri olarak gösterilebilir. Tarımsal şartların giderek ağırlaşması insanları kırsal kesimi terk etmeye zorlamaktadır. Fakat bu göç dalgası önce Elazığ şehir merkezini seçmiş, fakat kentte de iş istihdamının zor olması göç edenleri Baskil'e yerleşmeye mecbur bırakmıştır. 1935 li yıllarda Baskil ilçesi kırsalında yaklaşık 13000 kişi yaşarken Baskil kasabası 1000 kişiden az insanın yaşadığı bir köy görünümündedir. Bu seyir 1965 li yıllara kadar devam eder. Yani hem kırsal hem kasabanın nüfus artışı gerçekleşmekte ama kırsal nüfustaki artış hızı kentsel nüfus artış hızından yüksek olmaktadır. Baskil'in nüfusu 1000 sayısını 1945 te ulaştırırken, nüfus 2000 kişinin üzerine ancak 15 yıl sonra çıkmıştır. Fakat 1965te yaklaşık 2500 olan nüfus 5 yıl sonra ikiye katlanarak 5000 kişiyi geçmiştir. Yani 1965 li yıllardan sonra Baskil nüfus artış hız ve oranında büyük bir ivme gerçekleşmiştir. Kırsal nüfustaki artış devam etmiş, fakat bu artış çok belirsiz bir seyir izlemiştir ve 1990 nüfus sayımı ile kırsal nüfus gerilemeye başlamıştır (Tablo: 39.).

Tablo: 39. Baskil'de Nüfusun Tarihi Gelişimi (1935-2000)

	Yıllar													
	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1997	2000
TOPLAM	13312	14952	16111	18090	19034	20743	22932	23378	26425	26776	27352	23026	19605	26811
ŞEHİR	865	983	1066	1244	1782	2167	2733	2597	5119	5164	6013	4374	5315	11772
KIR	12447	13969	15045	16846	17252	18576	20199	20781	21306	21612	21339	18652	14290	15039

Kaynak: DİE Nüfus Sayımları 1935-2000

1935-1940 döneminde 13312 olan Baskil genel nüfusu 14952 ye çıkmıştır. Baskil nüfusunun yaklaşık %95 i Baskil ilçe merkezinin dışında yaşamaktadır. Nüfusun %100 ü kırsal karakterlidir. Çünkü Baskil kasabası da fonksiyonel olarak köydür. Kasaba fonksiyonları henüz teşekkül etmemiştir. Bu dönemde nüfus artış hızı Türkiye nüfus artış hızının az da olsa üzerindedir. Çünkü aynı dönemde Türkiye nüfus artış hızı % 18 civarında iken Baskil’de bu oran % 23,2 dir. Kırsal alanda nüfus artış hızı % 25,6 ya çıkmakta, Baskil kasabasında ise % 23,1 e gerilemektedir. Nüfus 1935 ile 1940 arasındaki beş yıllık sürede yaklaşık % 12 oranında bir artış göstermiştir. Nüfus artışı sadece doğal nüfus artışı ile gerçekleşmektedir. Yani doğum ve ölümler dışında nüfus yapısını değiştirecek bir dinamik etken oluşmamıştır (Grafik: 21.).

Grafik: 21. Baskil’de Nüfusun Tarihi Gelişimi (1935-2000)

1940-1945 döneminde nüfus artış hızını ve oranını devam ettirmektedir. Bu nüfus yapısı önceki dönem ile aynı görünse de sayılarda fark edilmeyen önemli bir unsur mevcuttur. Çünkü bu dönemde II. Dünya Savaşı nedeni ile Türkiye’nin bir çok yerleşim biriminde nüfus ya düşmüştür ya da nüfus artış hızı oldukça yavaşlamıştır. Toplam nüfusu 14952 ye ulaşan Baskil ilçesinde hala nüfusun % 93,5 i kırsal alanda yaşamaktadır. Fakat kırsal nüfusun genel nüfus içindeki payının azalmaya başladığı dikkati çekmektedir. 1940-1945 döneminde Türkiye’nin nüfusu % 10,6 ile tarihinin en düşük nüfus artış hızını yaşarken Baskil’in nüfus artış hızı % 14,9 dur. Yine bu dönemde kasaba nüfusunun artış hızı % 16,2 iken kırsal nüfus artış hızı % 14,8 dir. Bu

rakamlardan da kasaba nüfusundaki gelişimin göreceli olarak daha fazla olduğu sonucu çıkar. Ayrıca II.Dünya savaşı nedeni ile Erkeklerin yedek asker olarak silah altına alınmasına bağlı olarak, Türkiye nüfusundaki artışın yavaşlaması ile ortaya çıkan nüfus yapısının Baskil ilçesinde görülmemesi artışın 1935-1940 yılı arasındaki hızla olmamasına rağmen devam etmesi, aslında Baskil nüfusunun bu dönemde daha hızlı bir gelişim içinde olduğunu da gizler niteliktedir. Baskil nüfusu 1945-1950 arasındaki beş yıllık süre zarfında, 1979 kişi artarak nüfus miktarı 18090 kişiye ulaşmıştır. Tüm ülke nüfusunda görülen bu hızlı artış Baskil'de daha da hızlanarak devam etmiştir. Çünkü 1940-1945 arasındaki dönemde ülke nüfusunda görülen % 10,6 civarındaki nüfus artış hızı ikiye katlanarak % 21,7 ye çıkmıştır. Baskil ilçesinde ise nüfus % 23,2 seviyelerinde bir artış hızına ulaşmıştır. Bu dönemde Baskil kasabasının nüfusu il defa 1000 li seviyelerin üzerine çıkarak 1244 olmuştur. Yine bu dönemde Baskil'in köy karakterinde bir zayıflama ve kentsel yapıyı çağrıştıran hizmet sektöründe gelişmelerin emareleri belirlemiştir. Nüfusun bir bölümü tarım sektörü dışında çalışarak mal ve ürün ticaretine başlamıştır. Bu dönemde nüfusun eğitim fonksiyonu açısından önemli sayılabilecek ilkokulun öğrenime başlaması 1947 yılında olmuştur. Çünkü okul ve öğretmenin olması buradan dışarıya olabilecek eğitim amaçlı göçü yavaşlatmış ve kasabaya çevreden öğrenci gelmesine neden olmuştur. Aynı dönemde kırsal nüfus % 22,6 lık bir hızla artarken, kasaba nüfusunun artış hızı % 30,9 olmuştur. Nüfustaki artış oranı kırsal alanda % 12 olurken, kasabada nüfus % 17 civarında bir artış oranına sahne olmuştur (Tablo: 40).

Tablo: 40. Baskil İlçesi'nde Dönemlere Göre Nüfus Artış Oran ve Hızları (1935-2000)

Dönemler	Nüfus Artış Oranı			Nüfus Artış Hızı		
	Toplam	Şehir	Kır	Toplam	Şehir	Kır
1935-1940	12,3	13,6	12,2	23,2	25,6	23,1
1940-1945	7,8	8,4	7,7	14,9	16,2	14,8
1945-1950	12,3	16,7	12,0	23,2	30,9	22,6
1950-1955	5,2	43,2	2,4	10,2	71,9	4,8
1955-1960	9,0	21,6	7,7	17,2	39,1	14,8
1960-1965	10,6	26,1	8,7	20,1	46,4	16,8
1965-1970	1,9	-5,0	2,9	3,9	-10,2	5,7
1970-1975	13,0	97,1	2,5	24,5	135,7	5,0
1975-1980	1,3	0,9	1,4	2,6	1,8	2,9
1980-1985	2,2	16,4	-1,3	4,3	30,4	-2,5
1985-1990	-15,8	-27,3	-12,6	-34,4	-63,6	-26,9
1990-1997	-14,9	21,5	-23,4	-2,3	2,8	-3,8
1997-2000	38,7	132,1	4,0	10,9	28,1	1,3

Kaynak: DİE Nüfus Sayımları 1935-2000

1950-1955 arasındaki dönem Baskil'in nüfus yapısındaki değişen karakterlerin daha net belirginleştiği yıllara tekabül etmektedir. Türkiye'nin bu dönemde nüfus artış hızı çok yüksek iken (% 27,8), Araştırma sahasında ancak % 10,2 kadardır. Fakat bu dönemde nüfus yapısında çok farklı hareketlerin gerçekleşmiştir. 1950-1955 döneminde başlayan kırsal nüfustaki gerileme ile Baskil ilk kez Türkiye'nin genel nüfus artış hızından daha yavaş bir nüfus artış hızı ile büyümüştür. Bundan sonra hiçbir dönemde Türkiye ortalamalarını yakalayamamış hatta negatif nüfus büyüme hızlarına sahne olmuştur. Bir diğer önemli husus Baskil'de bu dönemde gerçekleşen nüfus artış miktarının büyük bir bölümünün kasabada gerçekleşmiş olmasıdır. 1950 de 16846 olan kırsal nüfus ancak 408 kişi artarak 17252 ye ulaşırken, 1950 de 1244 olan kentsel nüfus miktarı 538 kişi artarak 1782 kişiye ulaşmıştır. Yani 1244 kişiden gerçekleşen nüfus artış miktarı 16846 kişiden olan nüfusun artış miktarından daha fazladır. Beş yıllık dönemde kasabadaki nüfusun artış oranı % 43,2 dir. Nüfusun doğal yollarla bu kadar artması oldukça zordur. Bu nedenle yapılan arazi tespitleri sonucunda Şefkat köyünün 1954 yılında Baskil ilçe merkezi sınırları içerisine alınmış olması ve nüfusunun da kasaba nüfusuna dahil edilmesi ile bu orandaki bir artışın gerçekleştiği saptanmıştır. Fakat yine de Baskil ilçesi kırsal karakterini azaltma sürecine devam etmiştir. 1950-1955 arasındaki dönemde kentsel nüfus % 71 gibi bir nüfus artış hızına ulaşmıştır. Aynı dönemdeki kırsal nüfustaki artış hızı sadece % 4,8 dir. Tabii bu durumun gerçekleşmesinde Şefkat'in 400 olan nüfusunun kasaba nüfusa dahil edilmesi ve 1954'e kadar Baskil'e bağlı olan Sakabaşı (Pincirik) köyünün Elazığ Merkez ilçeye bağlanmasının etkili olduğu söylenebilirse de, kasaba nüfusundaki artışında fazla olması ikinci bir neden olarak karşımıza çıkar. Çünkü kentsel nüfusun hızlı gelişimi diğer sayım dönemlerinde de devam etmiştir. Yine bu dönemde nüfus yapısı ilk kez nüfus hareketleri dışında bir nedenle, yani idari bölünüşteki değişikliklerle yapısını değiştirmiştir.

Baskil İlçesi'nde, 1955-1960 arasındaki nüfus yapısı 1950-1955 arasındaki döneme çok büyük benzerlik göstermektedir. Yine çok yüksek bir kentsel nüfus artışına karşılık yavaş bir kırsal ve genel nüfus artışından bahsetmek mümkündür. Fakat yukarıda bahsettiğimiz Şefkat köyünün kentsel alana dahil edilmesinin de dışında kentin hızlı bir nüfuslanma sürecinde olduğu çok net olarak bu sayım döneminde anlaşılmaktadır. Öyle ki hiçbir idari değişiklik olmamasına rağmen kentsel nüfus artış

hızı % 39,1 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde kırsal nüfustaki artış önceki döneme göre daha hızlı olarak % 14,8 olmuştur. Genel nüfustaki artış hızı ise % 17,2 dir. Nüfus ortalama % 9 artarken, Bu oran kasabada % 22 kırsal alanda ise yaklaşık % 8 olarak gerçekleşmiştir. Fakat Baskil'in ülke genelinden daha geride olduğunu nüfus sayım ve istatistiklerden çıkarmak rahatlıkla mümkündür. Çünkü aynı dönemde Türkiye Cumhuriyet tarihinin en büyük nüfus artış hızı olan % 28,7 lik bir nüfus artış hızına ulaşmıştır. Böylece II. Dünya Savaşından sonra azalan nüfus bir dengeye doğru ilerlemiştir. Fakat bunu Baskil nüfusu için söylemek mümkün değildir. 1960 nüfus sayımında ilk kez Baskil nüfusu 20.000 in üzerine çıkmıştır ve yine ilk kez şehir nüfusu 2000 in seviyesini aşarak 2167 kişi olmuştur. Yani on yılda Baskil kasaba nüfusu nerede ise ikiye katlanmıştır.

Baskil ilçesinde nüfusun büyük bir hareketlilik ve artış gösterdiği son dönem 1960-1965 dönemidir. Beş yıllık süre zarfında genel nüfusta Türkiye ortalamalarına yakın bir nüfus seyri, yüksek bir kasabalaşma hızı ve yine ortalamalara yakın bir kırsal nüfus büyümesi bu dönemde gerçekleşmiştir. Ama yine de Türkiye ortalamalarının altında bir genel nüfus artışı gerçekleşmiştir. Bu dönemde Türkiye'nin nüfus artış hızı % 24,6 iken Baskil ilçesinde nüfus artış hızı % 20,1 olmuştur. Kasaba nüfusu artışındaki hız ve hareketlilik devam etmektedir. Kasaba nüfusu; çocuklarının eğitimi için kasabaya yerleşenler, toprakları az olup ticaret için Baskil'e yerleşenler ve kasabanın cazibesine kapılanların göç etmesi ile kasaba nüfusundaki hızlı artış devam etmektedir. Aynı yıllarda kentsel nüfusun artış hızı % 46,4 olmuştur. Kasaba nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı ise % 12 civarına yükselmiştir. Baskil'de ki bu hızlı nüfus artışına bağlı olarak 1965 te şefkat mahallesinde ikinci ilkökul açılmış, yetişkinleri eğitmek ve kent uyumu kolaylaştırmak için halk eğitim merkezi kurulmuştur. Ayrıca kentsel ticaretin mekanı olarak nitelenebilecek olan Zincirli Han adındaki ilk pasajın açılması da bu döneme rastlamaktadır. 1962 yılında açılan pasaj kentsel ticaretin ve nüfusun yöneldiği çevresinde konut alanlarının yer aldığı bir mekan olarak oldukça önemli bir işlevi yerine getirmiştir.

1965-1970 dönemi nüfus yapısında farklı gelişmelerin olduğu bir döneme tekabül eder. Çünkü bu dönem nüfustaki artış miktarının son derece düşük olduğu, nüfusun durağan bir yapı arz ettiği bir dönem gibi görünmektedir. Genel nüfustaki artış hızı %3,9 gibi düşük bir hızda gerçekleşmiştir. Kırsal nüfustaki artış miktarı düşük

düzyededir. Fakat asıl ilginç olan kentsel nüfustaki negatif artış hızıdır. 1965-1970 döneminde Baskil Kasabası'nda gerçekleşen artış hızı % -10,2 gibi önceki ve sonraki dönemlerle çelişen bir seviyenin ölçülmüş olmasıdır. Bu negatif artış hızının nedenleri arazi çalışmaları sırasında mülakatlar, anketler vb. yollarla araştırılmış fakat nüfusa negatif tesir edecek bir olguya rastlanmamıştır. Kasabanın nüfusunun 1965'ten 1970'e kadar süren beş yıllık dönemdeki 236 kişilik azalışına neden olabilecek gelişmenin olmaması, nüfus sayımı sorumlularının yanlış bir sayım yapmış olabileceği fikrini akla getirmektedir. Kasaba nüfusu doğal nüfus artışına sahne olsa yine böyle bir seviye oluşumu mümkün görünmemektedir. Yanlış bir sayım fikrini kuvvetlendiren ikinci neden, ileride de ele alınacağı üzere 1975 sayımında kasaba nüfusundaki % 135'lik artış olmaktadır. Yine sayım hatasını, sapmasını veren diğer bir neden ise Baskil'de nüfusu çekecek ve nüfusu artıracak bir çok olayın bu dönemde gerçekleşmesidir. Bu dönemde Baskil'de ilk sağlık ocağı kurulmuştur (1966), Ziraat Bankası açılmış (1968), İlçe Tarım Müdürlüğü kurulmuş (1969) ve yeni belediye binası ve örgütü oluşturulmuştur. Bütün bu gelişmelerden nüfusun negatif etkilenmesi düşüncesi çok bilimsel değildir. Öyle ki son 15 yılda ortalama % 53 civarında artış hızına sahip olan bir yerleşim birimi gelişmenin daha da hızlandığı bir dönemde nüfus kaybetmesi söz konusu olmamalıdır.

Baskil İlçesinin nüfusunun en fazla arttığı dönem 1970-1975 arasında geçen beş yıllık süredir. Bu dönemde genel nüfustaki artış miktarı yaklaşık 3047 kişidir. Artan nüfusun 2522 kişisi Baskil kasabasında gerçekleşmiştir. Beş yıllık sürede 20781 kişi olan kırsal nüfustaki artış miktarı sadece 525 kişidir. Bu dönemdeki genel nüfus artış hızı % 24,5'tir. Kırsal kesimdeki nüfus artış hızı % 5 olurken Baskil'in nüfusu % 135,7 civarında rekor bir düzeyde artmıştır. Bu artışta yukarıda bahsedilen ve kentleşme hızını arttıran gelişmelerin yanında, yine yukarıda sözü edilen 1970 sayımında yapıldığı zannedilen hatanın da sayıların yüksek çıkmasında payı olduğu düşünülmektedir. Şayet 1970 nüfus sayımı, istatistiklere tam yansımış olsa idi, kentsel nüfusun artış hızının yine % 50'ler düzeyinde olabileceği daha makuldür. Çünkü beş yılda nüfusu ikiye katlayabilecek olağanüstü bir gelişme Baskil'de gözlenememiştir. Fakat yine de kasaba nüfus almaya devam etmekte ve genel nüfusun seyir grafiği de kasaba nüfusuna paralellik arz etmektedir. İktisaden faal nüfus hizmet sektörüne kaymaya başlamış ve tarım dışı fonksiyonlar son derece hızlı gelişmektedir. 1950'den 1975 yılına kadar kırsal kesimdeki nüfus % 25 civarında artarken aynı sürede kasaba nüfusu % 50'ler

civarında artarak 5119 kişiye ulaşmıştır. Kasaba nüfusunun genel nüfusa oranı ilk kez bu sayım döneminde % 20 civarına çıkmıştır. Son 20 yılda Türkiye nüfusunun gelişim ortalamalarına en yakın nüfus sayıları da yine bu dönemde gerçekleşmiştir.

1975-1980 arasındaki beş yıllık dönem araştırma sahasında nüfusun en durağan seyrettiği yıllar olarak belirginleşir. Bu dönemde gerek kırsal gerekse kentsel nüfustaki dinamizm kaybolmuştur. Genel nüfus yıllık % 2,6 artarak 26776 olurken kasaba nüfustaki artış hızı % 0,9 ile neredeyse yok denecek bir seviyeye gelmiştir. Beş yılda Baskil'de nüfus sadece 45 kişi kadar artmıştır ki bu nüfusun doğal gelişiminin dahi çok altında bir rakamdır. Kırsal kesimdeki nüfus artışı kasabaya göre daha fazladır. İlk bakışta durağan bir nüfus olgusunu düşündüren bu nüfus yapısı son derece yanlıcıdır. Çünkü bu dönemde Baskil kasabasında ilk lise açılmış (1979), Yeni Hükümet birimleri oluşturulmuş (1976), Tarım kredi kooperatifi kurulmuş (1979) ve halk kütüphanesi açılmıştır (1979). Bütün bu gelişmeler nüfusu arttıracak ve göçü önleyecek gelişmelerdir. Fakat buna rağmen nüfustaki bu görece gerilemeni en önemli nedeni Karakaya Barajı'nın inşasına başlama hazırlıklarıdır. Karakaya Baraj Gölü sonraki yıllarda da nüfus yapısına büyük farklılıklar yol açacak idari bölünüşü değiştirecek en önemli gelişmedir. Karakaya Baraj inşaatının başlayacak olması ve arazilerin istimlak edilmesi, göl rezervuar sahası içinde olan ve barajdan etkilenen 15 köyün yaşayanının yavaş yavaş köylerini terk etmeye başlaması nüfus artışını durdurmuştur. Tabi buna çocuklarının eğitimi için Baskil'de olan fakat arazileri bu köylerde bulunan halkta eklenince nüfus yapısındaki bu negatif gelişme doğal sayılabilir. Ayrıca 1979 yılında 270 kişilik Koçharmanı köyünün Baskil'den ayrılarak Elazığ'a bağlanması ile oluşan idari değişiklik, genel ve kırsal nüfustaki yavaşlamaya neden olan diğer etkidir. Bunun yanında Baskil kasabasının da nüfus taşıma kapasitesinin kullanılması daha fazla nüfusu besleyecek sosyal ve ekonomik imkanlara ve gelişmeye daha fazla zemin oluşturamaması nüfus yapısındaki olumlu gidişatı bu dönemden başlayarak zayıflatmıştır.

1980-1985 nüfus sayımları arasındaki dönem Karakaya barajı'ndan dolayı oluşan farklı nüfus yapısının daha net görüldüğü bir dönemdir. Beş yıllık sürede genel nüfustaki artış hızı % 4,3 olurken kasaba alanındaki artış hızı % 30,4, kırsal alandaki artış hızı % -2,5 olarak gerçekleşmiştir. Görüleceği üzere kırsalındaki nüfus büyümesi ilk kez negatif değerlerde seyretmiştir. Baraj dolayısı ile istimlak olan arazilerin

sahipleri zaten ekonomik açıdan da çok cazip olmayan köylerini terk etmeye başlamışlardır. Baskil kasabasında görülen %30,4 lük nüfus gelişimi bu bakışla daha anlamlı olabilmektedir. Çünkü köylerini terk eden fakat o toprağın, o kültürün insanların bir bölümünün öncelikle yakın olan Baskil kasabasına yerleşmesi ve buralarda ikamet etmesi şehir nüfusunu nispeten artmış göstermektedir. Fakat Baskil'in daha fazla nüfus için ekonomik bir yer olmaması nüfusun daimi olarak burada yerleşmesine engel olmuştur. Baskil, göç edenler için kısa süreli kaldıkları bir istasyon konumuna gelmiştir. Bu dönemde Baskil kasabasının nüfusu ilk kez 6000 seviyesinin üzerine çıkmış ve nüfus miktarı 6013 olmuştur. Baskil ilçesinin genel nüfusu da 27352 ile tarihinin en büyük nüfus değerine ulaşmıştır.

Baskil ilçesinin kaderini değiştiren en önemli sayım dönemi 1985-1990 arasındaki süreçtir. Çünkü Bu dönemde Baskil kasabası kelimenin tam anlamı ile nüfus erozyonuna uğramıştır. 1985 nüfus sayımında 27352 ile en büyük nüfusa ulaşan Baskil hemen beş yıl sonrasında nüfusunun 4326 sını kaybetmiştir. 1990 nüfus sayımında Baskil ilçesinin nüfusu 23026 ya gerilemiştir. Karakaya baraj Gölü ile 15 köyün arazisi kısmen veya tamamen su altında kalmış 11 köyün yerleşim yeri tamamen su altında kalmıştır. 1985-1990 arasındaki sürede Baskil'de genel nüfus kaybı rekor düzeydedir. Baskil ilçesinde genel nüfustaki artış hızı yıllık % -34,4 olurken kasabada % -63,6 ve kırsal alanda -26,9 olarak gerçekleşmiştir. Baskil nüfusu % 15 civarında azalırken azalma kasabada % 21,5 oranında gerçekleşmiştir. Arazileri su altında kaldıktan sonra Baskil'e yerleşen ve Baskil'de ikamet edip arazileri su altında kalan aileler, istimlak bedeli olan paralarının da etkisi ile Baskil'i terk ederek iş imkanlarını fazla olduğu büyük şehirlere özellikle de Malatya ve Elazığ'a yerleşmişlerdir. Hatta Baskil ilçesinde su altında kalan Kaleköy'ün halkı olduğu gibi Malatya şehrinde bir mahalleye yerleşmişlerdir. Kırsal alandaki nüfus kaybının şehre göre sınırlı olmasının en önemli nedeni, tamamen veya kısmen su altında kalan 10 köyün yeni yerleşim yerlerinin devlet tarafından yeniden kurulması ve bir kısım köylülerin bu yeni köy merkezlerine yerleşmesi ile açıklanabilir. Gemici, Pınarlı, Alangören ve Yaylanlı köylerinde yerleşim birimlerinin su altında kalmaması, arazilerinin su altında kalması sonucunda sadece arazileri su altında kalan aileler göç etmiş ve kalanlar köyde yaşamaya devam etmiştir. Karakaya Baraj gölü altında arazileri kalan ve yurtlarını terk edenlerin bir bölümü sonradan köylerinde veya Baskil'de yazlık evler yaptırarak bağlarını koparmamaya

çalışmışlardır. Fakat Barajdan elde ettikleri gelirleri Baskil’de değerlendirememeleri, Baskil’i olası bir büyüme trendinden veya kentleşme şansından mahrum bırakmıştır. Baskil bu şansın kaçması ile Türkiye’de örnekleri çok olan az gelişmiş bir çok hizmet kasabasından birisi olmuştur.

1990-1997 döneminde kırsal alan nüfus kaybetmeye devam etmiştir. Karakaya Baraj gölü çevresinde yeniden kurulan köylere yerleşen insanların bir bölümü yeni şartlara ayak uyduramamış ve köylerini terk etmeyi uygun görmüştür. Bunlar daha çok Baskil’i veya Malatya’yı tercih etmişlerdir. 1990 dan 1997’ye kadar geçen süreçte kırsal nüfusta meydana gelen % -23,4 oranındaki azalmaya karşılık, Baskil’in nüfusu % 21,5 oranında artmıştır. Fakat gerek kırsal gerekse kentsel nüfus, Karakaya Baraj Gölünün nüfus yapısını etkilediği dönemlerden sora tekrar bir dengeye doğru gitmiş ve daha yavaş hareketlerin olduğu bir nüfus yapısına dönüşmeye başlamıştır.

Son sayım olan 2000 nüfus sayımı ile 1997 arasında üç yıllık bir süre geçmiş olmasına rağmen iki sayım yılı arasında Baskil için anormal kabul edilebilecek sayısal istatistikler elde edilmiştir. Buna göre; Baskil İlçesinin nüfus artış hızı ‰ 10,9 seviyesindedir. Kırsal nüfusun artış hızı ise ancak ‰ 1,3 olmuştur. Fakat asıl çarpıcı gelişme kentsel nüfus üzerinde yaşanmıştır. Çünkü üç yıllık süre zarfında kentsel nüfus yıllık ‰ 28,1 lik bir hızda ve üç yılda % 132,1 bir oranda artış göstermiştir. Öyle ki 1997 de 5315 olan Baskil nüfusu üç yıl sonra 11772 gibi bir nüfusa yükselmesi son derece ilginç ve dikkat çekicidir. Bir önceki dönemde kentsel nüfusun genel nüfus içindeki payı 1997 de % 27 iken üç yıl sonra bu oran % 45 ile Türkiye de şehirli nüfus oranının üzerine çıkmıştır.

Fakat böyle bir nüfus artışını sağlayacak herhangi bir gelişme olmayınca nüfus sayım sonucunun sağlığı üzerinde şüpheler oluşmaktadır. Ne tekim yapılan mülakatlar sonucunda Yakın zamana kadar Baskil’de ikamet edip son 15 yıl içinde ayrılmış olan birçok Baskillinin sayım günü kasabalarının nüfusunu fazla göstermek adına Baskil’de sayıma katıldıkları tespiti yetkililerce ifade edilmiştir. Çünkü 2000 yılında Baskil Sağlık Ocağı’nın ETF kartlarına göre Baskil’in nüfusu 4113 kişi olarak görülmektedir. Baskil Belediyesi ise nüfus miktarını 11521 olarak tespit etmiştir. Görüldüğü üzere sağlık ocağı ile Belediyenin yaptığı nüfus tespitleri arasında nerede ise bir Baskil nüfusu kadar bir fark var denebilir. Son dönemde belediyelerin bütçeden alacakları payların daha

fazla olması için nüfusu fazla gösterme çabaları ister istemez sayımlara da şüphe düşürmektedir. Yapılan çalışmalarda Baskil kasabasının nüfusu artış eğiliminde değildir. Tam tersi Karakaya Baraj Gölü ve ekonomik krizinde etkisi ile nüfusta oluşan dalgalanma bitmiş ve nüfus kendi doğal gelişim sürecine girmiştir. Hatta yerel yönetim tarafından desteklenen nüfusu fazla gösterme çabası olmasa sayımlara negatif büyümeler yansyacaktı. Çünkü nüfus gelişimini olumlu etkileyecek bir hareket meydana gelmemektedir.

3.2.2. Nüfus Hareketleri

Herhangi bir alanda nüfus hareketlerinin oluşumu iki faktöre bağlıdır. Yani nüfus artışı ya da azalışı, doğum ve ölüm gibi doğal olayların yanında, o alana dışarıdan nüfus gelmesi veya nüfusun gitmesi gibi olaylar nüfus hareketlerini etkilemektedir. Nüfus artışı, doğumlar ve ölümler ile göçlerin birlikteki etkisiyle oluşan dinamik bir süreçtir.

Doğal nüfus artış hızı; yerleşim birimi sınırları içinde 15-49 yaş dilimleri arasındaki toplam kadın nüfusundan 1000 kadın başına düşen yıllık doğum sayısına “Genel Doğum Oranı” denir. Buna karşılık nüfus kitlesi içinden her yaştan nüfus toplamı içinde 1000 nüfus sayısında görülen ölümlerin toplamına “Genel Ölüm Oranı” denilmektedir. Bu tanımlanan genel doğum ve genel ölüm oranları arasındaki fark doğal nüfus artış hızını vermektedir (Doğanay, 1994, s. 152). Ancak doğum ve ölüm olayları ile ilgili düzenli bir istatistiki veri bulunmadığı için bu konuyla ilgili geçmişe yönelik bilgimiz yoktur. Dolayısıyla nüfus hareketleri içinde sadece göçleri ele alacağız.

3.2.2.1. Göçler

Nüfusu etkileyen en önemli faktör göçlerdir. Göç “temeli, sosyo-kültürel, ekonomik, hukuki ve idari nedenlere bağlı olarak nüfusun yerleştiği alanı bırakıp başka bir yerleşme ünitesine tabi olması” (Akdemir, 1997, s. 16) olarak tanımlanabilir. Nüfus ile kaynaklar arasında daha iyi bir denge kurulmasını sağlama amacıyla kendiliğinden meydana gelen bir çaba olarak da belirtilebilir (Tümertekin, 1994, s. 122-123). “Göçler, doğrudan doğruya ülkelerin veya daha küçük toplulukların nüfusunun gelişmesini (artış veya azalmasını) etkileyen önemli faktörlerden biri olup, nüfusun yaş ve cinsiyet

yapısında değişmeye sebep olurlar. Bu değişmeler göç alan ve göç veren çevrelerde birbirine zıt şekilde gerçekleşir” (Akkayan, 1979, s. 20).

Ülkemizde bir yandan sağlık hizmetlerinin daha etkin ve yaygın hale getirilmesi, diğer yandan ise nüfusun artması için doğumların teşvik edilmesi ve ölüm oranlarının düşürülmesi sonucunda süratli bir nüfus artışı meydana gelmiştir. Önce çevre ile irtibatını güçlükle sağlayan, kendi yağı ile kavru lan kapalı bir tarım ekonomisinin hüküm sürdüğü köy toplumu, ülkedeki gelişmelere paralel olarak dışa açılmış ve yeni iş alanlarına doğru akın etmiştir (Tandoğan, 1989, s. 2). 1940’lardan sonra Batı’dan gelen maddi yardımların da etkisiyle hızlanan modernleşme, kırlarda toprağı dayalı işlerden kopuşu, şehirlerde ise sanayi ve hizmet sektörü için ciddi bir iş gücü gereksinimi yaratmıştır. Bunun sonucu olarak da mevsimlik tarım işçilerinin göçüne, sürekli yerleşme amaçlı ve dolayısıyla yeni şehir profiline dahil olacak olan kır insanların sanayi merkezlerine özellikle de İstanbul’a göçü eklenmiştir (İçduygu vd., 1998, s. 208).

Ülkemizde olduğu gibi alanımızda da göçler, köyden veya kırdan şehire doğrudur. Birçok etkenden dolayı nüfus, kırsal alandan itilmektedir. Kırsal alanda hızla artan nüfus, yetersiz toprak, düşük verimlilik, doğal afetler, toprağın miras yoluyla parçalanması ve belli ellerde yoğunlaşması, tarımda makinalaşma sonucu ortaya çıkan işsizlik ve son yıllarda özellikle Güneydoğu Anadolu’da artan toplumsal ve siyasi çatışmalar sonucunda can güvenliğinin tehdit altında kalması gibi nedenler bu etkenlerin başlıcalarıdır. Bu itici etkenlerin yanında aynı zamanda şehirlerin çekici özellikleri de bulunmaktadır. Nüfusu şehire çeken etkenler ise; köy- şehir gelir farklılığı, daha iyi eğitim ve sağlık sistemi, şehrin çekiciliğı, ulaşım ve iletişim olanakları, iş bulma ümidi, daha yüksek yaşam standardı ve şehirlerdeki toplumsal ve kültürel olanaklardan yararlanma isteğidir.

Yukarıda anlatılan bu nedenler, 1950 yılından sonra tüm ülkede olduğu gibi, araştırma alanımızda da göçe neden olmuştur. Gerek yurt dışına ve gerekse yurt içine göçler bu devreden sonra hızlanarak artmıştır. İlkönce yakın çevredeki şehirlere (Elazığ, Malatya) daha sonra ise uzak olan şehirlere, özellikle de İstanbul ve Adana’ya alanımızdan göçler olmuştur. Az da olsa ilçemizdeki köyler de dışarıdan göç almıştır. Ayrıca alanımızda, mevsimlik göçler de söz konusudur.

1960'lı yıllardan itibaren tüm ülkede olduğu gibi, Baskil İlçesi'nden de yurt dışına işçi göçleri başlamıştır. Ekonomik nedenlerden dolayı, Avrupa ülkelerine özellikle de Almanya'ya olan işçi göçleri, önce erkek nüfusun gitmesi ile başlamıştır. İşçi göçünün Almanya'yı tercih etmelerinin başında, II. Dünya Savaşı'ndan mağlup olarak çıkmış olan Alman Hükümeti'nin tüm ülkelere işçi çağrısında bulunmasıdır. Bu yüzden ülkemizdeki birçok vasıfsız işçi Almanya'da kendine iş bulabilmiştir. Kendilerine bu ülkelerde iş bulan bu nüfus, daha sonra ailelerini yanlarına aldırılmışlardır. Yurt dışına göçler genelde köylerden olmuş ve alanımızdaki 15 köyden toplam 37 aile yurt dışına göç etmiştir (Tablo: 41.). Yurt dışına yapılan göçler 1980'li yıllar kadar sürmüş ve bu tarihlerden itibaren ise gidilmemiştir. Ancak giden ailelerden hiçbiri memleketlerine kesin dönüş yapmamışlardır. Ancak yurt dışına göç etmiş olan nüfus, tasarruflarını genellikle yakın çevredeki şehirlerde değerlendirmektedirler. Özellikle Malatya'da gayrimenkul olarak değerlendirme yapan bu kişiler, ikinci olarak Elazığ'ı tercih etmektedirler.

Tablo: 41. Baskil İlçesi'ndeki Köylerden Yurt Dışına Göç Eden Aile Sayısı

Köyler	Almanya	Fransa	Hollanda	İsviçre	Diğer
Hacimustafaköy					1
Kızıluşağı	3				
Koçyolu	2				
Resulkehya	1				
Şahaplı				2	
Şituşağı		3			
Yeniocak	1				
Bozoğlak	5		1		
Hüyükköy	4			1	
Alangören	1				
Gemici	1				
Hacıhüseyinler	1	2	1		
Sarıtaş	1				
Tabanbükü	3				1
Yaylanlı	2				
TOPLAM	25	5	2	3	2

Kaynak: Anket Sonuçları (1999)

Araştırma alanımızda, yurt içine göçler olmuştur. Bu göçlerin büyük çoğunluğu, çeşitli nedenlerden dolayı insanların kendi isteği ile gerçekleştiği gibi, zorunlu olarak gerçekleşen güdümlü göçler de alanımızda görülür. Devlet memuru olup da ailesiyle birlikte çeşitli yerlere göç edenlerin dışında alanımızdaki köylerden ilk göç hareketi 1940'larda başlamış ve giderek artmıştır. 1950'lerden sonra sadece erkek

nüfusun göçü şeklinde başlayan bu nüfus hareketine ailelerde eklenmiştir. İç göç olayında, ilk tercih yakın çevre olduğu için Elazığ'a yakın olan alanlar Elazığ'ı, Malatya'ya yakın olan köyler ise Malatya'yı tercih etmişlerdir. Hemen hemen bütün köylerden ya Elazığ'a ya da Malatya'ya göç eden aile mevcuttur. Diğer şehirlere yapılan göçler kadar çok fazla olmasa da çevre köylerden Baskil Kasabası'na göç eden aileler bulunmaktadır. Ekonomik sebeplerden dolayı göç edenler, daha çok büyük şehirleri tercih etmektedir. Çünkü iş imkanı sanayi şehirlerinde daha fazladır. İlk il dışına göç edenlerin tercih ettikleri yer Adana'dır. Adana, özellikle de Kiremithane, Baskil ve çevresinden göç edenlerin yoğun olduğu yerler arasındadır. Adana'dan sonra İstanbul tercih edilmiş ve bu metropol şehire göç edenlerin sayısı son yıllarda çok artmıştır. Bu şehire göç eden nüfus, daha çok sanayi ve ticaret sektöründe çalışmaktadırlar. Bu iki büyük şehirden başka ise üçüncü olarak İzmir ve çevresi tercih edilmektedir. Bazı köylerde ise, tarım arazilerinin çok az olması ve dağlık bir alanda yer almasından dolayı, çalışabilen ve okuyan nüfusun tamamen köyden ayrılması sonucunda köyde yaşlılardan başka kimse kalmamıştır. Örneğin Tavşanuşağı, Meydancık ve Karagedik bu köylere örnek olarak verilebilir. Eğitim amaçlı göçler ise ya Elazığ ya da Malatya'ya yapılmaktadır. Alanımız, bu illere yakınlığından dolayı ulaşım kolay sağlanmakta ve tercih edilmektedir. Köydeki düzenini çok fazla bozmadan yakın şehirlere göç eden bu aileler, yaz aylarında köyelerine geri dönmektedirler. Karakaya Baraj Gölü kıyısında veya bu alana yakın olan köyler Malatya'yı tercih etmektedirler. Bu ilin tercihinde, ekonomisi tarıma, özellikle de kayısıya dayanan yöre halkının, ekonomik bakımdan Malatya'ya bağımlı olması en önemli sebeptir. Elazığ'a yakın olan köyler ise eğitim amaçlı olarak bu şehire göç etmektedirler.

Bu göçlerden başka güdümlü göçler de ilçemizde görülmüştür. "Devletin çeşitli sosyal, ekonomik, güvenlik vb. gibi konularda aldıkları kararların tatbikatı sonucunda nüfusta yarattıkları mobilite, güdümlü göçü oluşturur" (Akkayan, 1979, s. 25). Örneğin Karakaya Barajı'nın rezervuar alanında bulunan köyelerimizdeki nüfusun göçü güdümlü göçler içinde yer almaktadır. Örneğin, Kaleköy'ün yeni yerleşim yerinin oluşmaması ve nüfusunun tamamen Malatya'ya göç etmesi, Hacımehmetli köyü nüfusunun birçoğunun Aydın, Sakarya ve Malatya illerine göç etmesi zorunlu bir göç şeklinde ifade edilebilir.

Köylerden büyük şehirlere doğru olan bu göçler dışında, ayrıca kırsal alandan kırsal alana olan göçleri de alanımızda görmekteyiz. Yürekli köyüne, 1 aile Bingöl, 1

aile de Tunceli'nin köylerinden gelip yerleşmişlerdir. Çiğdemlik köyünün birçok eski sakini barajdan sonra Malatya'ya yerleşirken son yıllarda 1 aile, Adıyaman'dan bu köye yerleşmiştir. Tabanbükü köyüne 10 aile Ceyhan'dan, Kadıköy'e ise 4 aile Adana'dan gelerek yerleşmişlerdir. Bu göçde birinci etken, mevsimlik göçlerdir. Önce bu köylere mevsimlik işçi olarak gelen aileler, sonradan bu köylere yerleşmişlerdir. Bunların dışında Baskil İlçesi'nin kendi köyleri içinde de göçler yaşanmıştır. Örneğin Meydancık köyünden 1 aile göç ederek Topaluşağı köyüne yerleşmiştir. Ayrıca 1 aile Suyatağı köyünden Bilaluşağı'na, 1 aile de Bilaluşağı köyünden Suyatağı'na göç etmiştir.

Bu daimi göçler dışında alanımızda çok fazla mevsimlik göçlerde görülür. Özellikle kışın daha doğrusu okul sezonunda şehirde, yazın tarımsal ürünlerin hasadı özellikle de kayısı sezonunda köyde oturan aile sayısı alanımızda çoktur. Mevsimlere bağlı olarak şehir ve köy arasındaki bu göç yüzünden alanımızın yaz ve kış nüfusları değişkendir. Yaz aylarında kalabalıklaşan köyler, kışın ıssızlaşmakta ve hemen hemen yaşlılar dışında kimse köyde kalmamaktadır (Tablo: 43.). Tablo: 43'de de görüldüğü gibi 1150 aile, mevsimlik bir göç olayı yaşamaktadır.

Tablo: 42. Alanımızdan Mevsimlik Çalışmak için Gidilen Şehirler ve İşçi Sayıları

KÖYLER	ELAZIĞ	MALATYA	İSTANBUL	DİĞER
Akdemir	-	10	-	-
Beşbölük	-	-	15	12
Demirlibahçe	2	-	-	4
Düğüntepe	15	-	-	-
Hacıuşağı	20	30	-	-
İçlikaval	5	10	-	-
Karakaş	-	45	-	-
Kuluşağı	-	20	-	-
Karoğlu	-	18	38	-
Resulkehya	-	10	25	-
Şahindere	-	8	12	-
Şituşağı	50	15	-	-
Tavşanuşağı	10	-	10	-
Yalındam	10	-	10	-
Yeniocak	20	30	-	-
Aydınlr	-	50	50	-
Emirhan	-	-	30	-
Çavuşlu	-	-	10	-
Eskiköy	10	-	-	-
Karaali	-	-	-	5
Kutlugün	15	-	30	14
Paşakonağı	-	15	-	10
Sarıtaş	-	-	10	4
Tabanbükü	-	5	10	1
Toplam	157	266	250	50

Kaynak: Anket Sonuçları (1999)

Tablo: 43. Yazın Köyde Oturan Ailelerin Kışın Oturdıkları Şehirler ve Aile Sayıları.

KÖYLER	BASKİL	ELAZIĞ	MALATYA	İSTANBUL	ADANA
Akdemir	-	4	6	-	-
Beşbölük	-	20	12	-	-
Düğüntepe	-	45	-	-	-
Doğancık	13	8	3	-	-
Hacimustafaköy	-	40	-	-	-
Hacıuşağı	-	4	5	-	-
İçlikaval	-	3	5	-	4
Karagedik	-	50	-	-	-
Karakaş	-	-	10	-	-
Kuluşağı	-	10	30	20	-
Karoğlu	-	-	3	-	-
Kızıruşağı	-	5	6	-	-
Koçyolu	5	10	17	-	-
Meydancık	5	12	-	-	-
Söğütdere	-	3	9	-	-
Resulkehya	-	3	10	2	-
Sultanuşağı	-	23	-	-	-
Şahaplı	-	8	8	-	-
Şituşağı	-	5	20	-	-
Tavşanuşağı	25	2	1	1	-
Yalındam	7	-	23	-	-
Yeniocak	-	-	20	-	-
Yıldızlı	6	4	8	-	-
Yürekli	-	25	-	-	-
Aydınlar	-	-	15	-	-
Akuşağı	-	-	20	-	-
Altınuşağı	-	-	8	-	-
Bilaluşağı	-	-	30	-	-
Bozoğlak	-	-	50	-	-
Emirhan	-	-	20	-	-
Hacimehmetli	-	-	120	-	-
İlüyökköy	-	-	10	-	-
Konalga	-	-	15	-	-
Kumlularla	-	-	5	-	-
Suyatağı	-	-	49	-	-
Kuşsarayı	-	-	5	-	-
Aladikme	-	5	-	-	-
Çavuşlu	-	8	3	18	-
Çiğdemlik	-	-	10	-	-
Deliktaş	-	-	20	10	-
Eskiköy	-	2	-	-	-
Gemici	-	4	71	36	20
Habipuşağı	-	-	12	-	-
Hacıhüseyinler	-	5	-	10	7
Harabakayış	-	10	7	-	-
İmikuşağı	-	-	5	-	-
Karaali	-	30	2	-	-
Konacık	-	-	10	-	-
Kutlugün	-	1	-	-	-
Paşakonağı	-	-	6	4	1
Pınarlı	-	2	50	1	1
Sarıtaş	-	2	2	3	3
Tabanbükü	-	-	15	-	-
Tatlıpayam	-	5	1	-	-
Topaluşağı	-	8	2	5	-
Yaylanlı	-	11	5	1	1
TOPLAM	61	377	564	111	37

Kaynak: Anket Sonuçları (1999)

3.2.3 Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu

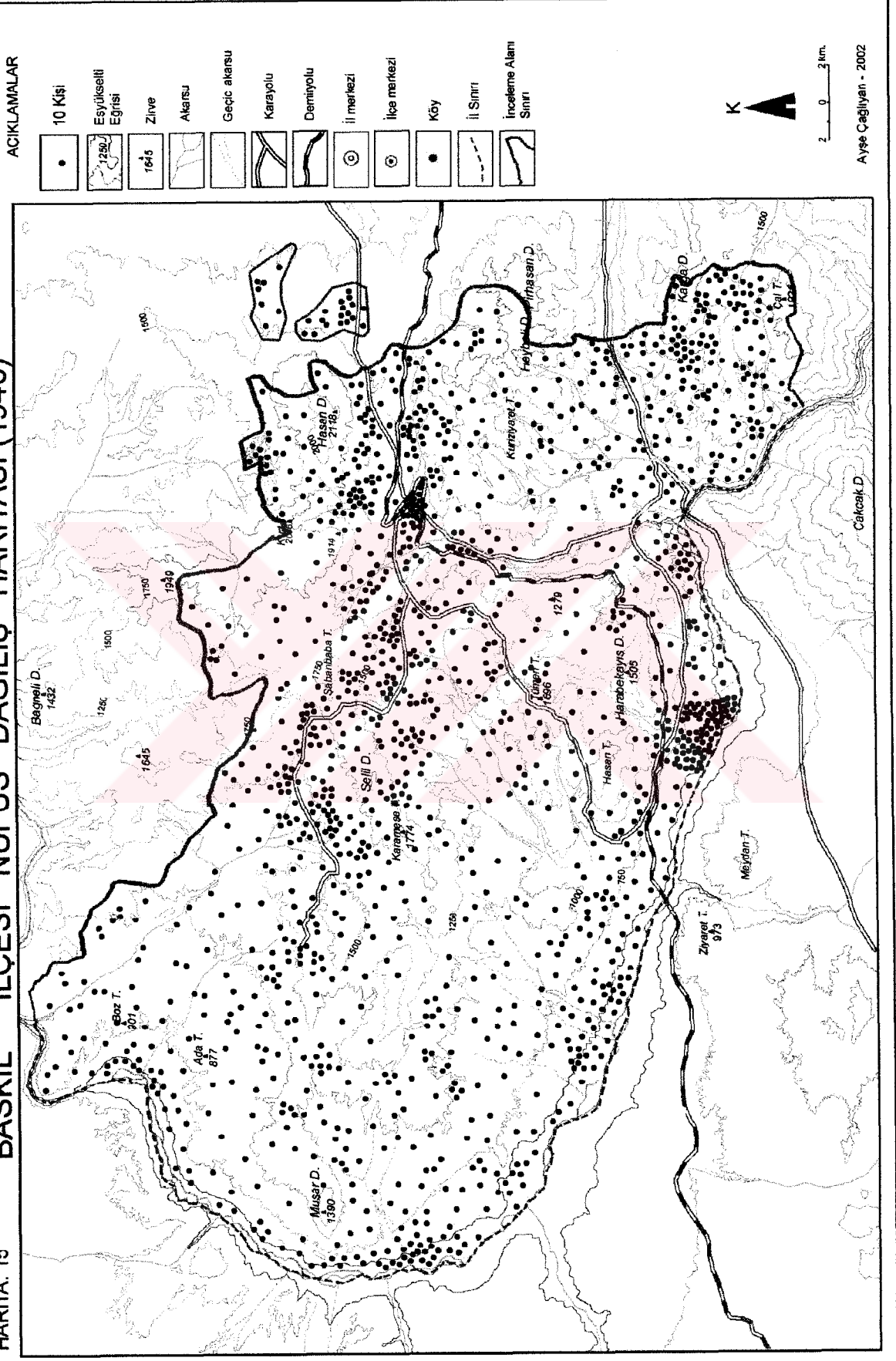
Doğal çevre içerisinde yaşayan ve devamlı faaliyet halinde olan insanların yeryüzündeki dağılışı ve bu dağılışı etkili olan faktörler ile birim alana düşen insan sayısının o sahanın her yerinde hangi değerlerde bulunduğunun tespiti, “nüfus dağılışı” ve “nüfus yoğunluğu” konularının ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Özçağlar, 1992, s. 109).

3.2.3.1. Nüfusun Dağılışı

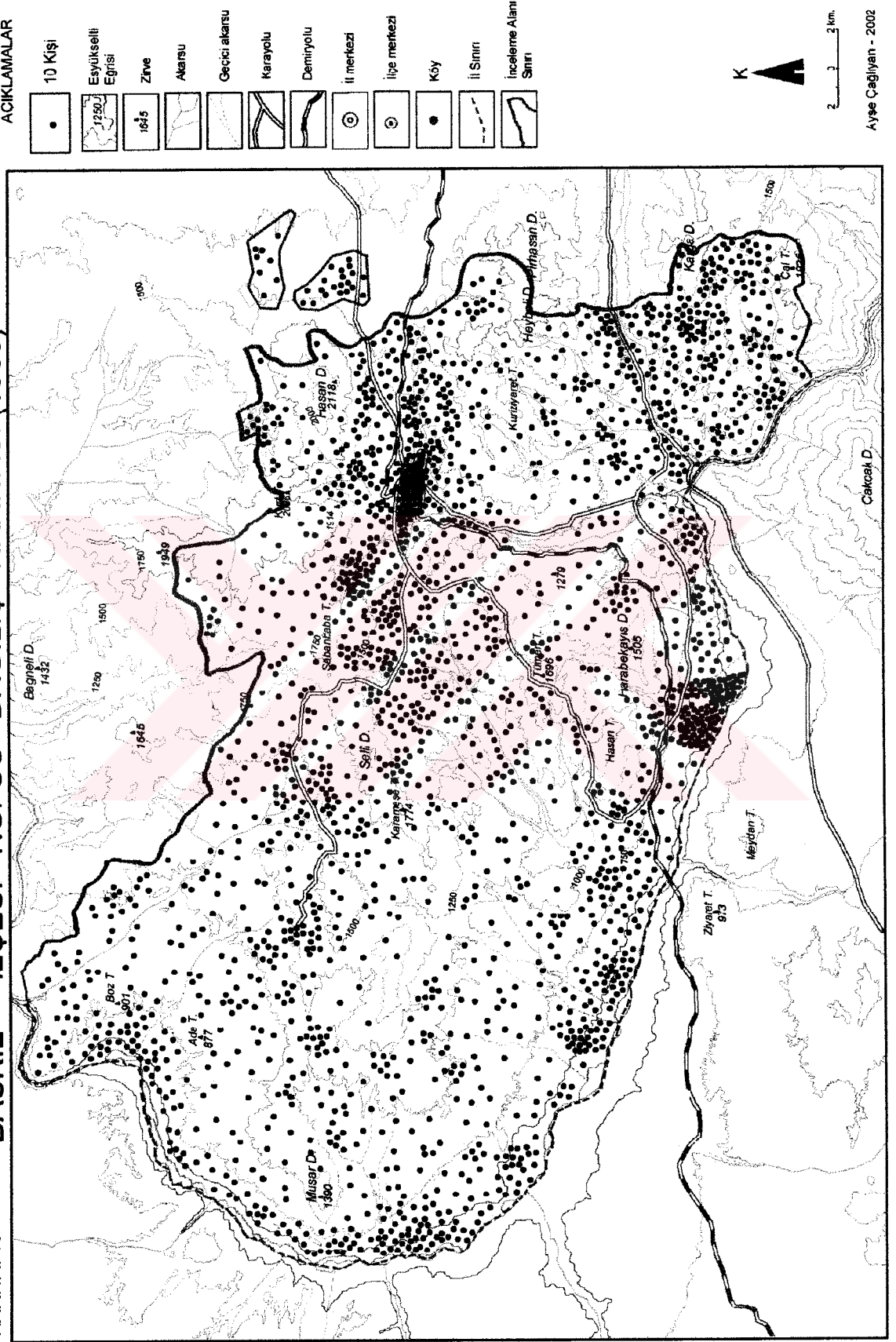
Bir yer insanın yaşama sahası olarak araştırılmak istenirse, en önde gelen meselelerden birisi şüphesiz nüfus dağılışının incelenmesidir. Çünkü yerden yere, bölgeden bölgeye değişen nüfus sıklığı insanın yaşama sahası olarak adı geçen yerin hem elverişliliği hem de ekonomik açıdan iyice değerlendirilmesi bakımından daima önemli belgeler verir (Karaboran, 1984, s. 29). Nüfusun dağılışı ve yoğunluğu üzerinde bir çok faktörün etkisi vardır. Nüfusun dağılışı üzerindeki etmenler doğal etmenler ve tarihsel etmenlerdir (George, 1991, s. 9). İklim, bitki örtüsü, yer şekilleri, toprak ve madenler gibi doğal faktörlerin nüfus ve dağılışı ve büyüklüğünün şekillenmesinde önemli yerleri vardır (Tümertekin, 1994, s. 212). Nüfusun yeryüzünde dağılışı ve bu dağılışın gerçeklere bağlı olarak haritaya aktarılması, ancak noktalama metoduyla yapılabilir (Elibüyük, 1978, s. 72). Dolayısıyla bizde nüfusun dağılışlarını noktalama metoduyla gösterdik. 1940-1965-1990 ve 1997 yıllarına ait haritalar yapılarak konu anlatılmaya çalışılmıştır. Baskil ilçesi’ndeki nüfusun dağılışına yükselti, morfolojik yapı, su durumu ve toprak verimi önemli ölçüde etkili olmuştur. Dolayısıyla ülkemizin her yerinde olduğu gibi Baskil ilçesinde de nüfus sahaya eşit olarak dağılmamıştır.

Alanımızda, doğal çevre faktörleri ile bağlantılı olarak dağılışı gösteren nüfus daha sonra beşeri faktörlere bağlı olarak değişmiştir. Doğal çevre faktörleri açısından yerleşmeye uygun olması Neolitik’ten günümüze meskun bir saha olmasına yol açmıştır. Doğal yolların üzerinde olması ve Fırat nehrinin tarım ve yerleşme açısından sağladığı avantajlar yüzünden alanımızda nüfus devamlı olarak artmıştır. Ancak bu avantajlar tüm alanımızda eşit şekilde dağılmadığı için nüfus da eşit dağılmamıştır. Yerleşmelerin dolayısı ile de nüfusun fazla olduğu alanlar, ovalar, alçak plato alanları ve yol güzergahlarıdır. Yüksek plato alanları ve dağlık alanlar ise nispeten daha az nüfusa sahip olan alanlardır.

HARİTA: 15 BASKİL İLÇESİ NÜFUS DAĞIŞ HARİTASI (1940)

HARİTA: 16 BASKİL İLÇESİ NÜFUS DAĞILIŞ HARİTASI (1965)

1940 yılı nüfus dağılışı haritalarına baktığımız zaman, Baskil Ovası ve çevresi (alçak plato alanları), Resulkahya, Kuluşığı köylerinin olduğu boşalma havzası, Karga dağı etekleri ile Fırat kıyılarının fazla nüfusa sahip olduğunu görürüz. Verimli tarım topraklarının olduğu alanlar sık nüfuslu, tarım topraklarının azaldığı, mera alanlarının arttığı ilçenin batısında ve kuzeyindeki alanlar ise seyrek nüfusludur. Kırsal yerleşmelerin çok fazla olduğu alanımızda, yerleşmelerin dağılışına paralel olarak nüfus dağılışı görmektediriz. Yerleşmeler daha çok vadi kenarlarında ya da tabanlarında, sırtlarda, yamaçlarda veya ova tabanlarında bulunmaktadır. Köylerin ve mahallelerin kuruluş yeri genellikle vadi, sırt ve yamaçlardır. Dolayısıyla nüfus da buralarda yoğunlaşmıştır.

Baskil ovasının kuzey ve güneyindeki (Bulutlu dağı) dağlık alanlar az nüfuslu iken Karga dağı çevresi ulaşım ağına bağlı olarak nüfusu daha fazla olan alanlardan birisidir. Verimli bir birikinti konisi ve Fırat nehrinin vadisinde kurulmuş olan Kadıköy çevresi 1940 yılında en fazla nüfusa sahip yerlerden birisidir (Kadıköy'ün nüfusu: 734 kişi). Pamuk, bostan ve sebze tarımının bu alanlarda yapıyor olması nüfusun tarım ekonomisine dayalı olarak artmasına neden olmuştur. Ancak ilçenin geneline bakacak olursak nüfusları az olan köyleri görürüz. 1940 yılında nüfusu 0-250 arasında olan 41 tane köy vardır (Harita: 15.).

1965 yılı nüfus dağılışı haritasına baktığımızda ise, yoğun nüfusa sahip olan alanların daha da fazlalaştığı görülür. Özellikle Baskil'in artık bir köy statüsünden çıkıp bir kasaba havasına bürünmesinden dolayı nüfusu artmıştır. Kıyı köylerinin nüfusları da tarıma bağlı olarak artmıştır. Özellikle 1950'li yıllardan sonra karayollarındaki gelişime bağlı olarak Malatya-Elazığ karayolu çevresinde yerleşmelerin artmasına paralel olarak nüfusları da artmıştır. Örneğin Karaali ve Aladikme köylerinin sakinleri yol boyuna inerek bahçe evleri yapmaya başlamışlar ve bu alanların nüfusu artmıştır. Baskil ovasına bakan plato alanlarında ve yamaçlarda kurulmuş olan köylerinde nüfusları bu dönemde artmıştır. Kadıköy'ün nüfusu bu dönemde 1000 kişinin (1041) üzerine çıkarak Baskil'den sonra nüfusu en fazla olan yerleşme haline gelmiştir. Hayvancılıkla uğraşılan Aydınlar çevresinde ise nüfus artmış olsa bile genel dağılışa göre yine az nüfuslu alanlardandır. Bulutlu dağının kuzey ve batı etekleri ile Geli çayı vadisinin çevresi de hemen hemen nüfustan yoksun alanlardır (Harita: 16.).

1990 yılına gelindiği zaman, Karakaya Barajı'nın kurulmasına bağlı olarak Fırat kıyısındaki köyler ve tarım arazileri sular altında kalmıştır. Bu alanların su altına kalmasına bağlı olarak, kıyı kesimleri büyük oranda nüfus kaybetmiştir ve bazı köylerde % 50 civarında nüfus azalmıştır. Tarım arazilerinin su altında kalmasına paralel olarak tarımla (bitkisel üretim) geçinen halk istimlak sonucunda elde ettikleri toplu paralarla büyük şehirlere özellikle de Malatya'ya taşınmışlardır.

Nüfus olmayan veya az olan alanlarda değişiklik olmaz iken Baskil kasabası ve batısındaki alanda nüfus artmıştır. Bu dönemde özellikle kayıscılığın gelişmesine bağlı olarak tarım alanlarının kullanılması ile nüfus artışı görülmüştür. Yine ulaşım faktörüne ve kayıscılığa bağlı olarak Elazığ-Malatya karayolu çevresinin nüfusu artmıştır.

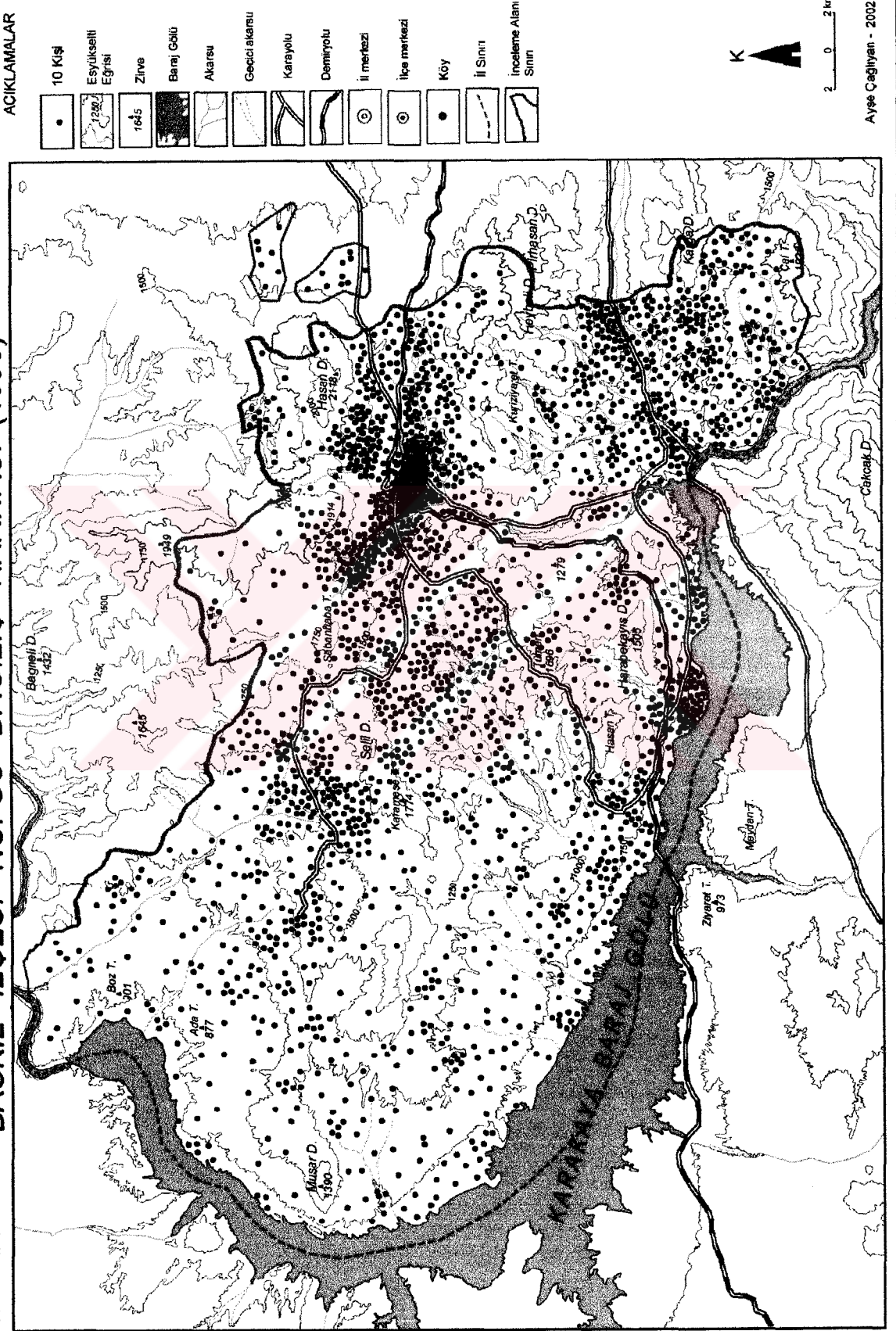
Buna karşılık Yürekli, Hacımustafaköy, Şahindere, Sultanuşağı gibi dağlık ve platoluk alanlarda bulunan köylerin nüfusları azalmıştır (Harita: 17.).

2000 yılında ise araştırma alanımızın batısının nüfus kaybetmekte olduğu görülür. Baskil ve çevresinde nüfus artarken kırsal kesimde ise nüfus azalmıştır. Selil dağının batısında, Piran dağları üzerinde ve Bulutlu dağının kuzeyinde nüfus azalmıştır. Bu azalmanın nedeni hem ekonomik hem de kültürel sebeplerdir. Eğitim ihtiyacı ve şehrin cazibesi kırsal alandaki nüfusun azalmasında önemli rol oynamaktadır. Geliri kayıscılığa dayanan Baskil köylüsünün her yıl verimli ürün alamaması da göçü artıran bir diğer nedendir. Bu dönemde, nüfusu 300'den az olan 47 köy, 300-500 arasında olan 11 köy ve 500'den fazla olan 4 köy bulunmaktadır. Dolayısıyla nüfus bakımından küçük köyler alanımızın karakteristiğidir diyebiliriz.

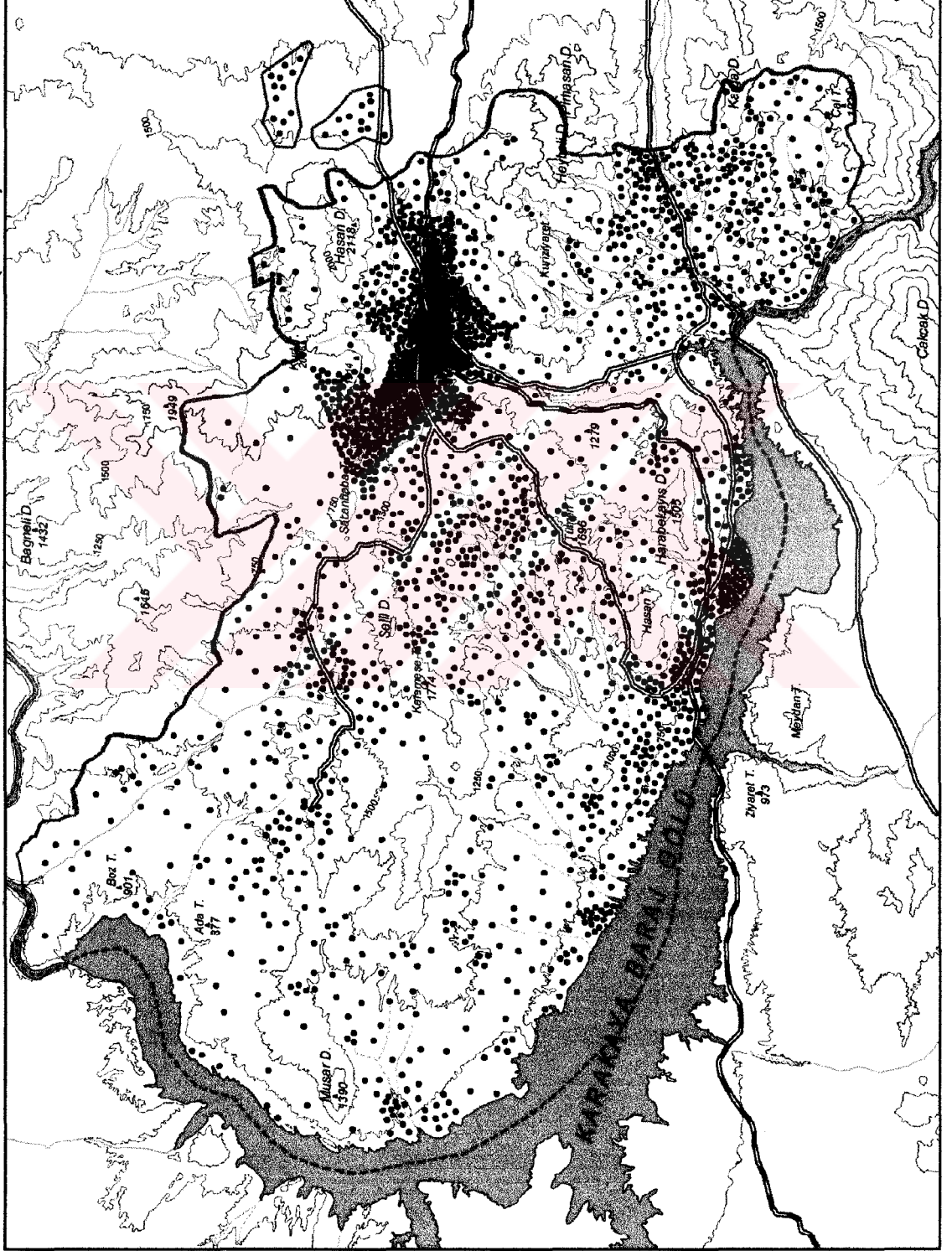
3.2.3.2. Nüfus Yoğunluğu

Yeryüzündeki her hangi bir sahanın nüfus yoğunluğu denilince, o sahada yaşayan nüfus miktarının o yerin alanına bölünmesiyle elde edilen değer anlaşılır. Bu elde edilen değer aritmetik nüfus yoğunluğudur ki genellikle bu değer kullanılmaktadır. Ayrıca nüfusun ekili dikili alanlara bölünmesiyle fizyolojik nüfus yoğunluğu bulunur. Nüfusun belli bir idari ünitenin bir yılda hangi amaçla olursa olsun faydalandığı alanların toplamına bölümü ile de gerçek nüfus yoğunluğu elde edilir (Elibüyük, 1978, s. 62).

HARITA: 17 BASKIL İLÇESİ NÜFUS DAĞILIŞ HARİTASI (1990)

HARİTA: 18 BASKIL İLÇESİ NÜFUS DAĞILIŞ HARİTASI (2000)

Nüfus yoğunluğu haritaları, nüfus ve saha arasındaki ilgiyi belirtir (Elibüyük, 1978, s. 54). Biz ise yoğunluk haritalarımızı yaparken aritmetik nüfus yoğunluğunu kullandık. Alanımızda topoğrafyanın etkisiyle nüfus farklı farklı dağılmıştır. Nüfus, genelde yerleşme için suya yakın alanları seçerken, ekonomik faaliyet sahası ise bunun çevresinde gelişir.

1940 yılı nüfus yoğunluğu haritası incelendiğinde, genelde köylerin nüfus yoğunluğunun 15 kişinin altında olduğu görülür. Bu köyler genellikle merkezden uzak olan ve dağlık alanlarda bulunan köylerdir. Bu dönemde ise ilçenin genelinde km^2 'ye düşen ortalama kişi sayısı 10'dur.

15-30 kişi arasında yoğunluğa sahip yerleşme sayısı 13 tane dir. Bu köyler kıyıdaki, Bilaluşağı, Çiğdemlik, Hacımehmetli, Habibuşağı ile Baskil kasabası çevresindeki Doğancık, Hacıuşağı, Kızıluşağı, Resulkahya, Kuluşağı, Akdemir, Sultanuşağı ve Elazığ-Malatya karayolunu solunda bulunan Saritaş ve Aladikme köyleridir. Yoğunluğu 31-45 kişi arasında değişen köy sayısı ise 4'tür. Bu köyler Baskil kasabasının doğusunda bulunan Beşbölük ve Koçyolu köyleri ile batısında bulunan Demirlibahçe köyleridir. Bu grupta bulunan Demirlibahçe köyünde istasyon bulunması bu alanın yoğunluğunu artırmıştır. Karga dağının eteklerinde kurulmuş olan Eskiköy'de bu gruba girmektedir.

Yoğunluğu 61'den fazla olan gruba ise tek yerleşmeli köy olan Kadıköy girmektedir. Bu dönemde nüfus yoğunluğu 65 olan Kadıköy, alanımızın en fazla nüfusa sahip olan köyüdür (Harita: 19.).

1965 döneminde alanımızda nüfus artışına bağlı olarak yoğunluğuda artmıştır. İlçe genelinde bu dönemde km^2 'ye 17 kişi düşmekteydi. Ortalama nüfus yoğunluğunun altında olan köyler bu dönemde de azalma göstermiş olmakla birlikte 15 kişiden az olan köylerin sayısı 24 tane dir. Yoğunluğun az olduğu köyler ilçenin batısında Aydınlar bucağına bağlı olan köylerdir. Ayrıca Hasandağı ve Bulutlu dağının kuzey ve batısında bulunan alanlardaki köylerin de nüfus yoğunlukları azdır. Bu köylerin hem nüfusları az hem de alanları geniş olduğu için yoğunlukları azdır.

1965 döneminde en fazla köy sayısı, 16-30 kişi yoğunluğa sahip grupta olup 28'dir. Bir önceki dönemde 15'denaz yoğunluğa sahip olan alanların nüfusunun

artmasına paralel olarak yoğunluklarında artmıştır. Kıyı köyleri ile şhirler arası karayolu çevresindeki köylerde bu dönemde yoğunluğu artan alanları oluşturur. Ayrıca Baskil kasabasının batısında da yoğunluk artmıştır. 31-45 kişi arasında yoğunluğa sahip olan 7 köy (Beşbölük, Yalındam, Hacıuşağı, Çiğdemlik, Demirlibahçe, Aladikme ve Eskiköy), 46-60 kişi arasında 1 köy (Kadıköy) bulunmaktadır (Harita: 20.).

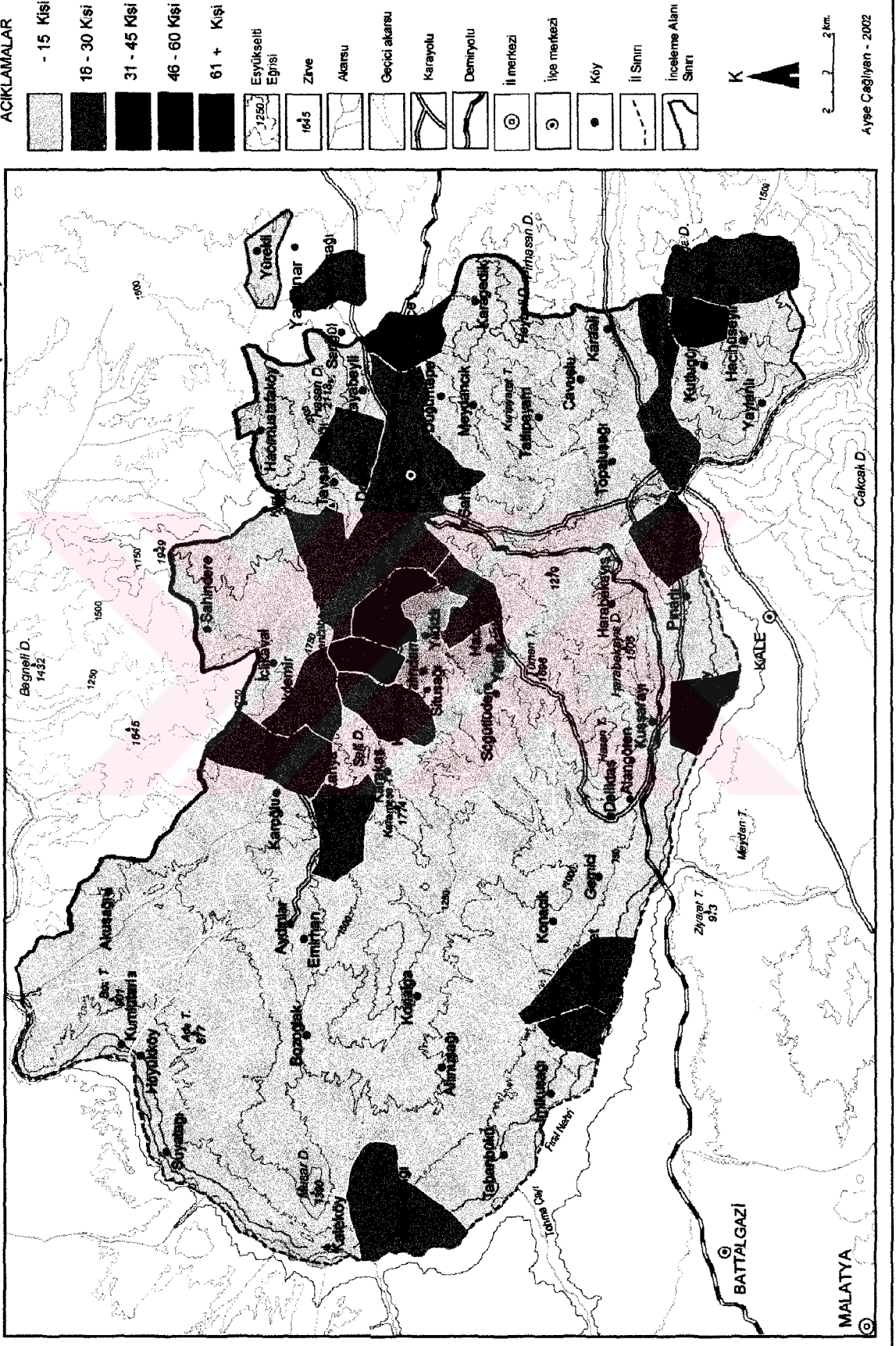
1990 dönemi nüfus yoğunluğu haritası incelendiği zaman ise baraj ile birlikte değişiklikler olduğu görülür. Fırat nehrine kıyısı olan bazı köylerin nüfuslarının azalmasına bağlı olarak yoğunlukları da azalmıştır (Kumlutarla, Bilaluşağı). İlçe genelinde ise bu sayım yılında nüfus yoğunluğu 19 kişidir. 15'den az yoğunluğa sahip olan köy sayısı artış göstererek 27 olmuştur. Bu dönemde ilçe genelinde bir nüfus azalması görülmektedir ve dolayısıyla yoğunluklar da düşmüştür. Sultanuşağı, Tavşanuşağı ve Söğütlüdere bu dönemde bir alt gruba inmiştir. 16-30 kişi arasında yoğunluğa sahip köy sayısı da düşerek 18 olmuştur. 1982 yılında Doğancık köyünde bir Bölge Yatılı Okulu'nun açılmış olması yoğunluğunun artmasına neden olmuştur (Tablo: 44.).

1990'da 31-45 kişi yoğunluğa sahip olan grupta 10, 46-60 arasında 5 ve 60'ın üzerinde ise 1 köy bulunmaktadır. Çiğdemlik ve Alangören gibi köylerin arazileri sular altında kaldığı için alanları küçülmüş ve dolayısıyla da yoğunlukları artmıştır. Yoğunluk haritasında da görüldüğü gibi Baskil, Kuşsarayı ve Elazığ-Malatya karayolu çevresinde olmak üzere yoğunluk 3 yerde toplanmıştır (Harita: 21.).

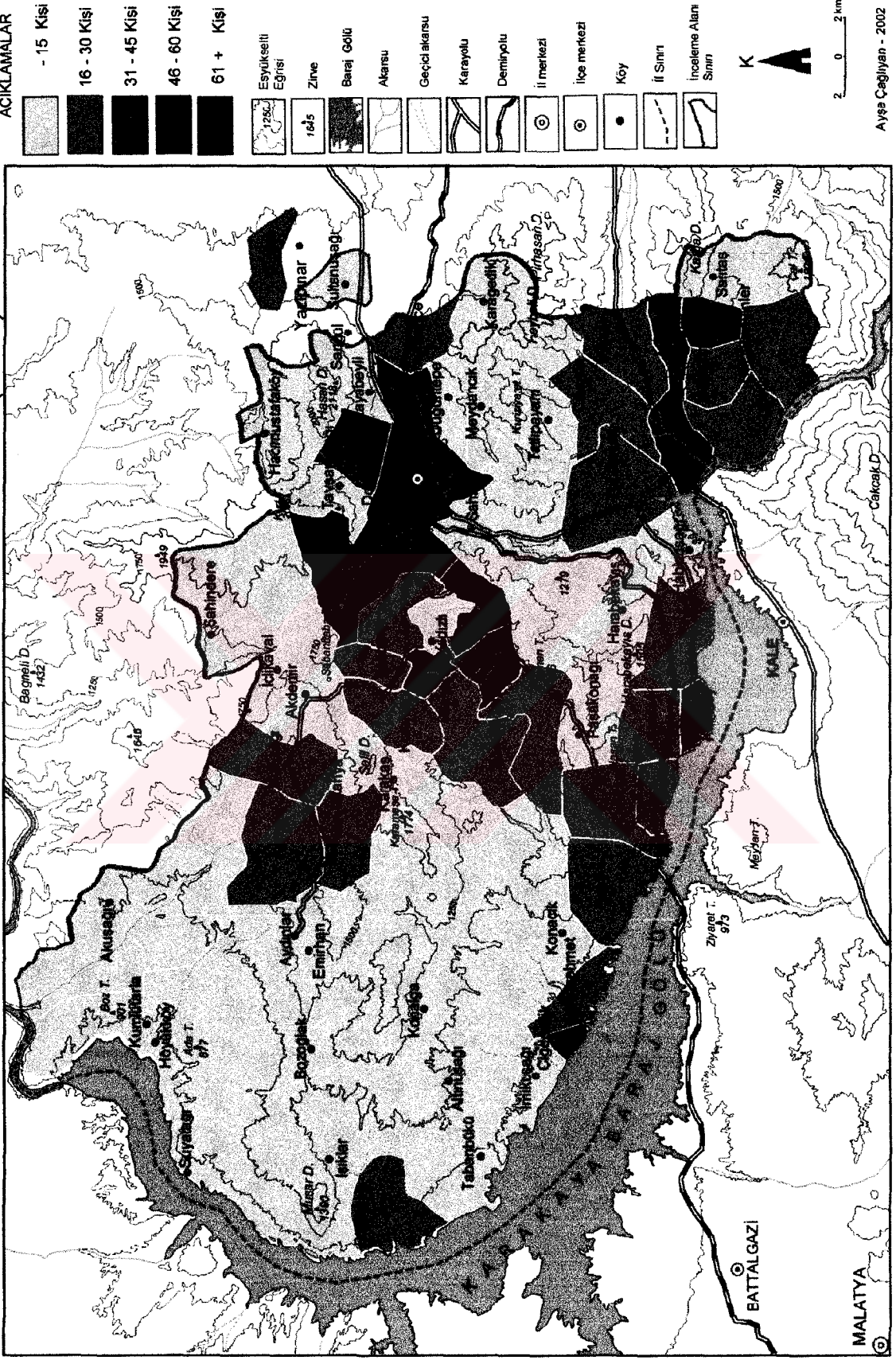
Tablo: 44. 1940, 1965, 1990 ve 2000 Yıllarında Nüfus Yoğunluk Gruplarına Göre Köy Sayıları

Yoğunluk Grubu	1940	1965	1990	2000
-15	43	24	27	31
15-30	13	28	18	23
31-45	4	7	10	6
46-60	-	1	5	-
61 +	1	1	1	2
Toplam	61	61	61	62

HARİTA: 19 BASKİL İLÇESİ NÜFUS YOĞUNLUĞU HARİTASI (1940)

HARİTA: 22 BASKİL İLÇESİ NÜFUS YOĞUNLUĞU HARİTASI (2000)

2000 yılında ise yine aynı alanlarda yoğunluklar toplanmıştır. Bu dönemde, baraj gölü oluştuktan sonra kıyıda bulunan köyler büyük oranda nüfus kaybetmiş ama bu duruma alışılınca ve kayısı tarımına da bağlı olarak tekrar köylere dönüş başlamıştır. Dolayısıyla 2000 yılında bazı alanlar yoğunluk kazanırken, bazı alanlarında yoğunluğu azalmıştır. Örneğin Bilaluşağı'nın nüfusu arttığı için yoğunluk bakımından bir üst gruba çıkmıştır. Çiğdemlik köyünün alanı küçüldüğü ve nüfusu da arttığı için yoğunluğu 61 kişinin üstüne çıkmıştır (Harita: 22.)

Sonuç olarak tarımsal arazileri fazla olan, kayısıcılık ve sebzeçilikle geçinen köylerde nüfus yoğunluğu fazladır. Elazığ ve Malatya gibi iki büyük şehire yakınlığından dolayı alanımızın yaz ve kış nüfusları da farklıdır. Genellikle çocukların eğitim ihtiyacı için kış aylarında ya Malatya'ya ya da Elazığ'a taşınanlar yaz aylarında köylerinde oturmaktadırlar. Şehirde oturmaktan vazgeçmeyen yöre insanı tarlalarını ve bahçelerini değerlendirmekten de vazgeçmedikleri için yaz aylarında alanımızın nüfus yoğunluğu daha fazladır. Ayrıca su kaynaklarına ve ulaşım imkanlarına bağlı olarak da yoğunluklar belirli alanlarda toplanmıştır.

3.2.4. Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri

3.2.4.1. Baskil İlçesi'nde Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Özellikleri

Baskil ilçesinde nüfusun yaş ve cinsiyet özellikleri ele alınırken en önemli problem, Türkiye'nin bir çok kırsal alanında olduğu gibi Baskil'de kırsal nüfusun yaş ve cinsiyet özellikleri ile ilgili herhangi bir veriye rastlanmamasıdır. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün nüfus sayımları da bu tür veriler açısından eksik olunca sayım yılları boyunca nüfusun yaş ve cinsiyet yapısına ilişkin verilerin derlenmesi daha zor olmaktadır. Sağlıklı veriler ancak 1990 dan sonra elde edilmektedir. Sağlık ocaklarının ETF kartlarından elde edilen bilgiler de eksik ve sağlıklı olunca yaş grupları ile ilgili verilere dayanarak izahlar yapmak ve bu izahların sağlıklı olması güçleşmektedir. Araştırma sahasında, sağlık ocakları tarafından her yıl yenilenen ETF kartları verileri düzenli olarak ancak 1990 yılından sonra yapılmıştır. Bazı yıllar ile ilgili veriler ise arşive önem verilmediğinden kaybolmuştur. Ayrıca sağlık bölgelerinin idari bölünüşe uymaması ve sağlık ocaklarına bağlı köylerin bir kısmının Baskil'e bağlı olmaması, Baskil'e bağlı olan köylerin bir kısmının Baskil ilçesi dışındaki sağlık ocaklarının

bölgesine girmesi, zaten zor olan veri toplama işini daha da güç hale getirmiştir. Bütün bunlara rağmen, Baskil nüfusunun yaş ve cinsiyet yapısı hakkında bize fikir verebilecek bilgiler toparlanmaya çalışılmıştır. 1990 yılı sonrası ile ilgili veriler büyük ölçüde derlenerek analizler yapılmıştır.

Araştırma sahasında nüfusun yaş yapısı incelendiğinde oldukça dengeli bir dağılımın olduğu göze çarpar. 1950-70 yılına kadar oldukça dengeli ve nerede ise % 50'ler civarında olan cinsiyet bölünüşü 1970 lerden sonra zaman zaman kadın zaman zaman erkek lehine değişir. Fakat son yıllarda her iki cinsiyet grubunda da keskin azalışlar dikkati çeker.

İlk nüfus sayımı olan 1927 yılında; o zamanki idari bölünüşe göre Baskil İlçesi nüfusunun 6856 sı kadın, 5949 u erkek olarak belirlenmiştir. Bu sayımın güven derecesi tartışılmakla birlikte 1935 ten 1990'a kadar Nüfusun yaş ve cinsiyet bölünüşü ile ilgili veriler derlenmiş ve cinsiyet ve yaş grupları ile ilgili veriler tablolar grafikler oluşturulmuştur. Buna göre düzenli nüfus sayımlarının ilki kabul edilen 1935 nüfus sayımında Baskil'de 6612 erkek 6619 kadın nüfus yaşamaktadır. Yani 1935 yılında % 50 ye % 50 bir dağılım mevcuttur. Erkekler toplam nüfusun % 49,7 sini oluştururken, Kadın nüfusun payı % 50,3 kadardır. Normal şartlarda bu tür bir nüfus yapısı nüfusun sağlıklı ve sadece doğal nüfus gelişimi ile artışın sağlandığının önemli bir göstergesidir. Nüfus yapısının anlaşılabilmesi açısından bu son derece önemlidir. İleride de görüleceği üzere nüfus dinamikleri üzerine dışarıdan olabilecek bir müdahale nüfusun yaş yapısındaki dengeyi olumlu veya olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Baskil ilçesinde de 1965 lere kadar nüfus üzerinde değişim meydana getirebilecek bir süreç olmadığından nüfus yapısındaki denge küçük değişiklikler ile devam etmektedir. Fakat 1965 yılından sonra meydana gelen gelişmeler (Baskil'in kasabaya dönüşmesi ile) nüfustaki bu doğal dengenin salınımlar göstermesine neden olmuştur. 1935 ve 1940 nüfus sayımlarında ortalama 0,6 puan düşük olan erkek nüfus oranı (yaklaşık 80 kişi), 1950-1960 yıllarında doğumların daha çok kız olması nedeniyle ortalama 0,7 puan seviyesinde kadınlar lehine gelişmiştir (Tablo: 45.).

Tablo: 45. Baskil İlçesinde Yıllara Göre Kadın ve Erkek Nüfusları

	Yıllar													
	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1997	2000
E	6612	7413	8158	9161	9598	10454	11765	11460	13553	13416	14119	10972		13507
K	6699	7539	7953	8929	9436	10289	11167	11918	12872	13360	13233	12054		13304
T	13312	14952	16111	18090	19034	20743	22932	23378	26425	26776	27352	23026	19605	26811

Kaynak: DİE Nüfus Sayımları (1935-2000)

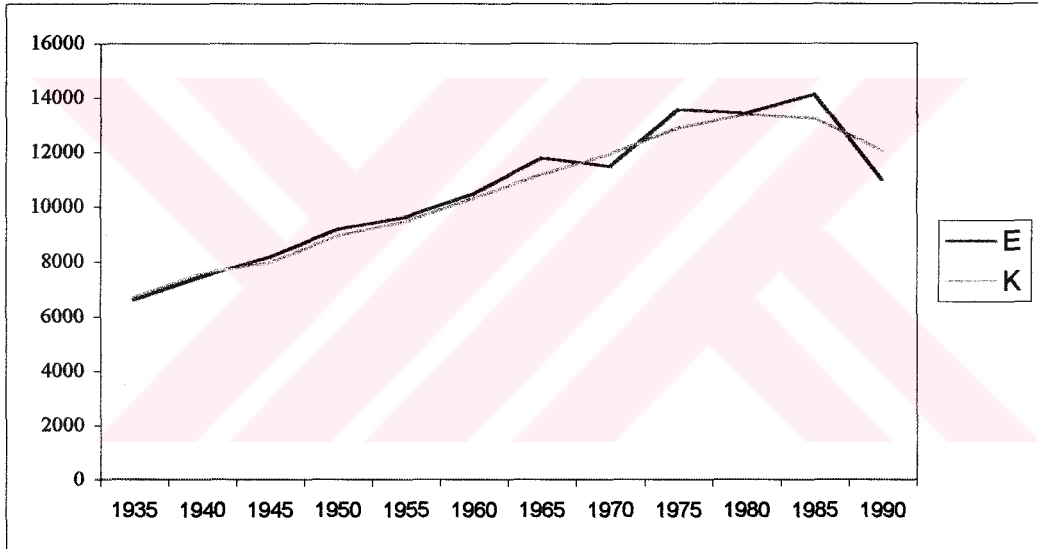
1965 yılı ile birlikte artan nüfus içerisindeki farklılaşma nüfusun cinsiyet yapısını da etkilemiştir. 1965 yılında erkek nüfus kadın nüfustan yaklaşık 600 kişi fazladır. Erkek nüfus ile kadın nüfus arasındaki oranın farkı ilk defa 2,5 puanın üzerine çıkmıştır. Tabii bunda nüfusun gelişiminde de vurgu yapılan Baskil'in artık bir kasaba hüviyetine bürünmesi oldukça etkilidir. Şefkat köyünün Baskil'e mahalle olarak katılması, kasabada yeni ticarethanelerin açılması yeni bir okulun açılması özellikle erkek nüfusun Baskil'e yerleşmesine neden olmuştur. Zaten tablo 36 ve Grafik 20 bakılacak olursa Baskil'de yaşayan nüfusun %26 oranında arttığı görülebilir. Bölgenin sosyo-kültürel yapısından kaynaklanan ve erkek çocuklarının okumasına öncelik verilen bir yapıda, Baskil'e bağlı olmayan yerleşim birimlerinden dahi Baskil'e okumak ve ticaret yapmak için gelenler olmuştur.

Önce erkek nüfusun göç ettiği toplum yapısına sahip bir yörede olan Baskil'de nüfustaki cinsiyet yapısının tekrar erkek ve kadın lehine dengeye oturduğu dönem olarak 1970 yılı olduğu görülür. 1970 nüfus sayımına göre erkek ile kadın nüfus arasındaki fark tekrar kapanmış ve kadın nüfusu tekrar fazla vermiştir. 1965 te kadın nüfus oranı erkek nüfusa göre 1,6 puan geride iken beş yıl sonraki ilk nüfus sayımında kadın nüfus %51 ile erkek nüfusa 2 puan oranla ileridedir. Beş yıl içinde kadın nüfusu erkek nüfusa oranla bu kadar çok arttıran en önemli gelişme hemen yakınında inşa edilmeye başlayan Keban barajı inşaatıdır. İnşaat için barajda çalışmaya giden erkek nüfusun Baskil nüfusundan düşmesi ile kadın nüfus lehine görece bir artışı sağlar. Baraj inşaatının etkisini çok net bir şekilde nüfus rakamları üzerinde görmek mümkündür. 1965 te 11100 civarında olan kadın nüfus 800 kişi artarak 11918 e çıkarken erkek nüfus 240 kişi azalarak 11460 seviyesine gerilemiştir. 19670 nüfus sayımında 1965 nüfus sayımına göre Baskil kasabasının da nüfusunda 150 kişilik bir azalma da buna delil oluşturmaktadır. Köyden kasabaya iş için gelen erkek nüfus hemen 30 km. uzağındaki baraj inşaatında iş bulduğu için Keban'a yönelmiştir. Keban barajı dolayısı ile 1970-

bu sürede yaklaşık 2100 kişi artmıştır. Baskil nüfusunda daha önce de belirtilen sağlıksız sayım şüphesi bir kenara bırakılırsa, Erkek nüfustaki bu farklılaşmada iki farklı nedeni vardır.

1-Keban Barajı inşaatının 1974'te büyük ölçüde tamamlanması ile, barajda çalışan erkeklerin tekrar evlerine dönmesi sonucu erkek nüfustaki artış miktarı fazla olmuştur.

2-Baskil'in büyümesi ile birlikte çevresine göre merkezi bir yerde olması güvenlik açısından da düşünülmüş ve Baskil'e bir jandarma bölüğü 1974 te sevk edilmiş ve ikamet yeri Baskil kasabası olmuştur. Ayrıca bu bölüğe bağlı yeni uç karakollarda oluşturulmuştur.

Grafik: 22. Baskil İlçesinde Yıllara Göre Kadın-Erkek Nüfusunun Gelişimi (1935-1990)

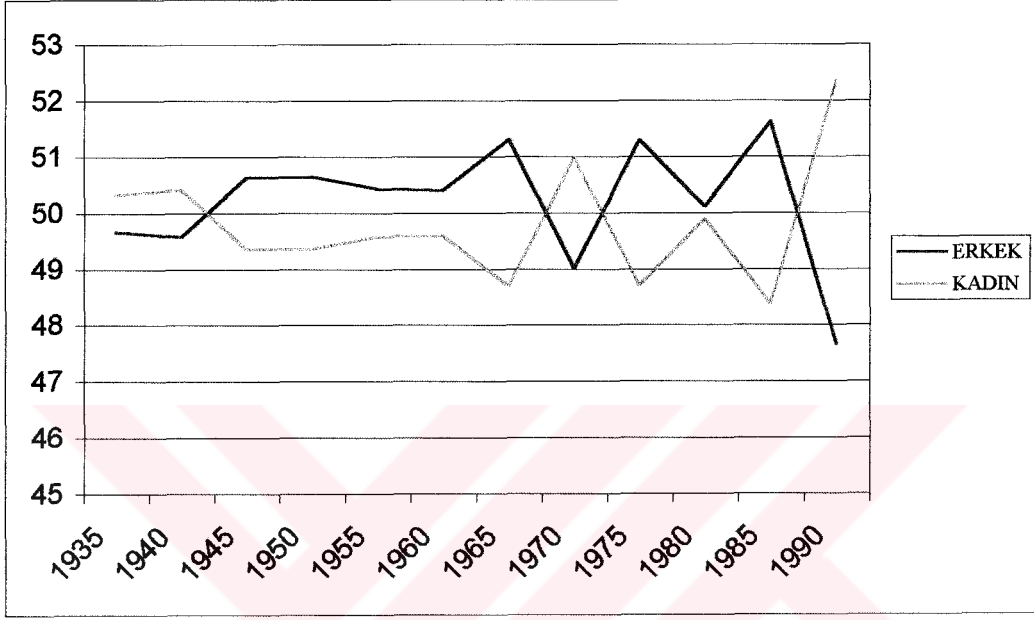
Bu iki gelişme beş yıllık süre zarfında Baskil'deki erkek nüfus payının kadın nüfus aleyhine aşırı gelişimine neden olmuştur (Tablo: 46.).

Tablo: 46. Baskil İlçesinde Yıllara Göre Kadın-Erkek Nüfus Oranları (1935-1990)

	Yıllar											
	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
ERKEK	49,7	49,6	50,6	50,6	50,4	50,4	51,3	49,0	51,3	50,1	51,6	47,7
KADIN	50,3	50,4	49,4	49,4	49,6	49,6	48,7	51,0	48,7	49,9	48,4	52,3

1980 yılı; nüfusu etkileyen dış etken ve süreçlerin bitmesi ile nüfusun normal dengesinde olduğu ve erkek-kadın nüfus oranının birbirlerine en yakın olarak seyrettiği

nüfus sayımı olarak dikkati çeker. Öyle ki nüfus 1965 ten önceki doğal hareketler yolu ile artma eğilimine devam etmiştir. Bu dönemde erkek nüfusun oranı %50,1 olurken, kadın nüfusun payı %49,9 olmuştur. Oysa 1980 nüfus sayımına göre, erkek nüfus 137 kişi düşmüştür. Kadın nüfus ise yaklaşık 500 kişi artmıştır. Buna rağmen sağlanan bir denge hali yukarıda nüfusu hareketlendiren süreçlerin bitmesi ile açıklanmıştır (Grafik: 23).

Grafik: 23. Baskil İlçesinde Yıllara Göre Kadın-Erkek Nüfus Oranları (1935-1990)

1980-1985 arasındaki dönem tekrar erkek nüfus yapısının kadın nüfus aleyhine dengeyi bozduğu dönemdir. 1985 nüfus sayımına göre kadın-erkek nüfus oranını veren grafiğe bakılacak olursa dengenin erkek nüfus lehine en fazla bozulduğu farkın en fazla açıldığı dönem olarak görülür. 1985 yılında erkek nüfusun kadın nüfus oranına göre fazlalığı yaklaşık 3,2 puandır. %50 olarak kabul edilen denge oranına göre iki cinsiyet arasındaki bu tür bir fark rakam olarak küçük olsa da büyük dengesizlikleri ifade eder. Kadın nüfustaki azalmaya karşın erkek nüfustaki artışın en önemli nedeni yine Karakaya Baraj Gölüdür. Çünkü arazisi bir yıl sonra suyun altında kalacak olan köylülerin erkeklerinin bir bölümü arazilerini ekerek sahipliklerini vurgulamış ve paralarını alana kadar, en azından nüfus sayım günü orada olduklarını göstermek için köylerinde yazılmışlardır. Bunun yanında açılan yatılı bölge okuluna Baskil'e bağlı olmayan bir kısım köylerden de az da olsa erkek öğrenci gelmesi, erkek nüfusun fazla çıkmasına neden olan küçük bir unsurdur (Tablo:47.).

açıldığı dönem olarak görülür. 1985 yılında erkek nüfusun kadın nüfus oranına göre fazlalığı yaklaşık 3,2 puandır. %50 olarak kabul edilen denge oranına göre iki cinsiyet arasındaki bu tür bir fark rakam olarak küçük olsa da büyük dengesizlikleri ifade eder. Kadın nüfustaki azalmaya karşın erkek nüfustaki artışın en önemli nedeni yine Karakaya Baraj Gölüdür. Çünkü arazisi bir yıl sonra suyun altında kalacak olan köylülerin erkeklerinin bir bölümü arazilerini ekerek sahipliklerini vurgulamış ve paralarını alana kadar, en azından nüfus sayım günü orada olduklarını göstermek için köylerinde yazılmışlardır. Bunun yanında açılan yatılı bölge okuluna Baskil'e bağlı olmayan bir kısım köylerden de az da olsa erkek öğrenci gelmesi, erkek nüfusun fazla çıkmasına neden olan küçük bir unsurdur (Tablo:47.).

Tablo: 47. Kırsal Kesimde Kadın- Erkek ve Toplam Nüfusun Gelişimi

Köy Adı	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1997	2000
Merkez Bucağı														
Akdemir(Seyhan)														
E	46	124	55		73	57	54	75	103	85	73	90		38
K	62	145	56		58	56	71	68	96	76	80	86		37
T	108	269	111	123	131	113	125	143	199	161	153	176	194	75
Beşbölük(Dudikan)														
E	57	106	92		128	111	153	121	147	100	106	120		59
K	50	110	105		108	116	122	125	118	137	124	138		69
T	117	216	197	217	236	227	275	246	265	237	230	258	117	128
Demiribahçe(Mollasorik)														
E	75	86	76		101	103	95	113	117	123	111	101		65
K	84	98	78		78	109	89	113	111	115	114	132		73
T	159	184	154	189	179	212	184	226	228	238	225	233	156	138
Doğancık(Milluşağı)														
E	168	170	168		174	178	184	174	209	273	610	545		334
K	141	151	135		180	195	200	168	169	203	238	244		150
T	309	321	303	325	354	373	384	342	378	476	848	789	146	484
Düğüntepe(Gürdikan)														
E	73	69	81		96	108	142	142	200	206	150	166		68
K	82	80	86		109	132	144	131	170	181	148	162		88
T	155	149	167	179	205	240	286	273	370	387	298	328	139	156
H.mustafaköy(Kurbemil H.m)														
E	131	129	141		124	152	139	133	151	142	115	75		55
K	123	128	137		127	142	143	164	173	183	168	120		69
T	254	257	278	224	251	294	282	297	324	325	283	195	103	124
İlacuşağı														
E	57	59	51		78	90	106	98	125	124	112	122		83
K	70	60	64		80	100	113	118	131	134	142	152		105
T	127	119	115	133	158	190	219	216	256	258	254	274	200	188
İçlikaval(Simikanzeyve)														
E	35	34	38		54	17	67	60	74	56	62	41		38
K	40	36	33		51	11	57	68	81	71	71	63		47
T	75	70	71	83	105	28	124	128	155	127	133	104	87	85
Karagedik(Yk.ham)														
E	62	86	71		113	105	115	128	124	130	79	76		31
K	54	85	84		121	128	134	135	142	161	101	88		20
T	116	171	155	207	234	233	249	263	266	291	180	164	77	51
Karakaş														
E	187	180	171		212	233	232	248	261	254	248	232		207
K	133	146	157		197	218	224	231	241	256	298	285		241
T	320	326	328	367	409	451	456	479	502	510	546	517	413	448
Karoğlu														
E	139	117	122		149	135	149	162	174	164	202	246		145
K	116	117	137		145	161	163	174	186	215	239	270		184
T	255	234	259	274	294	296	312	336	360	379	441	516	510	329
Kavabeyli(Rışvanuşağı)														
E	67	82	73		84	101	100	83	114	122	111	99		71
K	74	76	75		75	76	76	94	92	106	104	100		69
T	141	158	148	160	159	177	176	177	206	228	215	199	170	140
Kızıuşağı														
E	133	116	107		151	167	184	169	161	171	175	226		140
K	147	128	101		122	132	156	178	167	193	211	235		179
T	280	244	208	241	273	299	340	347	328	364	386	461	285	319

Koçyolu(Atıkan)														
E	156	155	155		191	198	198	168	165	193	155	131		104
K	164	176	153		104	196	218	196	193	197	172	158		110
T	320	331	308	348	395	394	416	364	358	390	327	289	155	214
Kuluşağı(Yk.Kuluşağı)														
E	143	156	176		169	167	167	186	181	210	180	211		156
K	141	173	168		183	192	184	192	194	231	223	255		177
T	284	329	344	331	352	359	351	378	375	441	403	466	303	333
Meydançık														
E	36	21	23		33	35	40	32	28	55	41	29		22
K	30	24	26		39	31	34	31	36	47	36	23		9
T	66	45	49	60	72	66	74	63	64	102	77	52	33	31
Resulkaşya														
E	122	154	151		193	225	201	231	221	228	247	279		131
K	133	132	147		158	184	179	214	244	258	258	285		136
T	255	286	298	330	351	409	280	445	465	486	505	564	357	267
Situsağı														
E	113	51	126		139	114	194	235	235	284	288	255		221
K	110	50	96		128	106	172	203	248	269	338	354		269
T	223	101	222	233	267	220	366	438	483	553	626	609	506	490
Söğütderci(Simikanherdi)														
E	81	90	88		107	114	129	126	120	120	122	91		151
K	78	94	79		100	106	137	132	139	139	150	115		137
T	159	184	167	194	207	220	266	258	259	259	272	206	224	288
Sultanaşağı														
E	103	96	104		106	106	105	67	81	68	57	52		54
K	90	87	102		95	93	193	85	73	80	63	54		68
T	193	183	206	223	201	199	198	152	154	148	120	106	154	122
Şahaplı(Öleşahaplı)														
E	97	100	110		116	157	121	124	137	223	128	93		61
K	93	97	103		113	167	136	149	154	211	147	139		91
T	190	197	213	215	229	324	257	273	291	434	275	232	157	152
Şahindere(Bilikan)														
E	94	74	90		101	120	124	114	82	81	72	73		32
K	110	101	95		119	124	130	117	109	113	112	92		36
T	204	175	185	206	220	244	254	231	191	194	184	165	98	68
Şavşanaşağı														
E	59	55	72		68	77	88	93	89	81	40	27		12
K	65	67	55		60	71	83	83	93	78	39	25		10
T	124	112	127	133	128	148	171	176	182	159	79	52	25	22
Yalındam(Erkavun)														
E	56	42	55		62	71	87	95	107	109	114	112		108
K	50	40	47		63	79	96	82	97	96	98	119		100
T	106	82	102	113	125	150	183	177	204	205	212	231	202	208
Yeniocak(Gülükün)														
E	76	61	79		80	95	70	112	115	134	137	142		123
K	64	46	77		89	111	72	128	130	147	148	141		139
T	140	107	156	179	169	206	142	240	245	281	285	283	258	262
Yıldızlı(Meşşaban)														
E	35	38	45		61	66	72	57	62	124	76	74		62
K	42	36	32		50	58	61	57	61	113	81	76		57
T	77	74	77	88	111	124	133	114	123	237	157	150	110	119
Yürekli(Berişal)														
E	29	36	30		41	43	40	47	77	49	59	39		65
K	32	33	36		37	38	41	27	45	44	55	37		56
T	61	69	66	72	78	81	81	74	122	93	114	76	31	121
Aydınlar Bacağı														
Aşağıkuluşağı(Muşar)														
E	118	146	173		191	244	239	261	279	245	244	222		193
K	117	157	169		209	243	237	248	266	249	277	276		223
T	235	303	342	379	400	487	476	509	545	494	521	498	378	416
Akuşağı														
E	129	145	200		248	270	316	310	283	246	223	199		134
K	136	150	174		237	263	275	312	291	269	257	261		173
T	265	295	374	401	485	533	591	622	574	515	480	460	363	307
Altınuşağı														
E	99	101	121		139	121	136	132	145	161	134	149		117
K	78	89	110		120	115	135	128	128	141	145	159		116
T	177	190	231	269	259	236	271	260	273	302	279	308	244	233
Bilaluşağı														
E	158	188	218		309	314	342	297	336	382	309	80		174
K	148	194	204		303	264	276	309	356	387	337	83		175
T	306	382	422	490	612	578	618	606	692	769	646	163	150	349
Bozoğlak(Beretebüyük)														
E	223	251	277		358	371	389	376	301	321	122	97		57
K	227	272	279		328	338	349	364	335	349	138	105		75
T	450	523	556	649	686	709	738	740	636	670	260	202	140	132
Emirhan(Dircani Emirhan)														
E	147	76	86		131	140	139	115	113	112	132	124		65
K	168	96	99		125	149	148	120	119	125	136	140		78
T	315	172	185	223	256	289	287	235	232	237	268	264	90	143
Hüyükköy														
E	72	91	99		107	108	151	125	115	103	79	41		40
K	85	86	117		118	127	157	168	140	148	111	58		44
T	157	177	216	259	225	235	308	293	255	251	190	99	71	84
İskılar(Kozık)														

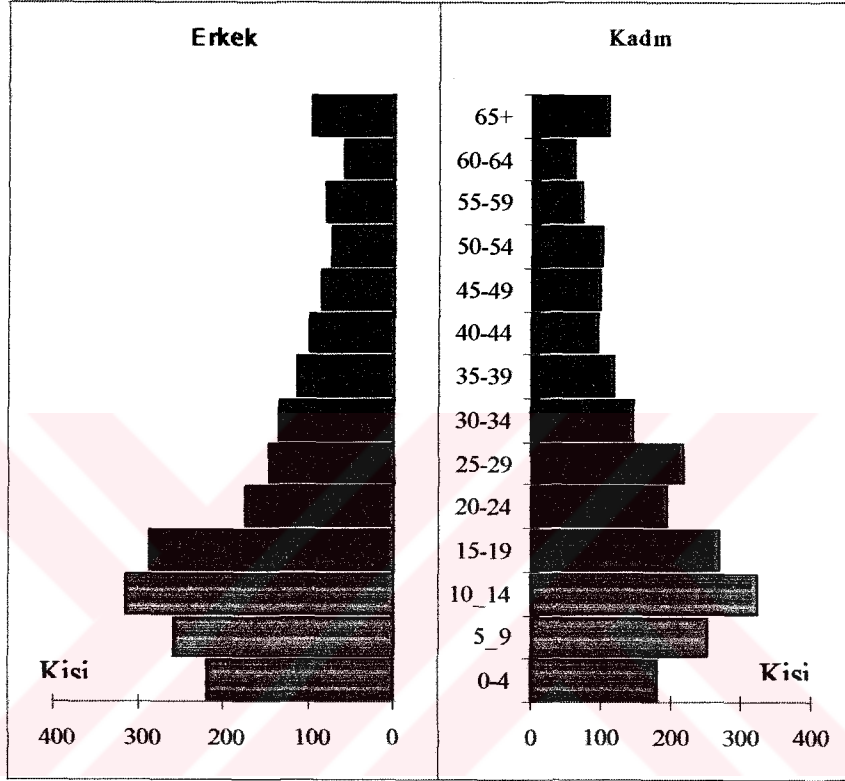
ilk bakışta diğer dönemlere göre şüpheli rakamlar gibi görünse de gerçekte öyle değildir. 1990 yılı belki de Baskil'in gerçek nüfus sayılarına ve yapısına en yakın olan, daha gerçekçi bir nüfus sayımıdır. Daha önce nüfus gelişiminde bahsedilen ve nüfusun yaş yapısında da kendisini gösteren abartılı nüfus miktarı 1990 yılında yoktur. Çünkü 2000 yılı nüfus sayımına göre 12.000 civarında olan nüfus 1990 yılının neredese 2,5 katı olmaktadır. Oysa yapılan arazi gözlemleri gerçek nüfus miktarının 1990 yılı rakamları civarında olduğunu göstermiştir.

1990 yılı nüfusun yaş ve cinsiyete göre bölünüşüne bakıldığında; en fazla nüfusun 10-14 yaş grubundaki genç nüfusta yer aldığı belirlenir. Diğer gruplardan çok daha fazla nüfus barındıran bu yaş grubu 10-14 yaşında okul çağındaki nüfusun etkisini net yansıtmaktadır. Çünkü Baskil kasabası dışında da çevre köylerden eğitim amacı ile gelen nüfusta belirginleşmektedir. Yaşa göre büyüklük sıralamasında ikinci ve üçüncü sırayı da lise ve ilkokul çağındaki nüfus kitlelerini barındıran nüfus grupları almaktadır. Ülkemizde 1998 yılından başlayarak uygulanan 8 yıllık eğitim nedeni ile branş öğretmeni olmayan uzak köylerdeki okulların kapanması, Baskil'e daha fazla eğitim nedeni ile göç eden öğrenci ve ailelerin olmasına neden olmuştur. 5-9, 10-14, 15-19 yaş grubundaki nüfusun toplam nüfusa oranı yaklaşık %40'ını oluşturmaktadır ki bu çok büyük bir yüzdeye tekabül etmektedir. Buna 400 kişi olan 0-4 yaş grubu da eklendiğinde, nüfusun yarıya yakını 19 yaşın altında olmaktadır. Çocuk nüfus ise nüfusun yine yaklaşık %40'ını meydana getirmektedir. Bu da çok genç bir nüfus yapısını ortaya koymaktadır (Tablo: 48.).

Tablo: 48. Baskil'in Yaş Gruplarına Göre Kadın-Erkek Miktarları ve Oranları (1990)

Yaş Grubu	T	E	K
0-4	400	220	180
5-9	511	260	251
10-14	638	316	322
15-19	554	286	268
20-24	369	174	195
25-29	362	146	216
30-34	278	133	145
35-39	230	113	117
40-44	193	100	93
45-49	183	85	98
50-54	174	73	101
55-59	150	80	70
60-64	119	58	61
65-69	63	37	26
70-74	52	19	33
75-79	36	17	19
80-84	23	11	12
85 +	39	17	22

Şayet okul çağındaki nüfusun ortaya koyduğu az da olsa yapay şişkinlik dikkate alınmadığında Baskil nüfusunda yaş-cinsiyet yapısının 1990 yılına göre, oldukça dengeli ve sağlıklı bir dağılım gösterdiği ve optimum nüfus yapısına yakın olduğu ifade edilebilir. 85 yaş ve üzerinde olan nüfusta, yaşam süresi fazla olan birkaç kişi istisna kabul edildiğinde baskil nüfusu 1990 yılı yaş gruplarına göre ileri yaşlarda kademeli ve dengeli bir şekilde azalan bir nüfus grafiği sergiler (Grafik: 24.).

Grafik: 24. Baskil ilçesi nüfus piramidi (1990)

1990 yılında Baskil kasabasında yaşayan 25 yaşın üzeri, orta yaşlı ve yaşlı grubun az oluşu, iktisaden faal nüfusun üzerinde ki yükü arttıracığı ve bağımlı nüfusun daha fazla yük getireceği sonucunu doğurmaktadır. Fakat baskil'de ki bu nüfus yapısı baskil nüfusunu barındırabilecek ve ekonomik olarak besleyebileceği bir nüfus yapısını göstermektedir. Çünkü var olan nüfus yapısı ile bağımlı nüfus ve iktisaden faal nüfus daha dengeli bir durum göstermektedir. Ama aynı zamanda nüfustaki dinamizmde kaybolduğunun ve olağandışı bir gelişme olmazsa Baskil'in gelişmeye müsait olmadığı sonucunu da verir.

2000 yılı nüfus sayımında Baskil nüfusu, 1990'a göre oldukça farklı sonuçlar çıkarılabilecek bir tablo ortaya koymuştur. Nüfus yaklaşık 2,5 kat artmış görünürken,

1990 yılında 19 yaş ve altı yaş gruplarında bulunan nüfus yoğunluğu, 2000 nüfus sayımına göre 19-40 yaş arasına toplanmış görünmektedir. Nüfusun % 47 si 15-40 yaş arasındaki genç nüfus diyebileceğimiz kısımda yer almaktadır. 1990 da 19 yaş ve altındaki nüfusun genel nüfusa oranı % 50 iken bu sayımda ancak % 39 civarına gerilemiştir. Sayımlara göre 10 yılda nüfusu iki katına çıkmış ve yaş yapısı çok değişmiş olan bir Baskil nüfusu oluşmuştur. 10 yıl önce 10-14 yaş grubunda olanların miktarı 638 olurken 10 yıl sonra 20-24 yaş arasındaki nüfus 1243 olarak sayıma yansımıştır. Yani Baskil'e 10 yıl önce 14 yaşından büyük olan fazladan 605 kişi göç etmiş görünmektedir ki bu hatalı bir sonuçtur. Çünkü benzer gelişmeler diğer yaş grupları içinde geçerlidir. 1990 yılında 5-9 yaş arasındaki nüfus 511 kişi olurken 10 yıl sonrasında 15-19 yaş arasında 1327 kişi görülmektedir (Tablo:49.). Bu da bu yaş grubunda 1990 yılına göre fazladan 816 kişinin olduğunu vermektedir. Bu da daha önceden nüfusun tarihi gelişimi ile ilgili verilen bölümdeki sağlıksız yapılan nüfus sayımı tezini desteklemektedir.

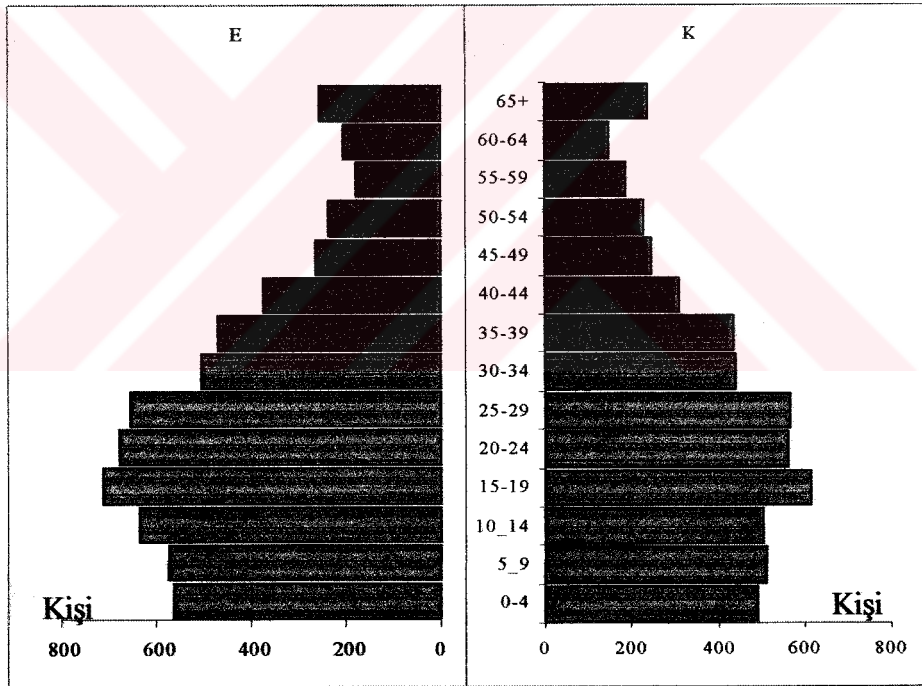
Tablo: 49. Baskil'in Yaş Gruplarına Göre Kadın-Erkek Miktarları ve Oranları (2000)

Yaş Grubu	T	E	K
0-4	1050	560	490
5-9	1085	574	511
10-14	1140	636	504
15-19	1327	713	614
20-24	1243	678	565
25-29	1221	653	568
30-34	943	502	441
35-39	905	468	437
40-44	683	373	310
45-49	508	261	247
50-54	464	236	228
55-59	364	178	186
60-64	350	202	148
65-69	201	110	91
70-74	130	68	62
75-79	71	36	35
80-84	37	19	18
85 +	50	21	29

Şayet 2000 yılı nüfus sayımına göre yapılabilecek bir imar planı veya yatırım kararı yeni okullar yeni konut alanları gibi projeler yanlış sonuçlar verebilir. Çünkü Baskil'de nüfus iki katına çıkmış denerek yapılacak bir okul boş kalabilir veya yeni konutlarda oturabilecek kimse bulunmayabilir. Çünkü hemen her yaş grubundaki nüfus en az iki kat fazla gösterilmiştir. Bu nüfus yapısının Belediye'nin yaptığı ve yaklaşık

11.500 çıkan nüfusa yakın olduğu, Ancak kasabadaki sağlık müdürlüğünün kayıtlarına göre yaklaşık 4.200 olan nüfustan 2,5 kat fazla olduğu daha önce de izah edilmeye çalışılmıştır.

Buna rağmen rakamların yarıya indirilmiş farz edilerek yapılabilecek bir analizde de bazı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Nüfus yaş piramidinde 1990 yılında çocuk yaş grubundaki şişkinliğin 2000 yılında genç nüfusa kayması, piramidin tabanının giderek zayıflaması, Baskil'de nüfusun artmadığının göstergesi olarak kabul edilebilir. Şayet Baskil'e genç nüfus göçü olsaydı piramidin 20-35 arasındaki sütunlarında bir uzama diğer bölümlerde ise görece az gelişme olurdu fakat bu böyle olmamıştır. Baskil'de ki nüfus tam tersi azalmakta ancak doğal gelişme yolu ile büyümektedir. Fakat nüfusun göç etmesi grafiğin aslında daha küçük rakamlara ineceğinin belirtisidir (Grafik. 25.).

Grafik: 25. Baskil ilçesi nüfus piramidi (2000)

Önceki dönemlerde de yer alan yaşlı nüfusun diğer ileri yaş gruplarına göre daha fazla ilerlemesi de Baskil'de yaşlı nüfus payının az da olsa fazlaştığını gösterir. Ayrıca 1990'daki yaşlı nüfusun 10 yıl gecikmeli olarak 2000 yılına yansımaması ortalama yaşında düştüğünün delili kabul edilebilir.

3.2.4.2. Baskil İlçesi'nde Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Dağılımı

Kır nüfusunun iktisadi faaliyet kollarına dağılımı ile ilgili istatistiki veri elimizde mevcut değildir. Ancak köylerdeki faal nüfusun çoğunluğunun tarım sektöründe çalıştığını söyleyebiliriz. Ayrıca köylerde yalnızca erkek nüfus değil, kadın ve çocuklar da çalıştıkları için köy nüfusunun çoğunluğu iktisaden faaldir denilebilir.

Baskil kasabası için ise 1990 ve 2000 nüfus sayımı sonuçlarına göre istatistiki veri olduğu için bir değerlendirme yapabilmekteyiz. 1990 yılında 12 ve daha yukarı yaş grubunda olan nüfus miktarı 3216 kişidir. Bu nüfusun % 40'ı iktisaden faal, % 60'ı ise faal değildir. İktisaden faal olan nüfusun 977 kişisi (% 63,8) erkek, 310 kişisi (% 18,4) kadındır. İktisaden faal olmayan nüfusun ise 554'ünü erkekler, 1374'ünü kadınlar oluşturmaktadır. 2000 yılında ise nüfus artışına paralel olarak iktisaden faal olabilen nüfus da artmıştır. 12 yaş ve üzerinde faal olması gereken nüfus 9143 kişiye ulaşmıştır. Bunun 4877 kişisini erkekler, 4266 kişisini ise kadınlar oluşturur. Bu nüfus içerisinde iktisaden faal olan nüfus ise iki katına çıkarak 2492 kişi olmuştur. Erkeklerin % 42,4'ü faal iken % 57,6'sı iktisaden faal değildir. Kadınların ise % 10'u faal iken, % 90'ı iktisaden faal değildir (Tablo:50.).

Sonuç olarak 12 yaşından büyük olan ve iktisaden faal olmayan 1990 yılında 1928 kişi, 2000 yılında ise 6651 kişi kasabamızdaki bağımlı nüfusu oluşturmaktadırlar.

Tablo: 50. Baskil'de İktisaden Faal Olması Gereken ve Faal Olan Nüfus Miktarları ve Oranları

YILLAR	1990			2000		
	T	E	K	T	E	K
Toplam Nüfus	4374	2145	2229	11772	6288	5484
Faal Olm. Gereken Nüf.	3216	1532	1684	9143	4877	4266
%	73,5	71,4	75,6	77,7	77,6	77,8
İkt. Faal Olan Nüf.	1287	977	310	2492	2066	426
%	40	63,8	18,4	27,3	42,4	10
İkt. Faal Olmayan Nüf.	1928	554	1374	6651	2811	3840
%	60	36,2	81,6	72,7	57,6	90

Kaynak: DİE

1990 yılında iktisaden faal olmayan erkek nüfusun 300 kişisi iş aramakta, 114 kişisi emekli, 359 kişisi öğrenci ve 82 kişisi ise diğer nedenlerle faal olmayanlar

oluşturmaktadır. Kadın nüfusun ise 103 kişisi ise işsiz olup iş aramakta, 1119'u ev kadını, 2 kişisi emekli, 243'ü öğrenci ve 10 kişisi ise diğer nedenlerle faal olmayanlar oluşturmaktadır. 2000 yılına gelindiğinde bu rakamların nüfusa paralel olarak artış gösterdiği görülmektedir. Buna göre işsizlerin sayısı 1143 kişidir. Bunun % 70,8'ini erkekler, % 29,2'sini ise kadınlar oluşturmaktadır. Toplam 746 kişi emekli, 2797 kişi ev kadını, 1617 kişi öğrenci ve 348 kişi ise diğer nedenlerden dolayı iktisaden faal değildirler (Tablo: 51.).

Tablo: 51. Baskil'de Faal Olmayan Nüfusun Faal Olmama Nedenleri

	1990						2000					
	E	%	K	%	T	%	E	%	K	%	T	%
İs Arayanlar	300	74,4	103	25,6	403	17,3	809	70,8	334	29,2	1143	17,2
Emekli	114	98,3	2	1,7	116	5	690	92,5	56	7,5	746	11,3
Ev Kadını	-	-	1119	100	1119	48	-	-	2797	100	2797	34,5
Öğrenci	359	59,6	243	40,4	602	25,8	989	61,2	628	38,8	1617	24,3
Diğer	82	89,1	10	10,9	92	3,9	323	92,8	25	7,2	348	5,2
TOPLAM	855	36,7	1477	63,3	2332	100	2811	42,3	3840	57,7	6651	100

Kaynak: DİE

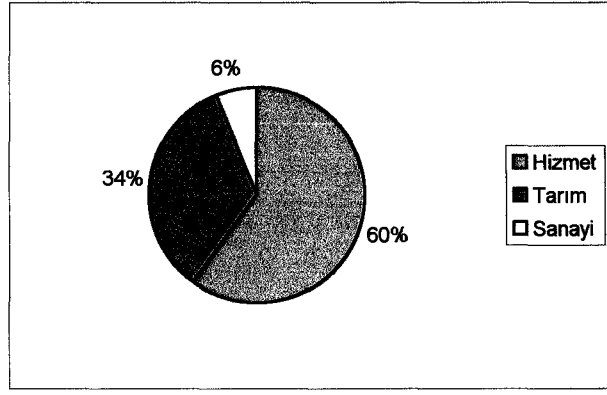
1990 yılında Baskil'de çalışan nüfusun % 34'ü tarım, % 60'ı hizmet ve % 6'sı sanayi sektöründe çalışmaktadır. 2000 yılında ise sektörlerde çalışan nüfusun oranının değiştiğini görmekteyiz. Buna göre % 27,2 tarım, % 67,3 hizmet ve % 5,5 sanayi sektöründe çalışmaktadır. Tablo: 52 de de görüldüğü gibi tarım ve sanayi sektöründe çalışanların oranı azalırken hizmet sektöründe çalışanların oranı artmıştır. Tersiyer faaliyet olan hizmet sektörünün ağırlıkta olduğu Baskil kasabasında, ikinci sırayı primer faaliyetler olan tarım, üçüncü sırayı ise sekonder faaliyet olan sanayi almaktadır (Tablo: 52., Grafik. 26-27.).

Tablo: 52. Baskil'de Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (1990-2000)

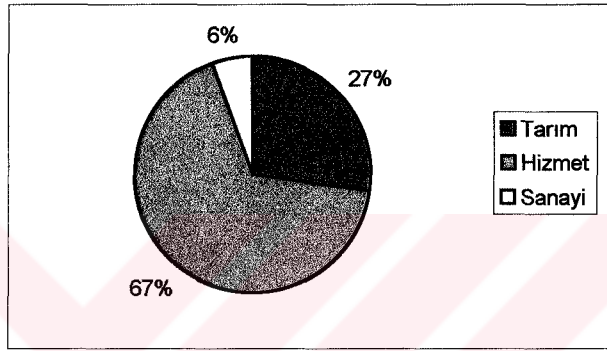
Sektörler	1990						2000					
	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Tarım	161	55	133	45	294	34	292	87,4	42	12,6	334	27,2
Hizmet	472	89	61	11	533	60	712	86,3	114	13,6	826	67,3
Sanayi	44	77	13	23	57	6	65	95,6	3	4,4	68	5,5
Toplam	677	77	207	23	884	100	1069	87	159	13	1228	100

Kaynak D.İ.E. (1990-2000)

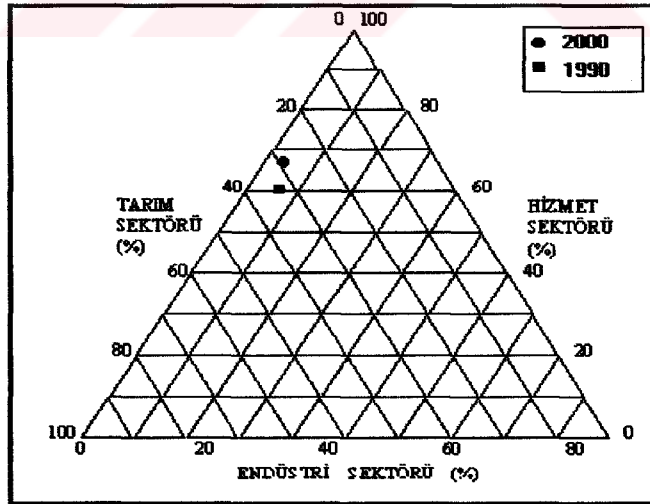
İktisaden faal nüfusun sektörlere göre oranlarına baktığımızda Baskil'in hizmet kasabası özelliğinde olduğunu görmekteyiz.

Grafik: 26. Baskil'de İktisaden Faal Nüfusun Sektörlere Bölünüşü (1990)

Grafik: 27. Baskil'de İktisaden Faal Nüfusun Sektörlere Bölünüşü (2000)

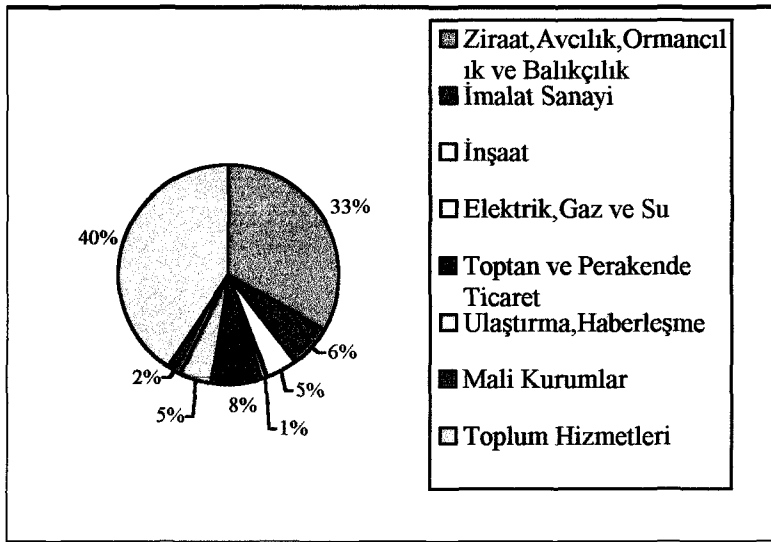
Şekil: 7. Baskil'de Ekonominin Sektörel Karakteri

Baskil kasabasında 1990 yılında primer sektör olan tarım sektöründe 294 kişi çalışmaktadır. Buna göre kasaba nüfusunun % 34'ü geçimi tarımsal faaliyetlerden sağlamaktadır. Çalışan nüfusun % 6'sını oluşturan 57 kişi ise imalat sanayiinde çalışmaktadır. Tersiyer sektör olan hizmet sektöründe 533 kişi çalışmaktadır. Bu nüfusun 40 kişisi inşaat, 6 kişisi elektrik-gaz-su, 67 kişisi toptan ve perakende ticaret, 43 kişisi ulaştırma-haberleşme-depolama, 17 kişisi malikurumlar-sigorta ve 360 kişisi toplum hizmetlerinde çalışmaktadır. Hizmet sektöründe çalışan nüfusun oranlarına bakıldığında, ilk sırayı % 67,5 ile toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetlerin aldığı görülmektedir (Tablo: 53., Grafik: 28.).

Tablo: 53. Baskil'de Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı (1990)

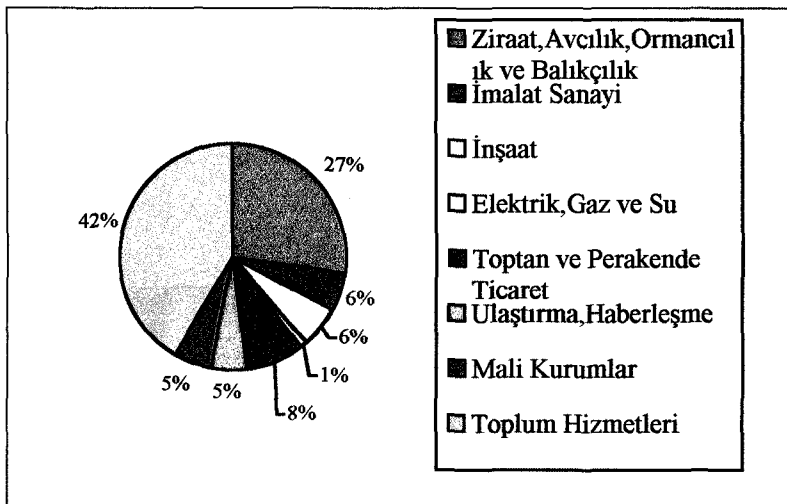
SEKTÖR	Faaliyet Kolu	Cinsiyet	Nüfus Miktarı	Toplam	Genel Toplam	İktisadi Faal. Kolu (%)	Sektörel (%)	
T A R I M	Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	E	161	294	294	34	34	
		%	55					
		K	133					
		%	45					
S A N A Y I	İmalat Sanayi	E	44	57	57	6	6	
		%	77					
		K	13					
		%	23					
H İ Z M E T	İnşaat	E	39	40	533	7,5	60	
		%	99					
		K	1					
		%	1					
	Elektrik,Gaz ve Su	E	5	6		6		1,2
		%	96					
		K	1					
		%	4					
	Toptan ve Perakende Ticaret	E	66	67		67		12,6
		%	96					
		K	1					
		%	4					
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	E	43	43	43	8			
	%	100						
	K	0						
	%	0						
Mali Kurumlar, Sigorta	E	16	17	17	3,2			
	%	78						
	K	1						
	%	22						
Toplum Hizmetleri,Sosyal ve Kişisel Hizmetler	E	303	360	360	67,5			
	%	75						
	K	57						
	%	25						
GENEL TOPLAM		E	667	884	884	100	100	
		K	207					

Kaynak: D.İ.E.

Grafik: 28. Baskil'de Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (1990).

2000 yılına bakıldığında ise sektörleri oranlarında değişikliklerin olduğu görülmektedir. Buna göre tarım ve sanayi sektörünün oranı azalarak hizmet sektörünün oranı artmıştır. Çalışan nüfusun 334 kişisi (% 27,2) tarım, 68 kişisi (% 5,5) imalat sanayiinde çalışarak geçimlerini temin etmektedirler. Hizmet kasabası özelliğinde olan Baskil'den 1990 yılında olduğu gibi hizmet sektörü içinde de ilk sırayı % 62'lik oranla toplum hizmetleri almaktadır. İkinci sırayı ise % 12,3 ile (101 kişi) toptan ve perakende ticaret almaktadır. Ayrıca toplam 826 kişinin çalıştığı hizmet sektöründe 73 kişi inşaat, 14 kişi elektrik-gaz-su, 62 kişi ulaştırma-haberleşme ve depolama ve 64 kişi mali kurumlar-sigorta işlerinde çalışmaktadır (Tablo: 54., Grafik: 29.).

Grafik: 29. Baskil'de Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Bölünüşü (2000).

Tablo: 54. Baskil'de Çalışan Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2000)

SEKTÖR	Faaliyet Kolu	Cinsiyet	Nüfus Miktarı	Toplam	Genel Toplam	İktisadi Faal. Kolu (%)	Sektörel (%)
T A R I M	Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	E	292	334	334	27,2	27,2
		%	87,4				
		K	42				
		%	12,6				
S A N A Y I	İmalat Sanayi	E	65	68	68	5,5	5,5
		%	95,6				
		K	3				
		%	4,4				
H İ Z M E T	İnşaat	E	72	73	826	8,8	67,3
		%	98,6				
		K	1				
		%	1,4				
	Elektrik,Gaz ve Su	E	14	14	1,7		
		%	100				
		K	-				
		%	0				
	Toptan ve Perakende Ticaret	E	95	101	12,3		
		%	94				
		K	6				
		%	6				
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	E	62	62	7,5			
	%	100					
	K	-					
	%	0					
Mali Kurumlar, Sigorta	E	56	64	7,7			
	%	87,5					
	K	8					
	%	12,5					
Toplum Hizmetleri,Sosyal ve Kişisel Hizmetler	E	413	512	62			
	%	80,7					
	K	99					
	%	19,3					
GENEL TOPLAM		E	1069	1228	1228	100	100
		K	159				

Kaynak: D.İ.E.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BASKİL İLÇESİ'NİN EKONOMİK COĞRAFYASI

Bir yöredeki ekonomik faaliyetler ve bu faaliyetlerin meydana getirdiği ekonomik olaylar hem içerisinde bulunduğu tabii ortamın özelliklerini hem de uzak ve yakın çevresinin sosyo-ekonomik şartlarını bünyelerinde taşırlar (Sergün, 1975, s. 104).

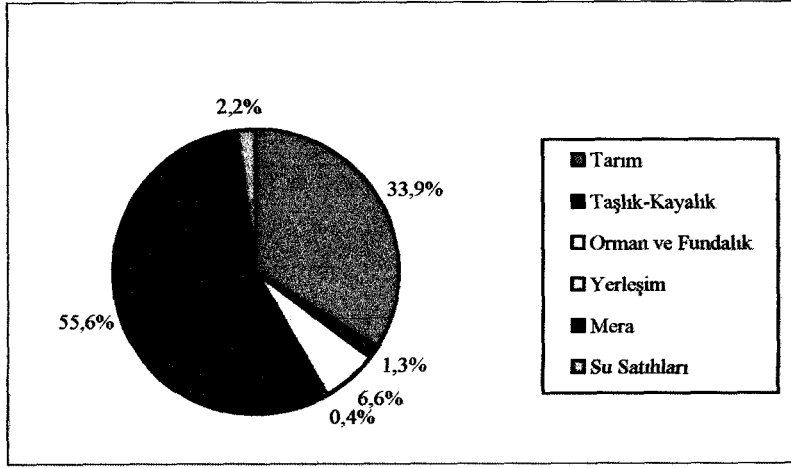
Doğal çevrenin önemli bir elemanı olan yeryüzü sürekli ve hızlı bir şekilde gelişen yoğun insan faaliyetlerine sahne olmaktadır. İnsanların hayatlarını sürdürebilmeleri için, yeryüzünde göstermiş oldukları faaliyetlerin bütünü ekonomik coğrafyanın konusu içerisinde yer almaktadır (Özçağlar, 1992, s. 124). Baskil ilçesinde sürdürülen ekonomik faaliyetlerden en önemlisi, Türkiye'nin genel ekonomik karakterinde olduğu gibi tarımsal faaliyetlerdir. Baskil ilçesi ve çevresinde ekonomi büyük ölçüde tarıma dayalı olup, nüfusun çoğunluğu geçimini bu faaliyetlerden sağlamaktadır. Araştırma alanımızdaki ekonomik faaliyetleri genel olarak tarım, sanayi-ulaşım ve ticaret şeklinde gruplandırabiliriz.

4.1. Arazi Bölünüşü ve Araziden Faydalanma

Baskil ilçesinde toplam arazinin % 55,6'sını mera, % 33,9'unu tarım, % 6,6'sını orman ve fundalık, % 2,2'sini su satırları % 1,3'ünü faydalanılmayan (taşlık-kayalık) ve % 0,4'ünü yerleşim alanı oluşturmaktadır (Tablo: 55, Grafik: 30, Foto: 32.). Tabloya baktığımız zaman ilçe topraklarının % 96,5'inden faydalandığını görürüz.

Tablo: 55. Baskil İlçesinde Arazinin Bölünüşü

Arazi Türü	Yüzölçümü (Ha)	%
Mera	72150	55,6
Tarım	43938	33,9
Orman ve Fundalık	8554	6,6
Su Satırları	2819	2,2
Taşlık-Kayalık	1658	1,3
Yerleşim	482	0,4
Toplam	129601	100

Grafik: 30. Baskil İlçesinde Arazinin Bölünüşü

Foto: 32. Kuluşağı ve Akdemir köyleri çevresinde arazinin kullanılışı. Yamaçlarda kurulmuş olan yerleşmelerin yakın çevresi bahçe, düzlük alanlar kuru tarım ve yamaçlar mera alanı olarak kullanılmaktadır.

4.1.1. Mera Alanları

Araştırma alanımızda en fazla yeri mera alanları kaplamaktadır. Mera alanları, tarımın yapılmadığı ve ilçenin hemen hemen her yerinde yoğun olarak görülmektedir. Özellikle Bulutlu (Heybeli), Karga, Hasandağı, Harabakayış, Muşar ve Selil dağları ve çevresi mera alanı olarak kullanılmaktadır. Mera alanları köylerin otlak sahası durumunda olup yaz aylarında genellikle kuruyan bitkilerle kaplı durumdadır ve antropojen step alanlarına karşılık gelir. Meralar toplam olarak 72150 hektarlık bir alana

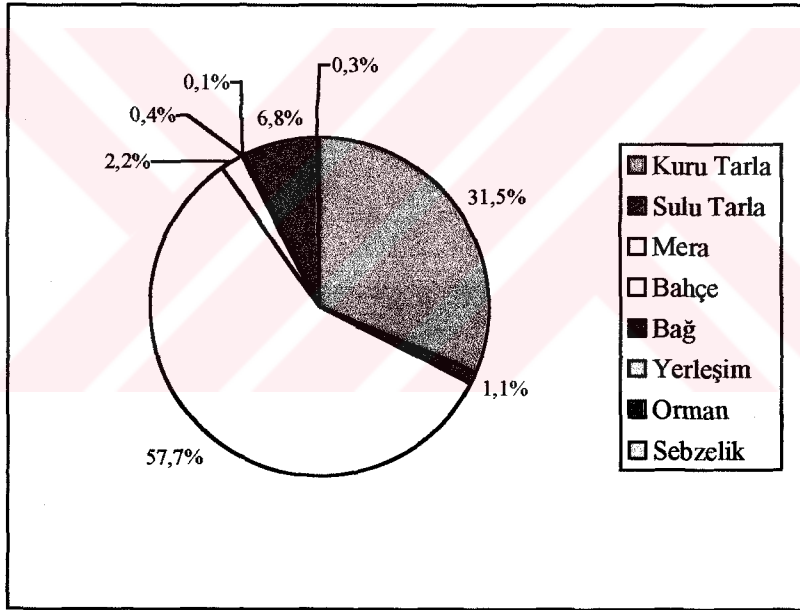
sahiptir. Mera hayvancılığın yapan Baskil köylüleri büyük oranda bu alanlardan faydalanmaktadırlar.

4.1.2. Tarım Alanları

İlçe topraklarının % 33,9'unu kaplayan tarım alanları 43938 hektardır. Tarım alanları kuru ve sulu tarım alanları olarak değerlendirilmektedir (Tablo: 56.).

Tablo: 56. Baskil İlçesinde Araziden Yararlanma Durumu

Sulu Tarım Alanları (Ha)						Kuru Tarım Alanları (Ha)				Toplam (Ha)
Tarla	%	Sebzelik	%	Bahçe	%	Tarla	%	Bağ	%	
1317	3	367	0,8	2740	6,2	39440	89,8	74	0,2	43938
Toplam Alan : 4424 %10						Toplam Alan : 39514 % 90				% 100

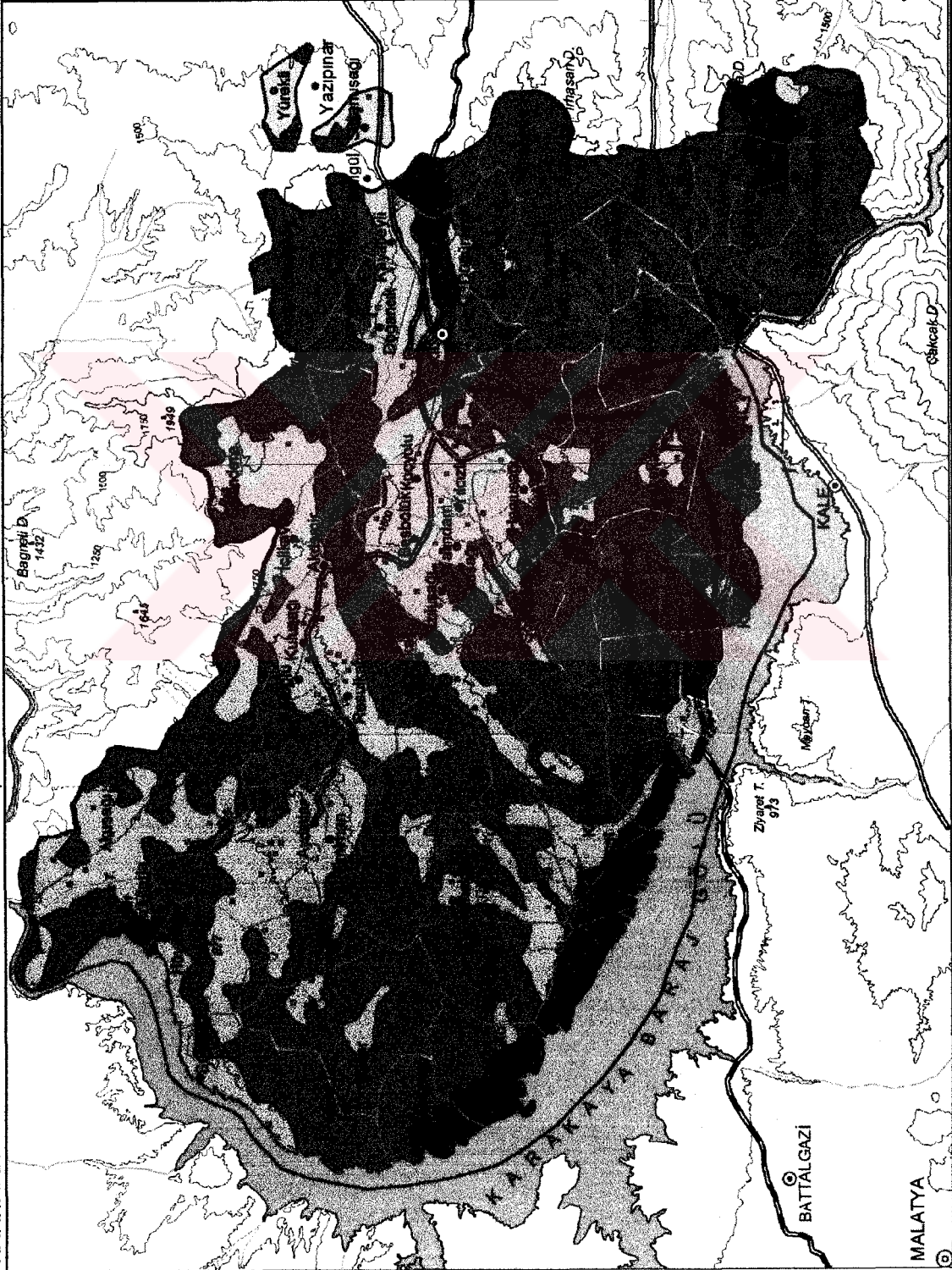
Grafik: 31. Baskil İlçesinde Araziden Yararlanma Durumu

4.1.2.1. Kuru Tarım Alanları

Tarım alanlarının büyük bir kısmını kuru tarım alanları oluşturur. Toplam tarım alanının % 90'ında kuru tarım yapılmaktadır. Baskil ovasının çevresinde, plato alanlarında ve platoların yamaçlarında yoğun olarak görülen kuru tarım alanlarının % 99,8'inde tarla tarımı, % 0,2'sinde ise bağcılık yapılmaktadır. Bağ alanları sadece

HARİTA: 23

BASKIL İLÇESİ ARAZİ KULLANIM HARİTASI

2 0 2 km.

K
A

Köy Hiz. Gen Müd.
Elazığ İl Araz Varlığı
1997'den Faydalanarak
Ayşe Çağlıyen - 2002

köylerdeki halkın ihtiyacına yönelik olduğu için çok azdır. Ekonomik amaçlı bağıllık hemen hemen yok gibidir. Tarım alanları içinde % 89,8'lik bir değere sahip olan tarla alanında genellikle buğday, arpa ve baklagil ziraati yapılmaktadır.

4.1.2.2. Sulu Tarım Alanları

Baskil ovasında, Topaluşağı ve Karaali köylerinde, Kadıköy'de ve baraj suyu ile sulanan kıyıda köylerde sulu tarım yapılmaktadır. Toplam tarım alanının % 10'nunda yapılan sulu tarım bahçe, sebze ve tarla tarımı olarak değerlendirilmektedir. Toplam tarım arazisinin % 3'ünde sulu tarım arazisinin ise % 29,8'inde tarla tarımı yapılmaktadır. Sulu tarım yapılan arazilerde buğday, fasulye, şeker pancarı, kavun ve karpuz gibi ürünler ekilmektedir. Tarım arazisinin % 0,8'ini sulu tarım arazisinin ise % 8,3'ünde sebzeçilik yapılmaktadır. Sebze alanları daha çok Baskil ovasında, Kadıköy ve diğer kıyı köylerindedir. Bu alanların dışında her köyde, her köylünün kendine ait ihtiyacı kadar sebze yetiştirdiği küçük alanlar görülmektedir. Sebze olarak ise domates, biber ve taze fasulye ekimi yapılmaktadır. Bahçe tarımı ise toplam tarım arazisinin % 6,2'sinde, sulu tarım arazisinin % 61,9'unda yapılmaktadır. Bahçe tarımı, genellikle kayısıcılık olarak yapılmaktadır. Ekonomik olarak kayısı bahçelerinden başka az da olsa diğer meyve ağaçlarından oluşan bahçeler vardır (Foto. 33.).

Foto: 33. Karakaya baraj gölüne dökülen Bekirhüseyin çayı ve Kurusoğan deresinin oluşturduğu Kadıköy birikinti konisinin bahçe (kayısı) tarımı için kullanılması

Sulu tarım alanlarının çoğunluğu akarsularla ve kaynak suları ile sulanmaktadır. Baskil ovasında ise herkesin kendi imkanı ile açtığı kuyular ve havuzlarla sulama yapılmaktadır. Baraj gölü kıyısındaki köylerde ise (Kadıköy, Alangören, Deliktaş, Çiğdemlik, Gemici, Konacık, Hacımehmetli, Kuşsarayı, Bilaluşağı, Tabanbükü, İmikuşağı) Köy Hizmetleri tarafından yapılan sulama kanalları ile sulama yapılmaktadır. Baraj gölünden alınan sular belirli bir yükseltiye çıkarılmakta ve saatli olarak köylüye kanallar vasıtasıyla dağıtılmaktadır. Bu sulama kooperatifi 1988 yılında Köy Hizmetleri tarafından kurulmuş olup, 3 ayrı pompaj alınan toplam 3200 lt/sn su, 17 adet elektropompa ile 700-790 m'ler arasındaki arazilerin sulanması sağlanmıştır. Toplam 4190 hektarlık arazinin sulanmasını sağlayan bu sistemden 864 aile faydalanmaktadır. Bu alanlarındaki arazilerin % 80'inde kayısı, % 5'inde sebze, % 15'inde bostan tarımı yapılmaktadır. Kadıköy'den Bilaluşağı'na kadar olan sahil kesimi bu şekilde sulamalı tarım yapmaktadırlar. Sulama için belirli bir miktarda ücret ödeyen köylüler, bostan tarımı için daha çok yağmurlama sistemi ile sulama yapmaktadırlar.

Ayrıca ilçemizin kuzeybatısında bulunan Akuşağı köyünde D.S.İ. tarafından bir sulama göleti yapılması planlanmıştır. Sığdın çayı üzerinde kurulması planlanan Akuşağı göleti ile bu alanda da sulamalı tarıma geçilecektir. Eğer proje uygulamaya geçerse toplam 184 hektarlık arazi cazibeli olarak sulanabilecektir.

4.1.1.3. Orman ve Fundalık Alanları

İlçe topraklarının % 6,6'sını kaplayan orman ve fundalık alanlar 8554 hektardır. Orman alanı Karga dağının eteklerinde ve Sarıtaş köyü çevresinde bulunmaktadır. 1332 hektarlık alan kaplayan orman arazisi meşelerden ve ardıçlardan oluşmaktadır. Fundalık arazi ise Heybeli (Bulutlu) dağlarının batısında, Kömürhan Boğazı çevresinde, Harakayış dağlarının kuzeybatısında ve Aydınlar köyünün doğusunda görülmektedir. 7222 hektarlık alana sahip fundalıklardan kırsal kesimdeki halk yakacak odun ve hayvanları için faydalanmaktadır. Özellikle kurutulan meşe dalları kışın hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. VII. Sınıf arazilerde bulunan orman ve fundalık alanlar yerleşmelere yakın yerlerde daha fazla tahrip edilmişlerdir.

Orman veya fundalık alanlarından çok fazla ekonomik amaçlı faydalanılmamaktadır. Ekonomik amaçlı hammadde temin edilen yerlerden birisi olan

orman alanları alanımızda yoktur diyebiliriz. Kışlık odun ve hayvanların yem ihtiyacı dışında ormanlardan faydalanılmamaktadır. Orman alanları çok tahrip edildiği için Orman Bölge Müdürlüğü tarafından koruma altına alınmış durumdadır. Dolayısı ile ormana yakın olan köylerde kendi ihtiyacı dışında meşe ağaçlarını kesip satmak yasak olduğu için, orman alanları gelir elde edilen bir alan olmamaktadır.

4.1.1.4. Kayalık ve Su Yüzeyleri

Kayalık alanlar ilçe alanının %1,3'ünü oluşturmaktadırlar. Hasandağı'nın ve Muşar dağının güney yamaçları ile Konalga köyünün kuzeyinde ve doğusunda kayalık alanlar görülmektedir. Konalga köyünün sınırları içinde yer alan bu kayalık alanın adı haritalarda ve yörede İşpir Kayalığı olarak geçmektedir.

Su yüzeyleri ise ilçe topraklarının % 2,2'sini oluşturmaktadır. Kumlu vadi tabanları ile baraj gölü bu gruba girer.

4.1.1.5. Yerleşim Alanları

Baskil ilçesindeki yerleşim birimlerinin işgal ettiği alan 482 hektardır. Bu alan toplam arazinin % 0,4'üne karşılık gelerek en az payı oluşturur. Yerleşme alanları kır yerleşmeleri ve kasaba yerleşmesinden meydana gelmektedir. Çok fazla yerleşme olmasına rağmen bunlar, az alan kaplamaktadırlar.

4.2. Hammaddeler

İnsanın hiçbir etkisi olmadan doğada kendiliğinden yetişmiş işlenmemiş haldeki her türlü doğal ürünlerle, insanın bizzat uğraşarak yetiştirdiği işlenmemiş ürünlere hammadde denilmektedir (Özçağlar, 2001, s.117). Kültür yoluyla elde edilen tarımsal ve hayvansal ürünler ile doğada var olan bitkiler, av hayvanları, enerji kaynakları, madenler, değerli taşlar ve topraklar hammaddeler içerisinde değerlendirilir. Yani, tarım, hayvancılık, ormancılık, avcılık ve madencilik hammadde üretimiyle ilgili faaliyetlere girmektedir.

4.2.1. Tarımsal Faaliyetler

Tarım yeryüzündeki belli başlı üretim şekillerinden en gerekli ve en yaygın olanıdır. Tarımın yeryüzündeki en yaygın faaliyet olması yanında, tarım toprakları da yeryüzünün en önemli kaynaklarıdır (Tümertekin, 1994, s. 69). İlçemizde tarım alanları genellikle ova ve platolardır. Yamaç alanları ise daha çok mera olarak kullanılmaktadır. Ancak son yıllarda kayırsızlığın gelişmesine bağlı olarak yamaçlarda da bahçe tarımı yapılmaktadır.

Alanımızdaki yağış azlığı ve düzensizliğinden dolayı su yetersizliği görülmekte, dolayısıyla kuru tarım daha yoğun bir şekilde yapılmaktadır. Buna bağlı olarak alanımızdaki iklim özellikleri bitkisel üretimin çeşitliliğini şekillendirmektedir. Kuru tarım alanlarında, tarlalar nadasa bırakılmaktadır ki bu da kurak bölge özelliğini yansıtmaktadır (Tümertekin, 1957, s. 96). Bu sahalardaki mevcut coğrafi şartların, sulanmadan yapılacak tarla ziraati için zorunlu kıldığı sistem, ekinleri gelişmesine yetmeyecek kadar az olan yağışlardan, azami derecede yararlanmayı esas tutar. Bunun için nadas senelerinde toprak sürülür, otlar kaldırılır ve toprak yüzeyi daima yumuşak tutulur (Tanoğlu, 1968, s. 95). Bütün kurak ve yarı kurak bölgeler ziraatinin ortak özelliği olan nadas, araştırma alanımızın ziraatinde de görülmekte ve sulanabilen alanlar dışında tarımın esas özelliği olarak ortaya çıkmaktadır.

Araştırma alanımızda bugün uygulanan tarım yöntemleri ile yetiştirilen ürünler zamanla değişime uğramış durumdadır. Anadolu'da ilk iskan edilen yerlerden biri olan alanımızda tarımsal üretim uzun zamandan beri yapılmaktadır. Elde edebildiğimiz bilgilere göre 16. yy.'da alanımızda en fazla ekilen ürün tahıllardır. Kömri ve Muşar nahiyelerinde ilk sırayı buğday daha sonra ise arpa ve darı ekilmekteydi. Yüksek alanlardaki köylerde (karye ve mezraa alanlarında) buğday, arpa, darı; Fırat nehrine yakın alanlarda ise pamuk (penbe) ekimi yapılmaktaydı. Ayrıca bağcılık yapılan bu köylerde hayvancılık, özellikle koyun yetiştiriciliği ve arıcılık yapıldığını görüyoruz. Muşar nahiyesindeki köylerde pamuk ekiminin sulama şartlarının yetersiz olmasına bağlı olarak o zaman bile yapılmadığını kayıtlardan görmekteyiz. Ayrıca, darı ekimi de Kömri nahiyesinde yani şimdiki Kuşsarayı nahiyesi sınırlarında yapılmaktaydı (Elibüyük-Yinanç, 1983) (Tablo: 57.).

Tablo: 57. 1560 Tahrir Defterine Göre Tarım Ürünleri ve Miktarları.

	Buğday (kile)	Arpa (kile)	Darı (kile)	Pamuk(mud)	Bağ
Muşar Nahiyesi	24850	12566	-	-	378
Kömri Nahiyesi	23395	17202	3365	3216	484
Toplam	48245	29768	3365	3216	862

Kaynak: Malatya Tahrir Defteri-1560 (Elibüyük-Yinanç).

16. yüzyıldan Cumhuriyet'e kadar ürün miktarları ve alanları değişse bile hemen hemen aynı ürünler alanımızda yetiştirilmiştir. Baskil ve çevresindeki köyler, kendilerine ancak yetebilen, tahıl ziraatinin hakim olduğu kapalı bir ekonomik yapıya sahip iken ulaşım ağının (demiryolu) ilçe topraklarından geçmesine bağlı olarak dışa açılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında da eskiden olduğu gibi karasabanla toprağı işleyen köylüler devletin çiftçiye yaptığı geniş yardımlarla tedrici olarak pulluklara geçmiştir (Nazlı, 1939, s. 32). Tahıllar içinde buğday, arpa ve çavdar ekilmekteydi ki çavdar sadece Baskil ilçesi topraklarında üretilmekteydi (Tablo: 58). Yerli cins ve Grevland pamuğu Baskil'de özellikle Fırat nehri kıyısındaki İzolu çevresinde üretilmekteydi. 1938 yılında Baskil'de 100 dekarlık alanda pamuk ekimi yapılmıştır (Nazlı, 1939, s. 34-35). Tarla tarımı yanında meyve bahçeleri de alanımızda Cumhuriyet'in ilk yıllarında önemli durumdaydı. Özellikle günümüzde çok az sayıda kalan "Paşa Armut'u" Hacımustafaköy'de önemli ölçüde yetiştirilmekteydi. Meyve, özellikle ekecek toprağı az bulunan dağ köylerinin önemli bir geçim kaynağıdır. Özellikle, günümüzde çok az sayıda kalan Paşa Armut'u, Hacımustafaköy'de önemli ölçüde yetiştirilmekte ve halkın birinci derecede geçim kaynağını oluşturmaktadır (Sarıbeyoğlu, 1951, s. 71). Ayrıca, karpuz, İzolu yani Fırat kıyılarında önemli bir geçim kaynağı idi. Elma, erik, ayva, kiraz, şeftali, badem, dut, vişne, kayısı ve zerdali diğer bahçe ürünleridir. 1942 yılında meyve ağaçlarının önemli olanlarının sayısı ise şöyledir. Badem 8200, armut 7000, kayısı 7000, ceviz 3000, vişne 5000, dut 4000 ve ayva 3500 ağaçtır (Sarıbeyoğlu, 1951, s. 48).

Tablo: 58. 1942 Yılında Ürünlerin Ekiliş Alanları

Ürün Adı	Alan (Ha)	Ürün Adı	Alan (Ha)
Buğday	10350	Fiğ	10
Arpa	9940	Bakla	25
Darı	70	Fasulye	15
Mısır	50	Pamuk	280
Çavdar	25	Patates	30
Mercimek	30	Soğan	20
Nohut	20	Susam	3
Burçak	95	Sarımsak	3

Kaynak: Sarıbeyoğlu-1951

Bu ürünlerden başka alanımıza 1956 yılında Elazığ Şeker Fabrikası'nın açılmasıyla birlikte (Özçağlar, 1993, s. 69) şeker pancarı girmiştir. Sulama gerektiren bir endüstri bitkisi olan şeker pancarı 1960'lardan sonra sulama yapılabilen alanlarda üretilmeye başlanmıştır. Özellikle Baskil ovası çevresinde ve Fırat nehri kenarında ekilen şeker pancarı son yıllarda üretilmemektedir. Fırat nehri kıyılarındaki verimli ovanın sular altında kalması nedeniyle buralarda 1986'dan beri üretim yapılmamaktadır. Baskil Ovası çevresinde ise (örneğin Demirlibahçe) susuzluk nedeniyle şeker pancarı ekimi yapılamamaktadır.

Baraj gölünün verimli olan İzolu ovasını kaplamasından önce sebzeçilik, bostan ve pamuk ekimi yapılırken, 1986 yılından sonra pamuk üretilmemiş, sebzeçilik ise büyük oranda azalmıştır. Hem yükseltinin az olması hem de iklim şartlarının uygun olması yüzünden bu civarda sebzeler ve diğer ürünler hem Malatya'dan hem de Elazığ'dan önce çıkmaktaydı. Bu yüzden İzolu çevresinin ürünleri Pazar bulmakta zorlanmazdı. Bu alandaki sulama Fırat nehrinden olduğu gibi, kuzeyde bulunan Seher dağından nehre doğru akan derelerin sularından da yararlanılmaktaydı. Bu alandaki Fırat nehrinin oluşturduğu sekiler üzerinde sulu tarım yapılırken artık bu alanlar (10 m sekisi) su altında kalmıştır. Yurdumuzun en az yağış alan (Kırkgöz, 200 mm) sahası olmasına karşılık, Fırat ve ona karışan derelerden yararlanarak sulanabilir tarım alanının oluşturulması ile yılda 2 hatta 3 ürün dahi alınabilmekteydi (Erol ve diğ., 1987 s. 6). Ayrıca Koçyolu köyünde haşhaş ekimi yapılırken, 1970 yılındaki yasaklama nedeniyle günümüzde ekimi yapılmamaktadır.

Sabanın azalması ve traktörün artması, gübrelemenin de alanımızda yaygınlaşması ile birlikte ürünlerde artışlar olmuştur. Çiftçilere verilen krediler modern tarım aletlerinin sahada yaygınlaşmasını sağlamıştır. Kayıscılığın son 20-25 yıl içinde artması ilçedeki tarımın şeklini değiştirmiştir. Az da olsa sulanabilen tüm alanlar kayısı bahçelerine ayrılmıştır. Kuru tarım alanlarında ise eskiden olduğu gibi buğday, arpa, nohut ve mercimek ekilmektedir.

Sulama sistemi genellikle cazibeli şekildedir. Buna karşılık baraj gölü kıyısındaki bostan alanları hatta Akuşağı köyündeki karpuz alanları bile yağmurlama sistemi ile sulanmaktadır. Bu sulama sistemiyle ürünlerin hem kalitesi hem de verimleri yükseltilmiştir.

4.2.1.1. Yetiştirilen Tarım Ürünleri ve Sahadaki Coğrafi Dağılımları

İlçemizdeki tarım alanlarında yetiştirilen ürünleri meyveler, tahıllar, baklagiller, sebzeler ve yem bitkileri olmak üzere gruplara ayırarak inceleyebiliriz.

4.2.1.1.1. Meyveler

Baskil ilçesinde subtropikal meyveleri hariç hemen hemen tüm meyveler yetiştirilebilmektedir. Meyveleri kayısı ve diğerleri diye sınıflandırarak inceleyebiliriz.

Baskil'de meyve ekilen toplam alan 2740 hektardır. Meyve bahçeleri genellikle toplu haldedir. Ancak bazen sebzeliklerin ve tarlaların çevresinde de meyve ağaçları dikilmiştir. Alanımızdaki sulu tarım alanlarında az da olsa susuz olarak meyve yetiştirilmektedir (58 Ha).

Kayısı(cılık): Dünya yaş ve kuru kayısı üretiminde birinci sırada yer alan Türkiye, gerek kayısı gen kaynakları ve gerekse ekolojik şartlar nedeniyle büyük bir potansiyele sahiptir. Ülkemizde ağaç sayısı ve üretim miktarı sürekli artış göstermektedir. 1968 yılında toplam 10 milyon civarında olan kayısı ve zerdali ağaç sayısı 1997 yılında 15 milyona yükselmiştir. Yaş kayısı üretimi ise 1968'de 131 bin ton, 1980'de 160 bin ton, 1992'de 350 bin ton ve 1997 yılında 255 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Kayısı üretiminde ilkbahar geç donları yüzünden dalgalanmalar meydana gelmektedir.

Türkiye'nin en önemli kayısı üretim merkezi Malatya'dır. Türkiye yaş kayısı üretiminin % 50'si bu il tarafından sağlanmaktadır. Gerek ağaç sayısı ve gerekse yaş ve kuru kayısı üretim miktarı ile Malatya sadece Türkiye'nin değil, aslında dünyanın en önemli kayısı üretim merkezidir. Kayısı üretiminin fazla olduğu diğer iller ise Erzincan, K. Maraş, Kayseri, Elazığ, İçel, Konya, Ankara, Sivas ve Nevşehir'dir. Bu iller içinde Malatya, Elazığ, Erzincan, Nevşehir ve Niğde'de kurutmalık, diğer illerde ise sofralık amaca yönelik üretim yapılmaktadır. Son yıllarda K. Maraş'ın, Elbistan, Elazığ'ın, Baskil; Sivas'ın, Gürün ve Adıyaman'ın, Gölbaşı ilçelerinde kuru kayısı üretimine yönelik bir çok bahçe kurulmuştur (Asma, 2000, s. 11).

Türkiye'nin önemli kayısı üretim alanlarından biri olan Baskil'de 1812 hektarlık alanda kayısıcılık yapılmaktadır. Bu değer, kapama şeklindeki bahçelerin alanlarıdır. Ayrıca tarla ve sebzeliklerin etrafına dikilen ve karışık meyve ağaçlarından oluşan kayısı ağaçları da bulunmaktadır. Elazığ ili kapama kayısı bahçe alanının % 52'si Baskil'dedir. Meyve veren ağaç sayısı yine Elazığ ilinin % 51'ini oluşturarak 239500 adettir. Üretim ise yıllara göre değişmektedir. 2001 yılı üretimi 14370 tondur. 2002 yılı üretim değeri bilinmemekle beraber arazi gözlemlerine göre çok az olacağını söyleyebiliriz. Çünkü 2002 yılı geç ilkbahar donları yöresel deyimle "kayısıları yakmıştır" (Tablo: 59.). Üretilen kayısının yaklaşık % 50'sinden fazlası kurutulularak Malatya'daki kayısı pazarlarında satılmaktadır. Baskil kasabası çevresindeki ürünleri ise, son yıllarda kurulan Baskil Kayısı Birlik Kooperatifi satın almakta ve paketleme işini yaparak Malatya ve diğer illere göndermektedir. Ama yine de ürünün çoğunluğu Malatya'ya gönderilmektedir.

Tablo: 59. Yıllara Göre Baskil İlçesi Kayısı Üretimi (Değerler yaş kayısı üretimidir).

Yıl	Kapladığı Alan (Ha)	Ağaç Sayısı	Üretimi (Ton)
2001	1812	239500	14370
2000	1812	238000	14280
1999	1812	234500	16415
1998	1810	230000	6900
1997	1800	226000	6780
1996	1800	218000	6540
1995	1800	218000	6540
1994	1565	177000	4425
1993	1562	171500	3773
1992	1516	170300	3746
1991	1474	166000	2158
1990	1472	158500	1585
1989	1467	156500	1565
1988	1323	146100	1461
1987	800	128700	1287
1986	800	128500	1413
1985	-	115000	2800

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

Hacıhaliloğlu ve Kabaası, ilçenin en önemli kayısı çeşitleridir. Toplam ağaç varlığının %73'ünü Hacıhaliloğlu, % 15'ini Kabaası, % 5'ini Hasanbey ve geriye kalan % 8'ini ise Çöloğlu, Şekerpare ve Tokaloğlu gibi sofralık çeşitler oluşturur.

Yerel isimle "Hüdayi" denilen zerdali ağaçları da alanımızda bulunmaktadır. 4000 civarında meyve veren ağaç sayısı bulunan zerdalinin üretimi yıllara göre

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

değişmekle birlikte, 2001 yılında 140 tondur. İslime uygun olmayan zerdali, açılarak kurutulmakta ve eşbabiye veya çir adı altında kış aylarında tüketilmek için evlere ayrıldıktan sonra yine tüccarlara daha ucuza satılmaktadır.

Alanımızdaki ağaçların % 73'ünü oluşturan Hacıhalil(oğlu); yüksek boylu, dik, dalları yayvan, çok kuvvetli ve çabuk büyüyen bir kayısı cinsidir. Verimi orta olan bu cins; dona, kurağa ve hastalıklara karşı hassastır. Meyveleri ağaç üzerinde kademeli olgunlaştığı için 2 veya 3 defada hasadı yapılır ve islimlenerek kurutulur.

Hasanbey cinsi ağaçlar ise yayvan olup, kuvvetli büyür. Dalları sarkık olan bu ağaçların verimliliği orta düzeydedir. Bu tür, yola dayanıklı ve iri meyveli olduğu için genellikle sofralık olarak tüketilmektedir. Eskiden islimlenerek kurutulan bu tür, meyvenin heterojen olgunlaşmaması ve kükürt odasında diğer çeşitlere göre kükürtdioksidi daha geç absorbe etmesi gibi olumsuz özelliklerinden dolayı artık islimlenmemektedir.

Kabaası, alanımızdaki bir diğer kurutmalık cinstir. Ağaçları orta büyüklükte, dik ve kuvvetli gelişir ve verimliliği orta düzeydedir. İslimlenerek kurutulan bu cins, ilçede Hacıhalil'den sonra en fazla dikimi yapılan cinstir.

Kayısı mevsimlerin birbirinden kesin sınırlarla ayrıldığı soğuk ve sürekli bir kış, kurak ilkbahar ve güneşli, sıcak yaz mevsimine sahip iklim bölgelerinde iyi yetişmekte ve kaliteli ürün vermektedir. Diğer meyve türlerine göre çok hassa olan kayısı, sadece uygun iklim ve toprak şartlarında iyi gelişip ürün vermektedir (Asma, 2000, s. 80). Kayısının istediği düşük nem, yüksek sıcaklık ve az yağış alanımızda görüldüğü için bu meyve çeşidi gelişmiş durumdadır.

Halkın birinci derecede geçim kaynağı durumundaki tarım içinde önemli bir yere sahip olan kayıscılık hemen hemen her köyde yapılmaktadır. İklim ve toprak şartlarının müsait olduğu yerlerde üretim daha fazla olmaktadır. Plato yüzeyleri ve yamaçlarındaki bahçelerin üretimleri daha fazladır. Kuluşağı, Koçyolu, Çavuşlu, Şituşağı, Aydınlar, Karaali, Gemici, Suyatağı, Aladikme, Topaluşağı, Tatlıpayam, Yaylanlı, Pınarlı ve Kutlugün gibi köylerde kayısı üretimi fazladır. Kayısı bahçesinin az olduğu köyler ise İçlikaval, Karagedik, Kayabeyli, Meydancık, Şahaplı, Altınuşağı, Bozoğlak, Işıklar, Kumlularla, Yürekli, Sarıtaş ve Tabanbükü'dür.

Kayısıcılığın alanımızda gelişmiş olması, Malatya ile olan ilişkileri daha da arttırmıştır. Kayısının Malatya pazarlarında değerlendirilmesi sonucunda elde edilen kar da yine Malatya'da değerlendirilmektedir. Her yıl olmasa bile genellikle iyi ürün alan kayısı üreticilerinin ekonomik açıdan refah düzeyi yüksektir.

Baraj gölü kıyısındaki kayısuların hasadı daha erken (Haziran sonu) yapılmakta ve islimlenmektedir. Kayısı meyvelerinin tümü ağaç üzerinde aynı zamanda olgunlaşmadığı için hasat kademeli olarak yapılır. Ağaçta önce üst dallardaki meyvelerin hasadı yapılır ve alta doğru inilir. Kıyıda erken başlayan hasat, yüksekliğin arttığı yerlerde 15 gün gecikmeli olarak başlar. Hasat edilen ürünler, kasalanarak islim evlerinde kükürtlenir. Bu işlem genellikle 1 veya 2 defa kükürt verilerek uygulanır. Kükürtleme süresine, kayısı çeşidi, meyve olgunluğu, meyvelerin bütün veya ikiye bölünmüş olması ve ortam sıcaklığı etki etmektedir (Foto: 34.).

Foto: 34. Akuşağı köyünde kerpiçten yapılmış islim evi ve yeni islimden çıkmış kayısular.

İslim evleri eskiden kerpiç ile yapılırken, günümüzde plastik malzeme ile yapılmaktadır. Geçici olan bu islim evlerinin (damların) her yıl yeri bahçe içinde veya evin yanında değişmektedir. Plastik malzemedan yapılmış islim evleri genellikle kışın köyde oturmayan ve kayısı zamanı köye gelenlerin tercihidir (Foto: 35.). Kerpiçten yapılan, içi ve dışı sıvalı olan islim evleri ise daha çok yerleşmelerde ve evlerin

kenarında bulunmaktadır. Ayrıca son yıllarda tuğladan yapılan islim evleri de kullanılmaktadır.

Foto: 35. Yalındam köyünde son yıllarda yapılan plastik islim evi.

Kayısının hasat zamanında (Temmuz-Ağustos) alanımıza geçici işçiler gelmektedir. Bu işçilerin büyük çoğunluğu Adıyaman'dan gelmektedir. Aileler olarak Temmuz ayı başından itibaren kayısıcılığın yoğun olarak yapıldığı köylere (kıyı köyelerine) gelen bu işçiler çadırlarda kalarak kayısı ürününün hasadını yaparlar. 1-2 ay köylerde kalan bu işçilerin bazıları Urfa'dan bile gelmektedir. Yine Elazığ ve Malatya'dan da gelenler olmaktadır (Tablo: 60.).

Tablo: 60. Alanımıza Gelen Mevsimlik İşçiler

Köy adı	Geldiği Yer	İşçi Sayısı	Kaldığı Süre
Bilaluşağı	Adıyaman	15	20 gün
Suyatağı	Urfa-Adıyaman	50	1 ay
Alangören	Adıyaman	50	1 ay
Aladikme	Malatya	100	1 ay
Çavuşlu	Adıyaman	100	40 gün
Çiğdemlik	Adıyaman	100	2 ay
Deliktaş	Adıyaman	50	1 ay
Gemici	Adıyaman	120	2 ay
Habibuşağı	Adıyaman	50	1 ay
İmikuşağı	Adıyaman	100	2 ay
Karaali	Elazığ-Malatya	50	1 ay
Pınarlı	Adıyaman	500	1 ay
Tabanbüktü	Malatya	60	3 ay

Kaynak: Anket sonuçları.

Diğer Meyveler: Kayısı kadar çok fazla ekonomik değeri olmasa bile birçok meyve ağacından oluşan karışık bahçeler alanımızda tüm köylerde vardır. Özellikle eskiden çok yerleştirilen armut, elma, kiraz, vişne, ayva, ceviz, dut, badem ve bostan önemi meyve çeşitleridir. Kıyı kesimlerindeki köylerde bostan (kavun-karpuz) ekimi fazladır. Akuşağı, Bilaluşağı, Hüyükköy, Suyatağı, Alangören, Hacımehmetli, Çiğdemlik, Gemici, İmikuşağı ve Tabanbükü gibi kıyı köyleri ile Çavuşlu, Hacıuşağı, Demirlibahçe, Paşakonağı ve Tatlıpayam gibi iç kesimlerdeki köylerde karpuz üretimi yapılmaktadır (Foto: 36.). Kavun ise Demirlibahçe, Hacıuşağı, Şahindere, Çavuşlu, İmikuşağı ve Paşakonağı köylerinde üretilmektedir. Eskiden beri bu yöre köylüleri kavun karpuz ekmektedirler.

Köy Hizmetleri Elazığ İl Müdürlüğü'nün yapmış olduğu sulama tesisleri sayesinde yağmurlama sistemi ile bostan alanları sulanmakta ve daha çok ürün elde edilmektedir. Toplam olarak karpuz 150 hektarlık alanda yetiştirilmekte ve 4800 ton ürün elde edilmektedir. Kavun ise 65 hektarlık alanda yetiştirilerek 1950 ton ürün alınmaktadır. Elazığ ilinin karpuz üretiminin % 23'ü, kavun üretiminin % 16'sı alanımızdan elde edilir. Bostan alanlarında genellikle "Hayme" adı verilen geçici baraka tipindeki meskenler yapılır. Haymelerde oturularak, gece ise yatmak suretiyle bostanlar beklenir (Foto: 37.).

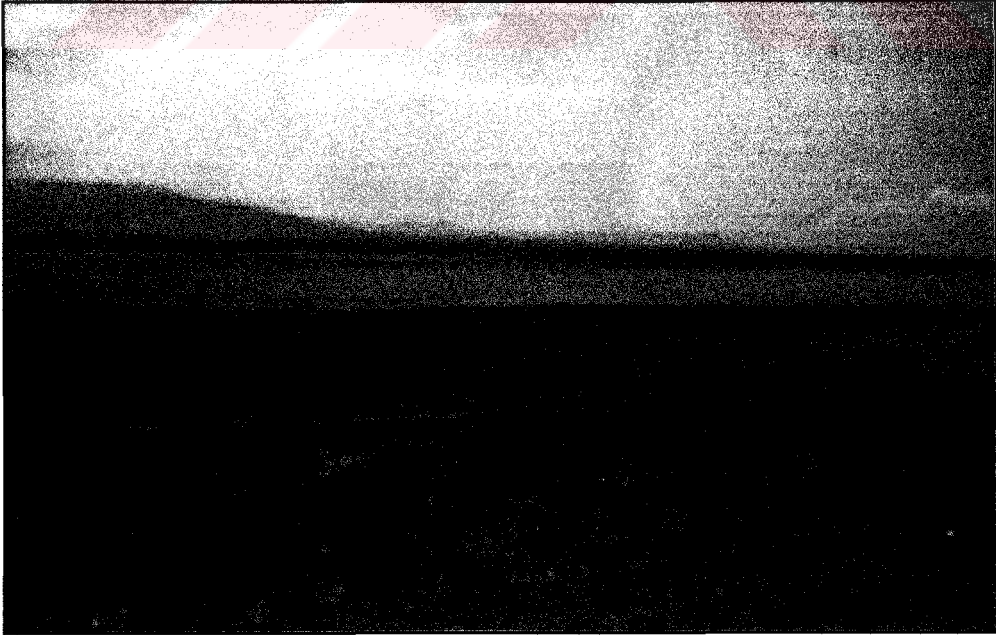

Foto: 36. Karakaya baraj gölünden motopomplarlar yardımı ile tarımda sulama amaçlı yararlanılmaktadır. İmikuşağı köyünde yağmurlama sistemi ile sulanan bostan alanları görülmektedir.

Diğer meyve çeşitleri ise çok fazla ekonomik önem taşımamaktadır. Dut; Yaylanlı, Söğüttere, Hacımustafaköy, Kuluşığı, Şahindere, Şituşığı, Çavuşlu gibi yüksek alanlardaki köylerde üretilmektedir. Bu alandaki dutlardan daha çok pekmez, pestil gibi ürünler elde edilerek pazara sunulmaktadır. Çilek üretimi Demirlibahçe ve Tatlıpayam köylerinde çok az miktarda yapılır. Ayrıca Akdeniz ikliminin meyveleri olan nar ve incir üretimi de yapılmaktadır. Kıyı köylerinde ve vadilerin içlerinde nar ve incirleri görebilmekteyiz. Kıyı köylerinde 1996 yılında kültür inciri bahçelere dikilmiş ve 1998’de ilk ürün alınmıştır. Çok sayıda olmayan (200 ağaç) incir ağaçlarından 4 ton ürün elde edilmiştir. Üzüm, her evin ihtiyacı kadar üretilmekte, bazı yıllarda ürün fazla ise, pazara sunulmaktadır (Tablo: 61.).

Tablo: 61. Meyve Üretimi

Meyve	Kapladığı Alan (Ha)	Ağaç Sayısı	Üretimi (Ton)
Armut	50	7950	262
Erik	11500	-	506
Ayva	7	1250	35
İğde	3000	-	27
Elma	100	16300	815
Kiraz	-	4670	233
Şeftali	-	2500	75
Zerdali	4000	-	140
Badem	-	21500	430
Ceviz	-	4500	171
İncir	-	250	4
Üzüm	74	-	200
Vişne	-	11600	324
Dut	-	36000	504
Çilek	5	-	50
Kavun	65	-	1950
Karpuz	150	-	4800

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü-2001

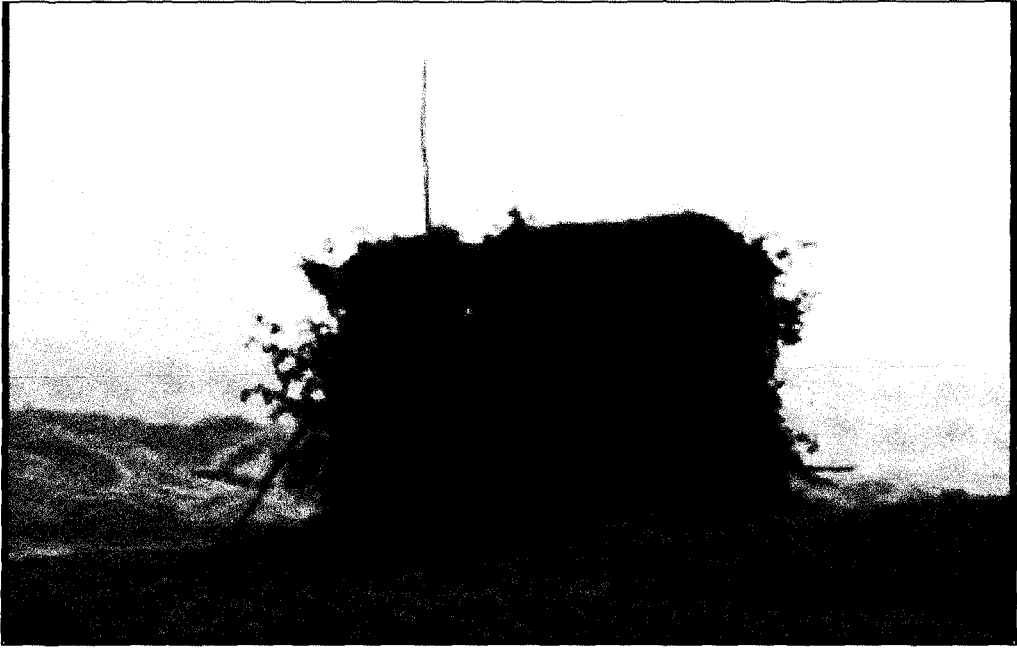

Foto: 37. Bahçe ve bostan alanlarını korumak amacıyla ağaç dallarından yapılmış olan "Hayme"lerden bir örnek (Gemici Köyü).

4.2.1.1.2. Tahıllar

Buğday, arpa ve mısır alanımızda yetiştirilen başlıca tahıl ürünleridir.

Buğday: İnsanların temel gıdasını teşkil eden buğday tarım ürünleri arasında birinci sırayı işgal eder. Genellikle ekstansif şartlarda yetiştirilen buğday, alanımızdaki bütün köylerde üretilir. Buğday üretimi alanımızda genellikle kışlık buğday şeklinde ekilmektedir. Yani Ekim ayında ekilen ürünün, hasadı ise Temmuz ayında yapılır. Hasat, kıyı kesiminde veya daha alçak olan ova tabanında 15-20 gün daha erken olmaktadır. Dağlık kesimlerde ise hasat Temmuz sonunu bulmaktadır.

Plato yüzeylerinde, Baskil ovasında ve kıyı ovalarındaki kuru tarım alanlarının çoğunluğunu kaplayan buğday alanları toplam olarak 11000 hektardır (Tablo: 62.). Bu alandaki üretimi ise 22000 tondur. Elazığ ilinin toplam buğday ekilen alanı 52000 hektar olup, bunun 1/5'i Baskil ilçesinde bulunmaktadır.

Tablo: 62. Baskil İlçesinde Tahıl Üretimi

	Tahıllar			Baklagiller		
	Buğday	Arpa	Mısır	Fasulye	Nohut	Mercimek
Ekilen Alan	11000	2500	36	45	1000	20
Üretim	22000	6500	114	72	1200	20

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü-2001

Sulanabilen alanlarda buğday üretimi daha fazladır. Dekar başına 20 kg tohum ekilip, 300 kg (1'e 15) ürün alınmaktadır. Ancak sulu buğday tarlaları alanımızda çok azdır. Baskil ovası ve çevresindeki bazı alanlarda, sulu buğday tarlaları yer alır. Genelde kuru alanlarda ekilen buğdaydan alınan ürün miktarı daha azdır. Örneğin, Akdemir, İçlikaval, Bozoğlak, Sarıtaş gibi dağlık alanlarda yer alan köylerde üretim daha düşüktür (1'e 6-7).

Arpa: Hemen hemen bir çok köyde arpa üretimi olmakla beraber dağlık alanlardaki köylerde daha fazladır. Tahıllar içinde ikinci sırayı alan arpa üretimi, 2500 hektarlık alanda yapılmaktadır. Bu alandaki üretim miktarı ise 6500 tondur (Tablo: 62.). Aydınlar, Akuşağı, Karoğlu, Hacımustafa, Konalga ve Yürekli gibi köylerde üretimi daha fazladır. Ayrıca, kıyıdaki köylerin kurak alanlar içinde yer almasından dolayı buralarda da arpa üretimi fazladır. Doğancık, Kızıluşağı, Yıldızlı, Hüyük, Aladikme, Kadıköy gibi köylerde ise ekilmemektedir. Hayvancılık faaliyetinin fazla olduğu köylerde hayvan yemi olarak kullanıldığı için arpa üretimi fazladır.

Mısır: tahıl üretimi içinde 3. sıradaki mısır, alanımızda fazla bir üretim alanı kaplamaz. Mısır toplam 35 hektarlık bir alanda ekilmekte ve toplam 114 ton ürün elde edilmektedir. Ancak bazı yıllarda üretim çok az bir alanda yapılmaktadır. Özellikle Demirlibahçe, Hacıhüseyinler ve Meydancık köylerinde mısır üretimi yapılmaktadır. Ayrıca hemen hemen her köyde ihtiyaç için sebzeliklerin kenarında mısır üretimi vardır. Sulanan alanlarda ise buğday hasadından sonra mısır ekimi ikinci ürün olarak ekilir. Daha çok eğimli alanlarda küçük parçalar halinde tarlalara ekilmektedir.

4.2.1.1.3. Baklagiller

Araştırma alanımızda, baklagillerden fasulye, nohut ve mercimek ekimi yapılmaktadır. Sulu tarım alanlarında kuru fasulye ekimi yapılırken, nohut ve mercimek ise kuru tarım alanlarında ekilmektedir.

Demirlibahçe, Beşbölük, Hacıuşağı, İçlikaval, Karakaş, Kuluşağı, Yalındam, Yıldızlı, Konalga, Suyatağı, Hacıhüseyinler, Çavuşlu, Paşakonağı, Koçyolu, İmikuşağı, Tabanbükü, Topaluşağı ve Yaylanlı köylerinde nohut; Paşakonağı, Meydancık ve Suyatağı köylerinde mercimek üretimi yapılmaktadır. Fasulye ise Demirlibahçe,

Düğüntepe, Hacımustafa, Hacıuşağı, Karagedik, Şituşağı, Çavuşlu, Eskiköy, Hacıhüseyinler, Kutlugün, Sarıtaş ve Tatlıpayam köylerinde ekilir.

Nohut, alanımızda 2001 yılı verilerine göre 1000 dekarlık bir alana ekilmiş ve 1200 ton ürün; mercimek, 20 dekarlık bir alanda ekilmiş ve 20 ton ürün elde edilmiştir. 45 dekarlık bir alana ekilen fasulyeden 72 ton ürün elde edilmiştir. Nohut ve az oranda ekilen mercimek genellikle buğday ile münavebeli olarak ekilmektedir.

4.2.1.1.4. Sebzeler

Alanımızda domates, biber, yeşil fasulye, hıyar ve taze soğan gibi sebzeler sulanabilen alanlarda küçük parçalardan oluşan tarlalarda ekilmektedir. Toplam sebze alanı 360 hektardır.

Sebzecilik daha çok kıyı köylerinde ve iç kesimlerde ise sulanabilen alanlarda yapılmaktadır. Demirlibahçe, Düğüntepe, Hacıuşağı, Hacımustafa, Şituşağı, Kutlugün, Tatlıpayam, Çavuşlu, Hacıhüseyinler, Eskiköy, Paşakonağı ve kıyadaki Gemici, İmikuşağı, Deliktaş, Alangören, Suyatağı ve Altınuşağı köylerinde sebzecilik yapılmaktadır. Sebze yetiştiriciliği genellikle açıkta yapılmasına rağmen, son yıllarda sera yetiştiriciliğinde de bir artış gözlenmektedir. 16 tane köyde (genellikle kıyadaki köyler) örtü altı sebzeciliği yapılmaktadır. Elazığ ilinde ise 94 köyde seracılık yapılmaktadır. Elazığ ilinde 41 dekarlık alanda yapılan seracılık araştırma alanımızda 8 dekardır. Sera sebzeciliği yapan aile sayısı ise 40'dır. Seralarda en fazla domates, hıyar ve taze soğan üretimi yapılmaktadır. Ayrıca sebze fidesi üretmek amacıyla da seralar kurulmuştur. Bu seraların hepsi plastik örtü malzemesiyle yapılmışlardır (Foto: 38.).

Açıkta yapılan sebzecilik, bazen meyve bahçeleri içinde de polikültür şeklinde yapılmaktadır. Kayısı ağaçlarının altlarında, domates ve biber tarımı yapılabilir. Ayrıca, patlıcan, kabak, ıspanak, bamya, pırasa, maydanoz ve turp üretimi de yapılmaktadır (Tablo: 63.).

Foto: 38. Konalga köyü - Yağmurlu mahallesinde bulunan seralardan bir tanesi

Tablo: 63. Baskil'de Sebze Üretimi

Sebze	Ekilen Alan (Ha)	Üretim (Ton)
Ispanak	2	7
Soğan	25	550
Biber	11	359
Turp	2	20
Patlıcan	5	100
Domates	35	805
Bal Kabağı-Sakız Kabağı	9	86
Hıyar	18	234
Bamya	1	1
Yeşil Fasulye	12	72
Pırasa	2	10
Maydanoz	2	6

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü-2001

4.2.1.1.5. Yem Bitkileri

Alanımızda çok ekonomik değere sahip olamasa bile, bunların beslenmesi için yem bitkileri ekimi yapılmaktadır. Yonca, fiğ, culbant ve korunga alanımızda ekilen yem bitkileridir. Herkesin kendi hayvanının ihtiyacı kadar yetiştirilen bu ürünler, alanımızda hemen hemen bütün köylerde yetiştirilir. Yıllara göre ekim alanı değişen yem bitkilerinden yonca, 100 hektarlık bir alana ekilmiş ve 270 ton ürün elde edilmiştir. Sulama gerektiren bir diğer yem bitkisi olan korunga ise 50 hektara ekilmiş ve 200 ton

ürün elde edilmiştir. Fiğ ve culbant ise daha az su isteyen alanlarda üretilmektedir. Fiğ 240 hektarlık alana ekilmiş ve 1000 ton ürün, culbant ise 150 hektar alana ekilmiş ve 105 ton ürün elde edilmiştir (Tablo: 64.). Üretilen yem bitkileri özellikle kurutulularak hayvan yemleri olarak kullanılmaktadırlar.

Tablo: 64. Yem Bitkileri Üretimi

Yem Bitkisi	Kapladığı Alan (Ha)	Üretim (Ton)
Yonca	100	270
Korunga	50	200
Fiğ	240	1000
Culbant	150	105

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü-2001

Bu ürünlerden başka sanayide kullanılan bazı tarım ürünleri de alanımızda vardı. Bu tarım ürünleri önceden alanımızda ekilmesine rağmen bugün bazı sebeplerden dolayı artık ekilmemektedir. Kıyı kesimlerindeki sulu tarım alanlarının baraj nedeni ile yok olması nedeniyle Elazığ ilinin önemli miktarda pamuk ekim alanı azalmıştır. 1988 yılına kadar pamuk üretimi yapılmıştır. 1988 yılında 50 hektarlık alana ekimi yapılan pamuktan 198 ton üretilmiştir. Elazığ'daki toplam 6345 ton olan üretimin % 31,2'si Baskil ilçesinde üretilmiştir.

Şeker pancarı üretimi ise yine 1988 yılından sonra azalmış ve son yıllarda üretimi yapılmamaktadır. 1985 yılında 190, 1988'de 130, 1989 'da 60, 1995'de 20, 1999'da 30, 2000 yılında ise 20 hektarlık alana ekimi yapılan şeker pancarı 2001 yılından itibaren alanımızda ekilmemektedir. Şeker fabrikasının uyguladığı kota ve suyun az olması üretimin yapılmamasının nedenlerindedir. 1985 yılında 13300 ton olan üretim, azalarak 2000 yılında 800 tona düşmüştür:

Sonuç olarak alanımızda endüstride kullanılan bu bitkiler, beşeri faktörler nedeniyle üretilmemektedirler.

4.2.2. Hayvancılık

Ülkemizin coğrafi potansiyeli, bu memleketin her noktasında hayvancılık uğraşının geçerli olmasını mümkün kılmıştır. Bu nedenledir ki, bölgelerin ve yörelerin fizik karakterine, üzerinde yaşayan insanların kültür düzeyine ve sosyoekonomik yapılarına uygun düşecek tipte birbirinden kısmen farklı hayvancılık uğraşları

gelişmekle bu örgütün çok değişik ve zengin bir bünyeye sahip olmasına neden olmuştur (Tunçdilek, 1978, s. 53).

Hayvancılık, alanımızda genellikle mera hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Son yıllarda devlet desteği ile ahır hayvancılığı belirli köylerde yapılmaktadır.

4.2.2.1. Küçükbaş Hayvancılık

Ülkemizin büyük kısmı üzerinde geçerli olan yarı kurak bir iklim, bunun ürünü olan kısa boylu ve kısa ömürlü otsu bitki örtüsünün yaygınlığı; bunun yanında, yamaçlarda, fazla eğimli dağlık alanlarda cılız çalılardan oluşan bitki örtüsü ile kaplı olması küçükbaş hayvancılık üretimini zorunlu kılmıştır (Tunçbilek, 1978, s. 53).

Baskil ilçesinde 146765'i koyun, 2554'ü kıl keçisi olmak üzere toplam 17229 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Küçükbaş hayvan sayısı toplam hayvan sayısının % 66,6'sıdır.

Koyun, hemen hemen bütün köylerde beslenmesine rağmen keçiler daha çok dağlık alanlardaki köylerde beslenmektedirler. Mera alanlarının fazla olduğu alanımızda koyunlar yoğun olarak Aydınlar bucağına bağlı Işıklar köyünde beslenmektedir. Keçiler ise yoğun olarak Söğütdere, Yaylanlı ve Konalga gibi köylerde beslenmektedir. Fundalık ve ormanlık alanlarda yoğunlaşan küçükbaş hayvancılık orman tahribine yol açmaktadır. Özellikle meşe sürgünlerinin kurutulmasından elde edilen bastırıklar, kışın küçükbaş hayvanların önemli besinleri arasında yer alır. Hem küçükbaş hayvanların yazın meşe sürgünlerini yemesi hem de sürgünlerin budanarak kışın kullanılması orman tahribini iyice artırmıştır.

Tavşanuşağı, Düğüntepe, Karagedik, Yalındam, Kadıköy, Karaali ve Pınarlı gibi köylerde küçükbaş hayvan beslenmemektedir (Tablo: 65.).

Karakaya barajı yapılmadan önce davarcılıkla uğraşan aşiretlerin kışlak yeri olarak Fırat nehri kenarı kullanılmaktaydı. Alanımızda ise Suyatağı köyünü kışlak olarak kullanan konar-göçer Sinanlı aşireti hayvancılıkla uğraşan en büyük topluluk idi. H. 1310 ve H. 1312 tarihli Mamurat'ül Aziz salnamelerinde de bu aşiretin varlığını görmekteyiz. Nüfusu 500 kişi civarında olan Sinanlı aşireti yaz aylarında Sarıçiçek

yaylalarında, kış ise iklimi daha uygun olan Suyatağı ve Morhamam gibi köyler civarında geçirirlerdi. Suyatağı köyünde ise bir kom şeklinde oturan Sinanlı aşiretinin barajdan sonra bu alanları kullanmadıklarını görürüz.

4.2.2.2. Büyükbaş Hayvancılık

Büyükbaş hayvanların sayısı az olmakla birlikte daha önemli bir yere sahiptirler. Alanımız, büyükbaş hayvanların ihtiyaç duydukları çayır ve ot örtüsü ile bol su kaynaklarından yoksun olduğu için, çoğunlukla her aile kendi ihtiyacı için büyükbaş hayvan beslemektedir. Yazın otların kurumması nedeniyle yem bitkileri ve suni yemlerle beslenen büyükbaş hayvanlar yani sığırlar alanımızda toplam 6908 tanedir. Daha çok melez ve yerli ırk ineklerin bulunduğu sahamızdaki bazı köylerde kültür ırkı da beslenmektedir. Kültür ırkları Baskil kasabasında, Yeniocak, Hacımustafa, Pınarlı, Sarıtaş, Tatlıpayam, Topaluşağı, Yaylanlı ve Paşakonağı köylerinde beslenir.

Toplam hayvan sayısının % 26,7'sini oluşturan büyükbaş hayvanlar en fazla Hacıhüseyinler, Kadıköy, Gemici, Çavuşlu, Aladikme, Konacık, Sarıtaş, Tabanbükü, Yaylanlı, Karoğlu, Aydınlar, Akuşağı, Harabakayış ve Tatlıpayam köylerinde beslenir (Tablo: 65.).

Hem küçükbaş hem de büyükbaş hayvanlar köyün mera alanlarında katma sürü şeklinde otlatılarak beslenirler. Her sabah köyün çobanı tarafından meralara götürülen hayvanlar akşam saatlerinde köyelerine dönerler. Büyükbaş hayvanlar alanımızda, sütünden ve süt ürünlerinden faydalanmak ve nadir de olsa koşum hayvanı olarak kullanmak amacıyla beslenirler. Dolayısıyla her evin ortalama 2-3 hayvanı bulunmaktadır. Köyün nüfusu ile orantılı olarak büyükbaş hayvan sayısı da artmaktadır. Ayrıca mera hayvancılığında farklı olarak 3 tane merkezde (120 baş) ve 1 tane Gemici köyünde (30 baş) besi ahır mevcuttur. Merkezde 2, Yaylanlı'da ise 1 adet (100 baş) besi ahır faal durumda değildir. Besi ahırcılığı devletten alınan kredi desteği ile başlamış ancak çiftçinin bilgi eksikliğinden dolayı yeterince gelişmemiştir.

Genellikle zirai ürünlerden sonra ikinci geçim kaynağı olan büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık kötü giden zirai dönemde köylünün kurtarıcısı olmaktadır.

Tablo: 65. Köylere Göre Hayvan Sayıları

KÖYLER	Sığır	Koyun	Keçi	At	Katır	Eşek	Kovan
Merkez	400	200	50	4	5	80	130
Akdemir	42	90	15	1	-	5	45
Beşbölük	42	70	10	-	-	-	25
Demirlibahçe	70	105	-	2	3	10	45
Düğüntepe	75	-	-	1	2	20	70
Doğancık	69	200	-	5	-	30	30
Hacımustafaköy	96	160	-	7	6	30	130
Hacıuşağı	82	20	-	-	1	15	20
İçlikaval	37	285	40	5	3	5	35
Karagedik	121	-	-	2	10	50	115
Karakaş	145	275	48	-	6	20	85
Kuluşağı	190	241	64	-	3	50	25
Karoğlu	184	290	30	5	20	70	30
Kayabeyli	69	130	-	2	3	30	85
Kızıluşağı	124	91	30	5	7	30	65
Koçyolu	124	223	-	-	5	12	100
Meydancık	27	100	-	-	7	2	90
Söğüt dere	94	29	355	1	10	35	55
Resulkehya	121	280	20	1	10	20	50
Sultanuşağı	63	110	-	-	-	5	70
Şahaplı	55	-	20	-	2	25	20
Şahindere	67	419	100	5	6	20	75
Şituşağı	167	275	40	-	-	50	45
Tavşanuşağı	38	-	-	1	1	10	35
Yalındam	100	-	-	-	1	30	35
Yeniocak	125	105	187	-	3	25	25
Yıldızlı	51	60	-	1	-	7	30
Yürekli	52	410	20	1	-	3	20
Aş.Kuluşağı (Aydınlar)	146	970	80	8	3	20	50
Akuşağı	129	865	90	-	-	50	35
Altınuşağı	106	835	100	2	3	20	10
Bilaluşağı	90	800	110	2	-	5	-
Bozoğlak	102	460	50	1	-	20	-
Emirhan	43	245	55	2	3	20	25
Hacımehmetli	34	-	-	-	-	10	15
Hüyükköy	43	615	135	-	-	3	-
İşıklar	96	2270	89	2	-	40	30
Konalga	115	871	145	-	15	50	135
Kumlularla	19	100	25	-	-	5	-
Suyatağı	100	-	-	-	-	5	-
Kuşsarayı	98	120	-	2	1	9	25
Alangören	185	40	13	-	-	50	20
Aladikme	189	50	20	2	6	50	95
Çavuşlu	157	20	10	-	-	20	250
Çiğdemlik	76	-	-	-	-	10	-
Deliktaş	129	22	10	-	-	20	75
Eskiköy	69	10	-	2	4	40	70
Gemici	192	60	-	2	2	30	25
Habipuşağı	37	-	-	-	-	1	-
Hacıhüseyinler	212	248	40	5	10	25	165
Harabakayış	144	352	201	2	5	50	75
İmikuşağı	36	2	-	-	-	-	15
Kadıköy	192	-	-	-	-	10	-
Karaali	121	-	-	1	2	15	250
Konacık	176	155	25	-	-	10	60
Kutlugün	71	-	-	1	3	15	300
Paşakonağı	122	-	-	-	6	20	20
Pınarlı	115	-	-	-	-	5	20
Sarıtaş	178	402	48	2	5	40	95
Tabanbükü	168	570	45	2	1	10	-
Tatlıpayam	123	-	-	-	-	30	350
Topaluşağı	136	90	-	-	1	10	180
Yaylanlı	249	235	234	5	1	50	150
TOPLAM	6908	14675	2554	86	185	1457	4125
%	23	49	8,5	0,3	0,6	4,9	13,7

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü (2001)

Büyükbaş hayvanlar içerisinde yük hayvanlarının oranı % 6,7'dir. At, eşek ve katırdan oluşan yük hayvanları daha çok dağlık alanlardaki köylerde yoğunlaşmıştır. Arazinin engebeli, dağınık ve parçalı oluşu taşıt ulaşımını engellediği için yük ve binek hayvanlarının sayısı fazladır (Tablo: 65.).

4.2.2.3. Kümes Hayvancılığı

Türkiye'nin doğal yapısı ve özellikle iklimi, ülkemizin her bölgesinde kümes hayvanlarının yaşamasına imkan tanır. Alanımızdaki kanatlı hayvan üretimi, köylünün evinin yanında yaptığı ufak bir kümes ile 10-15 hayvanı geçmeyen ve bakımı çok fazla önemsenmeyen bir uğraş şeklinde yapılmaktadır. Evin ihtiyacı karşılanacak kadar beslenen bu hayvanların sayısı kesin olmamakla beraber 10000 civarındadır.

Elazığ ilinde son yıllarda sayısı ve üretimi artan tavuk çiftlikleri alanımızda yok gibidir. Çünkü 1 tanesi merkezde, 1 tanesi ise Gemici köyünde olan tavuk çiftlikleri faal değildir. Sadece Elazığ-Baskil karayolu üzerinde bulunan Sultanuşağı köyünde 1 tane faal durumda olan tavuk çiftliği vardır. Eti için beslenen tavuklar Köy-Tur'e satılmaktadır. Buradaki tavuk çiftliği ise Örençay yakınlarında bulunan Köy-Tur kesimhanesine yakın olduğu için kurulmuş ve düzenli üretim yapmaktadır.

4.2.2.4. Arıcılık

Bal ve balmumu elde etmek amacıyla Baskil İlçesi'nde 23 köyde arıcılık yapılmaktadır. Kayıtsızlığın geliştiği alanımızda arıcılık gelişmemiştir. Çünkü kayısı çiçeklerine verilen ilaçlar arılara zarar vermektedir. Eskiden karakovan arıcılığı yapılırken, günümüzde kovanların çoğunluğu fenni kovan şekline dönüşmüştür. Karagedik, Tatlıpayam, Düğüntepe, Demirlibahçe, Çavuşlu, Yaylanlı, Karoğlu ve Aladikme köyleri bir tondan fazla bal üretimi yapmaktadırlar (Tablo: 65.). Alanımızda ticari olarak arıcılıkla uğraşanların sayısı 90-100 civarındadır. Fenni kovan sayısı ise alanımızda 4125 kadardır.

4.2.2.5. Balıkçılık

1986 yılından itibaren Karayaya Baraj Gölü'nün su toplama başlamasıyla alanımızın sınırlarını oluşturan suni bir göl meydana gelmiştir. Gölün oluşmasıyla

birlikte Fırat kıyılarında yer alan köylerin ve köylülerin tarım arazileri yok olmuştur. Tarım arazilerinin çoğunluğu sular altında kalan köylüler yeni geçim kaynakları temin etmek için balıkçılık yapılması özendirilmiştir. Bu düşünce ile baraj gölü alanı 10 farklı bölgeye ayrılmış ve her bölgeye bir balıkçılık kooperatifi kurulmuştur. Baskil İlçesi köylülerinin balıkçılık yaptığı 8. ve 9. Bölgelerde 30 tane balıkçı, 30 tane tekne ile avlanmaktadırlar. Göldeki toplam balıkçı sayısı ise 160 olup tekne sayısı 154'dür. Bilaluşağı, Kumlutarla, Suyatağı, Höyük ve Akuşağı köyleri 9. bölgede, Topaluşağı, Habibuşağı, Pınarlı, Kadıköy, Alangören, Gemici, Hacımehmetli, Tabanbükü, İmikuşağı, Kuşsarayı, Çiğdemlik ve Konacık köyleri ise 8. bölgede avlanmaktadırlar. Toplam 8388 hektarlık alanda avcılık yapan balıkçılar yılda 149854 kg balık avlamaktadırlar.

DSİ tarafından 1991 yılından 2001 yılına kadar göle, 3640000 adet kültür sazanı ve 1045000 adet alabalık bırakılmıştır. Gölde avlanılan türler; Aynalı Sazan (*Cyprinus carpio*), Karabalık (*Capoeta ssp.*), Bıyıklı Balık (*Barbus spp.*) ve Kefal (*Leuciscus cephalus*)'dir. Avlanılan balıklar ise Malatya ve Elazığ balıkhanelerinde satılmaktadır.

Sonuç olarak Baskil ilçesinde hayvancılık faaliyetlerinin tarımsal faaliyetler içerisinde önemli bir yeri vardır. Genel olarak ziraatten sonra halkın ikinci geçim kaynağını teşkil eder. Hatta Bozoğlak ve Işıklar gibi köylerde birinci geçim kaynağı durumundadır. Mera alanlarının fazla olması hayvancılıkla doğru orantılı değildir. Mera alanlarının yaz aylarında kuru otlarla kaplanması yüzünden bu alanların hayvanlar açısından verimi düşük olmaktadır. Uzun yıllardan beri otlak olarak kullanılan mera alanlarının ıslah edilmesi ve hayvancılığın özendirilmesi gerekmektedir. Hayvancılık güvensiz tarımcılığın bir çeşit emniyet sübabı olması konumundan çıkartılmalı ve gelişmiş tekniklerle yapılması sağlanmalıdır. Ayrıca protein kaynaklarımızdan birisi olan balık tüketiminin artırılması ve buna bağlı olarak balıkçılığın geliştirilmesi için bilinçlendirici çalışmalar yapılmalıdır.

4.2.3. Madencilik

Araştırma alanımızda şuan işletilmekte olan herhangi bir maden bulunmamaktadır. Ancak bazı maden kaynakları bakımından zengindir.

Baskil, Nazaruşığı mahallesinde muhtemel rezervi 49000 ton olan altın yatakları bulunmaktadır. Bazı yatakların tenoru 2,4 gr/ton Au, 4,2 gr/ton Ag ve 2 gr/ton Cu içermektedir. Bu yataklar hem altın hem de gümüş cevherlerine sahip durumdadır. Ancak bu yatakların varlığı bilinmesine rağmen işletilmek için herhangi bir girişim mevcut değildir. Altın rezervi, tenoru açısından düşüktür. Mesela 1989 yılında üretime açılan Antakya-Kesecik köyü yataklarındaki tenor 30 gr/ton'dur (Doğanay, 1998, s. 343).

Karakaş köyü çevresinde ise 125000 ton rezerve sahip olan demir yatakları vardır. Tenoru % 52 oranında olan Fe içermektedir. Yine Karakaş çevresine manganez yatakları da bulunmaktadır.

Yukarı Fırat bölümü maden yatakları açısından zengin bir bölge olmasına rağmen araştırma alanımızda madencilik önemli bir yere sahip değildir.

Baskil kasabasının güneyinde bulunan Şahaplı köyünde ve Geli çayı vadisinin sağ yamacında, demiryolu boyunca oldukça iyi gelişmiş bir granit arenası bulunur. Kırmızımsı-kahverengi toprakların C horizonunun altında bazı yerlerde 3-4 m kalınlığa kadar varan, gevşemiş bir halde bulunan bu granit arenası T.C.D.D. tarafından işletilmektedir. İşletilen bu materyal, trenlerin eğimli alanlarda patinaj yapmasını engellemek için kullanılmaktadır. Burada elde edilen malzeme ülkemizin her tarafına gönderilmekteydi (Tonbul, 1985, s. 329). Bu işletme 1977 yılında kurulmuş ve 150 kadar işçi çalışmaktaydı. Ancak maliyetinin fazla olması nedeniyle şu anda bu ocaklar işletilmemektedir.

Ayrıca Şefkat çayı çevresinde, Şefkat mahallesinde ve Büyükçay'ın Karakaya Baraj Gölü'ne karıştığı yerde yani Malatya-Elazığ karayolunun sol tarafında kum ocakları işletilmektedir. Bu ocaklardan elde edilen kumlar Elazığ ve yakın çevredeki inşaatların yapımında kullanılmaktadır. Ancak bu ocaklardan elde edilen kum miktarı hakkında işletmecilerden bilgi alamadığımız için sayısal bir değer veremiyoruz.

4.3. Sanayi

Tarım, hayvancılık, ormancılık, avcılık ve madencilik yoluyla elde edilen çeşitli türdeki hammaddeleri işleyerek fiziksel ve kimyasal yapısında değişiklikler meydana

getirip, insanın tüketeceği, kullanacağı veya yararlanabileceği şekilde sokan faaliyetlere sanayi faaliyetleri denilmektedir (Özçağlar, 2001, s. 133).

Sanayi faaliyetleri, sanayideki gelişim sürecine ve yeryüzündeki uygulanaşına bağılı olarak evsel sanayi, atölye sanayi ve modern sanayi olarak üç grupta incelenir. Araştırma alanımızda ise ev (ilkel) sanayisi ve az da olsa atölye sanayisi görülmektedir.

4.3.1. Ev Sanayisi

Ülkemizin genelinde olduğu gibi araştırma alanımızda da sanayi içinde ele alınmayan ama ticari açıdan değer gösteren evsel ürünler önemli yer tutar. Ev ortamında yürütülen basit sanayi faaliyetlerini kapsayan bu sanayi tipi genellikle insan gücüne dayanmaktadır. İnsanlar, kendi yaşadığı alandan elde ettiği tarım ve hayvancılığa dayalı hammaddeleri kullanarak basit işlemlerden sonra yeni ürün elde ederler. Bu ürünlerden çok fazla kazanç sağlanamamaktadır. Çünkü yöre insanı önce kendi ihtiyacı için bu ürünleri elde etmekte, fazlasını pazara sunmaktadır.

Sütten yapılan yoğurt, peynir, tereyağı, çökelek, yün ve kılın ip haline getirilerek bu ipten halı, kilim, çuval, heybe, çorap yapılması hem hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi hemde az da olsa eve gelir getirmesi bakımından önemlidir. Bu hayvansal hammaddeler kullanılarak yapılan işlem, hayvancılıkla uğraşan köylerde (Bozoğlak, Emirhan, Işıklar gibi) daha fazla olmasına rağmen hemen hemen tüm köylerde yapılır. Yaylaya çıktığı dönemlerde bu ürünler özellikle de hayvanların yünüünün değerlendirilmesi daha fazla idi. Artık halıcılık yörede yapılmamaktadır. Kumlularla ve Suyatağı köylerinde halı tezgahlarında halı ören kişilerin hem çok yaşlanması hem de halı ipinin artık yapılmaması bu ev sanayisinin ölmesine neden olmuştur. Bu el sanatımızın yeniden canlanması için Halk Eğitim Merkezinin çalışmalar yapması gerekmektedir.

Tarımsal hammaddelerden yararlanarak ise pekmez, pestil, salça, bugur gibi ürünlerin elde edilmeside çok yaygındır. Özellikle dutların çok olduğu köylerde (Yaylanlı, Karaali, Aladikme, Tatlıpayam gibi) duttan yapılan pekmez ve pestil önemli miktarlardadır. Bağ alanları ilçemizde çok fazla olmamakla birlikte üzümünden de bu ürünler elde edilir. Sebzeçilikle uğraşan köylerde salça yapımı fazladır. Özellikle baraj gölüne yakın alanlardaki sebzeliklerden elde edilen domates ve biberlerden salça yapılır

(Demirlibahçe, Düğün-tepe, Hacıuşağı, Şituşağı, Kutlugün, Tatlıpayam, Çavuşlu, Hacıhüseyinler, Eskiköy, Paşakonagi ve kıyıda-ki Gemici, İmikuşagi, Deliktaş, Alangören ve Altınuşağı gibi). Bulgur yapımı ise değirmenlerde yapılmasına rağmen ev sanayisinden sayılır. Çünkü bulgurun yapılma aşamaları daha çok evdedir. Ancak ev sanayisinde pazarlarda birçok ürünün kolay ve ucuza bulunmasından dolayı önemini yitirmektedir.

Ev sanayisinin etkinlik alanları ise genellikle düz damlardır. Özellikle tarımsal hammaddeler güneş ışığı ile yapıldığı için düzdamlar bu üretim için kullanılır. Ancak gelişen ekonomik şartlara göre ev sanayisinin azalmasına paralel olarak düzdamların sayısında azalmaktadır (Foto: 29.).

4.3.1. Atölye Sanayisi

Atölye tipi sanayide üretim için gerekli olan hammaddeler işlenmiş, yarı işlenmiş veya ham olarak başka alanlardan sağlanarak atölyelerde mamul madde haline getirilip imalatın yapıldığı yere veya başka bölgelere satılır (Özçağlar, 2001, s. 135).

İlçe sınırları içerisinde önemli sayılan bir sanayi tesisi bulunmamaktadır. Sadece Baskil kasabasında bulunan Kayısı Entegre Tesisi bulunmaktadır ki bu tesis de herhangi bir işleme işi yapmamaktadır. Sadece kurutulmuş olan kayısıların paketleme işi yapılan bu tesiste en fazla mevsimlik olarak 20 kişi çalışmaktadır. Sultanuşağı köyünde 10 kişinin çalıştığı briket imalathanesi bulunmaktadır. Yine kasabada 2 tane mermer atölyesi ve küçük el sanatları diyebileceğimiz atölye tipi sanayi bulunmaktadır (bknz. s. 128).

4.4. Hizmetler

Hizmet, “birinin işini görme veya birine yarayan işi yapma “ şeklinde tanımlanabilir. Hammadde üretiminin, sanayinin ve hatta hizmetlerin gerçekleşmesi ve verimli bir şekilde yürütülmesi için hizmetlere ihtiyaç duyulmaktadır. Hizmetler arz ve talebe göre ortaya çıkan ve buna göre yürüyülen faaliyetler olup, zincirleme olarak birbirlerine bağlıdır (Özçağlar, 2001, s. 146). Bu sektör ekonomik faaliyetler içinde önemli bir yere sahip olup faaliyetlerin devamlılığını sağlar.

4.4.1. Ticaret

İhtiyaç fazlası mal veya ürünlerin satılması, gerekli olanların başka yerlerden satın alınması anlamına gelen ticaret kavramı, alanımızda daha çok tarımsal ürünlere dayalıdır.

Alanımızda ticari hayat yeterince gelişmemiştir. Sanayinin yeterince gelişmemiş olması, büyük tüketici merkezlerinin bulunmaması ticaretin gelişmesini engellemiştir. Ayrıca 2 tane büyük şehrin yakınlığı hem ilçedeki köylerin hem de kasabanın buralara bağımlı olmasını sağlamıştır. Ulaşım şartlarının iyi olması nedeni ile ihtiyaçların büyük bir kısmının ilçe dışından (Elazığ-Malatya) karşılanması da alanımızda büyük ve kapasiteli ticarethanelerin ortaya çıkmasını engellemiştir. Karayolunun demiryoluna üstün bir duruma gelmesi ve demiryolunun istasyon etkisini genişletememesi de bir diğer sebeptir.

Baskil ilçesinde ticaret hayatının esası, yukarıda bahsedildiği gibi tarım ürünleri ile temel gıda ve bazı mamül maddeleri alış verişine dayanmaktadır. Aydınlar ve Kuşsarayı'na bağlı birçok köy özellikle kıyı köyleri alış verişlerini Malatya ile, Merkez bucağa bağlı köyler Baskil, Malatya, Elazığ ile yapmaktadırlar (Harita: 13). Bu durumun ortaya çıkmasında ulaşım bakımından yakınlık ve kayısı ticareti önemlidir.

Baskil ilçesinde yetiştirilip, satışa sunulan başlıca tarımsal ürün kayısıdır. Kayısının satışa sunulduğu yer ise yine kayısıcılığın merkezi olan Malatya'dır. Baskil'de bir Kayısı Birlik Kooperatifi olmasına rağmen hem alışkanlık hem de ulaşım nedeniyle Malatya tercih edilmektedir. Üretilen kayısının çok az miktarı ev ihtiyacı için ayrıldıktan sonra kalan kısmı pazara sunulmaktadır. Pazara sunulan ürün miktarı, iklimin etkisine bağlı olarak her yıl değişiklik gösterse bile yine de alanımızın birinci derecedeki ticari ürünüdür.

Bir diğer tarımsal ürün olan bostan, ikinci derecede önemi olan ticari üründür. Özellikle kıyı köylerinde yetiştirilen bu ürün Malatya ve Elazığ pazarlarında satılmaktadır. Üretilen 4800 ton karpuz ve 1950 ton kavunun çoğunluğu ticarete sunulur. Diğer meyveler ise pazara sunulsa bile ticari açıdan çok fazla öneme sahip değildirler.

Buğday ve arpa ticareti yapılan tahıl ürünleridir. Üretilen tahıllar ile baklagiller evin ihtiyacı (un, bulgur vs.) kadar ayrıldıktan sonra genellikle ofislere ve tüccarlara satılmaktadır. Sebzeler, özellikle biber, domates, hıyar ve taze soğan ticarete konu olan diğer ürünlerdir. Dut ise genellikle ya kurutulularak ya da pestil ve pekmez gibi ürünler elde edilerek ticarete sunulmaktadır.

Hayvansal ürünlerden yağ, yoğurt ve peynirin ticareti yapılır. Bu ürünler, Baskil, Elazığ ve Malatya pazarlarında satılmaktadır. Hayvancılığın fazla yapıldığı köylerde hayvansal ürünlerin ticareti öne geçmektedir. Ticarete konu olan hayvanlar ise Yürekli, Şahindere, Kuluşağı, Işıklar ve Sarıtaş gibi köylerde önem kazanmaktadır.

Kırsal kesimde ticarethane sayısı çok azdır. Var olan ticarethaneler bakkal ve tüpçü gibi bulunduğu köyün veya çevrenin günlük ihtiyacını karşılamak amacıyla açılmışlardır (Tablo: 66.).

Tablo: 66. Ticarethane Bulunan Köyler

Köy Adı	Bakkal	Tüpçü	Marangoz	Değirmen	Kahvehane	Benzinlik	Lokanta
Kuluşağı	2	-	-	-	-	-	-
Kızıluşağı	1	-	-	-	-	-	-
Koçyolu	-	-	-	1	-	-	-
Resulkahya	2	1	1	-	-	-	-
Şituşağı	2	1	-	-	-	-	-
Yahındam	1	-	-	-	-	-	-
Yeniocak	1	-	-	-	-	-	-
Aydınlı	1	1	-	1	-	-	-
Bilaluşağı	1	-	-	-	-	-	-
Emirhan	-	-	-	1	-	-	-
Kuşsarayı	1	-	-	-	-	-	-
Alangören	1	1	-	-	-	-	-
Aladikme	1	1	-	1	-	1	6
Deliktaş	1	1	-	1	-	-	-
Gemici	1	-	-	-	-	-	-
Hacıhüseyinler	2	-	-	2	-	-	-
Kadıköy	2	-	-	-	2	-	-
Karaali	1	-	-	-	-	-	1
Pınarlı	1	-	-	-	-	-	-
Topaluşağı	1	-	-	-	-	-	-

Kaynak: Anket Sonuçları

4.4.2. Ulaştırma (Taşımacılık) ve İletişim

Fazla olduğu yerden, eksikliği hissedilen yerlere taşınan malların bu hareket sırasında değerlerinin artmasına neden olan “ulaşım” ya da fikirlerin taşınmasına

yardımcı olan “haberleşme” aynen sanayi ve ticaret gibi bir üretim şeklidir (Tümertekin, 1987, s.1). Evrensel bir boyuta sahip olan bu iki faaliyet ekonomik coğrafya için büyük önem taşımaktadır. Genel anlamı ile insan veya eşyanın bir yerden başka bir yere hareket etmesini ifade eden ulaşım faaliyeti, yeryüzünün her yeri ile ilişki kurulmasını ve coğrafi görüntünün şekillenmesini sağlamaktadır. Bu faaliyetin yürütülmesi de yollar ve ulaşım araçları ile mümkün olmaktadır (Özçağlar, 1992, s. 148).

İlk çağlardan beri önemli ulaşım güzergahları üzerinde bulunan alanımız, bugünde öneminin azalmasına rağmen sürdürmektedir. Yerleşme tarihinde bahsettiğimiz gibi ilk çağlarda, Malatya’dan gelen yollar Çiğdemlik köyünden Barsikkale, Kızıluşağı, Baskil, Haroğlu, Harput güzergahını izlemekteydi. Bir diğer yol ise Malatya, Habibuşağı (Kömürhan), Geli çayı vadisi, Baskil, Haroğlu ve Harput’a uzanmaktaydı. İlk çağlarda kullanılan bu yollar özellikle Orta Çağ’da daha çok kullanılmış, Selçuklu, Osmanlı Dönemlerinde de aynı güzergahlar tercih edilmiştir. Doğal bir yol durumunda olan bu güzergahlar artık önemli ulaşım yolları dışında kalmıştır ve sadece köyler arasındaki ulaşım için kullanılmaktadır. Geli vadisi ise bugün, Baskil-Kömürhan-Malatya ulaşımında kullanılmaktadır.

Cumhuriyet döneminde yurdumuzun her yerine demiryolu döşenmesi planlanmış ve Doğu Anadolu’ya açılan demiryolu ağının ilk hatlarından birisi de Baskil ilçesi sınırlarında açılmıştır. 1932 yılında Malatya-Fırat istasyonu ve daha sonra ise Fırat-Baskil-Yolçatı-Elazığ hattı 1934 yılında tamamlanarak hizmete girmiştir. 1933 yılında Baskil istasyonunun açılması bugünkü Baskil kasabasının doğmasına ve gelişmesine neden olmuştur. Demiryolunun gelmesiyle Baskil’in gelişimi istasyona bağlı olarak hızlanmıştır. Doğudan Akdeniz, İç Anadolu, Ege, Marmara’ya gidenlerin kullandığı demiryolu ilçe sınırları içinde; Şefkat (Demirlibahçe), Baskil, Pınarlı, Kuşsarayı istasyonlarından geçmektedir. Artık günümüzde demiryolları pek fazla tercih edilmemektedir. Sadece dar gelirlilerin kullandığı bir ulaşım sistemidir. Alanımızda ise tren genellikle Baskil-Malatya ulaşımı için yoğun şekilde kullanılmaktadır.

Baskil kasabası, önemli bir demiryolu güzergahında bulunmasına karşılık, karayolu ulaşımı bakımından tabiri caiz ise sapa kalmıştır. Baskil-Elazığ karayolu 38 km uzunluğunda olup, Elazığ-Malatya karayolunun 10. km’sinden ayrılmaktadır. Asfalt olan bu yol Aydınlar köyüne (bucak merkezi) kadar gitmektedir. Baskil’den Kömürhan

ve Kuşsarayı'na kadar olan yolda asfalttır. Ancak, köy yollarının çoğu stabilize, bazı mahallelerin yolları ise toprak yoldur. Orman tahribinin de etkisi ile alanımızdaki kayaçların yapısından kaynaklanan güncel erozyon yüzünden birçok yolda kaymalar görülmektedir. Bu ise köy yollarının kapanmasına ve ulaşımının kısıtlanmasına neden olmaktadır. Ayrıca, yüksekte bulunan yerleşmelerin yolları kış aylarında bazen kar, tipi ve sel yüzünden kapanmaktadır. Yollar toprak ve stabilize olduğu için kışın daha çabuk bozulmaktadır. Özellikle Karga dağı ve Bulutlu dağının yamaçlarında kurulmuş olan yerleşmelerin yolları kışın genellikle de Aralık ayından itibaren kapalıdır.

Köylerin; Baskil, Elazığ ve Malatya'ya minibüs seferleri bulunmaktadır. Sultanuşağı, Yürekli ve Malatya-Elazığ karayolu üzerinde bulunan köylerin Baskil'e minibüs seferleri yoktur. Sadece Elazığ'a vardır. Kıyıdaki köylerin ise Baskil'e sefer sayıları çok az olup her gün 2-3 kez Malatya'ya minibüsler çalışmaktadır ki bu seferlerin sayıları yaz aylarında artmaktadır.

Alanımızda, taşımacılık işi yapan araç sayısı fazladır. Bu taşıtlar, hem kendi köyü ve yakın çevresinin hem de uzak alanlardaki kişilerin taşınmasını yapmaktadır. Alanımızdaki traktörler her ne kadar ticari bir araç gibi görünmese de köylünün eşya ve ürün taşımada en çok kullandığı taşıttır. Minübüsler ise çoğunlukla insanların günübirlik büyük merkezlere gidiş-gelişlerinde ticari amaçla kullanılır (Tablo: 67.).

Tablo: 67. Köylerde Bulunan Taşıma Araçlarının Sayısı (1997)

Taşıma Aracı	Sayısı	Ticari Taşıt	Çalışan Kişi
Otobüs	9	9	9
Minübüs	43	24	30
Otomobil	129	-	-
Kamyon	2	2	3
Kamyonet	22	4	4
Traktör	848	-	-
Toplam	1053	39	46

Kaynak: DİE.

Şehirler arası karayollarının dışında kalması nedeni ile bugün Baskil fazla gelişmemiş durumdadır. Ulaşım avantajının demiryolunda olması Baskil'in gelişmesine yetmemiştir.

Karayolu ve demiryolu ulaşımından başka ilçemizde feribot ile baraj üzerinden ulaşım da yapılmaktadır. Baskil ve köylerinin Malatya ile olan ulaşımı, İmikuşağı ile Battalgazi arasında çalışan feribotlar ile sağlanmaktadır. 1 tanesi Özel İdare'ye, 1 tanesi ise özel şahısa ait olan 2 tane feribot bu ulaşımı sağlamaktadır. Kışın müşteriye göre günde 4 sefer, yazın ise 10-12 sefer düzenleyen feribotlar saat başı tek yönlü olarak çalışmaktadır (Foto: 38.).

Foto: 39. Baskil köylerinin Malatya ile ulaşımı sağlayan İmikuşağı köyündeki feribot iskelesi

Haberleşme ağı son yıllarda gelişme göstermiştir. Bazı köylerde hemen hemen her evde telefon bulunurken bazı köylerde sadece PTT acenteliği bulunmaktadır. Gemici, Karaali, Aydınlar, Kadıköy, Hacıuşağı ve Altınuşağı köylerine ve çevre köylere de hizmet veren telefon santrali bulunmaktadır. Her köyün ve mahallenin elektriği bulunmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma alanımız olan Baskil İlçesi, Elazığ İli'ne bağlı olup Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde yer alır. İlçenin kuzeyinde Keban, doğusunda Elazığ Merkez, güneydoğusunda Sivrice ilçeleri yer alır. İlçenin güneyinde ve batısında ise doğal bir sınır olan Fırat nehri veya bugün beşeri etkiler sonucunda meydana gelen Karakaya Baraj Gölü yer alır. Bu doğal sınır aynı zamanda Elazığ ile Malatya illeri arasındaki sınırı oluşturmaktadır. Genel olarak dağlar ve platolardan meydana gelen yeryüzü şekillerinin görüldüğü alanımızda, ovalar az yer kaplarlar. İlçenin doğusunda bulunan Hasandağı, bir dom özelliği gösterdiği için yörenin morfolojisinin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Alanımızdaki dağlık alanlar genellikle mera alanı olarak kullanılmaktadır. Plato alanları ise akarsular tarafından çok fazla parçalanmış durumdadır. İlçenin merkezi kısmında yer alan platolar mera ve tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Özellikle sulanabilen plato yüzeyleri ve yamaçlarında kayısı tarımı, sulanamayan alanlarda ise tahıl tarımı yapılmaktadır. Ovalık alan olarak Baskil kasabasının da üzerinde kurulmuş olduğu Baskil Ovası ve Karakaya Baraj Gölü kıyısında çok dar alanlı olarak kıyı ovası bulunmaktadır. Baraj gölü oluşmadan önce Fırat nehrinin geniş yatağı boyunca verimli ova ve akarsu sekileri vardı. Bu alanların tamamı sulu tarım alanı olarak kullanılırken göl suları altında kalmıştır. Yöre halkının pamuk, sebze ve bostan alanları sular altında kalınca tarımsal üretimin şekli ve bitki deseni de değişmiştir.

Doğu Anadolu Bölgesinde yer aldığı için genel olarak karasal iklimin görüldüğü alanımızda Kömürhan boğazından dolayı bozulmuş Akdeniz iklimi de görülmektedir. Çünkü bu Güneydoğu Torosları dikine kesen boğaz sayesinde güneyin ılıman iklimi alanımıza kadar sokulabilmektedir. Yaz aylarında tropikal sıcaklıkların yaşandığı alanımızda yağışlar ise çok fazla değildir. Dağlık alanlar daha fazla yağış alırken, baraj gölü kıyıları çok az yağış almaktadır. Bu özelliği ile ülkemizin en az yağış alan ve dolayısıyla da en kurak olan bölgelerinden biri olma özelliği gösterir. Bu nedenle alanımızda yaz aylarında su noksanı olduğu için tarımda mutlaka sulama gerekmektedir. Doğal bitki örtüsü bakımından orman sahası olması gereken alanımız, uzun zamandan beri tahrip edildiği için bugün antropojen steplerle kaplıdır. Tarihin ilk çağlarından

itibaren yerleşmeye açılan bir alan olması ve yakın çevredeki madenler için orman ağaçlarının kullanılması tahribi arttırmış ve bugün dağlık ve platoluk alanlar ağaçtan yoksun hale gelmişlerdir. Hem beşeri faaliyetler için orman tahribi hem de arazinin litolojik özelliğinden dolayı alanımızda erozyon görülmektedir. Karakaya Baraj Gölünün su toplama havzalarından birine karşılık gelen ilçemizde erozyonu önlemek ve mera ıslahı için Orman Bölge Müdürlüğü ve AGM tarafından Bulutlu ve Harabakayış dağları üzerinde çalışmalar başlatılmıştır. Ayrıca toprak örtüsünün tahrip olmaması ve erozyonun artmaması için köylülerinde çaba göstermesi gerekmektedir. Köylüyü devletin görevlilerinin bilinçlendirmesi ve bu bilinçlendirme ışığı altında yöre halkının arazi kullanımına dikkat etmesi gerekmektedir.

Araştırma alanımızın suları genellikle kısa boylu ve yaz aylarında kuruyan akarsular tarafından Karakaya Baraj Gölüne boşaltılmaktadır. Dolayısıyla Basra Körfezinin akaçlama alanına girmektedir. Alanımızdaki dereler veya çaylar üzerinde birçok eski su değirmenleri görülmektedir. Birer ekonomik faaliyet yeri olan bu su değirmenleri hem suyun azlığı hem de elektrikli değirmenlerle aynı özellikte ve sürede iş yapamadığı için kapanmışlar ve birer harabe durumuna gelmişlerdir. Yerleşme coğrafyası bakımından değirmen yerleşmeleri ele alındığı zaman, artık bu tip yerleşmeler yoktur denilebilir.

Neolitik'ten itibaren ilçemiz sınırları içerisinde ve çevresinde insanlar yerleşmeler kurmaya başlamıştır. Özellikle İlk Çağ insanları akarsu boylarını tercih ettikleri için Fırat nehri kıyıları daha erken yerleşilmeye açılmıştır. Karakaya Barajı'nın rezervuar alanını oluşturan Fırat nehri kıyılarında bulunan birçok höyüğün incelenmesi yöre tarihi hakkında detaylı bilgiler edinmemizi sağlamıştır. Özellikle Urartular döneminde ve sonrasında alanımız müstahkem yer olduğu için kalelerle donatılmıştır.

Alanımız dağlık ve akarsularla çok parçalanmış olduğu için yerleşmeler de bu morfolojiye uyum sağlayarak parçalı bir özellik göstermektedirler. Hem suya bağımlılık hem de tarım arazilerinin parçalı ve birbirinden uzak olması yüzünden yerleşme sayısı artmıştır. 1 kasaba, 62 köy, 216 mahalle, 2 mezraa ve 1 kom yerleşmesinin bulunduğu alanımızda toplam 282 yerleşme vardır. Bu yerleşmelerin 3 tanesi dışında hepsi daimi yerleşmedir. Bir köye bağlı birçok mahallenin olması hizmetlerin de bu yerleşmelere yeterince ulaşamamasına neden olmaktadır. Tüm köylerde ve mahallelerde elektrik

olmasına karşılık, ulaşım, sağlık ve eğitim gibi devletin hizmet verdiği birçok sektör köylüye ulaşmamaktadır. Bir çok köy ve mahallenin yolu stabilize veya toprak yol olduğu için kış aylarında ulaşım engellenmektedir. Her mahalleye ya da birkaç öğrenciye bir okul yapılamadığı için kırsal alandaki öğrencilerin eğitim ihtiyacı yeterince karşılanamamaktadır. Bu ihtiyaç ya uygun alanlarda taşımacılık ile ya da Yatılı Bölge Okulları (YİBO) ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Dağınık yerleşmeler ve çok parçalı tarım arazilerinin uygun bir şekilde iyileştirilmesi gerekmektedir. Hizmetlerin yeterince köylüye ulaşmaması yanında bu dağınık ya da birçok üniteli köy yerleşmeleri İdari Coğrafya bakımından da zorluklar doğurmaktadır.

1926 yılına kadar bir köy iken Cumhuriyetle birlikte yapılan yeni düzenlemelerle ilçe statüsü kazandırılan Baskil, bugün fonksiyonel açıdan bir kasaba özelliği gösterir. İlk olarak 1926 yılında Eski Baskil mahallesinde kurulan ilçe teşkilatı birçok yerleşme arasında el değiştirmiş ve 1933 yılında demiryolunun ve istasyonun kurulmasıyla birlikte bugünkü yerine taşınarak gelişmiştir. Baskil İlçesi'nin idari bakımından merkezi olan Baskil kasabası da köyler gibi birçok yerleşmeden meydana gelmiştir. Köylerde olduğu gibi Baskil kasabasının da birçok yerleşmeli mahalleden oluşması hizmet açısından problemler yaratmaktadır. Cumhuriyet ve Canbeyler mahalleleri hariç, diğer üç mahalle (Şefkat, Eski Baskil, Odabaşı) ve bu mahallelere bağlı yerleşme üniteleri birer köy özelliğindedirler. Tüm bu yerleşmeler kasaba sınırları içinde yer almasına rağmen Cumhuriyet, Canbeyler ve Şefkat mahallesinin bir kısmı dışında belediye hizmeti diğer yerleşmelere verilememektedir. DİE'ye göre şehir yerleşmesi sayılan kasabamızda oturan bütün halk, Belediye seçimlerinde oy kullanmakta ama belediye hizmetlerinden faydalanamamaktadır. Birbirinden uzak birçok kırsal yerleşmenin kasaba içinde yer alması ve hizmet beklemesi doğaldır. Ama bu yerleşmelere düzenli hizmetin gitmesi, belediyenin sahip olduğu koşullar yüzünden de imkansızdır. Bu yüzden mahalli idarelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve halkın belediyeyi maddi ve manevi olarak desteklemesi gerekmektedir.

Kasabayı canlandırmak ve geliştirmek için 1998 ve 1999 yıllarında 24-25 Temmuzda yapılan Baskil Kayısı Festivalinin yeniden yapılması gerekmektedir. Hem kasabanın ve kayısı ürününün tanıtılması ile pazarlanması hem de kasabaya canlılık ve gelir getirmesi açısından önemli olan bu festivalin kamu ve yerel kuruluşlar tarafından

iyi organize edilmesi gerekmektedir. Kaymakamlık ve kaymakamlığa bağlı kurumlar ile yerel yönetimlerin işbirliği sayesinde Baskil kasabasının gelişmesi sağlanmalıdır.

İlk Çağlardan beri ilçemiz, tarihi yol güzergahları üzerinde bulunmaktadır. Doğu Anadolu'yu İç Anadolu'ya ve Akdeniz'e bağlayan yollar üzerinde bulunan kasabamız, bu özelliğini bugünkü Elazığ-Malatya karayolunun açılmasından sonra yitirmiştir. Ama demiryolunun gelmesi ile ulaşımın avantaj özelliğini yine elinde tutmuştur. Kuruluşunu ve gelişmesini demiryollarına borçlu olan Baskil kasabası, bugün ana karayoluna uzak kaldığı için ulaşım özelliğinden dolayı gelişmemektedir. İstasyonun ilk kurulduğu yıllardan 1960'lı yıllara kadar ülkemizin önemli ölçüde yolcu ve yük ulaşımını sağlayan demiryolları bu özelliğini yitirmiştir. Ülkemizin genelinde olduğu gibi yöremizde de demiryollarının yük taşımacılığı dışında pek kullanılmaması kasabanın gelişimini englemiştir. Var olan demiryolu yolcu ulaşımı ise etkisi altında bulunduğu Malatya ile olmaktadır. Günlük Malatya'ya, hatta okula gidiş gelişlerde tren kullanılmaktadır. Ama genel ulaşım için karayolu tercih edildiği için ve kasaba da ana yol güzergahında olmadığı için kasabaya işi olmadıkça uğrayanların sayısı azdır.

Kasaba ve köylerde genellikle günlük tüketime yönelik ticaret gelişmiştir. Elazığ ve Malatya gibi iki büyük şehirin çok yakında olması yüzünden toptan ve uzun periyotlu ihtiyaçların olduğu ticaret gelişmemiştir. Kayısıdan elde edilen gelir de genellikle Malatya ve Elazığ'da değerlendirildiği için kasabaya yatırım yapılmamaktadır. Atölye tipi sanayi dışında herhangi bir sanayi tesisi yoktur. Kayısı Entegre Tesisi olarak bilinen ve sanayi sektöründe yer alan tesis ise sadece islimlenmiş ve kurutulmuş olan kayısıları paketlemektedir. Mevsimlik olarak sadece yaz aylarında az sayıda işçinin çalıştığı bu tesis dışında yöre insanının istihdam edilebilecekleri başka bir alan yoktur.

Baskil kasabasında çalışan nüfusun sektörel dağılımına baktığımız zaman sırası ile, hizmet, tarım ve sanayiye görmekteyiz. DİE'nin yapmış olduğu nüfus sayımı sonuçlarına göre 1990 ve 2000 yıllarında hizmet sektörü ön planda (%60-67) olmasına rağmen, bizim yapmış olduğumuz araştırmalarda tarım birinci sektördür. Çünkü Baskil'e tayinle dışarıdan gelen kişiler hariç kasabada yaşayanlar tarımla uğraşmaktadırlar. Kasabada tarım arazisi olmayan kişiler hariç hemen hemen herkesin tarım arazisi bulunmaktadır. Yönetim kadroları dışında, resmi kurum ve kuruluşlarda

çalışanlar ve ticaretle uğraşanlar da ikinci iş olarak tarımla uğraşırlar. Zaten iktisaden faal yaşta olupta faal olmayan grupta yer alan ev kadınları, tarım arazileri olan işsizler ve emeklilerin çoğunluğu yine tarımla özellikle de kayıscılıkla uğraşmakta ve kazanç elde etmektedirler.

Eğitim bakımından Baskil, önceki yıllarda Yatılı Bölge Okulu yüzünden bir cazibe merkezi durumundaydı. Baskil kasabasında bulunmasa bile çok yakınındaki Doğancık köyünde 1982 yılında kurulan YİBO Baskil'e canlılık getirmektedir. Elazığ Merkez, Sivrice ve keban ilçesi köylerinin eğitim amaçlı tercih ettiği okulun, 2000 yılında Elazığ'da kurulan YİBO yüzünden etki alanı daralmıştır. Baskil kasabasına çok yakın Merkez ilçeye bağlı köylerin dışında sadece Baskil İlçesi'nin bazı köylerine hizmet vermektedir. Öğrenci sayısının azalmasına bağlı olarak YİBO ve Baskil Eğitim bakımından daha dar bir çevreyi etkisi altına almaktadır.

Baskil'de yapımı 1999 yılında bitirilen ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın aldığı karar sonucunda henüz öğrenime açılmayan İmam-Hatip lisesinin binası atıl olarak durmaktadır. Baskil'e bir canlılık ve ekonomik girdi sağlanması bakımından Fırat Üniversitesi'ne bağlı bir Meslek Yüksek Okulu açılmalıdır. Alanımızda kayıscılık geliştigi için tarımsal ürünlere ve el sanatlarına dayalı bölümler açılabilir. İmam-Hatip lisesi için yapılmış ve halen kullanılmayan bina Meslek Yüksek Okulu için uygun durumdadır.

Değişken bir nüfusa sahip olan araştırma alanımızda son yıllarda köy nüfusları azalırken, kasaba nüfusu artmıştır. İşsizlikten dolayı göç veren alanımızda mevsimlik göçler de yaşanmaktadır. Ekonomisi tarıma dayalı olan ve her yıl alınan ürün ve para eşit olmadığı için insanlar geçimlerini temin etmek için ya daimi ya da mevsimlik olarak göç etmektedirler. Bugün (2000) alanımızda 11772 kişisi kasabada, 15039 kişisi köylerde olmak üzere toplam 26811 kişi yaşamaktadır.

Tarım ve hayvancılık alanımızdaki köylerin birinci geçim kaynağıdır. Tarımsal ürünlerden kayısı ve tahıl ilk sıraları almaktadır. Elazığ kayısı üretiminde ilk sırada yer alan Baskil İlçesi'nde bu tarım ürününe dayalı sanayi tesislerinin kurulması, hem ürünün değerlendirilmesi hem de işsizlerin istihdamı konusunda faydalı olacaktır. Alanımızda yer alan Baskil ve Baskil'e yakın köylerde eskiden iyi gelir getiren Paşa

Armudu yeniden üretilmeye başlanmalıdır. Daha çok Hacımustafaköy çevresinde üretimi yapılan armut ağaçlarının nesli tükenmek üzeredir. İlçe Tarım Müdürlüğü ile köylünün işbirliği yapması ve Elazığ'a has olan bu ürünün bölge ekonomisine tekrar kazandırılması faydalı olacaktır.

Alanımızda, hayvancılık genellikle mera hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Bu ise mera alanlarının çok fazla tahribine yol açmıştır. Mera ıslahının yapılması ve ahır hayvancılığının teşvik edilmesi, hem mera alanlarının tahribinin azalmasını hem de yörede yeni bir ekonomik kazanç olanağının gelişmesini sağlayacaktır. Ayrıca baraj gölü oluştuktan sonra verimli tarım alanlarını kaybeden köylüler için balıkçılığın teşvik edilmesi ve yöre halkı tarafından bu iktisadi faaliyet kolunun benimsenmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Bunun için DSİ, her yıl baraj gölüne var olan balık stoklarının desteklenmesi amacıyla yavru balık bırakmaktadır. Artan dünya ve ülkemiz nüfusuna paralel olarak, hayvansal protein kaynaklarına olan ihtiyacın artması beyaz et ve balık etine olan talebi hem artırmış hem de bu üretimi ekonomik açıdan cazip kılmıştır. Dolayısıyla bölgemizde bulunan baraj gölü balıkçılık açısından büyük bir potansiyel olup, yöre halkının hem bu potansiyelden faydalanması hem de bölgenin kalkınması açısından oldukça önemlidir ve desteklenmelidir.

Ticari olarak olmasa bile alanımız köylerinde özellikle de hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı köylerde eski el sanatlarımızdan biri olan halıcılık son yıllarda kaybolmaya başlamıştır. Bunun sebeplerinin başında yayla hayvancılığının yok olması ve bu işle uğraşan aşiretlerin kışlak alanlarının baraj gölü altında kalmasının büyük etkisi vardır. Bu geleneksel el sanatımızın yeniden aktif hale getirilmesi ve yaygınlaştırılması için Halk Eğitim Merkezi bünyesinde bu faaliyetin kurslarla öğretilmesi faydalı olacaktır. Bu sanatı öğrenen yöredeki işsiz gençler için, halıcılık yeni bir istihdam kaynağı olacaktır.

Yönetim alanı bakımından baktığımız zaman, ilçede alansal ve idari olarak bir bütünlük görülmemektedir. Çünkü Baskil ilçesi oluşturulurken doğal sınırlar dikkatli olarak göz önüne alınmamıştır. Merkezi yönetimin hakim olduğu ülkemizde, yönetim farklılığı ve uzaktan yönetmenin sonucunda aslında Elazığ Merkez ilçeye bağlı olması gereken Sultanaşağı ve Yürekli köyleri Baskil ilçesine dahil edilmiştir. Köy sınırları esas alınmadan ilçe sınırı çizilmiş ve bir idari bütünlük oluşturan ilçenin sınırları

parçalanmıştır. Bu ise bize merkezi yönetimin, yerel yönetimlerin bilgisini ve görüşünü almadan yapmış olduğu bir işin hatalı sonucunu göstermektedir. Bu konunun gerekli yerlere iletilerek çözülmesi gereklidir. Çünkü her iki köyünde hiçbir şekilde Baskil ile bir bağlantısı yoktur. Her ne kadar bucak sistemi kaldırılmış olsa bile askerlik ve bazı yerel hizmetler için hala geçerliliği bulunmaktadır. Dolayısıyla tüm bu açıklamaların ışığı altında Sultanuşağı köyünün Elazığ Merkez ilçeye bağlı Hankendi, Yürekli köyünün ise Poyraz bucağına bağlanması gerekmektedir diyebiliriz. Zaten bu köylerde uyguladığımız anketlerde de köylü böyle olmasını istemektedir.

Bu alanda yaşayan insanların yapmış olduğu etkinlikler esas alındığında yönelişin farklı alanlara olduğu görülür. Yönetim bir bütünlük arz eder. Ama Baskil İlçesi'nin İdari bakımda alansal olarak parçalanmış görüntüsü diğer alanlarda da görülmektedir. Bu ilçede yaşayanların ekonomik etkinlikler sonucunda elde ettikleri kazancın belirtisi olan paranın Baskil İlçesi dışına yönelişi, ilçenin ekonomik açıdan da parçalanmış olduğunun göstergesidir. Aynı şekilde kültürel ve sosyal etki sahası bakımından da bütünlük görülmemektedir.

Fonksiyonel özellikleri, köylerin sayısı bakımından incelediğimizde ise şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Sosyal fonksiyonlar açısından 51 köy Baskil ve bucak merkezlerinde yer alan sağlık ocaklarına bağlı iken, 11 tane köy Hankendi'nin etki sahasındadır. Kültür fonksiyonları bakımından yani eğitim amaçlı olarak 26 köy Baskil, 21 köy Malatya, 13 köy Elazığ ve 2 köy de hem Baskil hem de Malatya'nın etki sahasında yer alır. Ekonomik fonksiyon açısından baktığımızda parçalanmışlık daha fazladır. 2 köy sadece Baskil'in, 12 köy sadece Elazığ'ın, 14 köy hem Baskil hem de Elazığ'ın, 19 köy sadece Malatya'nın, 14 köy Baskil ile Malatya'nın ve 1 köy de Malatya ve Elazığ'ın etki sahasındadır.

Sonuç olarak, monografik tarzda incelediğimiz Baskil İlçesi'nin genel özelliklerine baktığımızda hem kasaba hem de köyler Malatya ve bağlı bulunduğu Elazığ'ın etkisindedir. Dolayısıyla da ülkemizdeki birçok ilçe merkezi statüsündeki kasabaları gibi Baskil de çıkmaz bir sokağın sonunda ve kendi yağıyla kavrulmaya çalışan bir Anadolu kasabasıdır.

BİBLİYOGRAFYA

- AKÇURA, T., 1971, "Türkiye'de Şehirleşme ve Bazı Şehir Örnekleri", Türkiye, Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü, s: 187-225, İSTANBUL.
- AKDAĞ, M., 1995, Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi (1243-1453), C. 1, Cem Yayınevi, İSTANBUL.
- AKDEMİR, İ.O., 1997, Muratçık (Aşvan) Ovası ve Yakın Çevresinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), ELAZIĞ.
- AKKAN, E., 1972, "Elazığ ve Keban barajı çevresinde Coğrafya Araştırmaları", Ankara Üniversitesi D.T.F.C. Coğrafya Araş. Dergisi, S. 5-6, s: 179-215, ANKARA.
- AKKAYAN, T., 1979, Göç ve Değişme, İ.Ü. Ed. Fak. Yay. No: 2573, İSTANBUL.
- AKMAN, Y., 1993, Biyocoğrafya, Palme Yayınları, ANKARA.
- AKSAN, D., 1973-74, "Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar," Türk Dili Araştırma Yıllığı Bülteni, s: 185-193. ANKARA.
- AKSIN, A., 1999, "Osmanlı Dönemi'nde Harput'un İdari Yapısı", Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu C. I, s: 61-76, ELAZIĞ.
- AKSOY, E., - TURAN, M., v.d., 1996, "Elazığ Havzasının Tersiyerdeki Evrimi", Jeoloji Mühendisliği Bölümü 30.Yıl Sempozyumu Bildirileri, s: 293-310, TRABZON.
- AKURGAL, E., 2000, Anadolu Uygarlıkları, Net Turistik Yayınları, İSTANBUL.
- ALAGÖZ, C. A., 1993, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları," Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafi Araştırmalar ve Uygulamalar Dergisi, S. 2, s: 1 - 52. ANKARA
- ALPTEKİN, Ç., 1992, "Selçuklular Zamanında Harput", Tarih İçinde Harput Sempozyumu, Fırat Üniversitesi Fırat Havzası Araştırma Merkezi Yayınları No: 12, s: 45-51, ELAZIĞ.
- ARNİ, P., 1939, Şarki Anadolu ve Mücavir Mıntıkların Tektonik Ana Hatları, M.T.A. Yayınları Seri B, No: 4, ANKARA.
- ASMA, B.M., 2000, Kayısı Yetiştiriciliği, Evin Ofset, MALATYA.

- ASUTAY, H.J., 1986, "Baskil (Elazığ) Çevresinin Jeolojisi ve Baskil Mağmatitlerinin Petrolojisi", M.T.A. Dergisi, s: 49-72, ANKARA.
- AŞAN, M.B., 1987, "Elazığ-Bingöl ve Tunceli İlleri Ortaçağ Yüzeý Araştırması, 1987", VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı, s: 529-554, ANKARA.
- AŞAN, M.B., 1987, "Tabanbükü (Şeyhhasan) Köyü Mezarlıkları", Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu, s: 147-169, ELAZIĞ.
- AŞAN, M.B., 1994, "Yukarı Fırat Havzasında Ortaçağ Yüzeý Araştırması", XI. Türk Tarih Kongresi, s: 759-783, ANKARA.
- AŞAN, M.B., 1999. "Osmanlı Öncesi ve Harput ve Yöresinde Türk İskanının Tarihi Gelişimi", Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu C. I, s: 49-60, ELAZIĞ.
- ATALAY, İ., 1994, Türkiye Coğrafyası, Ege Üniversitesi Basımevi, İZMİR.
- ATALAY, İ., 1994, Türkiye Vejetasyon Coğrafyası, Ege Üniversitesi Basımevi, İZMİR.
- ATALAY, İ., 1998, Genel Fiziki Coğrafya, Ege Üniv. Basımevi, İZMİR.
- ATALAY, İ., TETİK, M., YILMAZ, Ö., 1985, Kuzeydoğu Anadolu'nun Ekosistemleri, Ormancılık Araştırma Enstitüsü Yayınları, Teknik Bülten Serisi No: 141, ANKARA.
- AYTAÇ, İ., 1992, "Kömürhan", Fırat Havzası Sanat Tarihi Sempozyumu, s: 155-165, Elazığ.
- AYTAÇ, İ., 1999, "Malatya- Harput Kervanyolu Güzergahı ve Kervansarayları", Dünü Bugünüyle Harput, C. 1, s: 225-247, ELAZIĞ.
- AYTAÇ, İ., 2000, "Baskil Karoğlu Hanı", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 5, s: 691-696, ELAZIĞ.
- AZİRET, A., 1996, Baskil ve Çevresi (Elazığ) Florası Üzerine Bir Ön Araştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), VAN.
- BAKIR, T., 1982, "Kaleköy Kazı Sonuçları Raporu", 4. Kazı Sonuçları Toplantısı, s: 165-169, ANKARA.
- BAKIR, T., ÇİLİNGİROĞLU, A., 1980, "Kaleköy Kazı 1979 Sonuçları" 2. Kazı Sonuçları Toplantısı, s: 165-169, ANKARA.
- BAYTOP, T., 1997, Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, Türk Tarih Kurumu Basımevi, ANKARA.

- BELLİ, O.**, 1988, "Yukarı Fırat Bölgesinin Eski Metalurjik Faaliyetlerinin Araştırılması", 6. Araştırma Sonuçları Toplantısı, s: 333-341, ANKARA.
- BENEDİCT, P.**, 1971, "Türkiye'de Küçük Kasabaların Etüdüne İlişkin Bazı Sorunlar", Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Yayınları, s: 147-186, İSTABUL.
- BİLGİ, Ö.**, 1982, "Köşkerbaba Höyük 1981 Dönemi Kazıları", 4. Kazı Sonuçları Toplantısı, s: 89-94, ANKARA.
- BİLGİÇ, E.**, 1955, "M.Ö. İkibin Yılında Mezopotamya-Anadolu Arasındaki Ticari ve İktisadi Münasebetler", Tebliğler ve Konferanslar, 9. Meslek Haftası, Türkiye Coğrafyası Kur. Yay. No. 2, s: 193-202, İSTANBUL.
- BOZAKMAN, İ.H.**, 1963, "Doğu Anadolu Mıntıkasında Bulunan Bazı Meşe Türlerinin Botanik Özellikleri ve Dağılışı", Orm. Araş. Ens. Derg. No: 9 (2), s: 18-31, İSTANBUL
- CAUVIN, J.**, 1983, "Cafer Höyük Kazısı", 5. Kazı Sonuçları Toplantısı, s: 60-72, İSTANBUL.
- CHAPUT, E.**, 1976, Türkiye'de Jeolojik ve Jeomorfojenik Tetkik Seyahatleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 324. İSTANBUL.
- ÇAĞLAYAN, H.**, 1996, "Akçadağ'ın (Malatya) Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 8, s. 1, s. 87-124, ELAZIĞ.
- ÇELİK, S.**, 2001, Elazığ Merkez İlçesi'nin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), ELAZIĞ.
- DARKOT, B.**, 1943, "Türkiye'ni Coğrafi Bölgeleri Arasında Yukarı Fırat Bölgesi" II. Üniversiteler Haftası, Elazığ, s: 254-268, Kenan Kitabevi, İSTANBUL.
- DARKOT, B.**, 1961, "Türkiye'nin İdari Coğrafyası Üzerine Düşünceler," İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Dergisi, C. 6, S. 12, s: 35-46. İSTANBUL.
- DEMİR, A.**, 1963, Türkiye İç Sularından Faydalanma, Sevinç Matbaası, ANKARA.
- DEMİREL, A.**, 1994, Kale Ovası (Malatya) ve Çevresinin Mevzii Coğrafyası, F.Ü. Sosyal Bil. Enst. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), ELAZIĞ.
- DENKER (TOLUN), B.**, 1977, Yerleşme Coğrafyası-Kır Yerleşmesi, İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:2275. İSTANBUL.

- DOĞANAY, H.**, 1998, Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Çizgi Kitabevi Yayınları, KONYA.
- DOĞANAY, H.**, 1994, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitabevi, ANKARA.
- DÖNMEZ, Y.**, 1976, Bitki Coğrafyasına Giriş, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İSTANBUL.
- DÖNMEZ, Y.**, 1985, Bitki Coğrafyası, Güryay Matbaacılık, İSTANBUL.
- ELİBÜYÜK, M.**, 1978, Malatya Çevresinde Coğrafi Olayların Kartografik Çizimi (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, D. T. C. F., ANKARA.
- ELİBÜYÜK, M.**, 1990, "Türkiye'nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak, Mufassal Defterler", AKUTYK, Coğrafya Araştırmaları, C. 1, S. 2, s: 11-42, ANKARA.
- EMİROĞLU, M.**, 1986, "Elazığ İlinin Nüfus Özellikleri, Fırat Üniversitesi, Fırat Havzası Coğrafya Sempozyumu, s: 63-85, ELAZIĞ.
- ERİNÇ, S.**, 1953, "Doğu Anadolu Coğrafyası," İstanbul Üniversitesi Yayın No: 572. İSTANBUL.
- ERİNÇ, S.**, 1957, Tatbiki Klimatoloji ve Türkiye'nin İklim Şartları, İ.T.Ü. Hid. Ens. Yay. Sayı 2, İSTANBUL.
- ERİNÇ, S.**, 1965, Yağış Müessiriyeti Üzerine Bir Deneme ve Yeni Bir İndis, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 41, İSTANBUL.
- ERİNÇ, S.**, 1973, "Türkiye'nin Şekillenmesinde Neotektoniğin Rolü ve Jeomorfoloji-Jeodinamik İlişkileri," Jeomorfoloji Dergisi, S. 5, s: 15-25. ANKARA.
- ERİNÇ, S.**, 1977, Vejetasyon Coğrafyası, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İSTANBUL.
- ERİNÇ, S.**, 1984, Klimatoloji ve Metotları, İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 2, İSTANBUL.
- ERİNÇ, S.**, 1996, Jeomorfoloji-I, Öz Eğitim Yayınları, No: 12, KONYA.
- ERİNÇ, S.**, - **BİLGİN, T.**, 1956, "Türkiye'de Drenaj Tipleri," İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, C. 4, S. 7, s: 124-156. İSTANBUL.
- EROL, O.**, 1983, "Türkiye'nin Genç Tektonik ve Jeomorfolojik Gelişimi," Jeomorfoloji Dergisi, S. 11, s: 1-22. ANKARA.
- EROL, O.**, - **AKKAN, E.**, - **ELİBÜYÜK, M.**, - **DOĞU, A.F.**, 1987, "Aşağı Fırat Bölgesi'nde Bugünkü ve Kuvaterner'deki Doğal Çevre Koşulları", Aşağı Fırat Projesi 1978-1979 Çalışmaları, ODTÜ, ANKARA.

- ESİN, U.**, 1979, İlk Üretimciliğe Geçiş Evresinde Anadolu ve Güneydoğu Avrupa, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2507, İSTANBUL.
- ESİN, U.**, 1981, "Değirmentepe Höyük 1980 Yılı Çalışmaları", 3. Kazı Sonuçları Toplantısı, s: 83-86, ANKARA.
- GEORGE, P.**, 1991, Nüfus Coğrafyası (Çav: Tanju Gökçöl), İletişim Yayınları, İSTANBUL.
- GÖNEY, S.**, 1984, Şehir Coğrafyası-I, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 91, İSTANBUL.
- GÖYÜNÇ, N.**, 2001, "Dicle ve Fırat Nehirlerinde Nakliyat" Belleten, C. LXV, S. 243, s: 654-664, ANKARA.
- GÜNEK, H.**, 1995, Darende Ovası ve Gürün Çevresinin Fiziki Coğrafyası (Basılmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. ELAZIĞ.
- GÜNEK, H.**, 1999, "Harput ve Elazığ Şehrinin İklim Elemanlarının Karşılaştırılması ve İklim Koşullarının Çevresel Etkileri", Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu, C. II, s: 365-380, ELAZIĞ.
- GÜRSOY, C.R.**, 1974, "Türkiye'nin Tabii Yolları", T.C.D., S. 26, s: 24-30, İSTANBUL.
- HALL, R.**, 1979, "Güneydoğu Türkiye'de Ofiyolit Yerleşmesi ve Toros Sütun Zonunun Evrimi," Yeryuvarı ve İnsan, C. 3, S. 2, s: 18 - 29. İSTANBUL.
- HESKE, F.I.**, 1952, Türkiye'de Orman ve Ormancılık, (Çeviren: İNAL, S.) Hüsniyat Basımevi, İSTANBUL.
- HESKE, F.**, 1963, Die Erschliessung der Steppe, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları No: 23, İSTANBUL.
- HOŞGÖREN, M.Y.**, 1992, Hidrografya'nın Ana Çizgileri- İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Yay. No: 111, İSTANBUL.
- İŞİK, C.**, 1987, "Habibuşağı Nekropolü", Belleten C. LI, S. 200, s: 549-564, ANKARA.
- İÇDUYGU, A.,- SİRKECİ, İ.,- AYDINGÜN, İ.**, 1998, "Türkiye'de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketine Etkisi", Türkiye'de İç Göç Konferansı (6-8 Haziran 1997, BOLU), İSTANBUL.
- İNANDIK, H.**, 1965, Türkiye Bitki Coğrafyasına Giriş, Baha Matbaası, İSTANBUL.
- İNANDIK, H.**, 1969, Bitkiler Coğrafyası, İstanbul Matbaası, İSTANBUL.

- İZBIRAK, R.**, 1976, Bitki Coğrafyası, Ankara Üniversitesi Basımevi, ANKARA.
- İZBIRAK, R.**, 1990, Sular Coğrafyası, M.E.B. Yayın No: 159, İSTANBUL.
- İZBIRAK, R.**, 1992, Coğrafya Terimleri Sözlüğü, MEB Yayınları Öğretmen Kitapları Dizisi, No: 157, İSTANBUL.
- İZBIRAK, R.**, 1996. Türkiye-II, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları No: 197, İSTANBUL.
- KAFALI, M.**, 1992, “Anadolu’nun Fethi ve Türkleşmesi”, Tarih İçinde Harput Sempozyumu, Fırat Üniversitesi Fırat Havzası Araştırma Merkezi Yayınları No: 12, s. 21-31, ELAZIĞ.
- KALAÇ, M.**, 1956, “Kömürhan Urartu Kitabesi” Belleten, C. XX, S. 79, s: 349-354, ANKARA.
- KARABORAN, H.H.**, 1984, Nüfus Coğrafyası, F.Ü. Fen-Edb. Fak. Coğ. Böl. Ders Notları, ELAZIĞ.
- KARABORAN, H.H.**, 1989, “Şehir Coğrafyası ve Şehirsal Fonksiyonlar”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi C. 3, S. 1, s: 81-118, ELAZIĞ.
- KARAKAŞ, E.**, 1996, Merkezi Fonksiyonlar Açısından Ağın-Arapkir-Kemaliye İlçeleri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış doktora tezi), ELAZIĞ.
- KARAKAŞ, E.**, 1996, “Arapgir’in Kuruluşu ve Gelişmesi”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 8, S. 1, s: 175-190, ELAZIĞ.
- KAYAPINAR, T.**, 1985, 1312 Tarihli Mamurat’ül-aziz Salnamesi (52-119 arası), F.Ü. Fen-Ed. Fak. Tarih Bölümü Lisans Tezi, ELAZIĞ.
- KETİN, İ.**, 1983, Türkiye Jeolojisine Genel Bir Bakış, İstanbul Teknik Üniversitesi Vakfı Yayınları, No: 32, İSTANBUL.
- KINAL, F.**, 1998, Eski Anadolu Tarihi, Türk Tarih Kurumu basımevi. ANKARA.
- KÖROĞLU, K.**, 1996, Urartu Krallığı Döneminde Elazığ (Alzi) ve Çevresi, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İSTANBUL.
- KUBAN, D.**, 1978, “Anadolu Türk Şehrinin Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler”, Vakıflar Dergisi, S. VII, ANKARA.
- KUNÇ,Ş., - ÇUKUR, A.**, 1988, “Yukarı Fırat Havzası Maden Ocakları ve Bazı Arkeolojik Buluntularla İlişkileri”, IV. Arkeometri Sonuçları Toplantısı, s: 29-33, ANKARA.

- MEMİŞ, E.**, 1989, Eski Çağ Türkiye Tarihi (En Eski Devirlerden Pers İstilasına Kadar), Selçuk Üniversitesi Yayınları No: 67, KONYA.
- NAZLI, H.**, 1939, Elazığ İlinin Coğrafi, Zirai, Ticari, Tarihi, Nüfus ve Jeolojik Durumu, Zerbamat Basımevi, ANKARA.
- NİŞANCI, A.**, 1975, Sıklık Dağılımları ve Hara Durumlarına Bağlılıkları İçinde Türkiye'nin Yağış Şartlarının İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 381, Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 73, ERZURUM.
- ORHONLU, C.**, 1987, Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskanı, Eren Yayınları, İSTANBUL.
- ÖĞÜN, B.**, 1983, "Habibuşağı Kazısı", 5. Kazı Sonuçları Toplantısı, s: 237-238, İSTANBUL.
- ÖZÇAĞLAR, A.**, 1992, Ezinepazar Depresyonunun Coğrafyası, Ankara Üniversitesi, Araştırma Projesi. ANKARA.
- ÖZÇAĞLAR, A.**, 1994, "Çarşamba Ovası ve Yakın Çevresinde Araziden Faydalanma", A.Ü. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S. 3, s: 93-128, ANKARA.
- ÖZÇAĞLAR, A.**, 1994, "Zile'nin Kuruluşu, Gelişmesi ve Bugünkü Fonksiyonel Özellikleri", A.Ü. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S. 3, s: 219-244, ANKARA.
- ÖZÇAĞLAR, A.**, 1996, "Türkiye'nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler," Ankara Üniversitesi, D. T. C. F., Coğrafya Araştırma Dergisi, S: 12, s: 7-24. ANKARA.
- ÖZÇAĞLAR, A.**, 1997, Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar-Şehirler), Ekol Yayınevi, ANKARA.
- ÖZÇAĞLAR, A.**, 2001, Coğrafya'ya Giriş, Hilmi Usta Matbaacılık, ANKARA.
- ÖZDEMİR, M.A., - TONBUL, S.**, 1996, "Kömürhan Boğazı," Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 8, S. 1, s: 239-261. ELAZIĞ.
- ÖZER, A.**, 1985, 1310 Tarihli Mamurat'ül-aziz Salnamesi (191-211 arası),F.Ü. Fen-Ed. Fak. Tarih Bölümü Lisans Tezi, ELAZIĞ.
- ÖZGÜR, E.M.**, 1998, Türkiye Nüfus Coğrafyası, GMC Basın-Yayın, ANKARA.
- PAMAY, B.**, 1966, Doğu Anadolu Orman Durumu, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B. 16 (2), s. 1-12, İSTANBUL.

- RAMSAY, W.M.**, 1980, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, (Çev. M. Pektaş), Milli Eğitim Yayınları No: 347, İSTANBUL, 1961.
- SARAÇOĞLU, H.**, 1989, Doğu Anadolu Bölgesi, MEB Yayınları, No: 176, İSTANBUL.
- SARIBEYOĞLU, M.**, 1951, Aşağı Murat Bölgesinin Beşeri Coğrafyası, A.Ü.DTCF. Doğu Anadolu Araş. İst. Yay. No: 1, Anıl Matbaası, İSTANBUL.
- SERDAROĞLU, Ü.**, 1977, Aşağı Fırat Havzasında Araştırmalar 1975, ODTÜ Aşağı Fırat Projesi Yayınları Seri:I, No:1, ANKARA.
- SERGÜN, Ü.**, 1975, Beşeri Coğrafya Açısından Bir Araştırma: Uluova, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 82, İSTANBUL.
- SEVİN, V.**, 1986, "Malatya-Elazığ-Bingöl İlleri Yüzey Araştırması 1985" 4. Araştırma Sonuçları Toplantısı, s: 279-300, ANKARA.
- SEVİN, V.**, 1987, "Elazığ-Bingöl İlleri Yüzey Araştırması, 1986", V. Kazı Sonuçları Toplantısı- II, s: 1-41, ANKARA.
- SEVİN, V.**, 1988, "Elazığ-Bingöl İlleri Yüzey Araştırması 1986" 5. Araştırma Sonuçları Toplantısı II, s: 1-41, ANKARA.
- SEVİN, V.**, 1988, "Elazığ-Bingöl Yüzey Araştırması 1987" 6. Araştırma Sonuçları Toplantısı, s: 451-479, ANKARA.
- SEVİN, V.**, 1994, Anadolu Arkeolojisinin ABC'si, Simavi Yayınevi, İSTANBUL.
- STRABON**, 1993, Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII.XIII-XIV), (Çev: Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İSTANBUL.
- SUNGUROĞLU, İ.**, 1958, Harput Yollarında. 1. Cilt, Yeni Matbaa, İSTANBUL.
- ŞAROĞLU, F.**, – **GÜNER, Y.**, 1981. "Doğu Anadolu'nun Jeomorfolojik Gelişimine Etki Eden Öğeler: Jeomorfoloji, Tektonik, Volkanizma İlişkileri," Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni, C: 24, s: 39-50. ANKARA.
- TANDOĞAN, A.**, 1989, Türkiye'de 1975-1980 Döneminde İller Arası Göçler, KTÜ. İk.ve İd. Bil. Fak.Yay No: 5, TRABZON.
- TANDOĞAN, A.**, 1994, Türkiye Nüfusu, Eser Ofset Matbaacılık, TRABZON.
- TANOĞLU, A.**, 1954, "İskan Coğrafyası, Esas Fikirler, Problemler ve Metot," Türkiyat Mecmuası, C: XI. İSTANBUL.
- TANOĞLU, A.**, 1968, Ziraat Hayatı, İ.Ü. Coğ. Ens. Yay. No: 8, İSTANBUL.
- TANOĞLU, A.**, 1969, Nüfus ve Yerleşme, İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No: 45. İSTANBUL.

- TARKAN, T.**, 1972, "Ana Çizgileriyle Doğu Anadolu Bölgesi," Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, S. 3-4, s: 7-22. ERZURUM.
- TEKİN, A.**, 2002, Elazığ'da Hava Kirliliği ve İnsan Sağlığı Üzerine Etkisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), ELAZIĞ.
- TEMELKURAN, T.**, - **AKTAŞ, N.**, 1991, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, IV. Cilt, İSTANBUL.
- TIZLAK, F.**, 1997, Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850), Türk Tarihi Kurumu Basımevi, ANKARA.
- TONBUL, S.**, 1985, Kuzova-Hasandağı ve Çevresinin (Elazığ Batısı) Fiziki Coğrafyası (Basılmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. ELAZIĞ.
- TONBUL, S.**, 1987, "Elazığ Batısının Bitki Örtüsü Özellikleri", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.1 , S. 1, s: 209-244, ELAZIĞ.
- TONBUL, S.**, 1989, "Elazığ Batısının Toprak Özellikleri", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 3, S.1, s: 211-234, ELAZIĞ.
- TUNCEL, M.**, 1981, Türkiye'de Doğal Olaylar Sonucunda Yer Değiştiren Kentler", İstanbul Üniversitesi Yer Bilimleri, S. 1-2, s: 115-124. İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N.**, 1967, Türkiye İskan Coğrafyası-Kır İskanı, İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No: 49. İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N.**, 1978, Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 96, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N.**, 1986, Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi, İ.Ü. Yayın no: 3367, Deniz Bil. ve Coğrafya Ens. Yay. No: 4, İSTANBUL.
- TUNÇEL, H.**, 1996, "Mezraa Kavramı ve Türkiye'de Mezraalar," Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafi Araştırmalar ve Uygulamalar Dergisi, S: 5, s: 73-98. ANKARA.
- TÜMERTEKİN, E.**, 1957, Kurak Bölgelerde Ziraat, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayınları No: 96, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E.**, - **CÖNTÜRK, H.**, 1956, "Türkiye'de En Düşük Suhunetlerin Bitkilerin İktisadi Olarak Yerleştirilmesindeki Rolü," İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt: 4, S: 7, s: 17-32. İSTANBUL.

- TÜMERTEKİN, E.**, 1968, Türkiye’de İç Göçler, İ.Ü. Yay No: 1371, Coğ. Ens. Yay. No: 54, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E.**, 1987, Ulaşım Coğrafyası, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 85, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E.**, 1994, Beşeri Coğrafyaya Giriş, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay. No: 2464, İSTANBUL.
- UZUNOĞLU, E.**, 1984, “İmamoğlu Höyüğü 1983 Yılı Çalışmaları”, 6. Kazı Sonuçları Toplantısı, s: 239-247, İZMİR.
- UZUNOĞLU, E.**, 1986, “İmamoğlu Höyüğü 1985 Yılı Çalışmaları”, 8. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, s: 213-230, ANKARA.
- ÜRGENÇ, İ.S., - ÇEPEL, N.**, 2001, Ağaçlandırmalar İçin Tür Seçimi, Tohum Ekimi ve Fidan Dikiminin Pratik Esasları, Tema Vakfi Yayınları No: 3.
- YILDIRIM, İ.**, 1999, “Elazığ’a Demiryollarının Gelmesi” Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu, C. I, s: 277-286, ELAZIĞ.
- YILDIZ, H.D.**, 1992, “Anadolu’nun Türkler Tarafından Fethi ve Türk Vatani Olması”, Tarih İçinde Harput Sempozyumu, Fırat Üniversitesi Fırat Havzası Araştırma Merkezi Yayınları No: 12, s: 33-41, ELAZIĞ.
- YİĞİT, A.**, 1994, Sivrice-Maden Yöresinin Mevzii Coğrafyası, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış doktora tezi), ELAZIĞ.
- YİĞİT, A., - HAYLI, S., - KARAKAŞ, E.**, 1995, “Doğu Anadolu Bölgesindeki İl ve İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Özellikleri”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi C.7, S. 1-2, s: 345-363, ELAZIĞ.
- YİĞİT, A.**, 1997, “Keban Kasabası’nın Kuruluşu ve Gelişmesine Etki Eden Coğrafi Faktörler”, A.Ü. Türkiye Coğrafyası Araştırma Uygulama Merkezi Dergisi, S. 6, s: 411-424, ANKARA.
- YİĞİTOĞLU, A.K.**, 1941, Türkiye İktisadında Ormancılığın Yeri ve Ehemmiyeti, YZE Yay. No: 110, ANKARA.
- YINANÇ, R., - ELİBÜYÜK, M.**, 1983, Kanuni Devri Malatya Tahrir Defteri (1560), Gazi Üniversitesi Yayınları No: 31, ANKARA.
- YÜCEL, T.**, 1960, “Demiryollarımızın İstasyon Nüfuslarına Etkisi” Türk Coğrafya Dergisi, S. 20, s: 143-148, İSTANBUL.
- YÜCEL, T.**, 1988, “Türkiye’de Kır Yerleşme Tipleri,” Türk Kültürü Dergisi, Yaşar Önen’e Armağan Sayısı, C. XXVI, S. 1, s: 61-69. ANKARA.

Baskil 2000 Yılı Bina Sayım Cetveli, Baskil Belediyesi

DİE, 1927-1990, Genel Nüfus Sayımları, ANKARA.

DMİGM, 2000, Elazığ-Baskil, Ortalama ve Ekstrem Değerler, ANKARA.

DPT, 1982, Yerleşmelerin Kademelendirilmesi, ANKARA

DSİ, 1999, Akuşağı Göleti ve Sulaması Ön İnceleme Raporu, DSİ 9. Bölge Müdürlüğü
Planlama Şube Müdürlüğü, ELAZIĞ.

DSİ, 1968, Baskil Ovası Hidrojeolojik Etüt Raporu, ELAZIĞ.

DSİ, 1999, Türkiye'deki Barajlar ve Hidroelektrik Santraller, DSİ Genel Müdürlüğü
Yayınları, ANKARA.

KÖY HİZMETLERİ, 1997, Elazığ İli Arazi Varlığı, K.H.G.M. Yayınları, ANKARA.

KÖY HİZMETLERİ, 1998, Elazığ- Baskil-Karakaya Baraj Gölü Sahil Köyleri
Sulaması, Köy Hizmetleri Elazığ 10.Bölge Müdürlüğü, ELAZIĞ.

TARIM VE KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI, 1985-2001, Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri
Verileri.

Köy Envanter Etüdü (Elazığ), 1981, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı, Toprak
İskan Müdürlüğü Yayınları, ANKARA.

1: 25.000 Ölçekli Topoğrafya Haritası (K 41-c 4, K 41- c 3 Paftaları), 1986, Harita
Genel Komutanlığı, ANKARA.

1: 100.000 Ölçekli Topoğrafya Haritası (K 40-41, I. 40-41 Paftaları), 1986, Harita
Genel Komutanlığı, ANKARA.

ÖZGEÇMİŞ

1969 yılında Elazığ'da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi Elazığ'da tamamladım. 1987'de Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümünü kazandım ve 1991 yılında mezun oldum. Aynı yıl Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans'a başladım. 1994 yılında yüksek lisans öğrenimimi tamamlayarak aynı yıl Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı'nda doktora öğrenimime başladım. Halen Fırat Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktayım. Evli ve bir çocuk annesiyim.

Ayşe ÇAĞLIYAN
Elazığ-2002